



БИБЛИЯ КУҶАКЌРДЎ

БИБЛИЯ КУҢАКҌРДҰ





БИБЛИЯ КУҶАКАРДУ



Библиява хуҗут тўрёрди дукудяй Институт
Москва
2011

БИБЛИЯ КУҢАКАРДУ

Онёвувчāl Библия Улгүрилин

Улгүрилвэ сйнмачāтын:

Борислав Арапович, Вера Маттелмяки

Редакционной коллегия: М. Васильева, А. Десницкий, Е. Казенина,
Н. Манзиенко (гл. редактор), А. Сучилина

Эвэдйт бчāтын: Н. Я. Булатова, А. Н. Мыреева

Редактируйчāн: С. Котроцци

ISBN 978-5-93943-154-5

К ЧИТАТЕЛЯМ

Бывают в жизни каждого человека, и взрослого и совсем юного, моменты, когда он особо нуждается в поддержке. Часто это связано с испытанием, которое посылает ему Господь, а иногда — с необходимостью принять правильное и ответственное решение, сделать верный выбор. И не всегда даже у самых близких людей находятся слова, способные утешить маленького человека, поддержать его. И вот Слово Божие помогает в таких обстоятельствах не только обрести внутреннее равновесие, но и почувствовать, что Господь рядом, найти силы противостоять злу, устоять в искушениях. Хочется верить, что *Библия для детей* многим поможет сделать *первый шаг* в деле изучения Священного Писания, за которым последуют *другие шаги*, более *взрослые*, которые сделают чтение Библии делом всей жизни, а саму жизнь — осмысленным исполнением Заповедей Божиих.



ПАТРИАРХ МОСКОВСКИЙ И ВСЕЯ РУСИ

ПРЕДИСЛОВИЕ

Дорогие читатели!

Перед вами – первое издание *Библии для детей* на эвенкийском языке. С 1983 года эта книга была переведена на 37 языков и отпечатана общим тиражом более восьми миллионов экземпляров.

Прежде чем перейти к самим библейским повествованиям, скажем несколько слов о том, что такое Библия. Нередко ее называют Книгой книг. Почему?

Во-первых, и это главное, Библия – не просто книга. Это Слово Божие, обращенное к людям, и потому Библию называют Священным Писанием. Однако такое название не означает, что человек не причастен к созданию Библии. Ее писали вдохновленные Святым Духом пророки, псалмопевцы, апостолы... И теперь с ее страниц мы слышим не только данное Богом Откровение, но и живые голоса людей, которые это Откровение приняли, сберегли и донесли до нас. В Библии нет готовых ответов на все вопросы, но в ней сказано главное об отношениях Бога и человека и о тех путях, которыми отпавший от Бога человек может вновь придти к утраченному богообщению.

Во-вторых, Библию во всем мире читают и переводят больше, чем любую другую книгу. Когда был изобретен печатный станок, первой напечатанной на нем книгой стала именно Библия. Сегодня только в самых отдаленных уголках мира можно найти людей, которые ничего о ней не слышали. Библия или отдельные ее части переведены на огромное количество языков.

Христиане видят в Библии источник своей веры и руководство к духовной жизни. Даже далекие от религии люди постоянно обращаются к библейским сюжетам и образам. В любом музее мы встретим картины и скульптуры на библейские темы, изображающие Авраама, Давида, Деву Марию, Христа. Со страниц Библии в наш родной язык навсегда вошли многие слова и выражения, такие как «Ноев ковчег», «не зарывай свой талант в землю», «возлюби ближнего своего».

И в-третьих, Книга книг — Библия — в действительности состоит из нескольких десятков книг, написанных в разное время. Библия делится на две неравные по объему части — Ветхий Завет и Новый Завет.

Книги ВЕТХОГО ЗАВЕТА были написаны задолго до Рождества Христова на древнееврейском и частично на арамейском языке. Ветхозаветное повествование ведет отсчет с самого начала мироздания и рассказывает о том, как Бог сотворил мир и человека, как человек отпал от Бога и предпочел устраивать свою жизнь без Него. Но Бог не лишил человека Своей любви и заботы. Он всегда отвечал на призыв тех, кто обращался к Нему. Среди всех народов земли он избрал один народ, Израиль, и заключил с ним завет (то есть договор). История богоизбранного народа и есть главная тема Ветхого Завета.

В Ветхий Завет входят разные книги. Одни повествуют об истории Израиля, его вождях и пророках, о других народах и великих событиях древности. Такие книги называют историческими. В других книгах — пророческих — содержатся пламенные обличения и предсказания пророков, призывавших народ хранить верность своему Богу и говоривших о таинственных событиях будущих времен. Есть в Ветхом Завете и поэтические книги, например, Псалтирь — книга песнопений и молитв; есть и книги, страницы которых донесли до нас изречения мудрецов древности (например, Притчи).

Ветхий Завет писался на протяжении нескольких столетий разными авторами, и потому его книги зачастую непохожи одна на другую. Но они едины в одном, главном: Бог никогда

не оставляет человека, если только человек сам не отказывается от Бога.

НОВЫЙ ЗАВЕТ был написан на древнегреческом языке во второй половине I века от Рождества Христова. Он повествует о событиях, равных которым не было ни до них, ни после: о рождении, служении, смерти и воскресении Иисуса Христа, Сына Божия, и о первых шагах основанной Им Церкви. Главное значение этих событий выразил в нескольких словах евангелист Иоанн: «Так возлюбил Бог мир, что отдал Сына Своего Единородного, дабы всякий, верующий в Него, не погиб, но имел жизнь вечную» (*Иоанн 3:16*).

Весть об этом была поистине Благой Вестью, что по-гречески звучит как «Евангелие». Именно так называются четыре первые книги Нового Завета — главные книги для всех христиан мира, потому что в них рассказывается о земной жизни Иисуса Христа, излагается Его учение. Их написали евангелисты Матфей, Марк, Лука и Иоанн. Следующая книга, Деяния Апостолов, написана Лукой, одним из апостолов. В ней рассказывается о первых христианах и о том, как в разных городах и странах они сеяли семена веры во Христа, созидая вселенскую Церковь.

В Новый Завет входят также Послания апостола Павла и некоторых других апостолов (т. е. учеников Иисуса Христа, посланных Им на проповедь Благой Вести) — письма, обращенные к первым христианам. В них содержатся наставления в вере и в том, как подобает жить христианину. И сегодня, почти два тысячелетия спустя, Послания не устарели и способны многому научить наших современников.

Последняя книга Нового Завета, Откровение (по-гречески «Апокалипсис») Иоанна Богослова, — пророческая по содержанию. В ней говорится о конце времен, конце истории. Эта книга исполнена надежды: какие бы бедствия ни обрушивались на людей, однажды они прекратятся. Этот мир погибнет, и на смену ему придет лучший и вечный мир, который в Библии назван «новым небом и новой землей» (*Откровение 21:1*).

В нашей книге *Библия для детей* содержатся пересказы и прямые цитаты избранных библейских текстов.

Мы рады, что теперь у эвенкийских читателей есть возможность ознакомиться с этой книгой на своем родном языке.

Институт перевода Библии выражает благодарность переводчикам, редакторам и всем людям, принимавшим участие в издании *Библии для детей* на эвенкийском языке.

Мы надеемся, что *Библия для детей* станет вашим первым шагом на пути к Слову Божию – на пути, по которому можно идти всю жизнь.

СОТРУДНИКИ ИНСТИТУТА ПЕРЕВОДА БИБЛИИ



НОНОПТЫ ГУНМЭЧИН



СЭВЭКЙ БУГАВА ӨДЯРАН

Нонон Экун-кат ачин бичэн – хактыра-нiон бичэн. Таргачйн хактыра бегая ачин, симулама долбониду бивкй, няннй туксулди купувчэ бихикин, идү-кэт тогокон-да эхикин ичэврэ. Тарнахй таргачйн хактырава ичэдэтын няннй-кат, нэрйин-кэт, чүкал-кат, бэйнэл-кэт ачир бичэтын. Бээл-дэ ачир бичэтын. Сэвэки-кэ бикин-да таргачйн бидэн, эксэ дэкта, эр бугава бчан. Экун-кат мэнин эвкй бовура: аятпи, гудейтпи дялум, митнй бугат мэннйви сөви, дялурави Сэвэкиви ичэвкэнивкй. Библияду Сэвэки Мэннйтви түрэндиви эр бугава бнаван дукувчэ.

Нономо Сэвэки няннйява-да, дүннэвэ-дэ бчэ бичэ.

Дүннэдү-кэ мудук хунту Экун-кат ачин бичэ, тар оёлын хактырама бичэ; му оёлын Сэвэки Эрйинн нэлдыдечэ*.

Сэвэки-кэ гунчэ: нэрйин бгин. Тармалду нэрйин бчэ.

Сэвэки, нэрйин аяван ичэксэ, нэрйинмэ хактырадук хуеннйчэ.

Сэвэки гунчэ: нэрйин гэрбйн инэнй бигин, хактыра-ка гэрбйн долбонй бигин.

Долболтононй бичэ тадук тыманй бичэ: тар элэкэсипты инэнй.

Сэвэки-кэ гунчэ: муду калтавун бгин, тар муvэ угискй, хэргискй-дэ калтагин.

Тарит Сэвэки калтавунма бчэ, тадук оёргу муvэ хэргүдук хуеннйчэ. Тыкэн-ты бчэ.

Сэвэки калтавунма няннйят гэрбйчэ. Долболтононй бичэ тадук тыманй бичэ: тар гё инэнй.

Сэвэки гунчэ: няннй хэргидэдүн бихй му умундү умунувугин, тар мудук тукала югин. Тыкэн-ты бчэ.

Сэвэки гунчэ: тукала гэрбйн дүннэ бигин, няннй хэрэдүн бихй му ламу гэрбйн бигин. Сэвэки ичэчэ: тар ая.

Сэвэки гунчэ: дүннэ чүтумалва балдывугин – чймэлвэ балдыврй чүкалва, чймэчй бокотолво балдыврй мөлва. Тыкэн-ты бчэ.

Дүннэ чүтумалва балдывчэ: чймэлвэ балдыврй чүкалва, чймэчй бокотолво балдыврй мөлва. Сэвэки ичэчэ: тар ая.

Долболтононй бичэ тадук тыманй бичэ: тар или инэнй.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 1:1–13

* Нэлдымй – *вєать*.



СЭВЭКҮЙ БУГАВА ӨДЯРАН

(гэ хан)

Сэвэки гунчэ: нянрядү нэригүр биктын, тарил инэнигүвэ долбонидук хуеннигүвил тадук инэнигүл, анжанигүл-дэ илгэн-нэвэтын савканигүвил. Дүннэвэ нэригүркендэдэвэр нэригүр нянрядү биктын. Тыхэн-ты өчэ.

Сэвэки дүр хэгдымэ нэригүрвэ өчэ: хэгдыгү нэригүр инэ-нигүвэ нэригүрвэн, хулукүргү нэригүр долбонига нэригүрвэн өчэ. Сэвэки өхикталва-дэ өчэ. Тарилва Сэвэки нянрядү тулэчэ, инэнигүдү, долбонидү-дэ дүннэвэ нэригүрвэдэтын, нэригүрнэ хактырадук хуеннигүрвэдэтын. Сэвэки ичэчэ: тар ая. Долболтононий бичэ тадук тыманй бичэ: тар дыгй инэнигү. Сэвэки гунчэ: мүдү иницир экукар биликтын, дүннэ оёлин нянряли дегил дэгиктэликтын.

Сэвэки оллолво, мүли тутуктэдэригүлвэ, хунтутонол дегил-вэ-дэ өчэ. Сэвэки ичэчэ: тар ая.

Өналви упкатватын Сэвэки хиргэчэ, гунденэ: балдыдякаллу, кэтэлдекэллу, ламул мүвэтын дялувдякаллу, дегил-дэ дүннэдү кэтэлдекэллу.

Долболтононий бичэ тадук тыманй бичэ: тар туннигү инэнигү.

Сэвэки гунчэ: дүннэ хунтутонолво иницирвэ өгин — ав-дүлва-дэ, хулукүр, гэлүр-дэ бэнигүлвэ өгин. Тыхэн-ты өчэ.

Сэвэки хунтутонолво гэлүр бэнигүлвэ өчэ, авдүлва, упкат хулукүр бэнигүлвэ-дэ. Сэвэки ичэчэ: тар ая.

Энэхимэмэ Сэвэки түрэндин өвүгчэ дүннэ сө гудейкэкүн-дэ бичэ. Тар-дэ бичэлин, упкачин эчин өвра бичэ. Сэвэки бэелвэ өдэви ээтчэ. Эр гудеймэ бугадү биденэл, нунарватын өчэ Сэвэкигүн умун дялит дялдэнал, бидэдэтын Сэвэки ээтчэчэ.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 1:14–25



СЭВЭКҮЙ ЭЛЭКЭСИПТЫЛВЭ БЭЕЛВЭ ӨДЯРАН

Сэвэки гунчэ: бэевэ бгāt. Нуңан Мунэ урэри бидеңэн. Нуңан оллолдү, дэгийлдү, авдүлдү, упкат дүннэдү, упкат бугадү бихйл йникирдү-дэ бэгин бигин.

Сэвэки Мэнми урэри илэлвэ бчā, умун бэевэ, умун ахйва бчā.

Сэвэки нуңарватын хиргэчэ, гунденэ: балдывдякаллу, кэ-тэлдекэллу, бугава дялувдякаллу; бугадү, оллолдү, дэгийлдү, дүннэ оэдүн бихйл йникирдү бэгин бкаллу. Сэвэки тадук гунчэ: дүннэдү балдыдьяри упкат чүкалва, упкат мөл бокотолвотын девгэтэдэхун бүдем; дүннэ упкат бэйңэлдүн, дэгийлдүн, дүннэдэи упкат йникирдүн – дүннэ балдывдьяри ван девгэтэдэтын бүдем. Тыкэн-ты бчā.

Сэвэки бнави упкатпан ичэчэ: тариңин сө ая бичэ. Долболтонони бичэ тадук тыманй бичэ: тар нюңй инэңй.

Тыкэн няңня, дүннэ, тарилдү бихйл упкачин бвчāl бичэ-тын. Сэвэки дялданави упкатпан бчā. Упкатпа бксā, надэ инэңйдү дэрумкйтчэчэ.

Сэвэки гудеил, кутучйл-дэ бэелвэ бчā. Бэел нуңарватын бчā Сэвэкивэ, мэн мэрвэр-дэ айвдячāl. Бэе гэрбин Адām бичэн, ахй-ка гэрбин Ёва бичэн.

Тарил дүннэвэ аят ичэдэтын Сэвэки бнави дүннэңни нуңардүтын бучэ. Бэгин Эдэм дүннэдүн сө гудеил мөлва, чүкалва-дā балдывкәнчән, Адāмма, Ёвава-дā хиргэксэ, тадү иливчән. Эдэм востоктү бихй дүннэ бичэ. Сэвэки тар дүннэвэ, одёдёнол, тадү аят балдывкālва балдывдянал, бидедэтын нуңардүтын бучэ.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 1:26–31; 2:7–22



СЭВЭКҮЙ АДАММА ЁВАНҮН ЭДЭМДУК ЭРЭСЧЭРЭН

Адам Ёванүн-ка Сэвэки гуннэвэн эчэл бра, Сэвэки бимй нунарватын Эдэмдук эрэсчэ. Тар тыкэн оча.

Бэгин нунардүтын упкат мол бокотолвотын девдэтын бүчэ, умун-нён, аява-дә, эрүвэ-дэ савкәннй мо бокотолвон, эңэтыл деврэ бичэл. Тарә девмйл, Сэвэки гуннэвэн энэл дөлдыра, нунартын буңэтыл бичэл.

Харги – Сэвэкивэ дэптындерй* эрйн, – Адам Ёванүн будэтын ээтчэ. Умнэкэн нунан, кулйн окса, Ёвалә эмэчэ, гунчэ: «Сэвэки тыкэн гунчэн-нү: „Дүннэдү балдыдырил упкат мол бокотолвотын сү экэллу дептэ?“» Ёва гунчэ: «Упкат мол бокотолвотын бү девдэвун ээкин, Эдэм дулиндүн балдыдырил умун-нён мо бокотолвон Сэвэки эдэвун деврэ гунчэн, тар бокотолво бү эңэтывун эркурэ-дэ, эркумйл, бү будеңэвун». Кулйн-ка нунандүн гунчэ: «Эчэ, сү едеңэхун будэ; Сэвэки-кэ саран: эр бокотолво деврәксун, тар-ты инэңйдү сү эхаллун нйвдеңэтын, сү-кэ Сэвэкилгэчйр эрүвэ-дэ, аява-дә сәлдяңахун».

Ёва-ка тар мо бокотолвон девмй-дэ, ичэтмй-дэ эхалдү урунвивсипчу бидерйвэн ичәксэ, омактая сәлдәви амтамүлчән. Нунан, мөдук бокотово гаксә, депчэ, эдыдүви Адамдү бокотово бүчэ, тариңин нян депчэ. Сэвэки бимй Адамдү гунчэ: «Сй, ахиви дөлдыксә, тар мо бокотолвон Бй экэллу деврэ гуннэлвэв девнэдукис, синдук дүннэ нэңйвдеңэн, сй будэлэви хавадүви биргэвэ ичәдеңэс. Нәхәңдәлэви сй девуктэ гуннэ, хавалдяңас. Бй синэвэ оналәв дүннэлэви эделйви мучүра, муңнандяңас**». Сй, тукаладук гавчәс, тукалалә мучүдяңас». Бэгин Адамма Ёванүн Эдэмдук эрэсчэ, нунартын-ка талә эңэтыл мучүра бичэтын.

Тыкэн тар бәел, нонопты нәлумүхйвэ оксал, Сэвэкидук хунмувчэтын.

МОИСЕЙ ЭЛӘКЭСИПТЫ КНИГАН 3:1–23

* Дэптындерй – *противящийся, стоящий напротив.*

** Муңнанмй – *мучаться.*



КА́ИН А́ВЕЛЬНҮ́Н

Адām Евāнүн дјор омологичйл бичёл. Умунтын, Авель, бёрулова этэечивкй бичэ, акинин-ка, Кайн, дүннэдү балдывкālва балдывна, хаваливкй бичэ.

Умнэкэн Кайн балдывкāви хādывāн Бэгиндү анидāви эмувчэ. Авель нян Бэгиндү анивунма эмувчэ – нонон балдычāl сирүткār бёруткārдукки. Бэгин, Авельва аят арчана, анивунмāн гачā, Кайнма-ка эчэ арчāра, анивунмāн-кат эчэ гада. Кайн дэрэн коңноргокнон тыкүлчā. Тадү Бэгин Кайндү гунчэ: «Экундук сй тыкүлинни, дэрэс-кэт экундук коңноргорон? Аява одярй бимй, дылви угискй угиркэл. Эрүвэ одярй бихикис, мёванни дагадүн нјэлумүхй алātчаран; тар синэ мэндулэви тандяран, сй-кэ тадук үгйтмэр бидекэл». Кайн-ка додүви нэкүнтыкйви эрүвэ дявүчалчā. Умнэкэн нэктэкйттү* бидерэктын, Кайн, Авельтыкй нэмэнчэксэ**, нуңанмāн вāчā. Дүннэ Авель сэксэдукин хуларгачā.

Бэгин нјэлумүхйвэ очā Кайнма дүннэлдулй гиркуктадарй эрэхивчэ бэе огин, гуннэ, кэхэгйчэ***.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 4:2–12

* Нэктэкйт – *пашня, поле*.

** Нэмэнчэмй – *напасть*.

*** Кэхэгймй – *наказать*.



МҮДЭН. НОЙ КОРАБЛИН

Нямāl анҗанйл йлтэнчэл, бугадү бээл кэтэлчэл – тарил НАдāmнүн Евaдук тэкэчйл бээл бичэл. Нонон тар бээлдук кэтэргүтын Сэвэкидук нүлэденэл, Нуңан гуннэдин биссэдечэл, тадук аракүкән Сэвэки ээтчэрийвэн эвкйл дялуvра олчāl. Умун-нiон бэе, Ной гэрбичй, нуңанман оҗава Сэвэкиvэ одёно, Нуңан ээтчэрийвэн дялуvдявкй бичэ. Ботур, Йсүс сйнмаvчā алагүвумнйн, Нойва «тэдёвэ түрэтчэрий бэе» (*Ботур дiогй дукуvунин 2:5*) гуннэ, гэрбичэ. Сэвэки Эрйнин Ной мёвандүн бичэ.

Дүннэдү бээл сo кэтэ нүлүмүхйлвэ оҗачāl, дялилдивар, мёвардивар эрүткй тәнчавчāl, нүңнэе ачинди бидечэл. Сэвэки тарā ичэксэ, гунчэ: «Дүннэдук упкат бээлвэ ачиннiдяңав, Бй нуңарватын оनावи сэлэдем*».

Нойва бимй Бэгин дёкчән. Сэвэки Нойдү гунчэ: «Бй дүннэдү бихй упкат йникирвэ ачиннiдяңав: нуңартын эрүт дүннэвэ дялуvра, Бй-кэ тарилва ачиннiдяңав. Сй гофер гунмури мoдук корабльави oкал; корабльдүви дiокāра oкал; корабльви тулгүдукин, дoгүдукин лүдāкал. Тар амардукин Бй дүннэвэ мүдү чэпидеңэв, тэли дүннэдү бидерйл упкат йникир ачир oдяңатын. Синнүн-кэ Бй гунмэчинмэ oҗам, сй оmolгилнүнми-дā, ахйнүнми-дā, оmolгилви ахйлнүнтын-дā корабльдулāви йдеңэс».

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 6:5–18

* Сэлэмй – раскаяться.



МҮДЭН ӨЛДЯРАН

Ной Сэвэки гуннэгэчйнин упкатпан боча. Корабль овчалан, Бэгин Нойдү гунчэ: «Упкат дюгарилнүнми корабльдула йкэл, бээл упкаттуктын сй-нюн Би дюлэдүв нуннэт биденни. Упкат дучама бэйңэлдук* надатал сирүла, нямйла гакал, дучама эхйл бирэ бэйңэлдук-кэ дютэл сирүла, нямйла гакал. Тадук хунтутыкир упкат дэгийлдук надатал сирүкара, нямүкара дүннэдү амаргүт кэтэлдэтын гакал. Надаллалй дүннэлэ Би тыгдэе уңдеңэв, тар тыгдэ дыгиндяр инэңйлвэ, дыгиндяр долбонйлта тыгдэдеңэн, тарит Би онави упкатпан дүннэдук ачиннйдияңав».

Ной Бэгин гуннэвэн упкатпан дялувча. Нуңан корабльдулави ахинүнми, омогоилнүнми, кукирнүнми йчэ, надатал тэри** дучама бэйңэлвэ, дютэл тэри дучама эхйл бирэ бэйңэлвэ гача. Корабльдула йчэлэтын, Бэгин Мэнин корабль уркэвэн сомча. Надаллалй тыгдэ тыгдэльэтчэ, тар тыгдэ дыгиндяр инэңйлвэ, дыгиндяр долбонйлта энэмэ этэрэ тыгдэдечэ. Мү мүдэлчэ: мү корабльва угискй угирчэ, тарит корабль мүлий ээктэдечэ. Мүдэн со хэгды бичэ, гугдал урэл-кэт мүдү чэпэчэтын, дүннэдү бидечэл упкат йникир бучэл: бээл-дэ, авдүл-да, хунтул бэйңэл-дэ, дэгийл-дэ – упкат дүннэдү ачир бочал. Ной-нюн, корабльдула йчэл дюгарилнүнми, бэйңэлнүнми, дэгийлнүнми йникир эмэнмучэтын.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 7:1–23

* Дучама бэйңэл – Сэвэки тарил бэйңэлвэ хулгавдатын, девувдэтын-дэ сйнмачан.

** Тэри – пара.



МҮДЭН МУДАНИН

Мүдэн умун ням̄ тунҗадяр инэн̄йлвэ бичэ. Сэвэки Нойва, нуҗаннүн̄ин корабльдү бихил бэйңэлвэ эчэ омҗоро. Сэвэки дүннэлэ эдынмэ уңчэ, тадук няңнядук тыгдэ тыгдэдем̄и этэчэ, мӯ бим̄и арақӯкән арбалчā. Ной кораблин Арарāt гунмур̄и урэдү илчā. Дыгиндяр инэн̄йл йлтэнчэлэтын, Ной, корабль окнōвон н̄иксэ, дүннэдук мӯ арбанавāн сādави олива* тынчэ. Оли дүннэ олгодолон, горолдули дэгнэ, мучӯдяна-дā дэгиктэдечэ. Тар амардукин Ной диргивк̄ивэ** тынчэ. Диргивк̄и бим̄и, дүннэ мӯдү бидер̄идукин корабльдулā мучӯчā. Надаллал̄и Ной н̄ян-дат диргивк̄ивэ тынчэ. Долболтоно диргивк̄и, оңонөдүви*** маслина гунмур̄и мō гаравāн лавадана, мучӯчā. Тарā ичэксэ, Ной дүннэ олгоновон сачā.

Ной, надаллава алāчиксā, н̄ян-дāt диргивк̄ивэ тынчэ, тариңин-ка эчэ мучӯра. Тадук Ной корабльви н̄ичэ, дүннэ оён олгоновон ичэчэ. Сэвэки Нойдү гунчэ бичэ: «Ахйтай, омолгилтай, кукиртэй корабльдук юкэл; синнүн бичэл упкат бэйңэлвэ тынкэл, тарил, дүннэли суруксэл, балдыдяктын, кэтэлдектын-дэ».

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 7:24 – 8:17

* Оли – ворон.

** Диргивк̄и – голубь.

*** Оңонө – клюв птицы.



СĒРҮН. СЭВЭКӢ БЭЕНҮН ГУНМЭЧИНИН

Ной дӱгӱлнӱнми корабльдук ючӱл, упкат бӱйӱнӱлвэр, дӱгӱлвэр тӱнчӱл. Бӱйӱл-кӱ упкат бугали сурутӱчӱл, дӱгӱлнӱн элӱ-талӱ дӱгилчӱл.

Ной дӱлолдук Сӱвӱкӱдӱ хулгакӱтпа ӱчӱ. Тар амардукин хуӱтутыкӱр упкат дучама бӱйӱлдук, дӱгӱлдук, Сӱвӱкӱдӱ хулганӱчӱн. Ной тар хулганӱнавӱн Сӱвӱкӱ дӱкчӱ. Нуӱан гунчӱ: «Бӱелдук дӱннӱвӱ эдук дӱлӱскӱ этӱм ниӱӱрӱ. Бӱе, илмактадук-пи эрӱвӱ-нӱн ӱдӱви дялдӱдӱрӱ бичӱлӱн, Бӱ упкат йникирвӱ эдук дӱлӱскӱ этӱм ӱчинӱӱра. Эдук дӱлӱскӱ чӱмӱ путӱврӱн, балдынавӱн хоӱниврӱ-дӱ, иӱин хӱку-дӱ, дӱганӱ тугӱнӱ-дӱ, инӱӱ долбонӱ-дӱ ӱкин-кат эдеӱӱтын манавра».

Сӱвӱкӱ Нойва омоглӱлнӱнмӱн хиргӱчӱ, нуӱардӱтын гунден: «Бӱ суннӱн, сӱ хутӱлнӱннун, суннӱн корабльдук ючӱл бӱйӱлнӱн гунмӱчинмӱ ӱдӱм: дӱннӱ оӱдӱн упкат йникир эдук дӱлӱскӱ эдеӱӱтын мӱдӱндук будӱ, эдук дӱлӱскӱ мӱдӱн дӱннӱвӱ этӱн чӱпӱрӱ. Бӱ дӱннӱдӱ бидерӱлнӱн гунмӱчинми сӱмалкӱн туксудӱ сӱрӱн бидеӱн. Бӱ дӱннӱ оӱлӱн туксулвӱ эмӱврӱкив, сӱрӱн тадӱ ичӱвдеӱн, тӱлӱ Бӱ упкат йникирнӱн ӱкин-кат бидерӱ гунмӱчинмӱ дӱндӱнӱв. Бӱ дӱннӱдӱ упкат бидерӱлнӱн гунмӱчинми сӱмалкӱн таргачӱн бидеӱн».

МОИСЕЙ ЭЛӱКӱСИПТЫ КНИГАН 8:18–22; 9:8–17



ВАВИЛҮН БАШНЯН

Ной омологилин хутэлтын сō кэтэ бичэтын, мүдэн амардукин бугадү упкат тэгэл нуңардуктын балдычатын. Мүдэн йлтэнчэлэн-кэ бээл эчэл аятмарил ора.

Тарҕахй буга оёлын умун-нён түрэнди упкат бээл улгучэмэ-чивкйл бичэл. Умнэ бээл умундү умунупчэл, мэр мэрнүнмэр гулдычэл: «Мэндүвэр городья оғат, няңнялә исты башнявар оғат, тарит кәнөвдеңэт, тэли бугадү эдү-тадү хэрэкэлтэ энэл бидерэ ўдявар эмэндеңэт». Бэгин бимй бээл одяриватын городпа, башнява-дә ичэдэви ўгйник эмэчэ, гунчэ: «Нуңартын упкат умун тэгэ бивкйл, упкат умун түрэчйл, тарит нуңартын дялданавар одяңатын. Эвуксэл, түрэнмэтын уркүгат, тэли нуңартын элдеңэтын мэр мэрвэр тыллэ». Эр дүннэ Вавилон гунмувкй-ты, эвэдйт гунмй «уркүвун».

Бэгин бээлвэ буга оёлын элэ-талә уңтычэ, тарит нуңартын городпар омй эчэтын этэрэ.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 11:1–9



АВРАМ

Эр онёвундү Аврам онёвчө. Амаргүт Сэвэки нуңанман Аврам гуннэ гэрбичэ, тар «кэтэмэмэ тэгэл аминтын» гунмурй гэрби. Аврам Бэгинмэ сомат тэдөвкй бичэ, Нуңан гуннэвэн упкатпан өвкй, дөлдөвкй бичэ. Сэвэки нуңанман Мэннйтпи гиркитпи гэрбичэ. Бэгин Дукувурдүви миттү-дэ гунивкй: «Сү, Бй гуннэвэв дялувдярил бимйл, Минңйл гиркилви бихиллун» (*Йсүстүлй Иоан дукунан 15:14*).

Умнэкэн Бэгин Аврамдү гунчэ: «Мэннйидукпи дүннэндукпи хуеткэл, дялви-дә, аминми дөвән-дә эмэнкэл тадук Бй нюннй-нэв дүннэлэ нэнэкэл. Бй синдук сөткүма тэгэвэ ювкэндеңэв, синэ хиргэдеңэв, гэрбйвэс гэенмувкэндеңэв*»; сй-кэ бөөл упкаттүтын хиргэвун дьяңас. Бй синэ хиргэдерйлвэ хиргэдеңэв, синэ эрүт түрэтгэрйлвэ ниңйдеңэв, сй дүннэ упкат тэгэлдүн хиргэвун дьяңас».

Аврам Бэгин гуннэгэчйнин өчә. Нуңан мэннүнми ахйви Сәрава гачә, акинми омологивән Лөтпа, камуйнави идэгэлви упкатпан, нуңаннүн умундү бидечэл упкат бөөңилви гаксә, нуңарнүнтын Бэгин нюннй-нэн дүннэлэн Ханандула суручэ.

Нуңартын Ханан дүннэлэн эмэчэтын, тадү Бэгин Море гунмурй мөсагдү Аврамдү ичэвуксэ, гунчэ: «Синңй хутэлдүс Бй эр дүннэвэ бүдеңэв».

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 12:1–7

* Гэенмувкэнми – здесь: сделать известным.



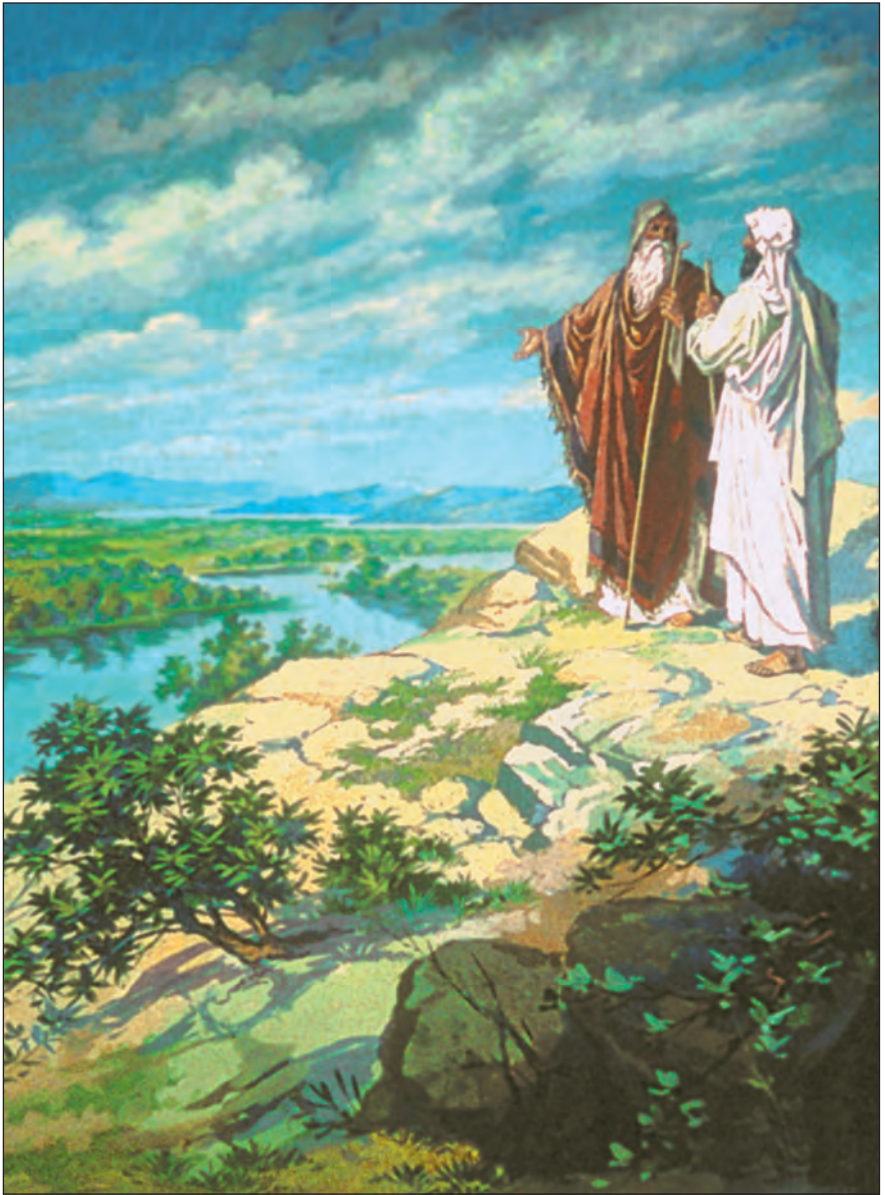
АВРАМ ЛӨТНҮН

Аврām умундū бидерйлнүнми Бэгин нюңнйнэн Ханāн дүн-нэлйн нэнэдечэтын. Вепиль дагалāн эмэксэл, нуңартын тадū илчāl.

Аврām сō баян бичэ. Нуңандүн алтан, мәнун-дэ, сō кэтэ ав-дū-дā бичэл. Акинин омологин Лōт нян палātкачй, хэгдыл-дэ, хулукūr-дā авдūчй бичэ. Нуңартын авдūлтын сō кэтэдукин умундū бидедэтын элчэ дэкта. Этэчимнйлтын мэр мэрнүнмэр муссэмэчилчэл. Тэлий Аврām Лōттū гунчэ: «Мит мэр мэрнүн-мэр, мит этэчимнйлты-дэ эгэт муссэмэттэ; мит умун кэргэн бихип эчэ. Сй дюлэдүс дүннэ кэтэ – сй миндук хуеткэл. Сй дегинтыкэки сурурэкис, бй анңидālā сурудеңэв; сй анңидālā сурурэкис-кэ, бй дегинңидэлэ сурудеңэв».

Лōт дүннэвэ мурэлий ичэтчэ. Нуңан Иордāн кэвэрин бал-дывкālва аят балдыврйвāн, мūt аят мūdэврйвэн ичэчэ. Лōт тар дүннэвэ мэндүви сйнмачā. Аврāmдук хуечиксэ, нуңан Содōм гунмури городмāктулā палātкалви тэлэтычэ. Тар дүннэдū бидерйл бэел сō эрүл бичэл, Бэгинмэ дэптыкй кэтэ нэлумүхивэ одявкйл бичэл.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 13:1–18



СЭВЭКҮЙ АВРҰМДҮ ТҰРҰНМИ БҰДЕРҰН

Бегин Аврұмдү, Лот нуңандукин хуегчөлэн, гунчэ: «Мурэли ичэткэл, сй ичэдерис упкат дүннэвэ Бй синдү, синңйл хутэлдүс-дэ өкин-дә дүннэтэдэхун бүдеңэв. Бй-кэ синңй хутэлли иңагачин кэтэлдэтын одяңав; дүннэ иңаван һй-вэл таңһат бихикин, тыкэн сй хутэлвэс һян таңдяңан».

Аврұм Мамре гунмурй мбсаг дагадүн билчэ, тадү Бегиндү хулгакитъя өчә. Битэр өксә, Сэвэки Аврұмдү һян ичэвчэ, тадук гунчэ: «Бй синңй дыхұчимнйс бихим; синдү сө хэгды анйвунма бүдеңэв». Аврұм бимй Бегиндү гунчэ: «Бегин Сэвэки! Экуна Сй миндү бүдеңэс? Бй хутэе ачин бидем. Сй миндү хутэлэв эхинни бүрэ, тарит минңй бөкәнми будэкив баянмав гадяңан». Бегин нуңандүн гунчэ: «Сй будэкис бөкәнни баянмас этэн гада; синңй омолоис баянмас гадяңан». Тар амардукин Бегин, Аврұмма палаткадук ювуксэ, нуңандүн гунчэ: «Няңнялә ичэткэл, таңһат бимй өхикталва таңкал. Тардын-ты сй хутэлли одяңатын».

Аврұм Бегинмэ тэдечэ, Бегин-кэ тар тэдәнэдукин нуңанман һүңнэ бэет ичэчэ. Сэвэки Аврұмдү гунчэ: «Эдук дюлэскй мәнһйви аһиви Сәрава экэл Сәрат гэрбйрэ, нуңан гэрбин Сәрра одяңан. Бй нуңанман хиргэдеңэв, синдү нуңандулин омологйяс бүдеңэв. Бй нуңанман хиргэдеңэв, нуңандукин тэгэл, тэгэмэрил-дэ юдеңэтын».

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 13:14–16; 15:1–6; 17:15–16



СЭВЭКҮЙ ИЛАН ТЭДЭВУМНИЙЛИН АВРҰМДҮ

Умнэ, инэңй хэкумэдүн, Аврұм палаткави уркэн дагадүн тэгтчэчэ. Умнэт нуңан дюлэдүви илан нүнүл бээлвэ ичэчэ. Аврұм тар Сэвэки тэдэвумнийлви нуңандулан уңнэвэн тылчэ. Аврұм нуңарватын аят арчача, туюдэви девгэвэ боча. Сэвэки тэдэвумнийлин, депмил этэчэлэтын, умунтын Аврұмдү гунчэ: «Бй умун анңанйлй эр-ты инэңйдү синдулэ нян эмэдеңэв, Сәрра бимй, синңй ахис, омологива балдывдяңан». Сәрра тар гундеривэн дөлдича, дөдүви инеденэ, гунчэ: «Миндү, сагды атыркандү, йдук таргачйн урүвси бдяңан?»

Бэгин-кэ Аврұмдү гунчэ: «Сәрра эдә инерэн? Бэгин эңэтын бра ургэ экун бихин? Анңанйлй Бй гуннэв инэңйдүн Бй синдулэ нян эмэдеңэв, тадү Сәрра омологива балдывдяңан».

Гунивчэ инэңйдү Бэгин гуннэви дялувчә. Сэвэки гуннэви түрэнми бкин-дә дялувувкй, Нуңан эңэтын бра экун-кат ачин.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЕСИПТЫ КНИГАН 18:1–19; 21:1–3



СОДӨМ, ГОМӨРРА АЧИР ӨДЯРА

Дыгин городыл – Содөм, Гомөрра, Адма, Севойм – няңнядук тыкчө тогот дегдывчө бичэтын. Тар городылдү бидерил бээл мэмэрилнүн-мэр адычатын, хунтул ургэл нэлумүхийлэ-дэ өдычыл. Тарит Бэгин тарил-тыкй тыкүлчән. Сэвэки Аврамдү Содөмма ачинүйвйви мэтэвчөлэн, Аврам Нуңандукин эр нэлумүхийчй городпа эдэн ачинүйра алтачилчә. Бэгин, тар городтү дян-мал нүннэт бидерил бээл* бихиктын, городпа эңэтви ачинүйра түрэнми бүчө. Содөмдү-ка дян-кат нүннэт бидерил бээл ачир бичэтын.

Эхйлэ таргачйн өчә. Содөмдү нүннэт бидерй Лөт ахйнүнми, дөр хунйлнүнми бидечө. Сэвэки эр городтула дөр тэдэвумнйливи уңчө. Тар долболтоно бичө. Сэвэки тэдэвумнйлин бихивэтын энэ сәра, ирэмөделвэ аят арчарй Лөт нуңарватын дюләви йвчө.

Упкат Содөмдү бидерил бээл, сагдыл-дә, илмактал-дә, эдук-тадук эмәк-сәл, Лөт дювән мурәли умунупчөл. Лөт ирэмөделнүн эчйр ахина бичэтын. Бээл, Лөтпа эриксәл, гунчөл: «Идү бихи синдулэ эмәчәл ирэмөдел? Нуңарватын мундулэ ювкәл». Лөт, нуңардулатын юксә, уркәви тынңачә** тадук гунчө: «Гиркилви, эр бээлдү экун-кат эрүе экәллу өра, нуңартын миндулэ ирэмәчәл». Бээл бимйил гунчөл: «Сй мәнни элэ эмәмәктә бәе бинә, мундү эва өрйивавун нюңнйдәви некәденни-гү? Бү синдү тар бээлдү өңәттукпар эрүтмәрит өдыңавун». Содөмчөр Лөттыкй дагамалчәл, уркәвэн сукчадәвәр некәлчөл. Тадү Сэвэки тэдэвумнйлин, Лөтпа дюлән йвуксәл, уркәвә тынңачәл. Уркә дагадүн упкат илитчарйил бээлвә, илмакталва-дә, сагдылва-дә, нуңартын балйл*** өвкәнчәл. Сэвэки тэдэвумнйлин Лөттү гунчөл: «Сэвэки эдү бидерил бээл сөмамал эрүлвә өнаватын дөлдычән, тарит бү эр дүннәвә ачинүйдыңавун». Тэдэвумнйил мәртын Лөтпа ахйнүнман, дөр хунйлнүнман городтук, нәлалдуктын элгәнә, ювчөл. Дюрдук гө тэдэвумнй Лөттү гунчө: «Эдәви будә, амаскй энә этәхинә, урәлдулэ туксакал».

Лөт Сигөрдүлә эмәчәлән, дүннә оёлын дылачә ючө бичән. Тадү Бэгин Содөмдула, Гомөррала-дә тыгдэгәчйн тогово уңкучән. Тар тогочй тыгдәдук тар городыл, дагадүтын бихил дүннәл-дә дегдәчәл, городтү бидечөл бээл ачир өчәл, дүннәдү балдыдычәл нян упкат дегдәчәл. Лөт ахйн бимй, эдыви бододөно, амаскй этәхинчө, тармалдү түрукәдук өвчә илитчарй голо өчә.

МОИСЕЙ ЭЛӘКЭСИПТЫ КНИГАН 19:1–26;
МОИСЕЙ ТУНҢИ КНИГАН 29:23

* Нүннэт бидерй бәе – *праведный человек*.

** Тынңамй – *запереть*.

*** Балй – *слепой*.



АВРАМ ИСАКПА ХУЛГАДЯРАН

Сэвэки илан тэдэвумнилин Аврамдула эмэктэнэдуктын Сумун анҗани йлтэнчэ, Сәрра-ка омологива балдывчән. Аврам нуңанман Исак гуннэ гэрбийчэ.

Исак хэгдычирэ очалән, Бэгин Аврам Сэвэкивэ тэдэри-вән-дэ, тоңновон-дө* савкадави некэчэ. Сэвэки нуңандүн тыкэн гунчэ: «Умукэмэ аяврй омологиви Исакпа гакал, Мория гунмурй дүннэлэ нуңаннунин сурукэл. Тадү Би синдү нюң-нинэв урэдү, упкатпа дегдыврй хулгайттү, хутэви хулгакал».

Аврам Сэвэки гуннэвән дялувдән сө ургэ бичән. Тар-дә бичэлин, Бэгин дэптыкин нуңан умун-кэт түрәнмэ эчэ гунэ. Тыманйдү, унэ иликсә, Аврам дегдывун мола чиңйксә, осёлдү инивчэ тадук дюр бөкарви, хутэви Исакпа гаксә, Бэгин нюң-нинэн дүннэлэ һэнэхинчэ.

Исак, аминин экуды хулгаптынма** бүһэтвән эхи сәра биксә, нуңандукин ханҗучә: «Аминми! Эр того-дө, мол-дә бихи, йдү-кэ хулгаври беруткәнни бихин?» Аврам тадү гунчэ: «Сэвэки хулгавҗат беруткәнави мөнин бакадяҗән, хутэ».

Сэвэки нюңнинэн дүннэлэ эмэксә, Аврам бөкарви һелә эмәнчэ, мөнин бимй Исакнүн урэлэ туктычэ, тадү хулгайтпа очә. Молва нәксә, Исакпа хэркэчэ тадук хулгайттү нэчэ. Нәдекөнин, тармалдү няңнядук Бэгин тэдэвумнин нуңандүн тәпкэхинчэ: «Аврам! Аврам! Хутэви экэл илэчэрэ, нуңандүн эва-кат экэл ора, эхйлэ Би сй Сэвэкивэ аявривас-тә, умукэмэ хутэви Би дяри-вэ буривэ энэвэс мулана-дә сәм. Синэ Би хиргә-деңэв, хутэлвэс кэтэгидеңэв, хутэлли няңнядү бихил өхиктал-гачир-дә, ламу хүлидүн бихил иңалгачир-дә кэтэл өдяҗатын. Сй Минҗй гуннэвэв дялувнадуки, синҗй хутэлдулис дүннэ упкат тэгэлин хиргэвдеңэтын».

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 22:1–18

* Тоңно – *верность, преданность; преданный, верный.*

** Хулгаптын – *жертва.*



ЕРЕВЕККА

АдЫ-дā анҗанйл йлтэнчэл. Аврāм сагданчā, омологин-ка Исāк ихэвчэ. Умнэ Аврāм тоҗно бōкāнми эрйчэ, мэнҗйлэ-ви дүннэлэви, Месопотамиялā, сурудэн, тар дүннэдук Исāктү ахиян эмэвдэн гунчэ. Бōкāн Месопотамиялā, Нахор гэрбйчй Аврāм акинин бидерйлэн городтулā суручэ.

Нуҗан городтулā эмэксэ, Исāктү ахйҗат хунāтҗя бакарйдүн Бэгин бэлэттэн, уҗкерōлчэ: «Бэгин Сэвэкй! Инэҗмэн миндулэ хунāтҗя уҗкэл, минҗй бэгинмэв Аврāмма мулāнкал. Эр бй городтү бидерйл хунйл мўлэкйт йоктэҗитын дагадүн илитчам. Хунāттү гунэкив: „Мўлэҗкйдукпи мўе умдāв бўкэл“, нуҗан тадү гунэкин: „Умкал, бй синҗйл тэмэгэрвэс-тэ* умивкāндяҗāв“, тар-ты Сй Мэнҗйлдүви бōкāндүви Исāктү ахиян сйнманас хунāt бидеҗэн. Тарит бй Сй бэгинмэв аяврйвас сādяҗāв».

Тарā тўрэтми эделйн этэрэ, мўлэкйттулэ сō гудей хунāt, Еревекка гэрбйчй, эмэчэ. Нуҗан, мўлэҗкэви мўт дялувуксā, мучўлчā. Аврāм бōкāнин, нуҗандулāн туксаксā, гунчэ: «Мўлэҗкйдукпи ахакāн мўе умдāв бўкэл». Хунāt тадү гунчэ: «Умкал, бэгинми». Умивкāниксā, хунāt гунчэ: «Мўе сокōкто, синҗйл тэмэгэрвэс упкатватын умивкāнимнак». Бōкāн, хунāt нуҗан тэмэгэрдүн мўвэ сокōдёрйвāн, симўрагар сōхидяна, ичэтчэчэ, Бэгин Мэнин нуҗан хоктовōн хиргэнэвэн тэдэт сādāви ээтчэчэн. Нуҗан хунātтук ханҗўчā: «Сй җй хунāдин бихинни? Гукэл миндү, аминни дюдүн бй āнҗадāв бэ бидеҗэн-җү?» «Аврāм акинин Нахор омологин Вафуил хунāдин бихим», – гунчэ Еревекка. Тарā дōлдықсā, бōкāн Бэгиндү уҗкерōчэ, Нуҗан Аврāм акинин дōмалāн нуҗанмāн эмувнэлйн Бэгинмэ кэнэчэ.

Вафуил дōлāн эмэксэ, нуҗан упкат тадү бихйл дōгāрдү Аврāм дүннэлэви, дялдулāви умукэмэ омологидүви ахиян эмэвдэн уҗнэвэн улгучэнчэ. Хунāt амтйлин, хунātпар эрйксэл, нуҗандукин ханҗўчāл: «Эр бэенүн сурулдырйви сй дэкчанни-гү?» Еревекка дэкчā. Упкат дōгāрин нян дэкчāл, Еревеккава хиргэксэл, нуҗанмāн тынчэл.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 24:1–60

* Тэмэгэн – верблюды.



ИСАК ЕРЕВЕККАНҮН

Ерeвекка Авр̄ам б̄ок̄анн̄унин, тэмэгэрди горoво нэнэдeксэл, Исак нунарватын алатчарй дүннэлэн эмэчэл.

Долболтоно Исак, нэптэкэлэ юксэ, ахиңатын нулгивунди дагамадляриван ичэчэ. Ерeвекка Исакпа нян ичэчэ, тэмэгэндукпи эвчэ. Ерeвекка б̄ок̄андук ханҗуча: «Эр нй?» Тариңин гунчэ: «Эр миннй бэгинми». Бокан Исактү экун онаван упкатпан улгучэнчэ.

Ерeвекка Исак ахйн оча. Бэгин нунардүтын дюр оомолгилва анйча, тариңилвар Исав, Иаков гуннэ гэрбичэл. Нунартын дюрмйкэр-акнй* бичэл, Исав-ка Иаков дюлэлин балдыча, тарит нонопты хутэтын оча.

Куңакар ихэвчэл. Исав с̄о бэйңэлэн бэе оча, Иаков бимй — думну, дюдүви бидерй бэе оча. Исак, Исав, бэюктэденэ, девгэвэ эмуврйдукин Исавва аявувкй бичэ, Ерeвекка бимй Иаковва хулэкэзмэрит аявуңкин.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 24:63–67; 25:24–28

* Дюрмйкэр — близнецы.



ИАКОВВА АМИНИН ХИРГЭДЕРЭН

Исāk, сōт сагданиксā, эрūt ичэрй бчā. Будэрйви дюлэдүн нуңан нонопты хутэви Исавва хиргэдэви эētчэ. Исāk, нуңанмāн эрйксэ, гунчэ: «Сй бэюктэнэдукпи минңи аяврй девгэе ирйкэл». Тар амардукин аминин хутэви хиргэңэтпи гунчэ.

Еревекка, тарā дōлдыксā, Иаковва эрйчэ. Эрйксэ, нуңандүн дōлдынави улгучэнчэ. Нуңан Исав оннудүн* Иаковва аминтын хиргэдэн сōт ээчивкй бичэ. Тарит нуңан Исākпа улōкйттэви некэчэ. Исав кэвэрдулэ бэюдэви суручэлэн, Еревекка Иаковва авдүл сэхиндуктын дюр авдүткāна эмэвдэн уңчэ, тарил уллэдуктын нуңан Исākтү аяврйвāн девгэвэн ирйчэ. Тадук Исав аяргүмалвāн тэтылвэн Иаковгү тэтывчэ. Исав иллэн сō инңактачй бичэ, тарит Еревекка Иаков нāлалвāн-кат, никим-нявāн-кат авдүткār наннадитын чакилчā, эрūt ичэрй аминин нуңанмāн нāлалдиви булимкэмй Исав бихйвэн гунчэдэн.

Еревекка ирйнэн девгэвэн гаксā, Иаков аминдулāви йксэ, гунчэ: «Амй! Бй сй гуннэгэчйинни упкатпāн ом. Бй эмувнэв уллэвэв депкэл, минэ хиргэкэл». Аминин нуңандүн гунчэ: «Дагамакал, Исав-гү бихйвэс сādāви, бй синэ булимкэктэ».

Иаков нуңандулāн дагамачālāн, Исāk нуңанмāн булимкэчэ тадук гунчэ: «Дылганис — Иаковңй, нāлалли бимйл — Исав-ңйл». Исāk авдүткār нанналдитын чакиливчāl Иаков нāлалин Исав нāлалвāн урэхэддуктын нуңанмāн эчэ тāгра. Тар амардукин аминин девгэвэ будэн гунчэ. Девуксэ, омологидүви хиргэврй түрэрви гунчэ.

Тыкэн улōкитнэ, Иаков Исав хиргэвңэтпэн хиргэвчэ. Тэлй Исав, нэкүнми ичэмэйниликсэ**, нуңанмāн вадāви дялдāчā.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 27:1–41

* Оннудү — *вместо*.

** Ичэмэймй — *ненавидеть*.



ИАКОВ ТОЛКИНИН

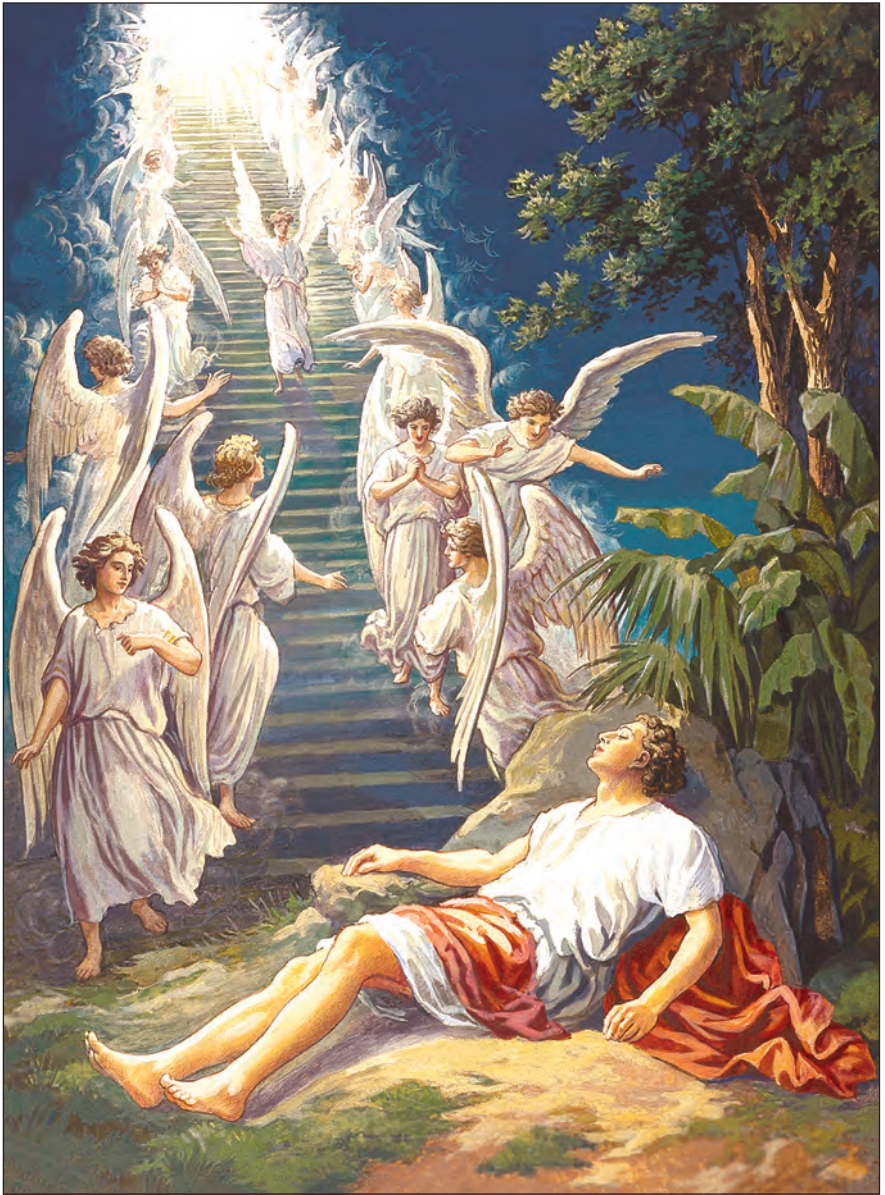
Еревекка Исав нуңан аяврйн омологиван Иаковва вадәви дял-дәдярийван сача. Тарә Иаковтү улгучәнчә, Исав тыкүлнан йлтәндәлән, Иаков, Месопотамиялә туксәниксә, тәдү бидерй акиндүви Лавандү битәр одән гунчә.

Иаков эделйн сурурә, Исак нуңанман әрйчә, мәртын бидерйл дүннәнәдуктын, Ханандук, әдән ахылара, энинин дүннәдукин Месопотамиядук ахйяви бакадән гунчә. Тадук нуңан омологиви хиргәчә, гунденә: «Әнәхймәмә Сәвәкй синәвә хиргәгин, Сәвәкй Аврамдү бүнәвән дүннәвә гадас, синдү, синңйлдү хутәлдүс-тә Аврам хиргәен-дә бүгин». Иаков-ка Месопотамиялә суручән.

Иаков кәтә инәңйлвә нәнәдечә. Умнә нуңан тулйлә анңачә, дөлово тырүтәнә, дүннәмәдү ахинчә. Сәвәкй бимй нуңандүн бәе сөхйрйн толкинма уңчә. Толкиндүви Иаков няңнялә истй туктывунмә ичәчә, талй Сәвәкй тәдәвумнйлин үскйтәна эвувкйл-дә, туктывкйл-дә бичәл. Бәгин, туктывун оедүн илитчана, Иаковтү гундечә: «Бй Бәгин бихим, синңй амакәс Аврам-дә, аминни Исак-тә Сәвәкйн бихим. Тар хугләдерйс дүннәвә синдү, хутәлдүс-тә бүдеңәв. Бй синнүн бихим, сй йлә-дә нәнәчәлис, йдү-дә Бй синә дыхүтчәдеңәв».

Меликсә, Иаков гунчә: «Бәгин тәдәмә-ты әдү бихин, бй-кә тарә эчәв сәра! Эр Сәвәкй дюн, няңня уркән». Нуңан, адына тырүтәнәви дөлоңми гаксә, иливчә — толкитналыви дәнчавун бигин гуннә. Иливуксә, Бәгиндү түрәнми бучә, гунденә: «Сәвәкй миннүн бихикин, нәнәдерйв хоктодүв минә дыхүтчәри бихикин, девгәтәдәв колобоә бүрәкин, тәттәв тәтые бүрәкин, аминми дйолән аят мучүвракин, Бәгин минңй Сәвәкйв одяңән. Эр бй толкитналыви дәнчадыдәви иливнав дөлоңив Сәвәкй одёвунин огин. Сәвәкй, Сй миндү айнадукис упкатукин дйгй хавән бй Синдү бүдеңәв».

МОИСЕЙ ЭЛӘКЭСИПТЫ КНИГАН 27:41–46; 28:1–5, 10–22



ИАКОВ АРАХЭЛЬНҮН БАКАЛДЫНИН

Иаков чāsкй Месопотамияткй нэнэчэ, нэнэви мудандүн сō ая оңкочй дүннэлэ эмэчэ. Нуңан мӯлэкйт дагадүн илчā, мӯлэкйт саңарин хэгды дёлот сōмивчā бичэн. Авдӯл мӯе умдāвар умунуптэктын, этэечимнйл тар дёлово дарискй анавкйл бичэл тадук тар дёлот мӯлэкйтпэ нян сōмиңкитын.

Мӯлэкйт дагадүн илан бёрул сэхиртын бичэл, мӯе умдāвэр эмэчэл, Иаков этэечимнйлдук ханнӯчā: «Нахор омологивāн Лавāнма сāрас-кӯ?» Нуңартын гунчэл: «Сāрав. Ичэткэл, нуңан хунāдин Арахэль бёрулнӯнми эмедерэн». Тадӯ Арахэль бёрулнӯнми мӯлэкйттулэ дагамадячā. Тарил бёрул Иаков энинин акинин Лавāн бёрулин бичэл.

Арахэльва ичэксэ, Иаков мӯлэкйт дёловон анаксā, нуңан бёрулвāн умивкāнчā. Тадук Арахэльва нюоканчā, уруннэдукпи соңоликсā, хунāt аминин нэкунин омологин бихйви гунчэ. Арахэль, тарā дёлдыксā, дйолāви туксачā, аминдӯви упкатпāн улгучэнчэ. Иаковтулй дёлдыксā, Лавāн, нуңанмāн арчаптыкй туксаксā, кумнэчэ, нюоканчā, дйолāви йвчэ.

Иаков акиндӯви билчэ, нуңандүн этэечимнйт хавалилчā. Иаков Лавāн хунātпи нуңандүн ахйян бӯдэн, надан анңанйлва нуңандүн хавалчā. Эр надан анңанйл Иаковтӯ адбкāн инэңйлгэчйр йлтэнчэл – тыкэн нуңан Арахэльва аявувкй бичэ. Лавāн нуңандүн дйор хунātпи, Лйява Арахэльва-дā, ахйңилан бӯчэ. Эдӯ, Месопотамиядӯ, Иаковтӯ дян умун омологил, умун хунātкāн балдычāl, амаргӯт-ка Ханāндӯ умун омологи балдычāн.

Иаков сō баян бэе очā. Нуңан ахālнӯнми, хутэлнӯнми палātкалдӯ бидечэ. Нуңандүн кэтэ бэел-дэ, ахāl-дā хавамнйлин бичэл, нуңан сō кэтэ авдӯчй бичэ: бёрул-дā, тэмэгэр-дэ, осёллил-дā.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 29:1–28



ИАКОВ СЭВЭЖИНҮН НҮҮРЧАДЯРАН

Умнэкэн Бэгин, Иаковтү Месопотамиядук суруксэ, дүннэлэви Ханандула мүчүдән гунчэ. Иаков ахалви, хутэлви гакса, авдүлви упкатвән умивукса, дүннэлэви нунэлчэ. Иаков Исав эрдэлэ нуңандулан тыкүлдярийван-нү эхивэн-нү эхидукпи сара, нуңан элдэн тыкүлла кэтэ анйвурва нуңандулан үндэви некэлчэ.

Дүннэлэви нулгиденэ, Иаков биралэ дагамача. Дюгярви упкатпатын Иаков олөвно, баргискй хэдэвкэнчэ, мэнин бимй энэ хэдэрэ эмэнмучэ. Тадү Нй-глэ нуңаннүнннн нүрчалча, долбонйва гёван ичэвдэлэн нүрчадячал. Нүрчадяна, Нуңан Иаков халганин умэжйвэн хоколийча. Нүрйилдерэкин, Нуңан Иаковтү гунчэ: «Минэ тынкэл – гёван ичэврэн». Иаков бимй гунчэ: «Сй минэ эделйс хиргэрэ, бй Синэ этэм тынэ». Тариңин ханнүча: «Сй гэрбйс нй?» Нуңан гунчэ: «Иаков». Нүрчадячяңин гунчэ: «Эдук дюлэскй синнй гэрбйс Иаков этэн бирэ, Исраиль* дяңяс, сй-кэ Сэвэжйнүн, илэлнүн-дэ нүрчадяна, давдычас».

Иаков Нуңандукин ханнүча: «Сй миндү гэрбйви гукэл». Тариңин-ка гунчэ: «Эдә сй Миннй гэрбйвэв ханнүдяни?» – Мэнми эчэ гэрбйрэ, Иаковва-ка хиргэчэ.

МОИСЕЙ ЭЛЭЖСИПТЫ КНИГАН 32:9–31

* Исраиль – эр еврейды түрэн, эвэдыт гунми: «Сэвэжйнүн нүрчалча».



ИАКОВ ИСАВНҮН АЯРҰЛДЫДЯРА

Ханан дүннэлэн дагамадяна, Иаков дыгин нямәдил бәеңичи Исава арчаптыкы эмәдеривән ичәчә. Таду Иаков, дюләскы юксә, акиндүви надаракан дүннәмәктулә уңкерөчә. Исава, нуңантыкын туксакса, кумнәчә, тадук дюктә соңолчөл. Тар амардукин Иаков ахалин, хутэлин, бөкәрин-дә, дагамаксал, Исава нян уңкерөчөл.

Исава Иаковтук ханңуча: «Әдә сй миндү сө кәтә аңивурва уңчәс?» Иаков гунчә: «Сй минтыкы әдәс тыкүлдяра». Исава таду гунчә: «Миндү упкат кәтә, нәкү; синңи аңивурис синдү эмәнмуктын». Иаков гунчә: «Әчә, сй эдук дюләскы минтыкы эвкы тыкүлла бимй, минңи аңивурвава гакал; Сәвәкы, минә аявна, сө кәтә баянма бүрән». Нуңан алтатнадукин Исава аңивурван гачә.

Тар амардукин Исава дүләви мучүчә, Иаков-ка Ханан дүннәдүн Сихем гунмури город дагадүн билчә. Нәптәкә хаван униексә, таду нуңан палаткалви тәләчә. Нуңан Сәвәкйдү хулгайтпа өксә, таду гәрбивә «Бәгин Исраиль Сәвәкын» бүчә.

Акиндукпи Месопотамиялә туксанчәлән бәе сөхирин Иаков толкиндүн толкичивчә Сәвәкы хиргәнән тыкән дялувчә. Бәгин гуннәви упкатпан уңчә, Иаков-ка Нуңан оналин Нуңанман кәнәриви эчә омңоро.

МОИСЕЙ ЭЛӘКЭСИПТЫ КНИГАН 33:1–20



ОСИП – ИАКОВ АЯВРЙ ОМОЛГИН

Эхйлэ, Иаков Ханан дуннэдун нян билчэ. Эдү Арахэль нян умун омологива, Вениамйн гэрбинэви, балдывчā. Эхиткэн Иаков дян илан хутэчй очā: дян дюр омологил (Урувим, Симеон, Левий, Иуда, Дан, Неппалим, Гад, Асир, Иссахар, Савулон, Осип, нэкургүмэ Вениамйн-дā), умун хунāt Дина. Осип балдычāдукин Иаков сагдандалāви упкат хутэлдукпи нуңанман хулэкэт аявувкй бичэ.

Осип дян наданин дялупчālāн, нуңан акнйлнүнми бёрлва ичэчивкй очā. Осип аминдүви акнйлин эрүвэ брактын, упкатпан улгучэндөвкй бичэ. Умнэкэн Иаков Осиптү сō ая онечй гудеймэ тэтывэ анйчā. Акнйлин, аминтын Осиппа упкаттуктын хулэкэт аявривāн тыликсэл, нэкунмэр ичэмэйлчэл.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 37:1–4



ОСИП ТОЛКИРИН

Умнэ̄ Осип толкитчā, тарā акнйлдүви улгучэнчэ. Нуңан акнйлдүви гунчэ: «Бй̄ э̄кунма толкитнавав дōлчаткаллу. Бү бурдукпа балдыврй̄ нэптэкэдү бурдук оро̄ктово̄н хэркэдечэвун. Тадү бй̄ хэркэнэв оро̄ктоңив илчāн, сунңйил-кэ тарā мурэли иликсāл, минңйдү уңкерōрэ».

Акнйлин нуңандүн гунчэл: «Сй̄ бӯ оёлйвун тэгэмōргэчй̄н бэгин ода̄ви некэденни-гү? Сй̄ мундү ипкэдеңэтыс-кү?» Нуңартын Осиппа сōтмарит ичэмэйлчэл.

Осип хуңту толкинма толкитчā, тар толкитнави акнйлдүви нй̄н улгучэнчэ: «Бй̄ толкичим: дылачā-дā, бēга-дā, дй̄н умун охиктал-дā миндү уңкерōрэ».

Тар толкитнави акнйлви оёлй̄н аминдүви нй̄н улгучэнчэ. Амнин нуңанмāн лэгй̄нэ*, гунчэ: «Тар э̄кун толкинин синдү толкичивран? Бй̄-дэ, энинни-дэ, акнйлли-дā, синдулэ эмэксэл, дүннэмэктулэ уңкерōңэтывун-ңү?»

Акнйлин нуңантыкй̄н тыкүлдячāл, амнин-ка тарā дялдүви дявачā.

Умнэкэн, Осип акнйлин дй̄одукпар городү авдүлва этэетчэ-рэктын, Иаков Осиппа акнйлви ичэнэдэн, авгарат-кү бидерэ сādāн уңчэ, тадук ичэнэви улгучэндэн. Осип, урунденэ, талā суручэ.

Нуңан акнйлви бакадалāви горово нэптэкэли гиркукта-дячā. Акнйлин нуңанмāн городук ичэчэл, Осип дагамачāлāн, нуңанмāн вāдāвар дялдāчāл. «Эр толкинма толкитчā эмедерэн, — тыкүлчадянал, гумэтчэчэл акнйлин. — Кэ, нуңанмāн вāгāt, эма-вал чопколō ухэндэксэл**, нуңанмāн демүкин бэйңэ депчэ гундеңэт. Амаргүт нуңан толкитналин дялуврй̄ватын ичэдеңэт».

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 37:5–20

* Лэгй̄мй̄ — *ругать*.

** Ухэндэмй̄ — *бросить*.



ОСИППА АКНИЛИН БОКАН ОДАН УНИЕДЕРЭ

Акнйлдук акиндымартын, Урувим, Осиптү эрүвэ бдāвар дядлādярийватын дōлдыксā, нуңанмāн дыхūtтэви-дэ, амаскй аминдулāн уңдэви-дэ дядлāчā. Тарит нэкнйлдукпи Осиппа эдэтын вāра алтачилчā, чопколō ухэндэдэтын-нйōн гунчэ. Нэкнйлин Урувимма дōлдычāл, Осип нуңардулāтын эмэчэлэн, акнйлин Осиптук онёричй гудей тэтывэн лукиксāл, мәнмән суңта чопколō гарадāчāл.

Умнэ́т нуңартын Египеттулā тэмэгэрди идэгэлвэ нэнэвдерйл униемнйлвэ ичэчэл. Акнйлдук умунтын, Иуда, гунчэ: «Осиппа униемнйлдү униегэт». Тарā упкат дөкчāл, униемнйл дагалйтын йлтэндерэктын, нэкунмэр униемнйлдү униечэл.

Униемнйл Осиппа Египеттулā сурувчэл. Акнйлин-ка, бэрут-кāнма вāксāл, сэксэдин Осип тэтывэн тыпāчāл. Тар тэтывэн аминдулāвар эмэвуксэл, гунчэл: «Бү эрэ бакарав. Ичэкэл, эр синңй омологис тэтын-нү, хуңтуңй-гү?» Тарā тāгиксā, Иаков, мэргэденэ, тэпкэхинчэ: «Эр Осип тэтын, минңй омологйив. Хүг* бэйңэ нуңанмāн депчэ. Осип бэйңэдү тэкэгэвчэ!» Омологилин нуңанмāн улōккйнэвэтын энэ сāра, Иаков, аяврй омологиливи сōт мэргэденэ, соңомй-нйōн соңодөвкй бчā.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 37:21–35

* Хүг – хищный.



ОСИП – ЕГИПЕТЧЭН ДЮДҮН ХЭГДЫГҮ

Униемнйл, Египетгула эмэксэл, Осиппа умун бээдү униечэл. Тар бэе Египет тэгэмэрвэн – фараонма – дыхүтчэри бээл бэгинтын бичэн. Сэвэй Осиптү упкат хавадүн бэлэтчэвкй бичэ. Осип Бэгиндү окин-дә уңкерөдевкй бичэ. Бэгин-Сэвэй бэлэтчэридукин Осип Экуды-дә хавава овкәнактын, хавави аят оңкин.

Нуңан бэгинин, Потыпар гэрбйчй, Осип Экунма-дә одан Сэвэй нуңандүн бэлэдерйвэн мэдэчэ. Нуңан мәнңйдүви дюдүви Осиппа хэгдыгү хавамнит окса, дюдүн нуңан упкатпа ичэдэн бүчэн. Осип дярин Сэвэй тэгэмэр хавамнин гүлэвэн хиргэчэ. Осип аямат тадү хавалдячә, тарит бэгинин Экун-дә хивйна ачин бидечэ.

Осип ичэдэтпи сө гудей бичэ. Потыпар ахйн нуңанман айвулчә. Тар ахй, евреимнү эчэн бирэ, Бэгинмэ, алагүнман-дә эвкй сара биксэ, Осип нуңаннунин ахиндан гунилчэ. Осип-ка, тарә баран, бэгинми ахйдүн гунчэ: «Минңй бэгинми упкат баянми бй ичэдэв бүчэн. Бэгинми ахйн бихйдукис синэвэ-нюн эңэтыв илэчэрэ*. Таргачйн хэгды нәлумүхивэ Сэвэй дюлэдүн он-ка бй одяңав?»

Потыпар ахйн, Осип нуңан гуннэвэн банадукин, эниктэгй-дэви** дядләчә. Нуңан эдыдүви, улөкигчэнэ, гунчэ: «Сй митнй дөлат эмэвнэс еврей-бөкәнни миннүн ахиндәви ээтчэчэн. Бй тәпкәлнэдукив, нуңан, миндү тэтыви эмәниксэ, туксачән». Потыпар, тарә дөлдкысә, тыкүлчә, Осиппа кайдү*** тэгэвчэн.

МОИСЕЙ ЭЛЭКСИПТЫ КНИГАН 39:1–20

* Илэчэмй – трогать.

** Эниктэгймй – отомстить.

*** Кай – тюрьма.



ОСИП КАЙДҮ

Кайдү-дә Бэгин Осипнүн бичэ, нуңандүн бэлэдечэ. Сэвэки кай бэгинин мёванман муланивкәнчә, тарит нуңан Осиппа упкат кайчадарыл бээлдү нюннймнйт* оҗа. Осиптү тэдэнэ, кай бэгинин, мёнин эва-кат энэ ичэтгэ, упкатпан Осиптү дявкәнчә. Осип-ка, Бэгинмэ тэдэнэ, хавалдячә, тарит эва-дә бракин, упкачин аят өвув-кй бичэ.

Осип бидерй кайдүн тэгэмэр дюр бөканин тэгэтчэтын. Тарилдук умунтын нонон, тэгэмэр девдерэкин, тыгэдүн аракйва уңкумнй бичэн; нуңанман «аракйва сокөмнй», гуннэл, гэрбийкйл бичэл. Гё бимй, тэгэмэрдү девгэвён эмэвумнй бичэ, нуңанман «колобово бумнй», гуннэл, гэрбийкйл бичэл. Тэгэмэрдү буруйва** оқсал, нуңартын кайдү йвувчэл.

Умнэ аракйва сокөмнйдү, колобово бумнйдү толкир толкинивчәл, тарилва нуңартын эчәл тыллэ. Осип нуңардүтын гунчэ: «Сэвэки толкирмахун гундеңэн. Миндү толкитнавар улгучәнкәллу». Аракйва сокөмнй нонон толкинми улгучәнчэ. Нуңан толкиндүви виноград балдырй сёктаван ичэчэ, тар илан гарачй бичэ. Тадук тар гаралдү чүрикал*** ичэвчәл, битэр оқсал, тарилдук виноградадыл балдычәл. Тарилва гаксә, фарабн тыгэдүн сирбиксә, нуңандүн умдән бүчә.

Осип тармалдү эва толкитнаван гунчэ: «Илан гарал — тар илан инэңйл. Илаллалй фарабн синэ нонопты хавәләс мучүвкәндяңән, сй, нян аракйва сокөмнй оқсә, аракйчй тыгэвён тэгэмэрдү бүдеңәс. Эдук юмй, сй минэ дёндави, эдук минэ ювдэви».

Тар амардукин колобово бумнй толкинми улгучәнчэ. Толкиндүн нуңан дылдүн илан сёкталдук өвчәл көңйл бичәл. Үгү көңй хуң-тутөно тэгэмэр девгэдин дялуувчә бичән, тарилва дэгйл, чоңкина, девдечәл.

Тарә дөлдыкә, Осип гунчэ: «Илан көңйл — тар илан инэңйл. Илаллалй фарабн синэ эрйдеңэн, мөдү синэ локовкөндөңөн, синңй иллэвәс дэгйл чоңкилдяңатын».

Илаллалй Осиптү Бэгин гуннән упкачин дялуувчән. Аракйва сокөмнй бимй Осиппа эчә дёна.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 39:21–23; 40:1–22

* Нюннймнй — *руководитель, правитель.*

** Буруй — *вина.*

*** Чүрика — *цветок.*



ОСИП ТЭГЭМЭР ТОЛКИРВАН УЛГУЧЭНДЕРЭН

Умнэкэн фараон толкинма толкитчā. Толкиндүви бира дагадун илитчарйви ичэчэ. Бирадук надан бургул мачалэл умнэт ючэл, улгукталва* девулчэл. Тадук бирадук надан дялаңал мачалэл ючэл, бургул мачалэлва девчэл. Тар амардукин тэгэмэр мэлчā. Нуңан нян ахинчāлан, хуңту толкин толкичивчā. Умун орөктодү надан аял, дялумил чймэчйл кōлохил балдычāл. Тадук-ка тарил дагадүтын эдындук олгочōл каптумал кōлохил балдычāл, тарил аял кōлохилва нимнечэл.

Фараон, меликсā, хивйнилчā. Нуңан Египеттү бихйл упкат дялүра бэелвэ эрйчэ, нуңардүтын толкитналви улгучэнчэ-дэ, тарилдук нй-кэт эва толкитнавāн эчэ тыливкэнэ.

Тадү аракйива сокōмнй фараондү умун илмакта еврей, Осип гэрбйчй, кāйдү нуңан-дā, колобово бумнй-дэ, толкитнаватын тылнэ, улгучэннэн тэдэмэ-ты тыкэн онавāн, дёниксā, улгучэнчэ. Тэгэмэр тармалдү Осиппа эрйвкэнчэ, нуңанман эмэвчэлэтын, нуңандун гунчэ: «Бй сй толкирва тыливкэннэ улгучэндерйвэс дōлдым». Осип-ка гунчэ: «Эчэ, бй эчэв бирэ. Сэвэкй Мэнин фараондү толкитнавāн тыливкэндеңэн». Фараон Осиптү толкирви дйокрйвэтын улгучэнчэ. Осип гунчэ: «Сэвэкй тэгэмэрдү эва оңātпи ичэвкэнчэ. Надан аял мачалэл, надан дялум кōлохил – тар Египеттү надан анңанйлта балдывкāl аят балдыңātпатын ичэвкэндерэн, надан дялаңал мачалэл, надан каптумал кōлохил – тар надан анңанйлта демүдеңэтпэтын ичэвкэндерэн, тар надан дюлэгү ая балдывкачйл анңанйл амардулитын одяңātын. Дюрэ толкитнан – тар тэдэмэ-ты Сэвэкйдук, Сэвэкй дагалй тар түрэнми дялувдяңан».

Тадук Осип тэгэмэрдү дялүра нюннймнйе бакадāн гунчэ, тар бэе надан ая балдывкāчй анңанйлдү Египеттү бурдук чй-мэлэн нэкчэгэрье одāн.

МОИСЕЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАН 41:1–36

* Улгукта – тростник.



ОСИП – ЕГИПЕТТҮ УПКАТТҮН НҮӨННЙМНИ

Фараон Осип нуңан толкитналван тыливкэннэвэн дөкчә. Нуңан бөкардүви гунчә: «Идук бү Осиптук хуңту нуңан-начинин бәе бакадяңавун? Нуңандүн Сэвәкй Эрйинин бихин». Тадук нуңан Осиптү гунчә: «Сэвәкй синдү улгучәннэвэс упкатпан нйчә бихикин, синдук дяличйтмар хуңту бәе ачин. Сй минңй дюдүв нюңнймни дьяңас, сй гуннэвэс минңй упкат тэгэв дялувдянян. Упкат Египеттү сй хэгдыргү дьяңас, синдү тэгэмэр-нйон тэгэкин эдеңэн бүврә».

Тар амардукин фараон, һаладукпи унякәптүнми гаксә, Осип һаладүн тэтывчә. Никимнядүн алтама билгаптүнма тэтывчә, мәнмән-кә тамүра төргәлдук улливчә тэтылвэ тэтывчә. Тадук тэгэмэр, Осиппа мәнңйдүви гә колесницадүви тэгәвкэниксә, упкат Египет тэгән нуңанман мәндүдән, Египеттули һэнэвук-тәвкәнчә.

Осип, тыкән хэгды бәгин өксә, хавалһат хавәлви хавалилчә. Балдывкә аят балдырй анһанйлдүн нәкчәкйчилдү бурдук чй-мәлвэн умйвдячә, тар балдывкәл эхилтын балдыра анһанйлдү Египет тэгән эдән демүдук будә.

МОИСЕЙ ЭЛӘКЭСИПТЫ КНИГАН 41:37–48



НАДАН ДЕМҮЛ АНҢАНИЛ

Надан анҗанилдулй дүннэ оёлын демү оча. Осип Египет Нупкат городылдун хэгдыл нэкчэкйчилдү бурдук чймөлвөн умйвча. Тарит нуңандукин бурдукъя униемэттэвэр упкат дүннэлдук бээл эмэдевкйл бичэл.

Иаков, Египеттү бурдук бихйвэн дөлдкесә, талә дян омологиви бурдукъя униемэттэтын уңчә, мөндүви нэкүндыгүмә-нйон омологиви Вениамйнма эмәнчә.

Осип Египеттү хэгдыгү бэгин биксә, нуңан-нйон упкат тэгэдү бурдукпа униевкй бичә. Нуңан акнйлин, нуңандулән эмәксәл, дүннэмәктулэ уңкерөчәл, бурдукъя униедән гәлэчәл. Осип акнйлви тәгчә, нуңартын-ка нэкүнмэр эчәл тәгра. Нуңартын Осиппа униечәдукпәр, нуңандулйн эва-кат эчэтын дөлдыра, нуңан хэгды нюнйимнй онаван эвкйл-мәт сәра бичәл.

Осип-ка нуңарватын эксән сәра оча, нуңартын шпионил бихи гуннә, гунчә, эрү дялилва дялдүвар дявүчадянал, эмәчәл, гунчә. Акнйлин бимйл, гундечәл: «Тоңнол бәел бихилвун, умун амин омологилин бихилвун, дюдүвар эмәнмүчә умун нәкучйл бихилвун». Осип нуңарватын дявадатын ипкәчә. Илаллалй нуңан акнйлдүви гунчә: «Сү тәдәмә тоңнол бәел бихиксун, сундук умун-нйон әдү эмәнмугин, хуңтул демүдерйл дйөгәрдүвар бурдукпа сурувуктын. Тар гунденэхун тәдә бихикин, миндулэ нэкүнмэр эмувкәллу, тәлй бй сү эр дүннәлэ эрү дялъя ачин эмәнәвэхун тәдәдеңәв».

Акнйл, тарә дөлдкесәл, гүмәтчәл: «Эр бү нэкүндүвэр эрүвә онайлйвун нәлумүхйливун исчән. Бү нуңанман муләндәвун, нуңан, сөт мэргәденә, алтатчачән, бү бимйл эчәвун нуңанман муләнә. Тар оналит эргәчйн биргә мундү бран».

Акнйл, переводчиктулй Осипнүн улгүчәмәтгчәнәл, Осип нуңартын түрәнмәтын тылдерйвән эчәл сәра. Осип-ка, нуңартын гуннәвәтын дөлдкесә, хуңту комнаталә йөксә, соңолчә. Мучүксә, нуңартын умунмәтын, Симеонма, Египеттү эмәндәтын ипкәчә, хәлдүтын-ка хэгды хутакарва, бурдукит дялувуксәл, дйөләтын тындәтын ипкәчә.

МОИСЕЙ ЭЛӘКЭСИПТЫ КНИГАН 41:54–57; 42:1–25



ОСИП АКНИЛДҮВИ НЙВДЕРЭН

Дюләвар мучүксәл, Осип акнйлин Египеттү он бонавар аминдүвар улгучәнчәл. Иаков, сагданиксә, нәкургүмә омологиви Вениамйнма, урунивисипчу ичәтты хутәви, нуңарнүнтын Египеттулā дкин-дā әңәтпи уңнә гунчә.

Акнйл Египеттук әмүвнәтын бурдукиңитын амакән манавчā, Иаков омологилви Египеттулā уңилчә, гунденә: «Нян нәнәкәллү, девгәевун униекәллү». Омологилин Египет хәгдыгүн нйдәгүмә нәкунә ачин әдәтын әмэрә ипкәнәвән аминдүвар гунчәл. Иаков Вениамйнма гороро тбндәви бадячā. Сб демү бчālән, Иаков омологилви хиргәчә, гуниксә: «Әңәхймәмә Сәвәкй сундү бәләгин, тар бәәңихун сунә мулāнигин, тадү әмәнмучә нәкунмәхун-дә, Вениамйнма-дā амаскй тбнигин».

Тыкән, акнйл Египеттулā, Вениамйнма әмүвнәл, әмәчәл. Осип, Вениамйнма ичәксә, хуңту комнаталā ючә, тадү соңолчб. Дәрәви булкурксә, Осип акнйлдүви, нәкундүви аяма девгәлди туюдәтын ббкардүви ипкәчә. Омологил, әдā Осип нуңарватын аят арчадярән гунчәденәл, болгочбл*. Осип-ка, мәнми энә сāv-кāна, дявүчадярйви эчә тәрәрә. Нуңан игдйт соңолчб, акнйлдүви гунчә: «Бй Осип бихим. Аминми йникин-нү?» Болгочбл акнйлин эва-кат гунәрйвәр эчәл сара, Осип нуңардүтын гунчә: «Миндулә дагамакаллу». Тариңилин дагамачāl, нуңан-ка гунчә: «Бй Осип бихим, сү Египеттү униенәхун нәкуннун бихим. Сү-кә әхйлә экәллү мәргәрә, минә әлә униенәвәр экәллү мулāна, сунә бй будәрйдук айдāv Сәвәкй Египеттулā минә уңчән. Тарит, сү әлә минә эчәхун уңнә, Сәвәкй уңчән, фарабндү бәләттәв, гулэдүн-кә бәгин бдāv, упкат Египеттү хәгдытмәр бәгин бдāv уңчән. Химāt аминдулāv мучүкаллу, нуңандүн гукәллү: „Синңй омологис Осип тыкән гундерән: Сәвәкй Египет оёлын хәгдытмәр бәгинди минә иливчән; миндулә әмәкәл, әнәмә удāра, бй синә уйдәңәв, әдук дюләскй тунңа анңанйлта демү бдәңән“». Тарā гуниксә, Осип Вениамйнма кумнәчә, соңолчб. Тар амардукин, соңодәно, акнйлви упкатпатын нюканйчā.

МОИСЕЙ ЭЛӘКЭСИПТЫ КНИГАН 42:36–38; 43:1–34; 45:1–15

* Болгомй – смутиться.



ӨСИП АМИННҮНМИ АРЧАЛДЫДЯРАН

Фараон, Осиптула акнйлин эмэнэвэтын дөлдүксә, нуңар-дүтын, хутэлдүтын-дә, аминдүтын-дә иргэхэетын*, колесничалатын бүдэтын ипкэчэ. Фараон нуңартын Египеттула нулгидэтын эрйчэн.

Дюләвэр мучүксәл, акнйл Иаковтү Осиптули улгучэнчөл. Иаков, айврий омологин Осип йникинмэн дөлдүксә, нуңанман ичэңэтпи сәксә, сөмат урунчэ, омологинүнми бакалдыдәви Египеттула һэнэдэви дядләчә. Тар амардукин Сэвәкй Иаков толкиндүн гунчэ: «Иаков! Бй Сэвәкй бихим. Бй синңй аминни Сэвәкйн бихим. Экэл һэлэрэ, Египеттула һэнэкэл, тадү Бй синдук сөкүн тэгэвә балдывкәндяңав. Бй синнүн Египеттула сурулдыдеңэв; Бй синэ тадук амаскй ювкәндеңэв».

Иаков упкат хутэлнүнми, хутэлви хутэлнүннин, баянми упкатпан гаксә, Египеттула суручэ. Осип, колесничадүви тэгәксә, нуңартыкйтын арчаптыкй һэнэчэ. Осип, аминми ичәксә, нуңанман кумнэчэ, урунэдукпи сө горovo соңодөчө.

Фараон, Осиптыкй дялин эмэнэвэтын дөлдүксә, Осиппа эрйчэ, нуңандүн гунчэ: «Кэ, Аминни, акнйлли-дә синдулэ эмэрэ. Сй дюләдүс упкат Египет – нуңартын тар аяргүма дүннэдүн билдэтын гукэл».

Осип дядлүви Египет аяргүма дүннэ хаван бүчэ, нуңардүтын бурдукъятын-кат, экун надачйва упкатпан-дә бүдечэ.

Иаков Ханан дүннэлэн эчэ мучүра, Египеттү эмәнмүчэ. Будэриви дюләдүн нуңан Осип омологиван, Манассиянүн Епремма, хиргэчэ, тадук мәнңйлви омологилви хиргэчэ. Иаков бучэлэн омологиллин нуңан иллэвэн Ханан дүннэлэн сурувчэл, тадү имачал, талә сурувдэтын аминтын йникиндүви гунчэ бичэ. Нуңанман Махпела гэрбйчй нэптәкэдүн бихй сурудү** нуңан тәкэрин, Аврам Сәрранүн, Исак Еревекканүн имавундүтын имачал.

МОИСЕЙ ЭЛӘКЭСИПТЫ КНИГАН 45 – 50

* Иргэхэ – продукты на дорогу.

** Суру – пещера.



ИСРАИЛЬ ТЭГЭН ЕГИПЕТТҮ БӨКАН ӨДЯРАН

Кэтэ анһанйл йлтэнчэл, Иаков, нуһан упкат омологин-дә бучэтын.

Иаков, Месопотамиядук Ханандулә һэнэдэнэ, Сэвэкинүн һөрчарадяракин, Бэгин нуһанман хиргэчэ. Хиргэксэ, нуһандүн хуһту гэрбйвэ Израиль гуннэ, бүчэ – тар «Сэвэкинүн һөрчача» гунмувкй. Тарит Иаковтук тэкэчйлвэ – еврейл тэгэвэтын – тькинделэн Израиль гэрбйвкйл.

Тэли Египеттү хуһту фараон бичэн, тар тэгэмэр Осиппа, нуһан эва аява онаван-дә эвкй-мэт сара бичэ. Омакта фараон Израиль тэгэн сөт кэтэлчэвэн, эһэхичй онаван ичэчэ. Тарит мәнһйдүви тэгэдүви гунчэ: «Израиль бэелвэн дэптыкй экуна-вал дялдагат. Эхикит нуһарватын улөкиттэ, кухйн бракин, нуһартын митпэ дэптындерйлнүн булэсэгилинүн умунупиксэл, муннүн кухйллдеһэтын, мит дүннэдукит юдеһэтын».

Фараон бэелвэ хаваливкандярилва иливчә, тарил Израиль бэелвэн ургэ хавалва хаваливкандячәл. Тар-дә бичэлин, ургэт-мэр тырэдеридуктын, Израиль бэелин кэтэлмй-нһон кэтэлдечэл. Тарит египетчөр нуһарватын ноноптыдукпар-кат эһэхит ургэмэ хавалва хаваливканна, бинйвэтын бэе эхидин тэрэрэ ургэливкэндечэл. Сэвэкй-кэ, Мәнһйви тэгэви нинһунмән ургэ бинйдук тэпкэдерйвэтын дөлдүксә, нуһардулатын аймһиятын уһчэ.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 1:6–14



КУҢАКАН КӨҢЙДҮ

Фарабн Исраиль тэгэн ургэ хавадук эхивэн будэ, тар оёлин кэтэлдеривэн, эңэхйрбудеривэн-дэ сача. Тарит нуңан Исраиль бээлин балдымакта хуркэн хутэлвэтын, балдыдякэнтын, бирала чэпйдэтын ипкэчэ.

Умун Исраиль ахйн омологичанма балдывча. Илан бэгава, нуңанман даяна, иргидечэ, хутэн хэгдылчэлэн, эңэт даявра бочан. Тэли ахи, көңйва лүдакса, хутэви нэчэ. Нил-бира даптудун улгуктадү ахи хунэдин экун өриван городук ичэтчэвкй бичэ.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 2:1-4



МОИСЕЙ ФАРАОН ХУНАТТҮН

Тар инэнҗидү фараон хунәдин бокәр хунйлнүнми биралә эл-бэскэттэви эмэчэ. Нуңан улгуктал дөдүтын көңйва умнэт ичэчэ, бокәндүви тарә эмувкәнчэ.

Көңйва нйксэ, фараон хунәдин соңодөри куңаканма ичэчэ. Нуңан эр Израиль хутэн бихйвэн тылчэ. Куңаканма муланиксә, нуңанман хутэтэдэви мэндүви гача. Тадү омологичан экинин эмэчэ, фараон хунаттукин, гуннэ, ханңуча: «Куңаканма укуври ахй нада-гү?» Фараон хунәдин куңаканма укуври ахй нада гуннэдүн хунаткан энинми эмувчэ, тэгэмэр хунәдин тар ахидү гунчэ: «Эр куңаканма гакал, укундиви улйкэл, бй тарә тамадя-ңав». Ахй, хутэви гакса, иргичэ. Омологичан ихэвчэлэн, нуңан хутэви фараон хунаттулан эмувчэн. Фараон хунәдин омологива хутэтэлчэн. Тар ахй нуңанман, Моисей гуннэ, гэрбийчэ.

Моисей фараон дюдүн ихэвдечэ, нуңанман египетчөр хутэгэ-чйнин иргидечэл, тар-да бичэлийн, нуңан Израиль бэен бихйви окин-кат эңкин омјоро. Моисей, хэгды бэе окса, евреилнүн умундү биденэ, Израиль бээлвэн тырэдериывэтын сача. Умнэкэн египетчөн ерейвэ дуктэдеривэн ичэчэ. Моисей, тыкүликса, тар египетчөнмэ вача, вакса, нуңан иллэвэн суругидү* имача.

Тымнин Моисей дјор ерейл муссэмэтчэриывэтын ичэчэ. Нуңан муссэмэтчэрилдук умундуктын ханңуча: «Эда сй мән-ңйви бэеҗми дуктэденни?» Тариңин гунчэ: «Ңй синэ мундү бэгин ддас иливан? Сй египетчөнмэ ванагачйнми минэ нян вадәви некэденни-гү?» Тадү Моисей, нјлэликсэ, гунчэчэ: «Тар ванавав сачал-гү?» Фараон, тарә сакса, Моисейва вадәви ээтчэ-чэ, Моисей-ка Мадан гунмурй дүннэлэ туксанча. Тадү Иопор гэрбийчй хируриывэ бакалдыча, тар хирури дюдүн билчэ. Хирури Иопор Моисейдү хунатпи Сеппорава ахйян бүчэ.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 2 – 3

* Суругй – песок.



ДЕГДЭДЕРҮ СҮПТЫЛЭЧҮ СУПИРЭ

Кэтэ анһанйлва Моисей ахиви аминдун, Иопорадү, берулван этэтгчэчэ. Умнэкэн нуһан берулва горолө бэел эжичитын бирэ дуннэлэ илбэчэ, Коривун гунмурй Сэвэки урэлэн эмэчэ. Тадү нуһандун Сэвэки тэдэвумнин дегдэдери сүптылэчи супирэ* дөдүн ичэвчэ. Моисей супирэ, кургиденэ, эхивэн дегдэрэ ичэчэ. Тадү Моисей гунчэ: «Суруксэ, ичэктэ, тар экун, супирэ, кургиденэ, эдэ эхин дегдэрэ».

Моисей талэ дагамачалан, кургидери супирэ додукин Бэгин нуһандун гундеривен долдыча: «Моисей! Моисей! Экэл дагамара! Унталви халгардукпи луккал, тар илитчари дуннэчис – одөври дуннэ. Би синжи аминни Сэвэкин бихим, Аврам Сэвэкин, Исак Сэвэкин, Иаков-та Сэвэкин бихим». Моисей, Сэвэкивэ ичэридукпи нэлэликсэ, дэрэви нэлалдиви куптучэ.

Бэгин нуһандун гунчэ: «Би Египеттү минжи тэгэв биргэвэ ичэдеривен сам, соһодөриван долдыям, хаваливкандярил тырэдериветын сам. Би тэгэв мэргэдеривен сам, тарит египетчөрдук тэгэви дыхүттэви эмэдем, тар дуннэдук ая, эмчэ, укумни, мөд эендери дуннэлэ сурувдежэв. Би Израиль бэелин соһодөриватын долдыям, нуһарватын египетчөр тырэдериветын ичэдем. Тарит, һэнэкэл: Би синэ фараонтыки уңдем. Си Минжи тэгэвэв, Израильва, Египеттук ювдежэс».

Моисей-ка делмунэдечэ**. Нуһан таргачин хэгдывэ хавэва эңэт дялувра бихидин гунчэдечэ. Моисей Сэвэкидү гунчэ: «Би жи бихим, фараондула суруксэ, Израиль бэелвен Египеттук ювдэви?» Сэвэки-кэ нуһандун гунчэ: «Би синнүн бидежэв».

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 3:1–12

* Сүптылэчи супирэ – *терновый куст*.

** Делмунэм – *колебаться, не решаться, сомневаться*.



МОИСЕЙ АРОННҮН ФАРАОН ДЮЛЭДҮН

Бэгин Моисейва фараондула унчэ, нуңан Сэвэки тэгэвэн дүннэдукпи ювдэн. Таду Моисей гунчэ: «Бэгин! Би маңа түрэчи бихим, аят эңнэм түрэттэ. Хуңту бэе тала уңкэл». Тэли Бэгин гунчэ: «Синдү Арон гэрбичи акинни ачин-һү? Би нуңан аят түрэттывэн саңнам. Би-кэ сү эва гуннэтпэхун, эва оңатпахун гундеңэв. Арон си оннудус тэгэдү гундеңэн, нуңан синңи дылганис одяңан, си-кэ нуңандүн Сэвэкигэчин одяңас».

Тар амардукин Моисей Ароннүн тэгэмэрдүлэ эмэчэл, гунчэл: «Бэгин, Израиль Сэвэкин тыкэн гундерэн: „Минңи тэгэвэв тынкэл, бэел экичитын бирэ дүннэлэ* эмэксэл, нуңартын туювунэ октын, Миндү хулгактын“». Фараон-ка гунчэ: «Тар Бэгин Ңй, эдә би, Нуңан гуннэвэн дялувна, Израильва тыннэтыв? Би Бэгинмэ эңнэм сара, Израильва этэм тынэ. Сү, Моисей Ароннүн, эдә бэел хавалдяриватын олгядярас?*** Сурукэллу, хавалдякаллу». Тадук фараон Израильва хэгдытмэрит тырэлчэ, хаваливкандярилдү Израиль бэелвэн ургэтмэр, кэтэтмэр хавәва хаваливкандатын гунчэ.

Фараон ичэтчэрэкин, Бэгин кэтэ самалкылва, бэе сөхиривән оча, фараон-ка хэгдытмэрит тыкүлдяна, Сэвэки тэгэвэн тындэви эчэ ээттэ.

Египет тэгэдүн Бэгин егин сө ургэ биргэлвэ оча: Нил-бира мүн сэксэ оча, Египет упкачин вералди*** дахивча, тукала хунмиктэл очал, сө кэтэ дылкэчэр Египетпэ дялувчал, бэел-дэ, авдүл-дә дюр нэлэвсипчу бумүкилди бумүлчэл: хуемчэл, үксинилчэл; бона бонача, Египеттулэ чэпэдэрил**** эмэксэл, дүннэдү балдыдярива упкатпан депчэл; мудандүн Египеттү хактыракакүн оча. Фараон-ка тар биргэвэ ичэденэ, хэгдытмэрит тыкүлдяча, Израиль бэелвэн эчэ тынэ. Тэли Моисей Ароннүн мудандыгү дяги биргэт нэлэвкэчилчэл.

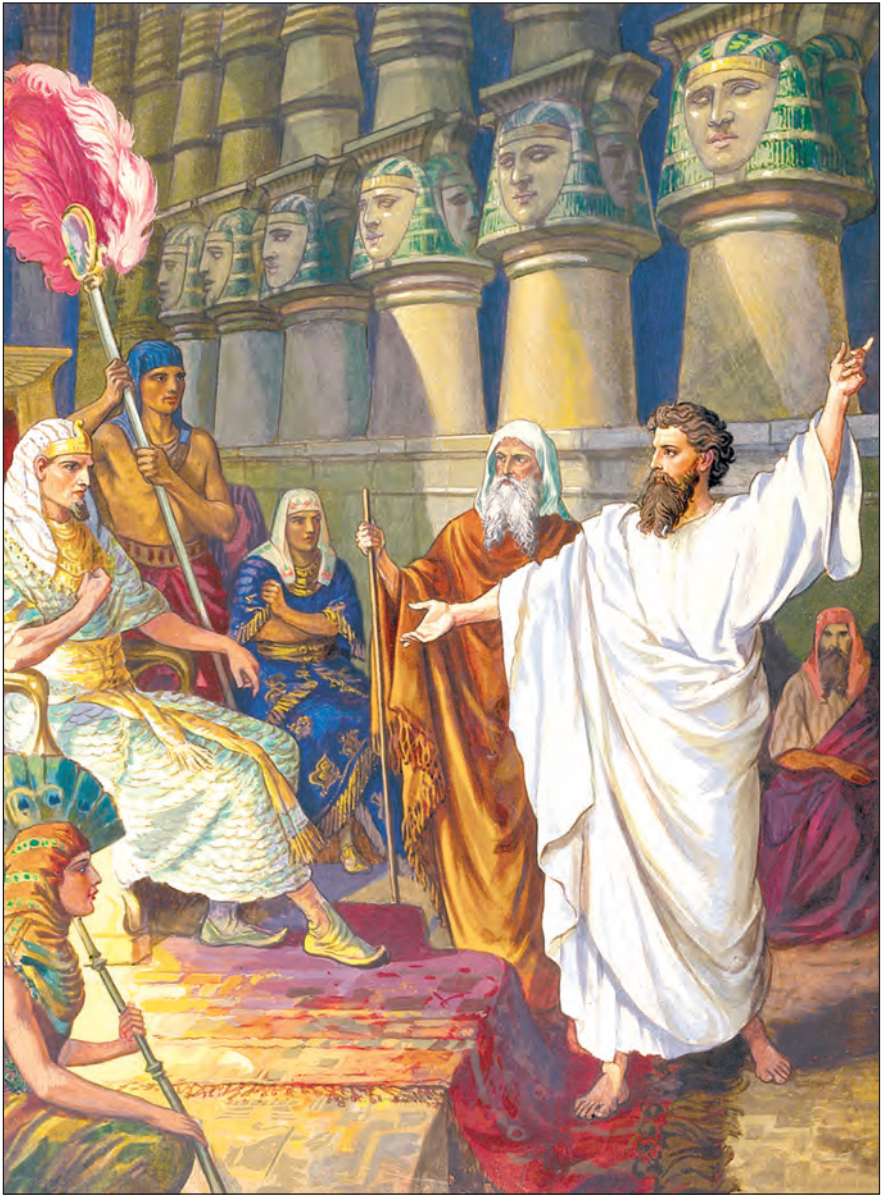
МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 4 – 10

* Бэе экичин бирэ дүннэ – *пустыня*.

** Олгамй – *отвлекать*.

*** Вэра – *жаба*.

**** Чэпэдэр – *саранча*.



ПАСХА БЭРУТКАНИН СЭКСЭН

Тар хэгды с̄амалкйлва-д̄а, Сэвэки уннэлвэн биргэлвэ-дэ ичэксэ, фараон меванин эчэ дуюллэ, тэли Моисей гунчэ: «Бэгин тыкэн гундерэн: „Долбо дулин бракин, Би Египет упкаттулйн нэнэдеңэв, Египет кэргэнтыйндүн* хэгдыгү омонгин будеңэн, фараон нонопты хутэдукин чймэлвэ хургудерй бокан-ахи нонопты хутэмэксулэн, авдүл-кат нонопты хутэтын нян будеңэтын“».

Израиль бэелин упкатгүтын Бэгин Моисейдули гунмувкэнчэ: «Тар долбонидү кэргэнтыйн умутэл авгара, Экуды эрүе ачин бэрутканма вагин. Беруткан уллэвэн, тогодү силаксал, Израиль бэелин тар долбонидү оманүн-дә**, идарйхи чүкалнүн-дә девуктын. Упкат Израиль бэелин тар хулганйвун бэрутканмар сэксэдин гулэвэр уркэлин олдоткү, үгү-дэ молван сэрэктын***». Бэгин гунчэ: «Сэксэ сү гулэлдүхун Миндү с̄амалки б̄дяңан. Би, тар сэксэвэ ичэксэ, йлтэндеңэв, египетчёрва кэхэгидерэкив, сундү тар биргэ этэн иста».

Израиль бэелин Сэвэки ипкэнэвэн дялувчал. Египетчёр ноноптыгачинмар долбо ахинчал, долбо дулиндүн-ка нуңартын нонопты хутэлтын упкат бучэл. Долбо дулиндүн упкат илчал – фараон мэнин, упкат бокарин-дә, Египет упкачин-дә мелчал; Египет оёлын гүлэтыкйндулэ бунй йнэдукин, упкат игдыт соңолчол.

Тар инэңйдук Бэгин Израиль бээлдүн Пасха гунмурйвэ тувунмэ одатын ипкэчэ. Түрэн «пасха» (еврейдыт «песах») тар «йлтэндерй» – Бэгин, египетчёрва кэхэгиденэ, Израиль бэелин гүлэлвэтын йлтэннэдукин тыкэн гунмувкй. Анңанйтыкйн эр инэңйдү Израиль бэелин, Египеттук юнэвэр дёнмүдянал, бэрутканма оманүн девүэт бичэтын.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 11; 12:1–17, 30

* Кэргэн – семья.

** Ома – пресная лепёшка.

*** Сэрэмй – запачкать кровью.



БЭГИН ИСРАИЛЬ БЭЕЛВЭН ЕГИПЕТТУК ЮВДЕРЭН

Тар-ты долбонидү фараон Моисейва Ароннун мөндулэви эрйчэ, гунчэ: «Илкаллу, бү дүннэдукпун сурукэллу, сү мэррун, сү тэгэхун упкат-та сурукэллу. Нэнэкэллу, мэррун гундерйгэчйнмэр, Бэгиндүвэр уңкерокэллу. Мэррун гундерйгэчйнмэр, хулукүр-дэ, хэгдыл-дэ авдүлвар гакаллу. Нэнэкэллу, минэ хиргэкэллу».

Египетчэр Израиль бээлвэн химат сурумэлчэдэтын ээтчэчэл, гунденэл: «Эхикихун сурумэлчэрэ, бү упкат будеңэвун».

Израиль бээлин Египеттук суручэтын – нуңартын, куңа-кәрва эмй таңна, нюңун няма тыхинчадбын гиркума нэнэдерй бээл бичэтын. Нуңарнунтын умундү Египеттук кэтэмэмэл хуңтул тэгэлдук илэл, хулукүр, хэгдыл-дэ авдүлдук кэтэ-дэ сэхир сурулдычэтын.

Бээл Египеттук ювувчэ колобоңоттук бмалва бчатын: хэлйнчэденэл, Египетпэ эмэнденэл, хуңту девгэевэр эңэтыл бра бичэтын.

Израиль тэгэн Египеттү, упкатпан таңмй, дыгин няма иландяр анңанйлта йндечэн.

Сэвэки Израильва бээ экйчин бирэ дүннэли Хуларйн Ламула исчарй хоктоли нэнэвдечэн. Сэвэки-нбн йлэ Мэнңйви тэгэви нэнэвдерйви сачан. Тарит Нуңан, инэң нэнэдерэктын, бээл дюлэдүтын няңняла исчарй туксут нэрадячан, долбо-ко, угискэки дегдэдерй тогот хоктовотын нэриувкэнденэ, нэнэвдечэн. Няңняла исчарй туксу иллакин, Израиль бээлин дблъявар иливуксәр, дэрумкйңкитын, нэнэдерэкин-кэ – часкй хоктоливар сурудеңкитын. Няңняла исчарй туксу, угискэки дегдэдерй того-дб инэң-кэт, долбо-кот бкин-да Сэвэки тэгэдукин эңкин горолло.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 12:31–40; 13:20–22



ИСРАИЛЬ БЭЕЛИН ХУЛАРЫН ЛАМУВА ХЭДЭДЕРЭ

Израиль бэелин Египеттук мэнһйдүвэр Сэвэкидүвэр хулганйдавар-нён эчэтын юрэ, нуңартын амаскй окин-дә эмнэкил мучұра дяддәчәл. Тарә фараон тылчэ. Тэли нуңан упкат кухйимнйлнүнми, мурирдү угүчадырйлнүн, колеснищалдү, гиркума нэнәдерйлнүн, тарилва ахамачилчән.

Израиль бэелин Хуларйн Ламу дяпкалан исчалатын, чәскй он-кат эңэтыл нэнэрэ очәл, египетчёр-ка нуңарватын боконинчәл. Дюләдүвэр ламува, амаргидадүвар – египетчөрва, – ичәксәл Сэвәкй тэгән Моисейва упчулчә*, гунденә: «Египеттук мунэвэ эр бэе экичин бирэ дүннәдү будэвун ювунни-гү?» Моисей-ка нуңардүтын гунчән: «Әкәллү нәлэрә! Маннйл бикәллү, тэли сү Сэвәкй айдырйван ичәдеңәхун. Сунэвэ бокондөрйлва египетчөрва сү окин-дә эдук дюләскй этәрәс ичэрә. Сэвәкй сү дярихун кухйидеңән, сү-кә әкәллү хивйнчара».

Сэвәкй Моисей нәлалви ламуткй угирдән ипкәчән. Моисей нәлалви угирчәлән, Сэвәкй востоктук эдындерй сәма эңәхи эдынди ламу мүвән угискй әхинмукәнчән. Долбонйва Израиль бэелин дюләдүтын ламу хәнин дүннә очән: мұ нуңардуктын адагачән. Израиль тэгән ламу хәрәлиң хэдәчән, ламу-ка мүн тәриңтыкй олдөнҗочйң илитчачән.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 14:5–22

* Упчумй – роптать, спорить, набрасываться с руганью.



ЕГИПЕТ КУХИМНИЙЛИН ХУЛАРИЙН ЛАМУДУ АЧИР ОДЯРА

Египетчёр, Израиль тэгэвэн ахадянал, нян ламу хэрэлийн нүнэлчэтын. Дылачā юдерэкин-кэ, Бэгин упкат Египет кухимнийлвэн хивинивкәнчән: Нуңан колесницал хоролиңкйватын сукчачән, тарит нуңартын аран-аран нэнэдечэтын. Тарā ичэксэл, египетчёр мэмэрийлдүвэр гунчэл: «Израиль бэелдукин хуктылгэт, Бэгин нуңартын дяритын мүнэвэ дэптыкй кухидерэн».

Сэвэки тэгэн ламу дулинмәлийн дүннәлийгэчйин хэдэчәлән, Бэгин Моисейдү гунчән: «Нәлави ламуткй угиркэл, мүй египетчөрва упкат колесницалнүнтын, кухимнийлнүнтын-дә дахигин». Моисей Бэгин гуннэгэчйинин очан, мүй амаскй ламу хэрәлән мучүчан, упкат египетчөрва чәпйчән.

Тыкән Бэгин Мәнңйви тэгэви тар инәңйдү айчан. Израиль бәелин Сэвэки египетчөрва давдынан хэгдымэмә эңэхйвән ичэчэтын. Тэгэ Сэвэки дүлэдүн силгинилчән, Нуңанман, Моисейва-дә, Нуңан бөкәнман, тәдәлчән. Тәли Моисей тэгәнүнми умундү хэгдымэмә Бәлэчимнйвә кәнәдерй икәнмә икәчэтын:

Бэгин эңэхйв минңй, кәнәнми минңй бихин, Нуңан минэвә айчан. Нуңан – минңй Сэвэкив, бй Нуңанман кәнәдеңэв. Синңй анңү нәлас, Бэгин, эңэхйви ичәвкәнән; анңү нәлас, Бэгин, бүлэсэгвә давдыран. Сй нәридерй сөткүс Синэвә дэптыкй илчәлва давдыран. Сэвәкилдук нй Синэвә, Бэгин, урәдерән? Нй Синңэчйин, Бэгин, бәе сөхйрйвән Одяри? Сй маннит одёвденни, Сй нәридерй сөткүдукис нүләдерә. Бэгин өкин-дә тэгэмәр биденән.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 14:23–31; 15:1–18



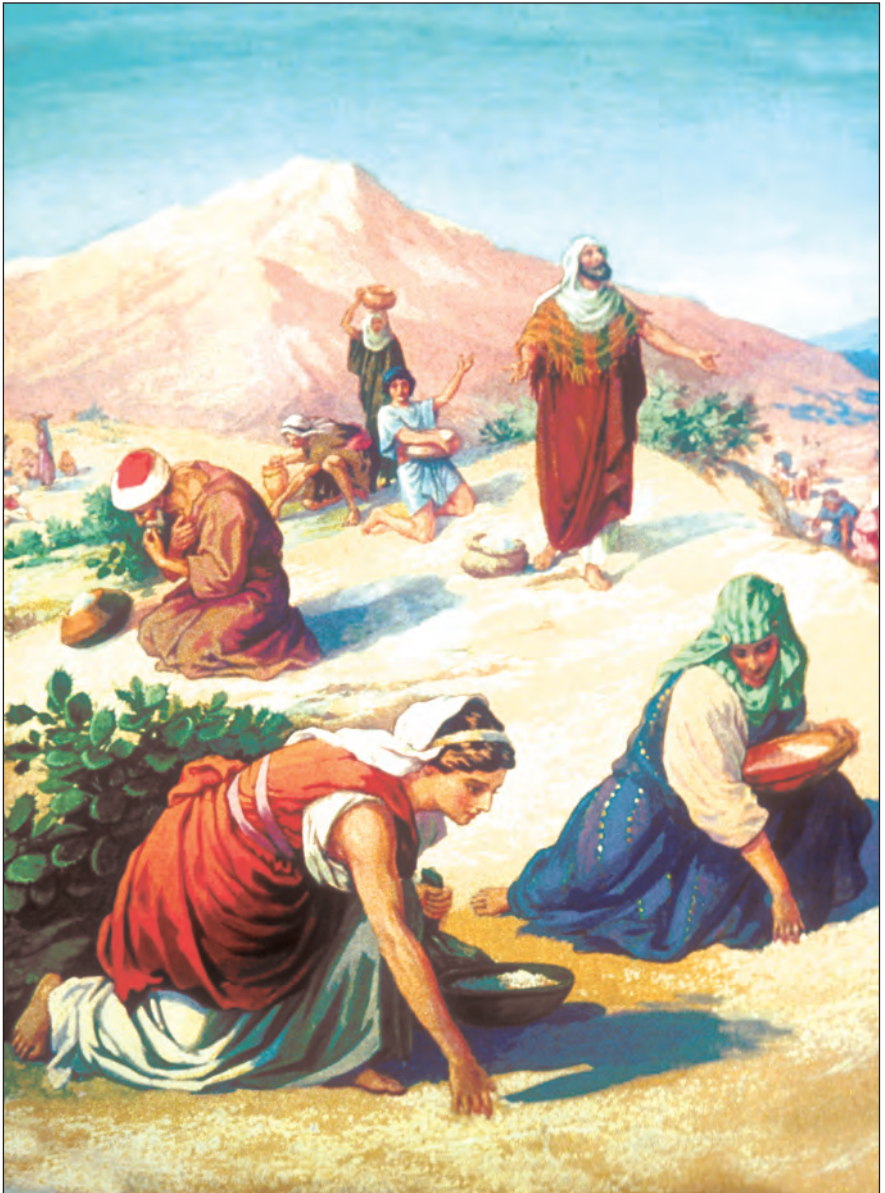
МАННА НЯҢНЯДУК

Исраиль бээлин сō горо хоктолий бээл эхйн бирэ дүннэлй, Синай гэрбичйлй, Һэнэдечэтын, Сэвэкй-кэ һерамнй бичэн. Һэнэтэр оксал, Ароннүн Моисейва упчулчэтын, гунденэл: «Египеттү Сэвэкй һаладукин бумй аятмар бимчэ, демүдук бэе эхй бирэ дүннэдү будеңэлийвэр».

Моисей тэгэдүви гунчэн: «Сэвэкй сү түрэрвэхун дōлдыран. Сү түрэрдивэр мунэвэ эчэллун упчурэ, Сэвэкйвэ упчудерэс». Тадук Сэвэкй Моисейдү гунчэн: «Бй Исраиль бээлин түрэрвэтын дōлдым. Нуңардүтын гукэл: „Долболтоно сү уллэвэ девдеңэхун, тыманйдү-ка колобот айвдяңахун. Тыкэн сү Бй, Бэгин, Сунңй Сэвэкйхун бихйвэв сядяңахун“».

Долболтоно Исраиль бээлин урйкиттулэтын сō кэтэмэмэ дэгийл дōчатын. Тарилва дявамй эимкүн бичэн, тарит бээл дэгийл алапчу уллэвэтын айвдәләвар девчэтын. Тыманйдү-ка нуңартын мурэлийвэр силэксэвэ ичэчэтын. Силэксэ угиривчөлэн, дүннэ оедүн саңйкса курупагачйин эмэнмучэн. Тар Сэвэкй мәнңидүви тэгэдүви бүнэн няңняды колобоңин бичэн. Исраиль бээлин тар колобово, «манна» гуннэл, гэрбичэл. Тар манна амтанин мёдычй колобо амтанңачйинин бичэ. Бэгин тар маннава умун-нйон инэңидү девувунэвэр тавдатын гунчэ. Һй-вэл тар гуннэдукин хулэкэвэ тавракин, тариңин долбо идарйливкй бичэ. Тунңй инэңидү-кэ Сэвэкй дйор инэңидү деврй манная тавувкәнчә: суббōтадү дэрумкйрй инэңй бичэ, тарә Бэгин тар инэңидү һй-кэт эва-дә эдэн хавалла ипкэчэ. Тунңй-нйон инэңидү тавувчә манна дйоллэмэктү эвкй идарйлла бичэ.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 16:1–31



МОИСЕЙ КАДАРДУК МҮВЭ ЭЁНМУКЁНДЕРЁН

Исраиль бэелин Репидим гунмурй дүннэлэ эмэнэтын, та-
дү умувун мүй ачин бичэ. Бээл, упчуденэл, Моисейдү мүйе
умивдэн гунилчэл. Моисей нуңардүтын гунчэ: «Эдэ сүй тыкүл-
дярас, минэ упчудерэс? Бэгин ахүнма тэрэрийвэн эдэ ичэмүде-
рэс?» Тадук нуңан Сэвэйкй нуңандүн бэлэдэн уңкерөлчэ. Тадү
Бэгин тьевундиви кадэрва иктэдэн ипкэчэ. Моисей Сэвэйкй
гуннэгэчйнин кадэрва иктэчэлэн, кадэрдук мүй эёнилчэ, упкат
бээл мүйэ умчал.

Моисей тар дүннэвэ «Масса, Мерива-дэ» гунмурйт гэрбйчэ,
тарэ эвэдйт гунмй «ичэвувкэ*, упчудерй-дэ»: тадү Исраиль
бэелин упчудечэтын, Бэгин ахүнма тэрэрийвэн эдэ ичэмүде-
чэтын-дэ, гунденэл: «Бэгин митнүн-нү, митнүн эчэ бирэ-гү?»

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 17:1–7

* Ичэвувкэ – проверка, искушение.



СЭВЭКҮЙ ДҮҮН ОДӨКҮЙЧИЛИН

Моисей Сэвэки сйнманан бэе бичэ, Сэвэкидү тогно, Нуҗан гуннэвэн дялудяри бичэ, тарит Бэгин тэгэнүн нуҗан-дулин улгучэмэчивки бичэ.

Исраиль бэелин Синай гунмури урэ дагадүн уринчэлэтын, Моисей урэлэ туктычэ. Тадү Бэгин нуҗандүн наптамал делокорво бүчэ. Тарилдү дян одөкичил дукувчал бичэтын, Сэвэки тэгэн тарилва дялудяҗат бичэн:

Би синҗи Бэгинни, синҗи Сэвэкиҗис бихим, синэ Би Египеттук, бөкәнҗачин хаваливкәндяридуктын, ювчэв. Миндук хуңтул сэвэкил синдү ачир биҗэтытын.

Мәндүви сэвэрэ*, – няҗнядү-дә, дүннэдү-дэ, мү дөдүн-дә бихи экун-кат онёвурван экэл өра, тарилдү экэл уңкерөрэ-кэт, хулгара-кат.

Бэгин гэрбийвэн, Мәнҗиви Сэвэкиви, экэл хитэнди** гэрбийрэ, хитэнди Нуҗанман гэрбидери бэевэ Бэгин, энэ кэхгирэ, этэн эмэнэ.

Суббота инэҗин одёувки инэҗи бихивэн дәнчадякал. Ньюнун инэҗилвэ хавалкал, упкат өҗатпи өкал, нады-ка инэҗи, суббота бихин – тар инэҗи Бэгинҗис, Сэвэкиҗис.

Мәнҗиви аминми-кат, энинми-кэт аявдякал, тэли Бэгин, Синҗи Сэвэкиҗис, синдү бүдеҗэн дүннэдү горово бидеҗэс.

Экэл вара.

Хуңту бэе ахинүнин экэл адяра.

Экэл дёромйра.

Хуңту бэели тэдёвэ-нён гуниҗнэкэл.

Хуңту бэе дёван, ахиван-кат, бөкарван-кат, авдүлван-кат, осёлван-кат – хуңту бэендүс экунман-кат экэл гадэви эёттэ.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 20

* Сэвэн – *идол*.

** Хитэнди – *напрасно, зря*.



АЛТАМА АВДҮЧАН*

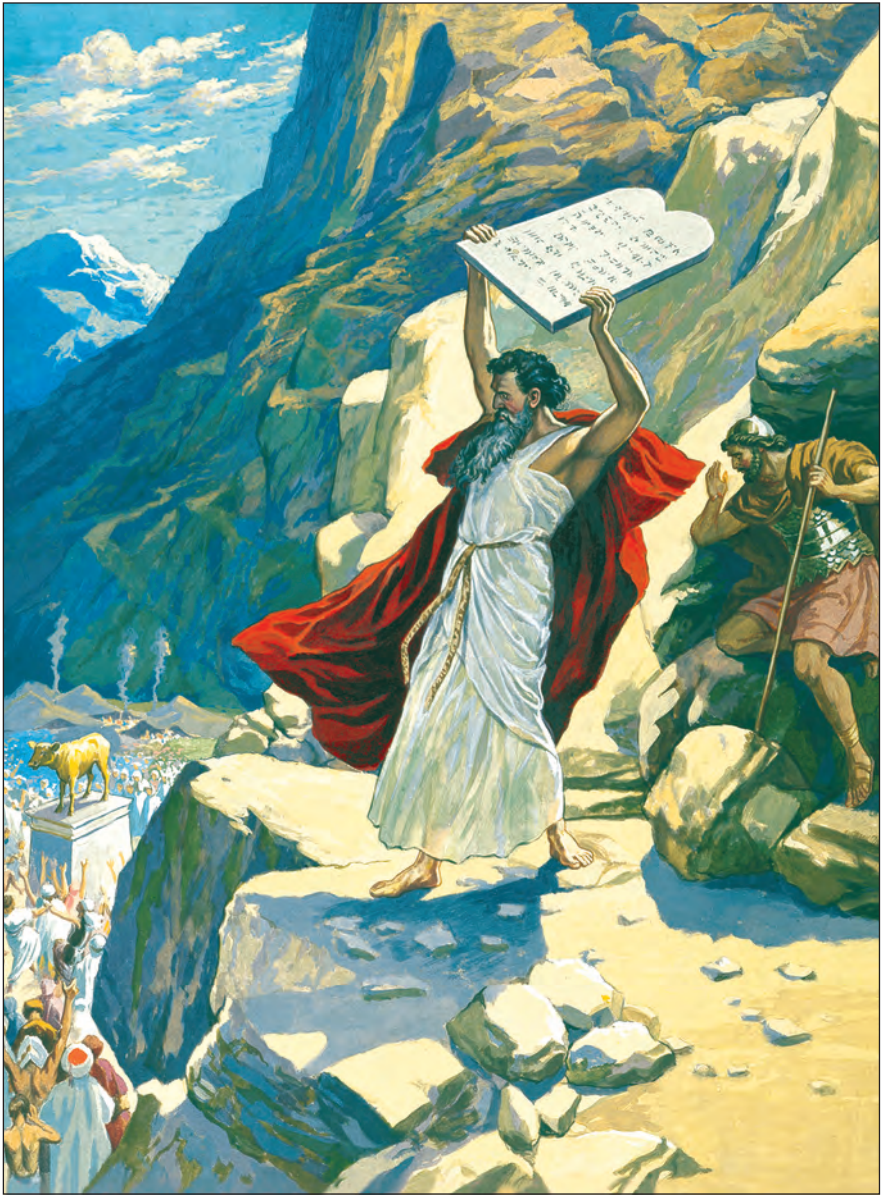
Синай урэдү Бэгин Моисейнүн кэтэ инэңйлвэ улгучэмэт-чэчэн. Исраиль бээлин, Моисей горово энэдукин мучура, Арондула эмэксэл, гунчэл: «Египеттук мунэ ювчэ Моисей экун оран, бү эңнэрэв сара. Сй мундү сэвэкие окал, нуңан муннүн бидэн, мунэ сурувдэн». Тадү Арон нуңардүтын гунчэ: «Сёрдук-пар алтама сёкарвар аталкаллу, миндулэ эмувкэллу». Нуңартын сёкарвар эмувчэл, Арон-ка, тарилва гакса, тогодү үнңйксэ, уңкунэ, алтама авдүчанма оча, сэлэмэ овунди тарā аягүрчā. Авдүчанма ичэксэл, Исраиль бээлин тэпкэхинчэл: «Исраиль, эр синэ Египеттук ювчэ синңй сэвэкиңис!» Тымйнин нуңартын, унэ иликсэл, авдүчанмар бэгиндивэр гунденэл, тадү хулгачāl. Тар амардукин бээл, хэгдыт урунденэл, девулчэл, умилчāl.

Бэгин-кэ урэдү Моисейдү гунчэ: «Нёскй эвмэлчэкэл, Египеттук ювнэс тэгэс эрүвэ одяран. Нуңартын Минңй одёкйчилдукив химāt дарискй адагачāl». Сэвэки тар маңа мёвачйва, Нуңанман эвкй дөлчатта тэгэвэ ачинңйдави дялдāчāн, Моисей-ка Нуңандукин гэлэнилчэ, гунденэ: «Бэгин, Мённи Египеттук сё эңэхйтпи, манңй нāлатпи ювнэткйви тэгэткйви экэл тыкўлла. Вāракис, Египетчёр-ка гундеңэтын: „Нуңан урэлдү тэгэви вāдāви ювчэ, дүннэ оёдукин ачинңйдави“. Тыкўлнави мулāнди ювкэл, Мёнңйви тэгэви экэл ачинңйра».

Бэгин Моисей гэлэнэвэн дөлдйчā, Мёнңйви тэгэви эчэ вāра. Моисей-ка, тыкўликсā, каптамал дёлокөрво дүннэлэ нодāчā, тарилва капучā. Тадук алтама авдүчанма тогодү дегдычэ, хургучэ, мүдү уркүксā, Исраиль бээлвэн тарит умивкāнчā.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 32:1–20

* Авдүчан – телец.



БАКАЛДЫН ПАЛАТКАН

Исраиль бээлин урйкйттуктын горочйра Моисей палаткава тэлэчэ, тарā, «бакалдын палаткан», гуннэ гэрбйчэ. Элэ Бэгиннүн бакалдыдави эёттыл бээл упкат эмэктэвкйл бичэл.

Моисей урйкйттук талā сурудерэкин, упкат бээл дйовар уркэдүн илитчанал, Моисей палаткалā йдэлэн, нуңанман ахатпкй ичэтчэвкйл бичэл. Моисей палаткалā йрэкин, няңнядук гугда туксу, тыкиксэ, палатка уркэн дагадүн иливкй бичэ. Тарлаха Бэгин Моисейнүн улгучэмэчивкй бичэ. Упкат бээл палатка уркэн дагадүн илитчарй гугда туксувэ ичэксэл, уркэвэр дагадүн уңкеродевкйл бичэл.

Бэгин Моисейнүн дэрэ дэрэтпи, гиркигэчйиннүнми улгучэмэчиңкин. Моисей урйкйттулэ мучудяракин, нуңан илмакта бэлэмнйн Йсүс, Навин омологин, палаткадү эмэнмувкй бичэ.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 33:7–11



ИСРАИЛЬ БЭЕЛИН ӨМАКТА СЭВЭКҮЙ ПАЛАТКАЯН ӨДЯРА

Умнэкэн Бэгин Моисейдули Мэннйидүви тэгэдүви хунту палаткая одатын ипкэчэ, тадү Исраиль бэелин Сэвэкидү хулгадаңат бичэтын, Нуңан тадү өкин-дә бидеңэт бичэ.

Моисей упкат Исраиль бээлдүн гунчэ: «Бэгин эргэчйн одё-кйтва гунэн: бэетыкйн Бэгиндү өкуна-вал анигин – алтана, мэунэ, чучина*, чүтурйин, хуларйма-дә, инңактая, нэмкүкэнэ төргая, каир** инңактаян, дёлог хуларйин, чүтурйин-дә нанна-вән, акация мөвән, нэриувундү маслина имүрэнмэн, имүри имүрэндулэ, саңнявдярилә-дә йвкй ая уннүчй чүкала, өникс гунмурй дёлово, хунтул тамурал дёлоло-дө, тарилди хирурил тэтылвэтын удывкйл***. Сэвэки палаткадү өкуна-вал өмй эётчэри бэетыкйн эмэгин, Бэгин ипкэнэвэн упкатпән өгин».

Моисей гуннэвэн дөлдыксал, Исраиль бэелин упкат нада-чйвән эмувулчёл. Мёвартын гундерйдин бээл, эмэнэл, Бэгин палаткаян өридү, надачйвән, хирурил тэтылдүтын надачйл-ватын-дә – упкатпән эмувденэл, упкат анидячатын. Бээл-кэт, ахал-кат – Бэгиндү алтанма бүдэвэр эётчэрил, эмэнэл, хунту-төнол унякаптүрва, сёкарва, удыхикйлвэ, тарилдук-кат хунтул алтама идэгэлвэ эмувдечёл. Бэетыкйн чүрима, хуларйма-дә инңактачйл, нэмкүкэр төргачйл, каир-дә инңактачйл, дёлог хулама, чүтурйин-дә наннавән – тарилва бээл эмувдечёл. Кэтэл бээл Бэгиндү мэунэмэ-дэ, чучинма-дә анидячал; акация мөчй бэетыкйн тар мөңнй палаткава одатын эмувчэ.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 35:4–29

* Чучин – медь.

** Каир – коза.

*** Удымй – украшеть.



СЭВЭКЙ ПАЛАТКАВАН ИЛИВДЯРА

Палатка тулгидэвэн мурэли тунҗадяр метрил җонимин, дюр-дяр тунҗа метрил албинин бичэ. Тулгидэн төргалди мурэли танивчā бичэн, төргал мөлдү локучадячатын, мөл-ка чучинди кургувчөл* бичэтын. Палатка бимй дыгин кирйчи бичэ, дян-тунҗамаю метрил җонимичй, тунҗамаю метрил албйчй, тунҗа метрил гугдачй бичэ. Йкйчин дылачā юдерйдукин бичэ.

Палатка дөдүви дюр калтакачй бичэ. Умун калтакан одёкйт гунмурй, тар гёдук хэгдытмэр бичэ, тадү алтама хулгакйт бивкй, тар хулгакйттү ая уннүчй чүкалва дегдбнэ, саҗнявувкйл бичэл. Хулгакйт дагадүн алтама остөл бичэ, тадү дяндюр колобол нэвчэл. Тар колоболво Сэвэки дюлэдүн нэврй колобол гунивкйл, хунтут гунмй одёврйил колобол. Эдү-ты надан тогокөчй алтама җэригун иличивкй. Дюр калтакал сигдылэлитын төргā локучавкй бичэ. Гё калтакандү гунмэчин алтама ковчегин бичэ – ковчег оёдүн дюр алтандук өвчāl Сэвэки тэдэвумнйлин ичэдэлтын бичэтын. Алтама ковчег дөдүн наптамал дёлокөр бичэтын, тарилдү Дян Одёкйчил дукувчāl бичэтын. Эр гунмэчин ковчегин** бихй калтаканин Одёкйттук Одёкйт гунмувкй бичэ.

Одёкйттулā хирурил-нён йҗэтытын, Одёкйттук Одёкйттулā-ка анҗанийдү умнэ-нён хэгдыгүмэ хирури йвкй бичэ.

Палаткава иливчālатын, Моисей палаткава, дөдүн упкат бичэвэн, тадү хавалҗат хирурилва-дā имүчэ. Тар амардукин Сэвэки җэригин палаткава гарпачā, туксу бакалдын палаткаван куптучэ. Долбонй бракин, палаткава куптучэ туксу тогогөчйин дегдэвкй бичэ. Тар туксу палаткава өкин-дā куптучэдевкй бичэ. Хадүн тар туксу палатка оёлин гугдалā угуривувкй бичэ. Тар Сэвэки сāmалкйин бичэ: тэли Бэгин тэгэн сө гудей Ханандулā сурухинивкй бичэ. Талā Египеттук Бэгин нуҗарватын җэнэвдечэн.

Библиядү эр палатка иты палатқан-дā, бакалдын палатқан-дā гунмувкй: палаткава мурэли бэел Сэвэкидү хулгадāвар умунупдечэл бичэл.

МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 40:17–38

* Кургуvmй – *быть окованным*.

** Гунмэчин ковчегин – *ковчег завета*.



ХАНАНМА ИЧЭНЭДЕЛ*

Израиль бэелин Ханандула эхйлэ дагамачал. Нуңартын бээл экичитын бирэ дүннэдүтын Паран гэрбийчидү урынчэл. Тар дүннэдук Моисей дяндиор бээлвэ Ханандула унчэ, нуңардүтын гуниксэ: «Тар южнай дүннэлэ нэнэкэллу, ичэкэллу тар ая-гү, экуды бээл тадү бидерэ, эңэхил-гү, мултукир-гү, йргэчйр нуңартын городылтын. Тар дүннэдү балдыдярива эмувкэллу». Дяндиор ичэнэдел талә суручэтын. Дыгиндяллава Хананма ичэктэдечэл. Мучүксәл, нуңартын гранәталва, смоква***, хуңтул балдывкәлва, виноград супирэвн-дэ эмувчэл. Виноград супирән сә хэгды бинэдукин дйор бээл, сәранди инйнэл, эмувчэтын. Дүннэвэ ичэнэдел тэдэвчэл: «Тар дүннэлй тэдәмэт „укумнйнүн мэд әндерэ“». Тарә гүннэл, нуңартын-ка тадү хэгдыл деломол олдочйл городылдү бидерйл сә эңэхйл тэгәлдулй улгучәнчэл. «Мит эңэтыт нуңарнүнтын кухйрә, нуңартын миттук эңэхйтмәрил», – гунчэл нуңартын.

Ичэнэдел Израиль бээлвән нәлэвкәнчэл. Нуңартын Сэвәкй Израильдү бэлэтнәт онавән омноксәл, Ханан дүннэ эңэхивән-нйон ичәденэл, улгучән-дечэл. Ичэнэделдук дйортын-нйон, Навин Исүс Кәлевнүн, Бәгинмә тәдәденэл, тэгәнмәр нәлэвкәндэвәр бәчәл. Кәлев гунивкй бичэ: «Мит тар дүннэлэ суругәт, нуңарватын давдбдянәт, дүннэвэтын гадянәт». Бээл-кә нуңарватын дөлддыдәвар-кат бәчәл. Упкат соңолчөл, Моисейнүн Аронма Египеттук нуңарватын йвнәлитын учулчәл. Тадук мәр мәрнүнмәр гумәтчәл: «Хуңту нәрамнйявар сйнмагәт, Египетгула мучүгәт». Навин Исус Каләвнүн, тарә дөлддыксәл, тәтывчәл тәтйлвәр тәкәлйчәл, гунденэл: «Бәгин митпә муланмй, Нуңан тар дүннэлә митпә йвдәнән, тар укумнйнүн мэд әндерйн дүннэвән миттү бүдәнән. Бәгинмә дәптыкй-нйон экәллу бирә, тар дүннә тәгәдукин экәллу нәләрә, мит нуңарватын давдбдянәт: нуңарватын дыхүтчәрй ачин, митнүн-кә Бәгин, экәллу нуңардуктын нәләрә». Моисей Ароннүн тәгәтын учудерйдукин мәргәлчәл. Нуңардүтын Израиль бэелин Бәгиннүн муссәмәтчәрйдуктын, эхйдуктын тәдәрә-дә ургә бичән. Тәлй Бәгин Моисейдү гунчэ: «Окиндәлә эр тәгә Минә тыкүливкәндянән? Окиндәлә, Би нуңардүтын сәмәлкйлва-кат, сөхйвурва-кат ичәвкәнчәлйв, Минә эдәнән тәдәрә?» Тар амардукин Бәгин, тар тәгәвэ ачиннйкә, Моисейдук омакта тәгәвэ йөвкәндэви эәтчә, Моисей-ка Бәгиндук Израиль бэелин ургә нәлумүхйвә онаватын дядлүви эдән дядүчара алтатчә. Бәгин Моисей дйарин муссәдерй тәгәткй эчә тыкүлла, тар-дә бичәлйн, нуңартын энәлйтын тәдәрә Ханандула бээл хүтәлтын-нйон, йксәл, тадү биңәтпәтын гунчә. Эхиткәпты Израильдук Навин Исүс тадук Каләв-нйон Бәгинмә тәдәдерйдукпәр тар дүннэлә йдәнәтын.

МОИСЕЙ ДЫГЙ КНИГАН 13:1–34; 14:1–30

* Ичэнәде – *разведчик*.

** Гранәтал, смоква – *тар фруктыл*.



СЭВЭЖИ КОРЕЙВА, ДАФАНМА, АВИРОНМА КЭХЭГИДЕРЭН

Исраиль тэгэн упкачин, Моисейва дөлчатчана, нуңан гун-нэвэн бодядән Бэгин ипкэчэ. Нуңан Мэнин упкат Исраиль тэгэн оёлин, Моисейва сйнмана, нуңанман иливчән. Умнэ-кэ ады-вал Исраиль бэелин Моисейва дэптыкй илчәл. Дюр нямә тунҗадяр бәел, Корей, Дафан, Авирон нюңнймнйчыл, Моисейва дэптыкй очәл. Нуңартын, Моисей мәнми хэгдыгүрдерэн гуннәл, эдук дүлэскй Моисейва эдэвэр дөлчатта дяддәчәл.

Тарә дөлдкәсә, Моисей, Бэгин гуннэгэчйнин, Исраиль бэелин упкатгүтын, Корей, Дафан, Авирон-дә дүлддуктын адагаксәл, нуңартын идэгәлдулэтын эдэтын дагамара-кат ипкэчэ. Тар амардукин Моисей гунчэ: «Бэгин Мэнин бй бодяривав упкатпан овкәндяран. Бй мәнми ээтчэрийтпи эхим ора. Сү тарә тыкән сәдяңахун: нуңартын бәел будэригэчйнын будеңэтын, экун-кат сөхйврй эхикин ора — Бэгин минэ энэвэн уңнэ сәдяңахун. Эхйлэ Бэгин бәе сөхйривән бракин, дүннэ, дэлпэргәксә, нуңарватын упкат идэгәлнүнын нимнүрэкин, нуңартын йникинди дүннэ дөмалән* тыктәктын, тәли сәдяңахун: тар бәел Бэгиндук дарискй очәл».

Тар түрэрвэ түрэтчәкенин, хэрәлинын дүннэ дэлпэргәчэ. Дэлпэргәксә, дүннэ нуңарватын, Корей упкат бәеңилвән упкат нуңартын дүлнүнын, идэгәлнүнын-дә нимнүчэ. Тыкән нуңартын упкат идэгәтэй йникинди дүннэ дөмалән тыкчәл, дүннэ нуңарватын дасчә, тыкән бучәл. Тадү мурәли илитчачәл Исраиль бэелин, нуңартын тәпкәнмэтын дөлдкәсәл, дарискй туксахинчәл. Исраиль бэелин дүннэ нуңарватын нян нимнүдеңән, гуннәл, нәлэлчәл. Дюр нямә тунҗадяр эмәнмүчәл Сэвэжйвэ дэптыкй очәлтыкй бәелтыкй, Бэгин няңнядук тогово уңчә, тарил упкат нян бучәл.

МОИСЕЙ ДЫГИ КНИГАН 16:1–3, 23–35

* Дүннэ дөман — *преисподняя*.



ЧУЧИМА КУЛҮЙН

Бэел экичитын бирэ дүннэлийн чәскй нэнэденэл, Израиль бэелин, энэл тэрэрэ, Бэгинмэ нян упчулчәл. Тыкүлдянал, Моисейдү гундечәл: «Сү эдә Египеттук мунэ ювчәхун? Бэел экичитын бирэ дүннэдүн будәвун-нү? Эдү колобо-кот, мү-кәт ачин, эрү девгәвэ бү сәлдерэв». Тыкән упчудеридуктын Бэгин Израиль бәелдулән корочй кулйрва* уңчә, тарил аркидярдуктын бәел будечәл. Тәли кәтә бәел, Моисейтыкй эмәк-сәл, гунчәл: «Бү, Сэвәкйвә-дә, синә-дә упчуденэл, нәлу-мүхйвә брав. Кулйрва мундук ахадән Бэгиндү уңкерөкәл».

Моисей тәгәлйви уңкерөлчә, тадү Бэгин гунчә: «Чучима кулйна окал, гугда сәраңдү тарә лококол, тәли кулйн аркинан бәе, тартыкй ичәхинәкин, этән будә». Моисей чучиндук хәгды кулйнма очә, упкат бәел дюләдүтын гугда сәраңдү локочө. Кулйн аркинан бәе-кә, тар чучима кулйнтыкй ичәхиниксә, йникин эмәнмувкй бичә.

МОИСЕЙ ДЫГҮЙ КНИГАН 21: 4–9

* Корочй кулйн – ядовитый змей.



СЭВЭКҮЙ ТҮРЭНМЭН ИХИВРҮЙ БЭЕ ВАЛАМ ТАДУК СЭВЭКҮЙ ТЭДЭВУМНИЙН

Умнэкэн Исраиль бэелин Иордан бира дагадун уринчэл. Тар Иерихон гэрбийчй город дагадун бичэ. Эр дуннэдү моавичер бидечэтын. Исраиль бэелин со кэтэл бихйдуктын моавичер нүлэлчэл. Моавичер тэгэмэритын Валак Сэвэки түрэнмэн ихиври бээткй Валамтыкй бэеңилви унчэ. Тар унэлин бэеңилин Валамдү тыкэн гундэтын ипкэчэ: «Египеттук тэгэ, эмэксэ, бү дагадүвун уринчэ; нуңартын со кэтэл, тарит дуннэвэвун упкатпан гада. Эмэкэл, эр тэгэвэ ниңйкэл, тар тэгэ мундук эңэхйтмэр, сй Исраиль бээлвэн ниңйрэхис, бй нуңарватын давдыксэ, эрэсчэңэв. Бй сй хиргэнэс хиргэврийвэн сэм, сй ниңйнэс ниңйврийвэн-кэт нян сэм».

Валам, тарэ дөлдүксэ, сурулчэ. Нуңан, ослицадүви угиксэ, дюр бөкэрнүнми нэнэчэ. Ослицан хоктодү самнарва* дявүчадарйи Сэвэки тэдэвумнивэн умнэт ичэчэ, хоктодук дарискй адагаксэ, хоктоё ачиндули дуннэли гиркулча. Валам ослицави хоктоли нэнэдэн дуктэлчэ. Тариңин-ка, Сэвэки тэдэвумнивэн ичэксэ, дуннэдү тогочө, Валам ослицави гарат иктүлчэ.

Тадү Бэгин ослицава бээдыт түрэчивкэңилчэ, тариңин бээдыт гунчэ: «Бй эва синдү оналив минэ дуктэденни?» Бэгин Валам эхалван ниңчэ, тэли нуңан самнарва дявүчадарйива Сэвэки тэдэвумнивэн нян ичэчэ. Валам дэрэти дуннэмэктүлэ уңкерөчэ. Сэвэки тэдэвумнин нуңандун гунчэ: «Ослицави эдэ дуктэнни? Бй синэ иливкандэви эмэчэв, Сэвэки сй нэнэдерй хоктовос эхин дэкта». Валам Сэвэки тэдэвумнидун гунчэ: «Бй нүлүмүхивэ өм, Сй минэ иливкандэви хоктодү илитчарывас эчэв сэра. Бй өдарывав Сй эхикис дэкта, бй амаскй мучүдяңав». Сэвэки тэдэвумнин нуңандун гунчэ: «Эр бээлнүн сурулдыкэл, Бй синдү гундерывэв-нён гундекэл-дэ».

Моавичер Валам, нуңардулатын эмэксэ, Исраиль бээлвэн ниңйдеңэн, нуңардүтын биргэлвэ эмувдеңэн гунчэчэтын. Валам-ка гунчэ: «Он-ка бй Сэвэки эхивэн ниңйрэ Исраильва ниңйдеңэв? Сэвэки нуңардүтын биргэлвэ эхивэн ээттэ, он-ка бй Исраиль бээлдун биргэлвэ өдяңав?» Валам Исраиль тэгэвэн ниңйңэттукпи нуңанман иларэ хиргэчэ.

МОИСЕЙ ДЫГИ КНИГАН 22:3–35; 23:7–20

* Самнар – меч.



НАВИН ЙСҮС МОИСЕЙ АМАРДҮН

Моисей сѳт сагданчāн, Сэвэкй нуңандүн дагалй буңѳтвѳн гунчѳ. Моисей будерйви дюлэдүн Бѳгиндук нуңан амардукин Исраиль бѳелдүн нюннймнйе иливдāн гэлѳчѳ. Тар бѳе Сэвэкй тѳгѳвѳн ичѳдеңѳт бичѳн, тѳлй Исраиль бѳел ѳтѳечим-нйлѳ ачир бѳерулва ѳтѳрѳ урѳрѳ.

Бѳгин Моисейдү гунчѳ: «Нав омологин Йсүс нюннймнйѳт ѳгин, нуңандүн Минңй Эрйнми бихин. Хирурй Елеасар, упкат тѳгѳ-дѳ дюлэдүтын нуңанмāн иливуксā, упкат дѳлчатчарактын, нуңан ѳва ѳрйвāн гукэл, нуңандүн нāлави нѳкэл. Упкат Исраиль бѳелин нуңан гуннѳвѳн ѳдыдāтын, Йсүстү ѳңѳхйви хāдбйвāн бүкэл. Нуңан хирурй Елеасардук ѳва ѳн ѳңātпи ханңудягин. Елеасар, Бѳгин дюлэдүн сирѳбийвѳ нѳдүдяна, тарā сādяңāн, нуңан гуннѳдин Йсүс мѳнин-дѳ, Исраиль упкат бѳелин-дѳ, упкат тѳгѳн-дѳ ѳдыктын». Моисей Бѳгин гуннѳгѳчйнин ѳчā.

Нав омологин Йсүс дѳр ичѳнѳделдукин умунтын бичѳн. Нуңартын Исраиль тѳгѳн Ханāндулā йдѳтын Сэвэкй бѳлѳтчѳрйвѳн тѳдѳдѳчѳтын, тѳгѳдүвѳр гундѳчѳл: «Митнүн Бѳгин, ѳр дүннѳдү бидерйлдук ѳкэллу нѳлѳрѳ!» Тариптыдук кѳтѳ анңанйл йл-тѳнчѳл. Исраиль бѳелин дыгиндйр анңанйлва бѳел ѳкйчитын бирѳ дүннѳлй гиркуктадячāl. Тар анңанйлдү Египеттук йѳчѳл Исраиль бѳелин бутйчѳл, нуңардүтын бүвнѳт Ханāнма ѳчѳл ичѳрѳ. Тар упкачин Сэвэкй гуннѳгѳчйнин ѳчā, Нуңан гунчѳн: «ѳдү, бѳел ѳкйчитын бирѳ дүннѳдү, Минѳ упчучѳдуксун, сү будѳеңѳхун. Дѳрдйрдук хулѳкѳ анңанйчйлдук Бй бунѳт ѳнав дүннѳнѳдулѳв сундук нй-кѳт ѳтѳн йрѳ. Тарилдук дѳр-нйѳн бѳел, Кāлев, Иѳпоний омологин, Йсүс-тā, Нав омологин талā йдѳеңѳтын. Булѳсѳгил сү хутѳлвѳхун вātйдыяңātын гунчѳнѳвѳхун, Бй нуңарватын тар дүннѳлѳ йвдѳеңѳв. Нуңартын сү бāчā дүннѳвѳхун ичѳдеңѳтын. Дыгиндйялладү сү ичѳнѳделлун тар дүннѳвѳ ичѳк-тѳчѳтын; тарит, нѳлүмүхйвѳ ѳналивар дыгиндйр анңанйлва муңнандяңāхун, умун инѳнйлй – умун анңанй. Тыкѳн сү, Бй сунѳ ѳмѳнѳкйв, ѳн муңнандярийвар сādяңāхун».

МОИСЕЙ ДЫГЙ КНИГАН 14:29–30, 34; 27:12–23



ХУТЭЛЛУН БЭГИНМЭ ЭКТЫН ОМҢОРО

Моисей тэгэви таткадячā: «Сэрэнчэкэллу, Бэгин, сунңй Сэвэкиңихун, гуннэгэчйнин одякаллу: антыкй-кат, дегинтыкй-кэт энэл адагара бидекэллу. Йникин бидэвэр, сундү ая бидэн, сү бүвчэ дүннэдү горово бидедэвэр, Бэгин, сунңй Сэвэкиңихун, нюннйнедин хоктолын гиркудякаллу. Исраиль, долчаткал: Бэгин, митңй Сэвэкиңит, умукэмэ Бэгин бихин*. Бэгинми, мэнңйви Сэвэкиви, упкат мевандиви, упкат дотпи, упкат эңэхйтпи аявдякал».

Моисей Исраиль бээлдүн Бэгин нуңартын Египеттү-кат, бээл экйчитын бирэ дүннэли нэнэктэдерэктын-кэт хэгдыкэкүр самалкйлта, бээ сөхйрилван-дā одянавāн хутэлдүвэр улгучэндэтын гунчэн. Нуңан Сэвэки одёкйчилван, итылван-дā, нюннйрилвэн-дэ хутэлтын таткадядатын ипкэчэ. Исраиль бээлин бээл экйчитын бирэ дүннэли нэнэктэденэл одяригачйинтын, Бэгинмэ энэл тэдэрэ, эдэтын Нуңанман тыкүливкāна ипкэчэ. Моисей нуңардүтын гунчэ: «Сэрэнчэкэллу, сунэ Египеттук боканңачйин хаваливкандяри дүннедукин ювчэ Бэгинмэ экэллу омјоро. Бэгинмэ, мэнңйвэр Сэвэкивэр, одёколлу, Нуңандүн-нйон хулгакаллу. Хуңтул сэвэкилдү – сунэ мүрэлй бидерйл тэгэл сэвэкилдүтын экэллу хулгара. Бэгин, сунңй Сэвэкиңихун, куңулэдеңэн. Бэгин, сунңй Сэвэкиңихун, сунтыкй эдэн тыкүлла, сунэ дүннэ оёдукин манаврйдукин сэрэнчэкэллу. Бэгин, сунңй Сэвэкиңихун одёкйчилван, маннит одёдёколлу, Нуңан бүнэн итылван нюннйнэлвэн-дэ дялупкаллу. Бэгин ая, тэдэ дялилван дялувдякаллу».

МОИСЕЙ ТУНҢЙ КНИГАН 5:32–33; 6:4–25

* Хуңтул бээл эр еврейды түрэрвэ тыкэн тылдерэ: Бэгин митңй Сэвэкиңит бихин – Бэгин-нйон.



ХУЛГАНЙВУН

Моисей Исраиль бэетыкйндүн гунчэ: «Бэгин, синңй Сэвэкйңис, синдү бүнэн дүннэлэн эмэмй, тар дүннэндүви билмй, тар дүннэдү балдывчәлдукпи нонопты хәдывән гаксә, кōңйдү нэкәл. Тадук Бэгин, синңй Сэвэкйңис, одёкйт дүннэңъеви сйнманалән сурукәл. Тадү хавалдяри хирурилә дагамасә, нуңандүн гукәл: „Эр инэңйдү бй, Бэгин, Сэвэкйви дюлэдүн гундем: Бй, Бэгин, амтылдүт андагаксә*, миттү бүнәт бнан дүннэлән йм. Бэгин, эр миндү бүнәс дүннәдукис нонопты упкатпән балдывнадукин хәдывән бй Синдү эмувум“. Тарә Бэгин, синңй Сэвэкйңис, дюлэдүн нәксә, Бэгиндүви, Сэвэкйңдүви, уңкербкәл.

Бэгин, синңй Сэвэкйңис, синдү, кәргәндүс-тә кәтә аява бучән. Сэвәкй паләткадүн хавалдатын Нуңан сйнманан левитылнүн, сй сигдылэдүс бидерйлнүн евреилдук хуңтул бәелнүн урундекәл. Илйтыкйн анңанидү дүннәндүс балдывчә балдывкәдук дягй хәдывән левитылдү, сй сигдылэдүс бидерйл евреилдук хуңтул бәелдү, аңадякәрдү, нәвун-ахәлдү, нуңартын аивдаләвар девдедәтын бүдекәл.

Эр инэңйдук Бэгинни, синңй Сэвэкйңис, Нуңан упкат нюңнйрвән, итылвән сй дялувдядәс ипкәдерән: тарилва сй упкат мёвандукпи, упкат дөдукпи-дә дялувдякал. Эр инэңйдү сй Бэгиндү Нуңан синңй Сэвэкйңис бнавән гунчәс. Сй Нуңан хоктолын нәнәдерйви, упкат нюңнйнәлвән, одёкйчилвән, итылвән дялувдярйви, Нуңанман дөлчатчарйви нян гунчәс. Эр инэңйдү Бэгин-кә синдү тарә гундерән: Нуңан одёкйчили упкатпатын сй маннит дявучадяри бихикис, Нуңан нонон гуннэгәчйнин, сй Нуңан тэгән бдяңәс. Нуңан синдү гәрбийес, сәврйяс, эңәхйес бүдеңән. Тарил эма-кат Нуңан бнан тәгәлдүн ачир. Нуңан гуннэгәчйнин, сй Сэвәкй одёври тэгән бдяңәс».

МОИСЕЙ ТУНҢЙ КНИГАН 26:1–19

* Андагамй – покләться.



МОИСЕЙ БУДЭРЙН

Бэгин Моисейдү моавичёр дүннэдүтын Иерихонма дэптыкй бихй Нево гунмурй урэлэ туктыдэн гунчэ. Бэгин Моисей тар урэдү буңэтпэн гунчэ. Моисей урэлэ туктычэлэн, Бэгин нуңандүн дүннэ упкатпан ичэвкэнчэ. Эр дүннэли Нуңан Аврамдү, Исактү, Иаковтү нонон улгучэндечэн, тарā нуңартын хутэлдүтын бүдэви андагачан. Бэгин гунчэ: «Эр тар дүннэ. Би синдү тарā ичэвкэним, сй-кэ талā этэнни йрэ».

Бэгин гуннэгэчйнин, тадү Моисей, Бэгин боканин, бучэ. Нуңан моавичёр дүннэтын кэвэрдүн Веппегор баргидадүн имавчā, һй-кэт эхйдэлэ, йдү гирамкйнин бихйвэн эвкй сара. Моисей умун нямā дюрдйричй бинэ, сэмчэн, тар-дā бичэлин, эхалин аят ичэвкйл бичэл, эңэхйн-кэт эчэ ембурэ*. Моавичёр дүннэтын нэптэкэлдүн Израиль бэелин Моисей бунэдукин иландяллава соңодөчөл. Израильдү Сэвэкйнүн дэрэ дэрэтпи улгучэмэтчэри Моисейдук хуңту Сэвэкй түрэнмэн ихиври бэе ачин бичэн; Египеттү Моисей фараон дюлэдүн, нуңан бокарин дюлэдүтын, упкат дүннэдүн-дэ бэе сөхйрйлван очā. Эдук дюлэскй Моисейдук хуңту Бэгин уңнэн бэе таргачйнма эчэн бра. Тадук дюлэскй Израиль бэелин дюлэдүтын бэе сөхйрйлван ори Моисейгачйн Сэвэкй түрэнмэн ихиври бэе ачин бичэн.

Нав омолгин Йсүс, Моисей нуңандүн һалави нэчэлэн, сарйва дялирбуксā, Моисей амардукин нюнйимнй очā. Израиль бэелин, нуңанман долчатчанал, Моисейдули Бэгин ипкэнэгэчйнин упкатпа дячял.

МОИСЕЙ ТУНҢИ КНИГАН 34:1–12

* Ембумй – *ослабнуть*.



РҰВ ИЧЭНЭДЕЛВЭ АЙДЯРАН

Моисей бучэлэн Бэгин Йсүстү, Нав омологидүн, гунчэ: «Минңи боканми, Моисей, будэн; тарит илкал, упкат тэгэнүнми Иорданма хэдэнэ, Би сундү, Израиль бээлдүн, бүнэт онав дүннэлэ нэнэкэл. Би Моисейдү гуннэгэчынми, сү халгар-рун түнэтын дүннэтыкынмэ сундү бүдем. Ңй-кэт окин-кат синэ этэн давдыра. Би, Моисейнүн бинэгэчынми, синнүн бидеңэв, синэ этэм нодара-кат, эмэнэ-кэт. Сй маннй-нион бикэл, экэл нэлэрэ, синдү Минңи боканми, Моисей, бүнэн итыван упкат-пан аят дялуудякал. Тар итыдук антыкй-кат, дегинтыкй-кэт экэл адагара, тэли упкат дярис хавас аят дялуувудяңан».

Израиль бээлин давдывнэт Ханан дүннэлэн инэңйтыкын дагатмар дагамадячатын. Иерихон гунмури хэгды город деломол олдорин ичэвулчэл. Нав омологин Йсүс тар городтула дюр Израиль бээлвэн ичэнэдэтын уңчэ. Нуңартын, Иерихондула эмэксэл, Рав гэрбичи ахи дюдүн анңачал. Иерихон тэгэмэрдүн Израильдук ичэнэдел эмэчэвэтын, Рав дюдүн анңадяриватын савканчал. Тэгэмэр бокардүви, тала суруксэл, ичэнэделвэ дявадатын ипкэчэ.

Рав Сэвэки Израиль бээлдүн бэе сөхйрилван онаван долдыча бичэ, Бэгин нуңардүтын Иерихонма бүривэн тэдечэн. Иерихон бүнэт дүннэдү илитчачан. Тарит, Сэвэкивэ тэдеденэ, нуңан, эмэчэл ичэнэделвэ дякса, тэгэмэр бокардүн гунчэ: «Нуңартын долболтоно суручэтын». Тэли бокар Иерихондук Иордандула нэнэри хоктоли нуңарватын гэлэктэнэчэтын. Долбони очалан, Рав Израиль бээлвэн город олдондүн бихи дюви окнолын ухит тыкивчэ. Нуңартын урэлэ туктыдэтын, тадү илаллава дыкэнчэдэтын гэлэктэдерил бээлдү эдэвэр ичэврэ гунчэ.

ЙСҮС НАВ ОМОЛГИН КНИГАН 1:1–7; 2:1–16



ИСРАИЛЬ БЭЕЛИН ИОРДАНМА ХЭДЭДЕРЭ

Иерихондула исты хоктодүвар Израиль бэелин Иордан бирава хэдэңэт бичэтын.

Тадү Бэгин Йсүстү гунчэ: «Эр инэңйдук Бй Израиль упкат бээлдүн синңй гэрбйвэс гээнды* ояңав. Нуңартын Бй Моисейнүн бинэгэчйинми, синнүн нян тыкэн-ты бидерйвэс саңатытын. Гунмэчин ковчегпан эксэдерйл хирурйл Иордан мүлэн йдекэнтын, нуңардүтын илдатын ипкэкэл». Йсүс-ка гунчэ: «Сэвэй суннүн бихин, Нуңан эр дүннэдү бидерйлвэ упкат тэгэлвэ – хананеилва, хеттеилва, евеилвэ, фересеилвэ, гегесеилвэ, аморреилва, иевусеилвэ-дэ – ахадяңан. Сү тыкэн тарā сядяңахун: Бэгин, дүннэвэ упкатпан Дявүчамнй, гунмэчин ковчегпан хирурйл сү дюлэдүхун Иорданма баргискй эксэдеңэтын. Гунмэчин ковчегпан эксэдерйл хирурйл Иордан мүлэн йдекэнтын, Иордан мүн эендемй этэдеңэн, кадаргачйин илдяңан». Гунмэчин ковчегпан эксэдерйл хирурйл Иордан мүлэн йдекэнтын (тар инэңйлдү – колобо ороктовон хусчарй инэңйлдү, Иордан, мүдэвкй, мүн хүлйлдукин ювкй), бира мүн эендемй этэчэ, солөкөкй Адам гунмурй городмактула кадаргачйин илчā; ээкэкй-кэ мў ламула ээнчэ.

Тэли Израиль тэгэн упкачин Иордан-бира олгокин хэрэлин, гиркуна, хэдэлчэ. Тар хэдэдерэктын, хирурйл, һалалдүвар гунмэчин ковчегпан дявүчадянал, олгочө бира дулиндүн илитчачатын. Нав омологин Йсүс дян дюр Израиль бээлдүн тар илитчачал дүннэдуккэр бэе сөхйрин овчаван дёнчавунавар умутэл дёлово гадатын, ипкэчэ. Упкат бээл Иорданма, гиркунал, давчалатын, Бэгин Йсүстү гунчэ: «Гунмэчин ковчегпан эксэдерйл хирурйлдү Иордандук юдэтын ипкэкэл». Хирурйл бирадук ючэл, мў-кэ эендэктуливи нян эенилчэ.

Иордандук гавчал дян дюр дёлолво Нав омологин Йсүс Галгал гэрбйчй дүннэдү иливчā.

ЙСҮС НАВ ОМОЛГИН КНИГАН 3:7–17; 4:1–24

* Гээнды (гэрбй) – *знаменитое, известное (имя)*.



ИЕРИХОНМА ДАВДЫДЯРА

Израиль бэелин Иерихонтыкй дагамачалатын, Иерихон тэгэмэрин упкат город уркэлвэн сомивкәнчән. Сэвэкй-кэ Йсүстү, Нав омологидүн, гунчән: «Иерихон, тар тэгэмэрин-дэ, кухымнйлин-дэ – тарил упкат синңйл одяңатын. Кухиндулэ бэлэннэвчэл кухымнй, гунмэчин ковчегпан эксэденэл, инэңйдү умнэкэн городпа мурэли гиркуктактын, тыкэн нюнун инэңйлвэ октын. Гунмэчин ковчегин дюлэдүн надан орэвучйл хирурил нэрактын. Нады инэңйдү городпа мурэли надаракан гиркуктакаллу, хирурил-ка орэвурди орэктын. Хэгдымэмэ орэвун игвэн долдымй, упкат тэгэс игдыт тэпкэгин: город деломо олдонин хэрэмэлэви сукчавдяңан, упкат тэгэс городтула идеңэн».

Гиркудырил бэел дюлэдүтын кухымнйл нэнэдечэтын, нуңартын амардуктын, орэвурди орэденэл, хирурил нэнэдечэтын; амардүтын кухымнйл нэнэдечэтын. Тэгэдү-кэ Йсүс тыкэн ипкэчэ: «Симүлакаллу, умун-кэт түрэнмэ экэллу түрэттэ, экуды-кат йгье экэллу юврэ, бй сундү гундэлэв: „Тэпкэкэллу!“ – гунчэлэв, тэпкэкэллу». Бэгин гунмэчин ковчегпан эксэденэл, городпа мурэли умнэ пэрихинчэтын, тадук урыкиттулэвэр мучүчатын. Тыкэн-ты Израиль бэелин тымнин гунмэчин ковчегпан городпа умнэ пэрихиниксэл, урыкиттулэвэр мучүчал. Тыкэн нуңартын нюнун инэңйлвэ одячатын. Нады инэңйдү гунмэчин ковчегпан городпа мурэли надыра пэридерэктын, хирурил орэвурди орэлчэлэтын, Йсүс тэгэдү гунчэ: «Тэпкэкэллу, Бэгин сундү городпа бүдерэн!» Орэвун орэриуэн долдыксал, упкат игдыт тэпкэлчэл, тэдү город деломо олдонин хэрэмэлэви няпчургача. Тэгэ эли-талй городтула йчэ, тыкэн город гавча бичэн.

Рав Иерихондула эмэчэл дюр ичэнэделвэ даяча. Нуңартын Равдү нуңанман, нуңан кэргэнмэн-дэ, городпа гадярактын, айңат очатын. Израиль бэелин городтула йдерэктын, ахй окнодүви хуларйн ухйвэ уйдэн гунчэтын. Рав гуннэгэчйинтын оча, дюр ичэнэдел Равва кэргэннүнин Иерихон тулгидэлэн ювчэл. Тар амардукин Иерихонма дегдычэтын.

ЙСҮС НАВ ОМОЛГИН КНИГАН 6:1–24



КУХИЙН АМОРРЕИЛНҮН

Умнэ Гаваон гунмури дүннэдү Израиль бэелин булэхэлнүн-мэр аморреилнүн сөт кухийтчэтын. Кухийн дюлэдүн Бэгин Йсүстү, Нав омологидүн, гунчэ: «Экэл нуңардуктын нүлэрэ. Бй нуңарватын нәлалдүс дявакәндям: нуңардуктын нй-кәт синэ этән давдыра». Долбонй очәлән, Йсүс Израиль кухиймнйлвән урйкйттук сурувчән. Израиль бэелин аморреилва, нуңартын эхйдүтын аләтчара, нәнчәчәл*. Аморреил, Израиль бәелвән ичәчәлэтын, Бэгин нуңардуктын нүләлилкәнчән. Израиль аморреилва давдычә, Вепорон урәлэ нәнәри хоктоли Асекамәктулә, Македамәктулә ахачә.

Тар-дә бичәлйн, тар-ты инәңйдү кухийн эчән этәврә: горо-во кухидечәл. Тәли Нав омологин Йсүс Бэгиндук дылачә эдән бурумәлчэрә, инәңй нонумүлдән гәләнчә. Израиль бэелин ичәтчэрәктын, нуңан игдыт гунчэ: «Дылачә, Гаваон оёдүн илиткал! Бәга, Аиалон кәвәрин оёдүн илкал!» Тадү дылачә бәганүн илчәл, Израиль бэелин булэхәлвәр давдыдалатын тәдү илитчачәл. Кухийн этәчәлән, Нав омологин Йсүс кухиймнйлин урйкйттулвәр мучүчәтын.

Бәе гәләннэдүн Бэгин әнәхидин дылачә няңня дулиндүн илитчана, тыккйттулэви эчә бурурә, таргачйин инәңй дюләли-дә, амардули-дә ачин бичән. Тар инәңйдү Сәвәкй Мәнин Мәннйви тәгәви дярин кухидечән.

Сәвәкй Йсүстү, Нав омологидүн гуннәвән, Нуңанман тәдәдерй бәетыкйндү-дә нян гундерән: «Бй синдү ипкәдем: Сй маннй-нйон бикәл, әкундук-кат өкин-кат экәл нүләрә. Йлэ-кәт сурурәкис, синнүн Бэгин, синңй Сәвәкйңис».

ЙСҮС НАВ ОМОЛГИН КНИГАН 1:9; 10:6–15

* Нәнчәмй – *напасть на кого-либо.*



ИСРАИЛЬ УҢКИЛДЫМНҢИЛИН*

Израиль бэелин эделитын эмэрэ, Ханандү еврейдук хуңтул тэгэл бидечэтын: кеттеил, гергесеил, аморреил, ханәнеил, фересеил, евеил, иевусеил-дэ. Хадүн эрил тэгэл упкатпатын ханәнеил, гуннэл, гэрбйвкйл. Тарил сō кэтэ н̄лүмүхйлвэ одярйдуктын Бэгин нуңарватын ачинңидәви дялдәчә. Ханәнеил хэгдыгүл сэвэкйлтын Вәл, Астарта-тә бичәл. Вәлдү уңкерōденэл, ханәнеил бәе халдарйльвән одявкйл бичәл. Гугда дүннәлдү – Вәлдү уңкерōри дүннәлдү – хулгадавкйл бичәл, тәдү бәелвэ-кэт хулгавкйл бичәл.

Израиль бэелин Ханандү билчәл, талә эхиткәпты Палестина (Израиль государство) тадук Иордандук востоктыкәкй бихйл дүннәл хәдйлтын йвкйл бичәл. Моисей Израиль дян дйр дяландүн** тар дүннәвэ, борйтна, бүтйчә бичә – дян дйр Иаков омоглгилдукин дян умун омоглилин хугәлдүн: Урувимдү, Симеондү, Иудадү, Дандү, Неппалимдү, Гадтү, Асирдү, Иссахардү, Савулондү, Осиптү (Осип дяланин мәннин дйр дялачй бичә, нуңан дйр омоглгидукин Епремдук, Манассиядук балдычәл), Вениамйндү-дә. Умун дялан, Левийдук тәкәчй, дүннәдук энэви*** эчә гада: левйтылва Сэвәкй Мәннйидүви паләткадүви хавалдәтын сйнмачә бичә. Нуңартын Израиль хуңту дяларил дүннәндүтын бихйл городылдү бидерйл бичәл.

300–400 анңанйльва Израиль бэелин Ханандулә эмәнәдуктын нуңартын дян дйр дялан одаләтын умун-кәт хэгдыгүтын бәе ачин бичән. Нуңарватын дүннәвэ-дә, няңнява-дә Очә умунмә Сэвәкйвэ тәдәритын умунупкйидечә. Тар-дә бичәлин, нуңартын хуңтул тэгәлнүн биденәл, Сэвәкй одәкйчилвән омңонол, тар тэгәл сәвәрдүтын уңкерōдевкйл бәчәл. Тар н̄лүмүхйлитын, сәвәрдү уңкерōделитын Бэгин тыкүливкй бичә, нуңарватын кәхәгйвкй-кәт бичә: Израильнүн кухйдерйл булэхәл – моавичәр, аммоничәр, амаликил, пилистячәр, ханәнеил, мадианичәр – Израиль бәелвән тырәденәл, баянматын тйтәвкйл бичәл. Тыкән тырәвденәл, сō биргәвэ ичәденәл, Израиль бэелин Сэвәкй нуңарватын айдән алтатчәтын. Бэгин, нуңарватын муләнна, нуңардуктын уңкилдымнйльвэ булэхәлдук дыхүттәтын сйнмавкй бичә. Уңкилдымнйл бучәләтын, Израиль бэелин, нян хуңтул тэгәл сәвәрдүтын уңкерōденәл, ноноптыдукпар-кат эрүвэ одянал, Бэгинмә тыкүливкәндячәл.

Израиль бэелин уңкилдымнйлтын бичәл: Гопонйл, Аод, Самегар, Сэвәкй түрәнмән ихиврй ахй Девора, Варак, Гедеон, Авимелек, Пола, Иайр, Иеспай, Есевон, Елен, Авдон, Самсон, Самуил. Эр книгадү бү нуңардуктын хәдйлдулитын-нйон улгучәндеңәвун.

Эхйлә, тар инәңйлдү Израильдү тәгәмәр ачин бичән, тарит бәетыкйн, оң гунчәритпи одяна, бидеңкин.

УҢКИЛДЫМНҢИЛ КНИГАТЫН

* Уңкилдымнй – судья.

** Дялан – род, поколение.

*** Энә – доля, наследство, часть чего-либо.



ГЕДЕОН

Нав омололгин Йисус бучэлэн, Израиль бэелин, сэвэрдү уңкерөдөнөл, Бэгинмэ өкин-дә тыкулиивкандячәл. Умнөкэн тариңдулитын Бэгин нуңарватын кэхэгичэ: Израиль тэгэвэн мадианчөр тырчәл. Маданчөр тырэдериудуктын Израильдү сө ургэ бичэн, надан анңанилдули Израиль бэелин Сэвэкидукпэр айдан гэлэнилчәл. Бэгин, нуңарватын дөлдүксә, нуңартын оёлитын хэгдыгүетын Гедеонма иливчә.

Гедеон энэхие ачин бихиви саңкин, Сэвэки-кэ нуңандүн гунчэ: «Би синнүн бидеңэв, сй упкат мадианчөрва умун бэегэчйинмэ давдыдяңас». Бэгин Гедеондү Вәл сэвэки хулгакйтпан сукчадән ипкэчэ, тар Вәл хулгакйичин аминдүн бичэ. Гедеон, дян бөкәрнүнми суруксә, Вәл хулгакйтпан сукчачә, хулгакйт дагадүн балдыдяри сэвәнмэ-мөва чиңйчә. Гедеон өмакта хулгакйтпа өчә – Бэгиндү – тәдү Сэвэкидү хулгачә. Тар хулгачәлән, Бэгин Эринин Гедеонма дялувчә, Гедеон-ка сө кэтэ кухйинилвэ Израиль булэхэлвэн вәтгидәви умйвулчә. Кухйин дялөдүн Гедеон Сэвэкидук сәмалкйя гэлэчән, тар сәмалкйт Сэвэки Израиль бәелвән айдән нуңанман тәдөмөт сйнманави сәвкәндән. Гедеон гәлэриывән сәмалкйива Бэгин бүчэ: Гедеон, инңактава ухйксә, орөктодү гиркәнән, тыманидү силәксәдук улапкун өчә, мурэли-кэ дүннэ олгокин бичэ; гө долбонидү-ка, үскй, инңактава мурэли дүннэ силәксәт купувчә, инңакта-ка олгокин бичэ.

Гедеон кухйинилнүнми мадианчөр урикйичитын дэрэл дэрәтпэр илчәләтын, Бэгин нуңандүн гунчэ: «Синнүн сөмама кэтэ кухйинил эмәчәл. Би нуңартын мадианчөрва давдыдәтын эхим эәттә, давдыми, Израиль, сөкатчана, гунденән: „Бү мөрвун нуңарватын давдырав“. Тарит тэгәдүви гукәл: „Нәлэдерил бәел дялдулавар мучүктын“». Гедеон тыкән-ты өчә, тәдү дюрдяр дюр тыхинча бәел суручәл, дян тыхинча эмәнмучәл. Бэгин-кэ кухйинил тькиндәлән кәтэмәл гунчә тәдук Гедеонма, бәеңилви мүлэ эмәвуксә, өн нуңартын мүвэ умдяриватын ичәттән ипкэчә. Кухйинилин кәтәдытын, хәнңәктәксәл*, бирамадук мүвэ умилчәл. Илан нямә-нйон кухйинил, хәнңалдивар мүвэ сокөксөл, хәнңалдукпар умдячатын. Сэвэки Гедеондү гунчэ: «Тар хәнңалдукпар мүвэ умдярил илан нямә бәел сунә айдяңатын – Би сундү мадианчөрва давдывкәндяңав».

Тыкән-ты өчә. Бэгин сө сөхйрива өчә: илан нямә Израиль бэелин мадианчөр-кат, амаликил-кат кухйинилвэтын давдычәл, тарил-ка чәпәдэргәчйр кәтэ бичәл.

УҢКИЛДЫМНИЛ КНИГАТЫН 6 – 7

* Хәннәктәми – *встать на колени.*



СӨНИҢ САМСОН

Бэгин бэе сөхирйлвән оҗа, Израиль бэелвән муләнна, нуңардұтын кэтэрэ бэлэтчэ-дэ. Тар-дә бичэлин, нуңартын, Бэгиндук нян адагаксал, Нуңан эхивән дэкта оҗачал. Тариңдулйвар нуңартын нян тырэвчэл, дыгиндяр анңанйлта, пилистиячёрдұ тырэвденэл, бидечэл. Тырэвденэл бидерэқтың, Бэгин нуңартын оёлитын уңкилдымнийетың Самсон гэрбйчй бэевэ иливчә. Тар бэе сө эңэхйчй бичэ, эңэхйн нуңан нёбриктэлдүн бивкй бичэ. Нуңан эделйн-кэт балдыра Сэвэкй амтылдүн хутэвэр нёбриктэлвән эдэтын уста гунчэ, нуңан Сэвэкй насореин (эвэдйт гунмй «Сэвэкйдү бұвчэ») гэрбйчй оҗяңан тадук пилистиячёрдук Израильва айдыңан гунчэ.

Самсон эңэхйн сө хэгды бичэ, умнэ хоктодұ бакалдывчә лев, имаган* хутэгэчйинмән, тэкэгэчэ. Умнэкән нян осёл дегидин умун инэңйдү тыхинча пилистиячёрва ватычә. Нуңан сө маннй хйлвэ-дэ, сэлэмэ куйиргилва-дә эимкүнди пэхйливкй бичэ.

Умнэ Самсон, Гаса гунмурй городтула эмэксэ, аңҗачә. Пилистиячёр, город уркэвән тынңаксал, дыкэнчэл. Нуңартын, ңэридерэкин, нуңанман вадәвар дялдәчәл. Долбо дулиндүн Самсон, меликсә, городтук сурудэви некэчэ. Нуңан, дявучадярй мөлтай, тынңаптұтай город уркэвән чуптұлийчә. Чуптұликсә, мйрэдүви инйксэ, урә оёлон эксэчэ.

УҢКИЛДЫМНИЙ КНИГАТЫН 13:1–5; 14:5, 6; 15: 14, 15; 16:1–3

* Имаган – *козёл*.



САМСОН БУДЭРЙН

Исраильдү Самсон дюрдяр анһанйлва уңкилдымнит бичэн. Нуһан пилистячёрдү, мәнһйви тэгэви булэхэлдүн, кэтэ хивйнма одячā. Нуһартын Самсонма вадāвар эётчэвкйл бичэл, экундүн эңэхйн бихйвэн энэл сāра, эва-кат брйвар эчэл бакара.

Умнэкэн пилистячёр Самсон аяврйн ахйва, Далида гэрбйчй-вэ, экундүн эңэхйн бихйвэн сādан гэлэчэл. Тар ахй Самсондук иларākан ханнүктачā, Самсон-ка тэдэвэ гундэви эчэ эёттэ. Инэ-һйтыкйн Далида тэдэвэ гундэн алтатчачā, ханнүрдиви биргэвэ ичэвкэндечэ. Самсон мевандүн ханнүдяридукин сō ургэ бчā, тарит нуһан даягārви нйчэ, гунденэ: «Бй нюрйктэлвэв усмй, минһй эңэхйв āчин одянāн, тэли бй хуңтул бээлгэчйр одянāв».

Тарā дōлдыксā, Далида, нуһанман āхинивкāниксā, пилистячёрва эрйчэ. Тарил Самсон нюрйктэлвэн усчāl, нуһан эңэхйн āчин бчā. Бэгин нуһанман эмэнчэ, Самсон-ка эңэхйе āчин бчā.

Пилистячёр нуһанман дюр чучима куйиргилди уйчэл, эхал-вāн хултэличэл, кāйдүн чймэлвэ хургувкэнивчэл. Битэр бчālāн, Самсон нюрйктэлин балдылчāl, эңэхйн нян хāvухилчā.

Умнэ пилистячёр мәнһйидүвэр сэвэкйдүвэр хулгадāвар умунупчэл, нуһанман кэнденэл, гундечэл: «Эр мит сэвэки т мит һālаллдүт булэнмэт, дүннэвэт āчинһйдярйва, кэтэ бээлвэ вātычāва Самсонма бүчэн». Сэвдөнденэл, нуһартын тэпкэдечэл: «Миттыкй Самсонма эрйкэллу! Нуһан митпэ иневкэнигин». Самсонма эмэвуксэл, дю дулиндүн бихйл, дю оёвон угирчэдерйл дюр турул* сигдылэдүтын иливчāl. Тэли Самсон Сэвэки-дук гэлэнилчэ: «Бэгин-Сэвэки! Минэ дёнкал, бй дюр эхалви бурйнэви пилистячёрдү дёнивкāндāв миндү умнэ-нйон нян эңэхйев бүкэл». Тар амардукин Самсон дю оёвон дявүчадярилва дюр турулва чāскй аначā, гунденэ: «Пилистячёрнүн-дэ бй нян буктэ!» Нуһан экун бихй эңэхйтпи мōлва аначā, дю нямчургачā, упкат тадү бичэл бээл бучэл.

УҢКИЛДЫМНИЛ КНИГАТЫН 16:14–30

* Туру – столб, подпорка.



РУФЬ НОЕМИНЬ-ДĀ

Умнэ уңкилдымнйл, нюңнйнэл, бидерэктын, Иуда дүннэдүн хэгды демү очән. Тар демүдук умун Елимелек гэрбйчй Исраиль бэен ахйнүнми, дюр омоголгилнүнми, Виплеём бикйтпи эмэниксэ, моавичёр дүннэлэтын нулгичэ (моавичёр Бинйе ачин Ламудук* востоктыкәкйн биңкитын). Нуңан ахйн гэрбйн Ноеминь, омоголгиңилин-ка гэрбйлтын Максон тадук Килеон бичэл.

Елимелек бучэ, ахйн-ка дюр омоголгилнүнми эмәнмучэ. Омоголилин дйоктэ моавичёр хунйлватын ахйлачал, умунмэ Орфат гэрбйвкйл бичэл, гёва-ка – Руфь. Нуңартын умундү дян анңаннймәктү бидечэл. Амаргүт Ноеминь омоголилин бучэл, энинтын эмукин эмәнмучэ. Нуңан Сэвәкй тэгэдүви ая балдывкәва бүнэвән, Иудадү демү йлтәнчөвән дөлдкәсә, балдыдйк Иуда дүннәнәдүлэви мучүдәви дялдәчә.

Ноеминь моавичёр дүннэдуктын дүннэлэви һэнәчэ, нуңаннүнн дюр кукнйлин сурулдычөл. Хоктодүви Ноеминь кукнйлдүви гунчэ: «Сү мәнңйлдүлэвэр амтылдулавар мучүкаллу. Сү минңйл омоголгилвав-дә, минә-дэ аят ичәнэлйхун Сэвәкй сунэ муланигин. Бэгин сундү эдблэхун бүгин». Тарә гуниксэ, нуңан кукнйлви нюканчә. Кукнйлин, соңодёнол, гунчөл: «Эчэ, бү синнүн синңй тэгэлэс сурулдыдеңэвун». Ноеминь-ка, гуннэви гёвдяна, гундечэ: «Әкәллу, хутәкәкүрви, бй сунэ муландям, Бэгин миндү биргэвэ уңдерән». Кукнйлин нян соңолчөл, Орфа, аткйдукпи** суручән, Руфь-ка нуңаннүнн эмәнмучэ. Руфь гунчэ: «Минэ, синэ эмэниксэ, мучүдәв экәл-кәт алтатта. Бй синэ бододёңөв, йлә-кәт сурурәкис, талә сурулдыдеңэв, йдү-кәт билләкис, тадү умундү билдыдеңэв. Синңй тэгәс минңй одяңән, синңй Сэвәкйс минңй одяңән. Сй будектүс, бй нян тадү будеңэв, тадү-ты минэ имәдяңатын. Миндү Бэгин әкуды-кат биргэлвэ уңигин – бумй-нйон бй синдук хуетчәңэв». Ноеминь, Руфь нуңаннүнн һэнэлдыдэви маннит дялдәнавән ичәксэ, элчэ нуңанман алтатта.

РУФЬ 1:1–17

* Бинйе ачин Ламу – *Мёртвое море*.

** Атки – *свекровь*.



РУФЬ ВӦС ДӦННЭДӦН

Ноеминь Руфьнун горово нэнэчэл. Виплеёмдула эмэчэлэтын, гордтү бидерил упкат, ичэнэденэл, гундечэл: «Эр Ноеминь-нү?» Нуңан-ка гундечэ: «Минэ экэллу, Ноеминь гуннэ, гэрбйрэ (тар «сэвдэпчу ахй» гэрбйувкй), минэ Мара, гуннэ, гэрбйкэллу (тар «мэргэпчу ахй»). Эңэхймэмэ Сэвэй миндү сӧ хэгды биргэвэ уңчэн. Бй эдук баянйичй суручэв, Бэгин-кэ элэ минэ экуна-кат ачин мучүвран.

Умнэ Руфь, Ноеминь дялин, ВӦс гэрбйчй бэе, бурдук чймэвэн балдыврий дӦннэңдулэн нэнэксэ, хоңнимнй* эмэннэвэтын чймэлвэ тавдячā.

ДӦннэ бэгиндун тар ахй мэннйлви дялви эмэниксэ, аткйви ичэттэви хуңту дӦннэлэ эмэчэ Ноеминь кукинин бихйвэн гунчэл. Тарит нуңанман эрйксэ, инэңйтыкйн нуңан дӦннэлэн эмэксэ, чймэлвэ тавдядан гунчэ. Бӧкардүви, чймэчй ороктово усчанал, чймэлвэ эмэндедэтын, ахйва эдэтын-дэ болгидяра** ипкэчэ.

Тадук ВӦс Руфьтү гунчэ: «Сй, аминми, энинми эмэниксэ, аткйс тэгэлэн, бодоно эмэнэлйс, Бэгин синдү аяя бугин. Сй Бэгиндулэ, Израиль Сэвэйкйлэн синэ дыхүттэн эмэнни. Нуңан синдү кэтэе анйгин».

Дую мёвачй, ая ахй Руфь нуңандун гунчэ: «Миннй бэгинми, минэ муланкал! Сй минэ бэрэгйинни***, аял түрэрвэ миндү гуниинни, бй-кэ синнй хэргүмэл бӧкардукис хэргүтмэр бихим».

Дагалй ВӦс Руфьпа ахйлачā, нуңан ВӦстү омологива балдывчā. Виплеём ахалин Ноеминьдү гундевкйл бичэл: «Бэгиндү хиргэ бигин – Нуңан синдү омологийс бурэн. Нуңан гэрбйн Израильдү гэниңнэн. Нуңан синэ урунивкэндеңэн, сагданакис, синэ ульидедеңэн. Нуңанман синэ аявдерй кукиинни балдывран. Кукиинни синдү надан омологилдук аятмар бихин». Ноеминь, куңаканма нāликтана, аямат ичэчивкй бичэ, тарā ичэнэл, нимэр ахалин гундечэл: «Эр омологичанма Ноеминь балдывчā». Куңаканма, Овид гуннэл, гэрбйчэл. Нуңан амаргүт Иессей аминин бчән, Иессей-кэ Давид аминин бичэн. Давид Израильдү хэгдыткүмэ тэгэмэр бчән. Эр книгадү нуңандулын нян улгучэндеңэвун.

РУФЬ 1:19–21; 2:1–16; 4:13–17

* Хоңнимнй – жнец.

** Болгймй – обижать.

*** Бэрэгймй – успокоить, утешить.



АННА УҢКЕРӨРҮН

Израиль городтун, Рамадун, Елкана гэрбичи бэе бидечэ. Нуңан ахиван Анна гэрбичикитын. Нуңан хутэе ачиндукпи сөт мэргэвкй бичэ. Анңанитыкйн нуңартын, мәнңидукпэр городтукпар Силом гунмури городтула суруксэл, Бэгин палаткадун уңкерөденэл, Бэгиндү хулгавкйл бичэл. Уңкерөденэ, Анна өкин-дә соңодөвкй бичэ. Елкана ахиви аявувкй бичэ, тарит нуңанман сөт муланиңкин.

Умнэ, Силомдү бихйлэ Бэгин палаткалан эмэчэлэтын, Анна нян соңолнодун, Елкана нуңандун гунчэ: «Анна, эдә сй соңодөнни? Экундук сй меванни мэргэллэн? Би-кэ синдү дян омологи хутэлдук аятмар-гү эхим бирэ?»

Сэвэки палаткалан йксэ, Анна, сөт соңодөно, Бэгиндү уңкерөденэ, эргэчин түрэнми бүчэ: «О, Эңэхимэмэ Бэгин! Сй би, синңи бөкәнни, мэргэдеривэв ичеденни. Сй минэ, Мәнңиви бөкәнми дәннакис, Мәнңидүви бөкәндүви омологиан бүрәкис, би нуңан бидерил инэңйл упкатпатын Бэгиндү бүдеңэв, нуңан нөбриктэлвэн умун-кэт котокөн-дө этэн уста».

Анна горово Бэгиндү уңкерөдечэ, палатка уркэ дагадун хирури Илий тэгэтчэнэ, нуңанман ичэтчэчэ. Анна дөдүви гундечэ, хэмури-нөн түрэнэ ачин сомналбудячал. Илий, Аннава харукин* гунчэнэ, нуңандун гунчэ: «Сй горово-гү эдү, харукин бинэ, илитчаңас? Сурукэл, тэлкэл». Тадү Анна гунчэ: «Эчэ, минңи бэгинми, би аракива эчэв умна, сөт мэргэденэ, Бэгин дюлэдун мевандукив юдерил түрэрви гундечэв. Минэ, мәнңиви бөкәнми, сй, „умдари ахи“ гуннэ, экэл гунчэрэ: би сө хэгды мэргэндук, хэгды биргэдук уңкерөдечэв». Илий нуңандун гунчэ: «Ая дялители сурукэл, Израиль Сэвэкин-Бэгинин сй Нуңандукин гэлэнэвэс упкатпан дялувдянән». Нуңан-ка гунчэ: «Минэ, мәнңиви бөкәнми, муланкал». Анна Сэвэки палаткадукин мучучалан, нуңан дэрэн ноноптыгачинми ургэпчу эчэн бирэ.

Бэгин, Анна уңкерөденэ, гэлэнэвэн дөлдычә, тадук нуңан омологиа балдывчә.

ТЭГЭМЭРИЛ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 1:1–18

* Харукин – пьяный.



АННА СЭВЭКҮЙДҮ САМУИЛВА БҮДЕРЭН

Анна омололгиви Самуил, гуннэ, гэрбичэ. Омологичан ихэвчэ-лэн, нуңан, хутэви Сэвэки палаткалан хирурилэ Илийдула эмэвуксэ, гунчэ: «Би эдү, си ичэтчэрэкис, Бэгиндү уңкеродечэ ахи бихим. Би Сэвэки миндү омологив бүдэн уңкеродечэв, Бэгин би Нуңандукин гэлэннэвэв дялуван. Эр минңи омололгив, би-кэ нуңанман бидерин инэңилин мудандулатын Бэгиндү бүдем, Бэгиндү хавалдыдан». Тыкэн гуниксэ, Анна мулакас Сэвэкидү уңкерочэ, нуңанман кэнёденэ, гундечэ:

Минңи мёванми Бэгиндү урунэн! Си минэ урэгиденни, би-кэ Си миндү бэлэтнодүс урундем. Ёй-кэт Бэгиндук хуңту одёври ачин, Си умукэмэ тэдёмэ Сэвэки бихинни. Ёй-кэт митңи Сэвэкигэчинты этэн дыхүттэ. Собатчарил түрэрэ экэлли түрэттэ, мёрвэр кэнёненэл, түрэрвэ экэлли юврэ — Бэгин Сэвэки упкатпа савки, бэе он одяриван ичэвки. Нуңанман тэдёдерилвэ Нуңан дыхүчивки, эрүвэ одярил хактырадү сокоривувкил, бэе мэнңитпи эңэхитпи манни эчэ бирэ. Бэгин Нуңанман дэптыки одярилва хулэптэнди одянан.

Анна хулукун Самуилва хируринун Илийнун Сэвэки палаткадун эмэнчэ, тэдү нуңан ихэвдечэ; Бэгин-кэт, бёел-кэт нуңанман аявдячал. Энинин анңанитыкин нуңандун омакта тэтиен эмувдевки бичэ, тар тэтиитпи нуңан Бэгин дюлэдун хавалдяча.

ТАГЭМЭРИЛ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 1:21–28; 2:1–10, 18, 19, 26



САМУИЛВА ЭРЙДЕРИ ДЫЛГАН

Омолги Самуил, Сэвэки палаткадун хавалдяна, ихэвдечэ. Тарил инэңйлдү Бэгин бээлнүн ахуканди улгучэмэчивки бичэ, ахуканди нуңардүтын ичэвувки бичэ.

Умнэ долбо Илий бэдүви хуклэдечэ. Сэвэки нэриьвунин нэриьдечэн. Самуил Сэвэки ковчегин бихи Сэвэки палаткадун хуклэдечэн. Бэгин Самуилва эричэ. «Эр би!» – дявчэ Самуил. Нуңан, Илийтыки туксакса, гунчэ: «Эр би! Си минэ эричэс?» Илий-ка гунчэ: «Би синэ эчэв эрирэ, амаски сурукэл, ахинна-кал». Самуил, суруксэ, бэдүви хуклэхинчэ.

Бэгин-кэ Самуилва нян эричэ. Иликса, нуңан нян Илийтыки эмэксэ, гунчэ: «Эр би! Си минэ эричэс?» Илий-кэ нян-дат гунчэ: «Би синэ, хутэ, эчэв эрирэ, сурукэл, хуклэхикэл». Тарлаха Бэгин Самуилнүн эрдэлэ эхидукин улгучэмэттэ нуңан Бэгин дылганман эңкин сара.

Бэгин Самуилва илйви эричэлэн, нуңан, иликса, Илийтыки илйви эмэксэ, гунчэ: «Эр би! Си минэ эричэс?» Илий Бэгин омолгичанма эририьвэн тылчэ. Нуңан Самуилдү гунчэ: «Амаски сурукэл, хуклэхикэл, синэ эрирэктын, гукэл: „Гукэл Бэгин, Синңи боканни долчатчаран“». Самуил, беткйви мучүкса, хуклэхинчэ. Бэгин эмэчэ тадук Самуилва ноноптыгачйнми эричэ. Самуил Илий татканагачйнин гунчэ: «Гукэл Бэгин, Синңи боканни долчатчаран».

Тадү Бэгин Илий кэргэнмэн он брйви гунилчэ. Илий, омолгилин эрүвэ одяриьватын савки бинэ, нуңарватын эчэлийн нувчара, Нуңан хируриьвэ кэхэгиңэт очан.

ТЭГЭМЭРИЛ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 3:1–14



ХИРУРЙ ИЛИЙ БУДЭРЙН

Исраиль тэгэн Бэгин итывāн эхйлйтын дялувра, Бэгин нуңанмāн, пилистиячёрдү кухйндү давдывкāниксā, нян кэхэгйчэ. Пилистиячёрнүн кухйденэл, Исраиль бэелин дыгин т̄ыхинчад̄ын бэеңилвэр сэмнйчэл. Давдывчāl кухймнйл мән-нйлэвэр урйкйттулэвэр мучучālатын, Исраиль сагдагүлин гунчэл: «Эдā инэңмэн Бэгин пилистиячёрдү мүнэ давдывкāнан? Силомдук Бэгин гунмэчин ковчегпāн гаксāl, эксэгэт. Нуңан митнүн бимй, булэхэлдукпун митпэ айдяңан». Силомтыкй уңивчэл бээл тадук Эңэхймэмэ Бэгин гунмэчин ковчегпāн эмувчэл, ковчегпа эксэдерйл бээлнүн Илий дюр омонгилин, Опни Пинееснүн, эмэлдычэл. Исраиль бээлин, пилистиячёрнүн нян-дāt кухйксэл, нян давдывчāl, иландяр т̄ыхинча гиркума кухймнйлвэр сэмнйксэл, кухйдэк дүннэдук туксāнчāl. Пилистиячёр Сэвэкй гунмэчин ковчегпāн т̄йтэчэл, Илий дюр омонгилин, Опни Пинееснүн, вāвувчāl.

Кухйдэк дүннэдук Силомдулā, Илий бидерйн городтулā, тэдэвумнй, туксāна, эмэчэ, Исраиль бээлин сōт эрүт давдывнаватын улгучэнчэ. Городтү бидерйл бээл, тарā дōлдыксāl, игдыт соңолчōл. Тарлаха хирурй Илий город уркэн дагадүн бихй хоктодү тэгэтчэчэн. Нуңан, городтук исчарйва соңонмо дōлдыксā, экун бōнавāн тэдэвумнйдук ханнүчā. Тариңин нуңандүн гунчэ: «Исраиль, пилистиячёрнүн кухйденэ, кэтэ кухймнйлвэ вāвувдяна, давдывран. Сэвэкй гунмэчин ковчегин т̄йтэврэн, синнйл омонгилли дйоктэ будэ».

Тэдэвумнй Сэвэкй гунмэчин ковчегтулйн гунчэлэн, Илий, бōнкāптыкй* тыкиксэ, бучэ. Илий Исраильдү, уңкилдымнйт дыгиндяр анңанйлва хаваликсā, егиндяр дяпкундүви бучэ.

Бэгин Самуилдү долбонйдү гунчэггэчйнин Илий кэргэннүн таргачйн-ты бчā. Тарā Нуңан нонопты эрйнэдүви долбонйдү гунчэн.

ТЭГЭМЭРИЛ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 4:1–8

* Бōнкāптыкй – навзничь.



САУЛ – ИСРАИЛЬ ТЭГЭМЭРИН

Исраильдү Самуил Сэвэкй түрэнмэн ихиврй бэе хэгдыгү-мэн оча. Нуңан мэнңйви тэгэви, хуңтул сэвэкйлвэ-сэ-вэрвэ эмэниксэл, тэдэпты Сэвэкйлэ эмэдэтын гунчэ. Самуил сагданикса, Израиль уңкилдымнйлдин мэнңйлви омоглилви иливча. Нуңартын-ка торгон* бихйдуквэр аминмар нүңнэ хоктолын эчэл сурурэ. Нуңартын, анйвурва гадянал, бэ-елвэ тэдэт эңкитын уңкилдырэ. Тэли Израиль сагдыткү-мал бэелин, Самуилтыкй эмэксэл, нуңандүн гунчэл: «Сй сагданча бихинни, омоглилли-ка синңй хоктолыс эвкйл нэнэрэ. Тарит хуңтул тэгэлдүгэчйин тэгэмэрье бӯ оёливун иливкал». Самуил тар гэлэндеривэтын Бэгин эхивэн дэкта савкй бичэ. Самуил, тарā гэлэнэ, уңкерōнэдүн Бэгин гун-чэ: «Эр тэгэ ээтчэрийгэчйинин окал. Нуңартын синэ эчэтын бāра – нуңартын Минэ бāра, Бй нуңардүтын тэгэмэр бидэв эвкйл ээттэ. Египеттук нуңарватын Бй ювнэв инэңйдукин эхиткэндэлэ нуңартын, Минэ омңонол, сэвэрдү уңкерōде-нэл, хулгадяра. Миннүн онагачйинмар, синнүн тыкэн-ты бдяра. Тарит нуңартын гэлэдеривэтын окал. Бй Мэнми нуңардүтын нюңндерй тэгэмэрьвэ сйнмадяңав, сй-кэ тэ-гэмэр нуңардүтын Эва оңатпāн тэгэдү гукэл».

Самуил тэгэдүви Бэгин түрэрвэн улгучэнчэ, гунденэ: «Тэгэ-мэр нюңнимнй бимй, сунэ тырэдеңэн, тэли сӯ Бэгиндук нян айдāн гэлэдеңэхун, Бэгин-кэ этэн сундү бэлэттэ». Тэгэн-кэ, Самуилва энэ дōлдыра, тэгэмэрье иливдāн гэлэчэн.

Умнэкэн Бэгин Самуилтыкй гудей, гугда-дā Саул гэрбичивэ омоглива уңчэ. Бэгин Самуилдү гунчэ: «Эр Бй синдү гунденэв бэеңив. Нуңан Минңй тэгэвэв нюңнйдеңэн». Самуил, ая унңү-чй имүрэчй тыгэвэ гакса, тарā Саул дылдүн уңкучэ. Уңкуксэ, нуңанмāн нюканча, гунчэ: «Бэгин тэгэмэр бдас имүрэнди си-нэ булдерэн, сй Нуңан тэгэдүн тэгэмэр бидеңс». Тыкэн Саул Исраильдү тэгэмэр очāн.

ТЭГЭМЭРИЛ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 8:1–22; 9:2, 17; 10:1

* Торгон – жадный, корыстолюбивый.



ДАВИД – ЭТЭЕЧИМНИЙ, ТЭГЭМЭР-ДЭ

Самуил ая унжүчй имүрэнди тэгэмэр бодан Саулва булчэн. Саул-ка умнэ сб ургэ нэлумүхийвэ бчян. Пилистиячёрнүн кухйн дюлэдүн нуңан Сэвэки түрэнмэн ихиврй бэевэ Самуилва алатгачан. Самуил эмэксэ, Бэгиндү хулгаңатын бичэн. Саул Самуилва надаллава алатгача, Самуил-ка эчэ эмэрэ, тадү Саул кухймнйлин элэ-талэ сурулчэл. Тэли Саул, Самуилва энэ часкй алатта, хирурй-нйон бңатпан хулгава мэнин бчя. Самуил, эмэксэ, Саулдү гунчэ: «Сй эрүт онни! Бэгин, синңй Сэвэкиңис, синдү ипкэнэвэн эчэс дялува. Бэгин, синэ Исраиль тэгэмэрин брйвас маннйвканимча, эхиткэн-кэ синңй тэгэмэриңис этэвдеңэн. Бэгин мёванин дэктын хуңту бэеэ бакадяңан. Бэгин Мэнңйви тэгэви оёлын бэгинди нуңанман иливдяңан, сй-кэ Нуңан синдү ипкэнэвэн эчэс дялува».

Дагалй Бэгин Самуилдү игдыа нйориктэчй, гудей эхачй, ая дэрэчй омологива ичэвкэнчэ. Омологива Давид, гуннэ, гэрбйвкйл бичэл. Нуңан аминми бёрулван ичэчиңкин, ая этэечимнй бичэн. Нуңан, бёрулва аят этэетчэнэ, бэйңэлдук дыхүчивкй бичэ.

Бэгин ипкэндин Самуил Давидпа Исраиль тэгэдүн тэгэмэр бодан ая унжүчй имүрэнди булчэ. Тар инэңйидук Сэвэки Эрйнин бкин-дэ Давиднүн билчэ. Саулдук-ка Бэгин Эрйнин адагача, эрү эрйн нуңанман биргэвэ ичэвкэнилчэ. Тэли Саул мэндүви аят лйрадү* эвидерй бэеэ бакадатын ббкардүви ипкэчэ, тар бэе, лйрадү эвиденэ, нуңанман бэрэгйвдэн**. Ббкарин нуңандулан Давидпа эмэвчэл. Тыкэн Давид тэгэмэр дюдүн хавамнй бчя. Саул Давидпа аявулчя, нуңанман бэрилви эксэктэврйт бчя. Эрү эрйн Саулва биргэвэ ичэвкэниллэкин, Давид, лйрава гаксэ, нуңандүн эвйвкй бичэ. Тэли Саул мёвандүн аятмар бңкин, эрү-кэ эрйн нуңанман эмэнивкй бичэ.

ТЭГЭМЭРИЛ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 13:13–14; 16:11–33

* Лйра – тар музыкальнй инструмент.

** Бэрэгйвмй – успокаивать, утешать.



ДАВИД ГОЛИАП-ТА

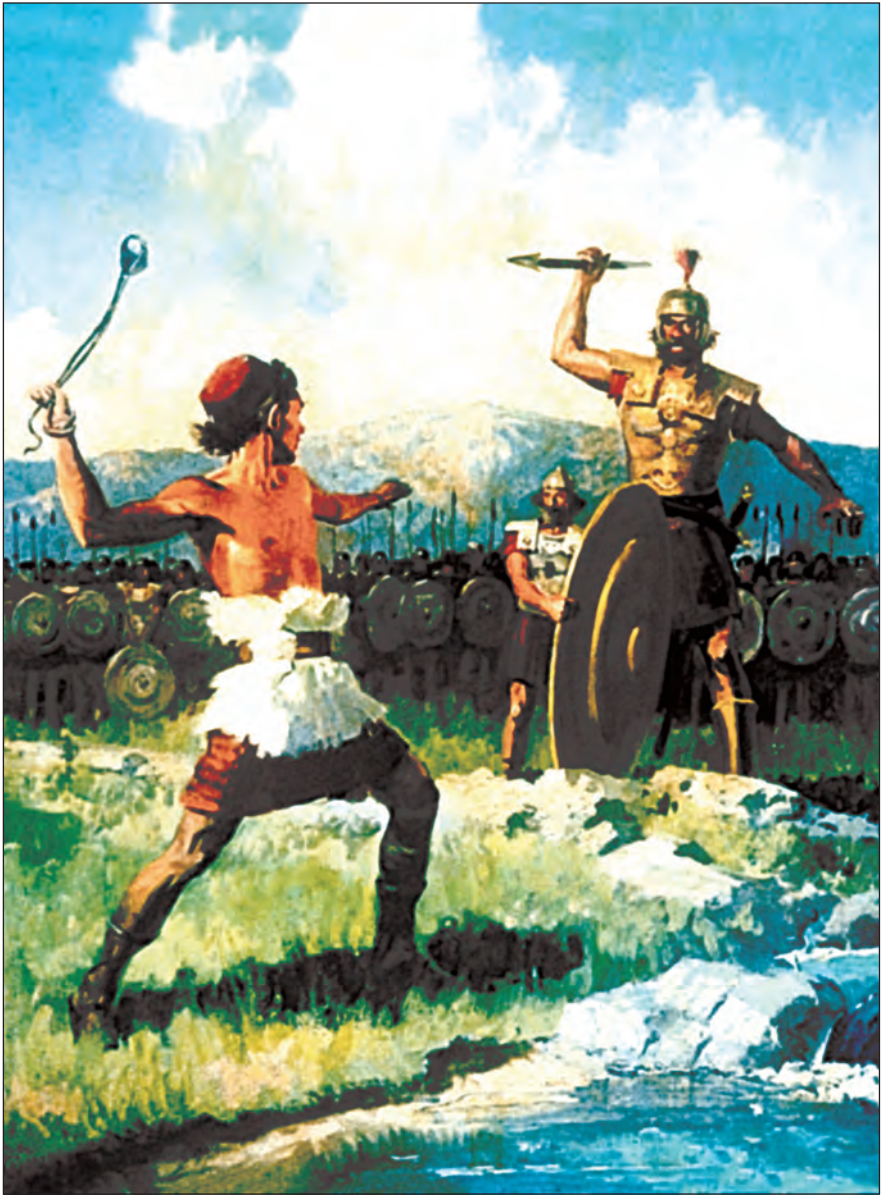
Умнѣкѣн пилистячѣр, кухймнйлвэр умунупкѣниксѣл, Израиль бѣелнүн кухйдѣвэр некэлчѣл. Израиль бѣелин, тэгэмэр Саул нѣрамнйчыл, кухйлдѣвэр нян итыгачал, пилистячѣр кухймнйлтын урѣ хѣдүн* илчал. Давид илан акнйлин Саул кухймнйлнүнн бичѣтын. Дагалы Давид аминин Израиль бѣелин урыкйттулѣтын акнйлдѣви колобоѣ сурувдѣн, авгарат-кѣ, ѣкун-мал надавѣн-нѣ сѣдѣн Давидпа унчѣ.

Давид, Израиль бѣелин урыкйттулѣтын эмѣксѣ, акнйлнүнми улгучѣмѣтчѣнѣ, Голиап гѣрбйчй сѣ хѣгдывѣ пилистячѣнма ичѣчѣ. Нуѣан багдама чучима тѣтычй, ѣвучй бичѣ, нѣладѣви хѣгдымѣмѣ гидава, щитпа дѣвѣчѣдѣчѣ. Голиап Сѣвѣкй тѣгѣвѣн иневунтѣдѣчѣн, Сѣвѣкйлй эрѣт тѣрѣтчѣчѣн. Израиль бѣелвѣн иневунтѣденѣ, нуѣан гундѣчѣн: «Нй-вѣл, Израиль бѣелдукин, миннѣн кухйксѣ, давдѣракин, пилистячѣр Израиль бѣелдѣн бѣкар ѣдѣнѣтын». Израиль бѣелдукин-кѣ нй-кѣт, нуѣан ичѣдѣдукин-нѣн нѣлѣденѣ, Голиапнѣн кухйдѣви ѣчѣ ѣттѣ. Давид, Голиап Сѣвѣкйвѣ-дѣ, Израиль кухймнйлвѣн-дѣ эрѣт тѣрѣтчѣрйвѣн дѣлдыксѣ, Саултыкй дагамаксѣ, Голиапнѣн кухйнмѣ ѣвдѣн гѣлѣчѣ. Саул-ка нуѣандѣн гунчѣ: «Сй илмакта бихинни, нуѣан-ка кѣтѣрѣ кухйчѣ кухймнй». Давид нуѣан бѣрулва ѣтѣтчѣнѣхйн лѣвилвѣ, хомотылва давдѣрйдѣн Сѣвѣкй бѣлѣтчѣнѣвѣн Саулдѣ улгучѣнчѣ. Тѣлй Саул нуѣан кухйдѣн дѣкчѣ, багдама чучима куйиргилдук ѣвчѣ тѣтывѣ, багдама чучима ѣвунма тѣтывчѣ. Давид-ка, таргачйр тѣтылвѣ нонон ѣчѣ тѣттѣ биксѣ, багдама чучима тѣтылвѣ лукчѣ, мѣннйви дѣлолди гарпарй прѣшѣви гѣчѣ, биракѣндѣ тунѣа бултѣмал дѣлолво бакаксѣ, хутакандѣви нѣчѣ, пилистячѣнма дѣпткйкй ѣчѣ.

Голиап, нуѣантыкйн ѣмѣдерй Давидва ичѣксѣ, нуѣанмѣн иневунтѣденѣ, гунчѣ: «Сй ѣдѣ минтыкй мѣкѣчй ѣмѣденни? Бй нѣинакин-нѣ бихим?» Давид нуѣандѣн гунчѣ: «Сй минтыкй самнарйчй, гѣдѣчй, щитычй ѣмѣденни, бй-кѣ синтыкй Бѣгин бѣлѣгѣчй ѣмѣдем. Нуѣан сй иневунтѣденѣс Израиль ѣнѣхймѣмѣ Сѣвѣкйн бихин». Тар амардукин Давид, хутакѣндукпи дѣлово гѣксѣ, прѣшѣдукпи дѣлот гарпачѣ. Дѣло Голиап омкотомодѣн нѣчѣ, тариѣин, тармалдѣ буксѣ, тыкчѣ. Пилистячѣр, сѣнйѣнитын бунѣвѣн ичѣксѣл, ѣлѣ-галѣ туксѣнчѣл, тарит Израиль бѣелин давдѣчѣл.

ТЭГЭМЭРИЛ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 17:1–53

* Хѣ – противоположная сторона.



ИОНАПАН

Давид, вāнави Голиап дылвāн Саултыкй̄ эмувчѣлѣн, Саул нуңандукин ханҗучā: «Сй̄ җй̄ омологин бихинни?» Давид гунчѣ: «Бй̄ Виплеѣмдү бидерй̄ Иессей омологин бихим». Тар ул-гучѣмѣтчѣрэктын тадү тэгэмѣр Саул омологин Ионапан бичѣ. Тар сѣ эңэхй̄, бѣркѣ-кѣ илмакта бѣе бичѣ. Ионапан мѣваматпи Давидва аявулчā, нуңаннүнин гиркилдыңѣт ѳчāн. Тар гиркилдырй̄ сāмалкй̄ян Давидтү мѣнҗиви тѣтй̄ви, эңѣптунми*, самнарви, бѣркѣнми-дѣ бүчѣ. Давид Ионапанма нян аявулчā.

Саул-ка нуңартын гиркилдырй̄вѣтын эвкй̄ дѣкта бичѣ. Пилистиячѣрва давдй̄ксāл, Израиль бѣелин дѣлāвар мучүчāл. Мучүдлярй̄л бѣелтыкй̄ арчаптыкй̄ ючѣ тѣгѣ, Давидпа кѣнѣденѣ, игдй̄т гундечѣ: «Саул тй̄хинчалва давдй̄чāн, Давид-ка – дян тй̄хинчалва!» Тарā дѣлдыксā, Саул мѣргѣлчѣ. Нуңан Давидпа кѣнѣдерй̄вѣтын эчѣ дѣкта. Тариптыдук нуңан Давидпа ичѣмѣ-й̄лчѣ, нуңанмāн вāдāви некѣлчѣ.

Умнѣ, эрү эрй̄н Саулва муңнāдяракин, Давид нуңандүн лй̄радү эвйдерѣкин, Саул нуңанмāн вāдāви гидава нѣдāчā, Давид-ка адагачā, тарит гида эчѣ нуңанмāн нāра. Ионапан аминин тыкүлдярй̄дукин Давидпа адй̄рā-кат дыхүтчѣчѣ, аминми эрүвѣ ѳдярй̄дукин түрѣтчѣчѣ, гунденѣ: «Тѣгэмѣр, мѣнми бѣкāнми, Давидпа дѣптыкй̄ җѣлумүхй̄е экѣл ѳра, нуңан синдү ѣкун-кат эрүе эчѣ ѳра, нуңан синдү аява-нй̄он ѳвкй̄. Нуңан будѣрй̄дукпи-кѣт энѣ җѣлѣрѣ, пилистиячѣнма вāчāн, Бѣгин-кѣ Израильдү сѣ хѣгды давдй̄нма бүчѣн. Сй̄, тарā ичѣтчѣнѣ, урундечѣс. Эхиткѣн-кѣ сй̄, ѣдā буруй̄гя ачин Давидпа вāксадянни, җѣлумүхй̄вѣ ѳдāви некѣденни?» Нонон Саул, омологиви түрѣнмѣн дѣлдына, Давидпа эңѣт вāра түрѣнми бүчѣн.

ТѢГѢМѢРИЛ ЭЛѢКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 17:57–58; 18:10–11; 19:1–6

* Эңѣптун – пояс.



ДАВИД А́ДЯРЙ САУЛ ДЮЛЭДҮН

Саул мēвандүн Давидпа ичэмэйинийн инэңйтыкйин хāвувдячā, старит нуңан Давидпа вāдāви дялдāчā. Ионапан, тарā сākсā, айврй гиркидүви тэдэвчэ. Тэлий Давид Саулдук туксāнчā, нуңанмāн айврйл бэелвэ гаксā, нуңарнүнтын урэлдү дыкэнчэ. Саул кухймнйилнүнми нуңанмāн ахактадячāн, Сэвэкй Давиднүн бихйдукин, он-кат нуңанмāн эчэ боконо. Давид-ка Саулва адбйрā-кат вāдāн элэкин бичэн-дэ, нуңан Сэвэкйвэ айврйдукпи-дā, нэлэридукпи-дэ Саулдү экун-кат эрүе бдāви эчэ ээттэ.

Умнэкэн Саул, Израиль бэелдукин илан тйхинча кухймнйлвэ умйвуксā, Давидпа бакадāви урэлтыкй суручэ. Саул мэнңйилнүнми кухймнйилнүнми умун урэкэндү аңнаван сākсā, Давид, мэнңйиви гиркиви Авессава гаксā, долбо, упкат адярактын, Саул урйкйттулэн эвчэ. Нуңартын, адяри Саултыкй дагамаксāл, дылин дагадүн дүннэдү тыпкэвчэ гидава ичэчэл. Авесса Давидтү гунчэ: «Эр гидава гаксā, бй Саулва вāдāв дэккал». Давид-ка Сэвэкй ая унңүчй имүрэнди булнэн бэевэ вāдāн эчэ дэкта. Нуңан гунчэ: «Инэңйин эмэрэкин, Бэгин Мэнин нуңанмāн бувкэндеңэн». Нуңартын, Саул гидаван, мүчй тыгэвэн-дэ гаксāл, суручэл.

Давид, урэвэ аланиксā, урэ оёдүн, Саул аңнадяктүн иликсā, Саулва игдыт эричэ, идэгэлвэн ичэвкэнчэ. Саул, нуңан Давидтү упкат эрүвэ бналйн, Давид нуңандүн эрүт эхйвэн тамара ичэксэ, гунчэ: «Бй нэлумүхйвэ бм. Миндулэ мучүкал, хутэв минңй Давид, эдук дюлэскй бй синдү эрүе этэм брa, инэңмэн минңй бинйв синдү тамүра бичэн. Бй дулбун бичэв, кэтэл нэлумүхйлвэ бчāв». Саул дюлэскй Давидпа вāдāви эңэтпи ахактара, түрэнми бүчэн, тар-дā бичэлийн, нуңанмāн ичэмэйрйви эчэ эмэнэ.

ТЭГЭМЭРИЛ ЭЛЭКЭСИПТЫ КНИГАТЫН 20:1–43; 26:2–21



ДАВИД ИСРАИЛЬ УПКАТТҮН ТЭГЭМЭР ӨДЯРАН

Умун кухйндү Исраиль бэелин нян пилистячёрдү давдывчыл, тэгэмэр Саул омонгилнүнми тар кухйндү бучэл. Тэгэмэр кухймнйлдуктын умун бэе, кухйдёк дүннэдук эмэксэ, Саул омонгинүнми Ионапаннүн вавра, гуннэ, улгучэнчэ. Тар бэе Давид, булэнин Саул бунэвэн дөлдүксэ, урундеңэн гунчэчэ. Давид-ка Саул нуңандүн эрүвэ бнаван эчэ-кэт дёна. Мэргэденэ, нуңан Саулнүн Ионапанма муланча, нуңардулйтын хэгэнмэ дукуча:

Саул Ионапаннүн, айврил, гудёил-дэ, бинйдүвэр-кэт, бурйдүвэр-кэт эчэл хуэттэ. Кйрардук-кат химатмарил, левилдук-кэт эңэхйтмэрил нуңартын бичэтын. Исраиль хунйлин! Саулдулй соңодёколлу, нуңан тамурал төргалди сунэ тэтывуңкин, тэтылвэхун алтанди онёңкин. Он-ка нуңартын, эңэхил бинэл, кухйдёк дүннэдү будэ! Синдулй мэргэдем, акинми Ионапан. Сй миндү сө тамура бичэс; сй минэ айврис ахал минэ айвридуктын хулэкэ бичэн.

Тыкэн Давид нуңартын бунэдуктын соңодёчө. Тар амардукин нуңан Бэгин ипкэнэлин, Кеврон городтү билчэ. Дагалй иудеил, талэ эмэксэл, нуңанман Исраиль югтүн бихй Иудеядү тэгэмэр одан, Давидпа ая уннүчй имүрэнди имүчэл. Надан анңанйлдулй нюнун бёгалдулй-дэ Давид упкат Исраиль оёлын тэгэмэр очан. Сэвэкй түрэнми ихиври бёендулйви Самуилдулй гуннэви дялувча.

ТЭГЭМЭРИЛ ГЕ КНИГАТЫН 1:1–4, 23–27; 2:1–4



СЭВЭКҮЙ ГУНМЭЧИНИН КОВЧЕГИН ИЕРУСАЛҮЙМДҮ

Давид, Исраиль упкаттүн тэгэмэр окса, Иерусалимдү тэгэмэрдү тэгэки иливчән. Сэвэки нуңанман суңтал дялилди-дә, энэхйт-тэ хиргэчән, тарит Давид Исраиль булэхэлвэтын упкатын давдычән. Давид, Сэвэкивэ айврй бинэ, Сэвэки гунмэчинин ковчегпән городтүви, дагадүви нэкчэдэви ээтчэ. Умун кухиндү тар ковчегпа пилистячёр, тьтэксэл, сурувчэл бичэтын. Амаргүт нуңартын Исраиль бээлдүн мчүвчәл бичэтын, тар Кириат-Иарим гунмурй бикйттү, Аминадав гэрбийчй бэе дюдүн нэкчэвчэ. Давид Иерусалимдула тарә эмувдэви дялдәчә.

Давид, иландяр тьхинча бээлвэ бодовно, ковчегпа гәннэчэ. Иерусалимдула ковчегпа эмувчэлэтын, Сион гунмурй урэлэ тьктывчэлэтын, Давид сө кутучй бэе очә! Нуңан, лйрадү эвиденэ, мулакас Сэвэкивэ кәнедечэ, урунденэ, Бэгин дьолэдүн хэкчэчэ. Орёвурди эвиденэ, тэгэ упкачин Сэвэкивэ игдыт кәнедечэ. Ковчег паләтка дулиндүн нэвувчэ бичән. Давид, ковчегпа нэдэви тар паләткава очә бичэ. Тар амардукин Давид Бэгиндү сө кэтэвэ хулгачә. Тар хулгаксә, нуңан Энэхймэмэ Бэгин гэрбийдин тэгэвэ хиргэчэ, упкат Исраиль бээлдүн колоболво, тупалва, силавчә уллэвэ бүтйчэ.

Бэгин Давидтү нуңан тэгэмэрдй дяланман* маннйргувнәт очән, нуңан хутэлйн тыкән гунчэ: «Бй нуңандүн аминин оцяңав, нуңан-ка миндү омомгив оцяңән. Нуңан нэлумүхйе бракин, бй нуңанман, сөт дуктэнэ, кэхэгйдеңэв. Тар-дә бичэлйн, нуңанман аявдяңав, Саулва аявдәви этэнэгэчйинми эдеңэв этэрэ. Синэ тэгэмэрдй иливдәви, Саулва гарадәчәв. Синңй тэгэмэрдй дяланни окин-дә бидеңән, сй тэгэмэрис мудана ачин бидеңән, синңй тэгэмэрдй тэгэкис окин-дә илитчадяңән». Эр түрэрви Бэгин Давидтү түрәнмән ихиврй бэендулйви Напандулй гунчэ. Тарә дөлдкксә, Давид, Бэгин дьолэдүн уңкерөксэ, гунчэ: «Бй нй бихим, Бэгинми минңй, тар хутэлви нйл? Сй минэ сөт угирчэс! Упкаттү Сй хэгдыткүмэ бихинни, Бэгинми минңй, Бэгинми! Синңэчйин нй-кэт ачин, Синдук хуңту Сэвэки ачин. Эхйлэ, Бэгин Сэвэки, Мәнңйлийви бөкәндулйви, нуңан хутэлдулйн-дэ гуннэви түрәнми окиндү-дә маннйвал, Сй гуннэви дялувал».

ТЭГЭМЭРИЛ ГЕ КНИГАТЫН 6:2–19; 7:14–16, 18–29

* Тэгэмэрдй дялан – царский род.



ДАВИД ИКЭРИН

Давид бѣрулва этэечимнй биңэхйиви, лйрадӯ эвйденэ, мѣнин дукунави икѣрви икѣдемй аявуңкин. Хэгды тэгэмѣр ѡксѣ, нуңан икѣрвэ дукудѣви эчѣ гарадѣра. Библиядӯ Давид кэтэ икѣрин дукувчѣл. Икѣрдӯви Сэвѣкйвэ аяврйиви икѣвкй, Нуңан гѣрбйвѣн кѣнѣдевкй.

Давид бѣрулдӯ ая этэечимнй биңѣтпѣн сѡт аят сѣңкин. Тарит умун икѣндӯви нуңан Бѣгиндулй икѣдерѣн:

Бѣгин минэ бѣругачйнма этѣетчѣрѣн,
нѣдачй упкат миндӯ бихин.

Нуңан минэ чӯтурйн чӯкѣгилдӯ дѣрумкйвкѣндѣрѣн,
чѣрумѣл мӯлдулѣ ихивдѣран,

ѡмакта сѣнѣев бӯдѣрѣн,

ая этэечимнй бинэ, Нуңан минэ ая хоктолй нѣнэвувкй.

Хактырамама чопколйн-кѣт нѣнѣмй,

Сй миннӯн бихйдукис эрӯдук этѣм нѣлѣрѣ;

Сй минэ дыхӯтчѣнни.

Сй булѣхѣлви дюлѣдӯтын ая туювунди минэ туюдѣнни,

ирѣмѣдегѣчйнмѣ минэ арчадѣянни;

тыгѣвѣв дялумкѣкй уңкудѣнни.

Упкат бидѣрйв инѣңйлдӯв Сй минѣвэ аявдѣяңас, мулѣн-

дѣяңас-тѣ,

Бѣгин дюдӯн бинйиви упкатпѣн бй бидѣдеңѣв.

ИКЭН 22



СЭВЭКҮЙ ТҮРЭНМЭН ИХИВРҮЙ БЭЕ НАПАН ДАВИД ДЮЛЭДҮН

Давид Бэгинмэ аявуңкин, Нуңан ээтчэривэн упкатпа бдяңкин. Умнэ-кэ Давид сō ургэ нэлумүхийвэ бчән. Умнэкэн долболтоно нуңан, дјови оёлын гиркуктадяна, ахива ичэчэ. Ичэдекен, нуңан тар ахива аявулчā. Тар ахй эдычй бинэдукин, Давид эңэт ахйлара бичэ. Ахй гэрбйн Вирсавия бичэн. Давид Вирсавия эдбвэн, Урия гэрбичйвэ, кухйндулэ уңчэн, тар кухйндү бэе вавувчā. Тэли Давид Вирсавиява ахйлачā.

Горочйра йлтэнчэлэн, Бэгин Давидтулā түрэнми ихиврй бэевэ, Напанма, уңчэ, тар бэе нуңандүн эргэчйн улгүрвэ улгүчэнчэ. «Умун городтү дјор бээл бидечэл: умун – баян, гē – дядаң. Баян бэе сō кэтэ хуңтутыкйн авдүчй бичэ. Дядаң-ка бээдү умукэмэ бэрукандукпи экуна-кат ачин бичэ, тарā нуңан хулукүкэндүн униексэ, иргичэн. Бэрукан нуңан хутэлнүннин урэт ихэвчэ, нуңаннүн умун колобово девнэ, бэе тыгэдукин умна, нуңан тыңэндүн адяна, нуңан хунаткәнңачйнин бичэн. Умнэ умун мātā баян бээлэ эмэчэ. Баян бэе бэрулдукпи-гү, огухилдукпи-гү умунэ вадāви эчэ ээттэ, дядаң бэе бэруткәнман гаксā, мātādү туювкэнчэ».

Давид, улгүчэннэвэн дөлдүксā, тыкүликсā, игдыт тэпкэхинчэ: «Тарā бчā бэевэ вāмй-нјон элэкин! Бэрукандули-дā сō эрүвэ бнадукпи дыгрэ тамүрат тамаңатын!»

Тэли Напан Давидтү гунчэ: «Тар бэе сй бихинни». Сэвэки түрэнмэн ихиврй бэе нэлумүхийвэ бналйн Давидпа ургэт түрэчэ. Давид эрүвэ бнадукпи эвлэнчэ*, гунчэ: «Бэгин дюлэдүн бй нэлумүхийвэ бм». Напан, Давид эвлэнмэн ичэксэ, гунчэ: «Бэгин дялдүви сй нэлумүхийвэ бнавас эхин дявүчара, сй этэнни будэ. Сй-кэ нэлумүхийвэ бнас Бэгин булэхэлдүн Бэгиндули эрут гундэдэтын бэлэчэн. Тарит синңй балдымакта омологис будэңн». Тыкэн Сэвэки дялдүви Давид нэлумүхийвэ бнаван эчэлйн дявүчара, тариңин тамана ачин эчэ эмэнмурэ. Амаргүт Давид тали мэргэпчу икэнмэ дукучāн. Тадү нуңан эрүвэ бнадукпи эвлэнчэ. Тар икэндү эргэчйр түрэр бичэтын: «Синңй мулāнис хэгды, Сэвэки, минэ мулāнкал... Минэ булкукал, тэли бй иманнадук багдарйтмар бдяңāv... Сэвэки, дөдүв мёванмав дучамат бкал, Синдү бкин-дā тоңнот минэ бкал».

ТЭГЭМЭРИЛ ГЕ КНИГАТЫН 11:2–17; 12:1–14; ИКЭН 50:9, 12

* Эвлэнмй – раскаяться.



АВЕССАЛОМ БУДЭРЙН

Авессалом Давид омонголдукин умунтын бичэн. Нууан сѳкѳн, сѳ гудей илмакта бэе бичэн. Аяргѳма-ка нууандѳн сѳмама гудейл нѳнимил нѳриктэлин бичэтын. Авессалом мѳннѳйви аминми Давидпа энкин айвра, Давид тэгэмѳрдѳ тэгѳктѳн тэгѳдѳви эѳчивкѳ бичѳ. Авессалом улѳкѳйтчѳнѳ, улѳкмѳ аятпи-дѳ, Исраиль бѳелдѳн нилаунавкѳ бичѳ, илэл мѳварватын мѳнтыкѳйви тѳнивкѳ бичѳ. Нууартын Авессаломма аят дялдѳн-кѳитын, айвуунокѳитын. Умнѳкѳн Давид кухѳймнѳйлви умѳйвуксѳ, Иерусалимдѳ бидерѳ тэгэмѳрдѳ дѳйви эмѳнчѳ, омонголдукпи дѳявдѳви горо дѳннѳлѳ суручѳ.

Авессалом, аминми йдѳ бѳхѳйвѳн сѳксѳ, тартыкѳ сѳ кѳтѳ кухѳймнѳйчѳ нѳнѳчѳ. Давид тарѳ сѳксѳ, нууанмѳн арчаптыкѳ мѳннѳйлви кухѳймнѳйлви унчѳ, Авессаломдѳ-ка эрѳвѳ эдѳтын ѳра, нууанмѳн эдѳтын вѳра ипкѳчѳ. Давид, омонголн нууандѳн сѳ кѳтѳ биргѳвѳ ичѳвкѳнчѳлѳйн-дѳ, нууанмѳн ноноптыгачѳйн айвдѳнкин.

Кухѳйн агѳйдѳ ѳчѳ. Сѳвѳкѳ Давид кухѳймнѳйлдѳн бѳлѳтчѳн, нууартын давдѳйчѳтын. Авессалом кухѳймнѳйлин туксѳнчѳтын. Мѳнин-кѳ Авессалом, мулдѳ* угѳчадѳяна, хуктыдѳчѳ. Хѳгды чагамкурава йлтѳндѳнѳ, мѳ гарадукин нѳриктѳлдѳйви учивчѳ. Мул чѳскѳй хуктывдѳхѳйнчѳ, Авессалом-ка мѳдѳ лѳкѳчѳаммѳйн эмѳнмучѳ, халгарин-дѳ дѳннѳвѳ энѳкѳитын иста. Давид кухѳймнѳйлин бѳгинтын, тарѳ ичѳксѳ, тэгэмѳр омонголвивѳн лукилди гарпачѳ, Авессалом бучѳ.

Давид, тарѳ дѳлдыксѳ, сѳт мѳргѳдѳнѳ, соѳодѳчѳн: «Хутѳв миннѳй, Авессалом, хутѳв миннѳй, хутѳв миннѳй, Авессалом! О, сѳй бимнѳдѳс бѳй бумчѳв, Авессалом, хутѳв миннѳй, хутѳв миннѳй!» Сѳвѳкѳй Авессаломма, нууан муссѳмѳт бинѳйн угивдѳрѳкин, айчиннѳйчѳн.

Библиядѳ гунмувчѳ: «Аминми-вал, энинми-вѳл ниѳйдерѳй нѳрѳйвунин сѳ хактырадѳ сѳйвдѳнѳн».

*ТЭГЭМЭРИЛ ГЕ КНИГАТЫН 14:25–26; 15:1–6; 18:2–14, 32–33;
ГУНМУВКЭЛ КНИГАТЫН 20:20*

* Мул – мурундук, осѳлдук-тѳ балдывчѳ бѳйчѳ.



ДЯЛИЧЙ ТЭГЭМЭР СОЛОМОН

Давид бучэлэн, Бэгин Исраиль тэгэмэрин нуңан омологиван Соломонма тэгэвчэн. Умнэкэн Сэвэкй, Соломон толкиндун эмэксэ, нуңан эва-дә гэлэрийвэн бунэти мэтэвчэн. Тэли Соломон Бэгиндук кэтэ бэечй тэгэви аят нюннидэви суңтал дялильян бундэн гэлэчэ: «Сй мэндуви горо биние-дэ, баяна-дә, булэсэгиливи вадэви энэдукис гэлэрэ, аят нюннидэви суңтал дялилья гэлэнэдукис, Би сй гэлэнэвэс дялувдяңав. Би синдү дялдари, упкатпа тэдэт сари меванма будем. Сй энэвэс гэлэрэ баянма, гэенни гэрбийес-тэ Би нян будем, тарит сй бидерис инэйилдүс синнэчйн тэгэмэр ачин бидеңэн. Тар оэлин, сй, аминни Давид одячагачйнин, Би нюннинэлэвэ, одэкичиллав дялувдяна, Миннй хоктолдулив гиркудяри бихикис, Би синнй бинис инэйилвэн нонумурдяңав».

Умнэ Соломондула дюр мүссэмэтчэрйл ахал, балдымакта куңаканма налдянал, эмэчэл. Ахитыкйн «Эр миннй хутэв» гундечэн. Тэдэвэ садэви Соломон куңаканма калтадатын, ахитыкйндү калтакадыван бундэтын гунчэ. Нуңан куңаканма тэдэт вадатын эчэн дялдара, ахалва самкадэви тыкэн гунчэ. Тадү умун ахй гунчэ: «Нуңанман калтакаллу! Миннй-кэт, синнй-кэт эгин бра!» Гэ-ка ахй тэпкэчэ: «Нуңандүн куңаканма бункэллу, экэллу-нюн куңаканма вара».

Тыкэн Соломон куңакан тэдэмэ энинмэн сача, энин хутэви вавкандяңаливи хунту ахидү бундэтын дэкчаңан.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 3:5–28



СЭВЭКҮЙ ДҮӨН

Сэвэки Давидтү нуан омонгин Соломон Бэгин дүян иливдянан, гуннэ, мэтэвчэн, тадү Сэвэки нүрйнин гилбэнэдеңэн.

Соломон Бэгин түрүрвэн дялувчā, Нуңандүн сө гудей дүва өчā. Сэвэки дүн дөгидан алтанди дахивчā бичэн, тарит нүрй-вур тогон нүрйдерэкин, дү дөн сөт гилбэнэдечэн. Сэвэки дүн тулгидэвэн мурэли дёломо курёт хакувчā бичэн. Курё дөдүн дян хэгды чучима тыгэл илитчачатын, тарилдү хулганйвнатыл авдүлва авуңкитын. Тыгэлдук умунтын хэгдытмэр бичэн, тар тыгэ дян дүр чучимал огухил оёлдүтын илитчачан. Тар тыгэ-дук хирурил дэрэлвэр, нјалалвар авуңкитын. Сэвэки дүн дөдүн гунмэчин ковчегпан нэкит алтанди дахивчā бичэн, Сэвэки дүдүн – тар Одёвридук Одёври бивки. Эр дүлэдүн алтама хул-гакит илитчачан, тадү ая уннүчи имүрэнмэ саңнявчавкил. Эдү дүр хэгды Сэвэки тэдэвумнилин – херувимил – илитчачатын, нуңартын маслиснай мөдук өвчāл, алтанди дахивчан бичэтын. Тарил сө хэгдыдуккэр умутэл дэктылэлдивэр дү олдөнмөн, гё дэктылэлдивэр мэр мэрвэр ихинкитын.

Сэвэки дүн олдөрдүн Сэвэки тэдэвумнилин, пальмал мөл, нйвдерил чүрикал онёвчөл бичэтын. Сэвэки дүн мөстан нян алтанди дахивчā бичэн.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 6:14–36



СОЛОМОН СЭВЭКҮЙ ДҮӨДҮН УҢКЕРӨДЕРЭН

Сэвэки дүөн өвчэлэн, хирурил, Сэвэки гунмэчинин ковчег-пан эмэвуксэл, дөгү дюдү – Одёврийдук Одёврий гэрбийчидү, иливчэл. Хэгдыгүмэ хирурилдук хунту нй-кэт тала эңэтын йр. Анңанйдү умнэ-ниөн хэгдыгүмэ хирури нэлумүхийвэ бналйви, тэгэ-дэ нэлумүхийвэ бналйн-дә хулгадави йвкй. Одёврийдук Одёврий йвунин хэгды торгат дахивчә бичэн.

Гунмэчин ковчегпан Сэвэки дүөлән йвчэлэтын, хирурил икэмнйлнүн Упкатпа Очава кэнёдерэктын, туксу эмэчэн, Бэгин дүөн упкачин Нуңан нэрйиндин дялупчә. Тэли Соломон, хулгайт дагадүн умйвувчәл бәел дүөлэдүтын иликсә, нәлалви нянүяткй угириксә, уңкерөденә, гунчә: «Бэгин, Израиль Сэвэки! Синнэчйн сэвэки нянүядү-кат, дүннэдү-кэт ачин; Си гунмэчинми одёденни, Синэвэ упкат мёвардивар итывас дялудярилви бөкарви муләндяни. Тэдёмэ-ты, Сэвэки дүннэдү биңэтын-нү? Нянүя Синдү тыё, бн бй бнав дүөнү Синдү элэкин бидеңэн? Синнй бөкәнни уңкерөдерйвэн, гэлэдерйвэн-дә дөлдыкал, Бэгин, миннй Сэвэкиңив. Синнй бөкәнни, Синдү уңкерөденә, Синдук гэлэдерйвэн, дөлдыкал. Эр дү – эр Си гуннэс дүөнис: „Тадү Миннй гэрбийв бидеңэн“, – инэң-кэт, долбо-кот эр дүөва ичэтчэкэл. Синнй бөкәнни эр дүөли уңкерөдерйвэн дөлдыкал. Миннүн, Синнй бөкәннүнни, Синнй тэгәнүнни-дә, Израиль тэгәнүннин, умундү бикәл, өкин-дә нуңартын уңкерөдерйвэтын, Синэ эридерэктын, дөлдыкал».

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 8:3–11, 22–52



СОЛОМОН ТАДУК САВСКАЙ АХЙ-ТЭГЭМЭР

Городу, няма дуннэду, Савскай ахй-тэгэмэр дуннэлин бичэтын. Соломон гэеннй гэрбйвэн, Бэгин бэлэгэдин упкат одяриван-да долдыкса, Савскай ахй-тэгэмэр нунанман тагивкалди самкадави эмэчэ. Нунан Иерусалимдула со кэтэ баяничй эмэчэ: нунан тэмэгэрин ая уннучй имурэрди, со кэтэ алтанди, тамура делолди-да намовчал бичэтын. Нунан, Соломондула эмэксэ, мевандуви дявучадяливи упкатулин улгучэмэтчэчэ. Соломон нунан ханнуналдун упкатпан мэтэвчэ, тэгэмэр эхин сара экун-кат ачин бичэ, нунан, упкатпан сана, ахйду улгучэндечэ.

Савскай ахй-тэгэмэр Соломон со дяличй бихивэн ичэчэ, нунан онан дюван-да, девгэвэн-дэ, бокарин дюватын, хэгдыгул бэеңилин, нунартын гудеил тэтйлвэтын-дэ, аракйва соконилван, Сэвэки дюдун нунан хулганидяриван-да ичэчэ. Сомат сохйкса, нунан тэгэмэрдү гунчэ: «Дуннэдуви биденэ, бй сй эва одяриवास, сй со дяличй бихйвэс долдынав упкачин тэдэ бичэ. Бй тар улгучэндериэтын, мэнми элэ эмэксэ, эделйви эхалдиви ичэрэ, эңкив тэдэрэ, ичэнэдукив миндү калтакаван-кат эчэтын улгучэнэ. Сй дялис, баянни-да бй долдынадукив кэтэтмэр. Синнй бэеңилли кутучйл, синнй бокарри окин-да сй дюлэдүс бидерйл, дяличй түрэрвэс долдыдярил нян кутучйл. Бэгин, синнй Сэвэкйнис, Израиль тэгэмэрдин синэ сйнмачалйн хиргэведегин! Бэгин Израильва окин-да аявдяридукпи тэдэт уңкилдыдедэс синэ тэгэмэрит иливчан». Ахй тэгэмэрдү умун няма дюрдяр алтамал слитокилва, сома кэтэ ая уннучй имурэрвэ, тамура делолво-дэ анйча. Иерусалимдула нй-кэт Савскай ахй-тэгэмэр айнадукин ая уннучй имурэрвэ кэтэтмэр эчэн эмуврэ. Соломон Савскай ахй-тэгэмэрдү нян со кэтэ баянма анйчан, тар оёлин, нунан экунма ээттйвэн, гэлэнэвэн-дэ упкатпан бучэ. Ахй-тэгэмэр мэннйилнүнми упкат хавамнйилнүнми мэннйилэви дуннэлэви мучучан.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 10:1–13



СОЛОМОН СЭВЭКЙДУК АДАГАДЯРАН

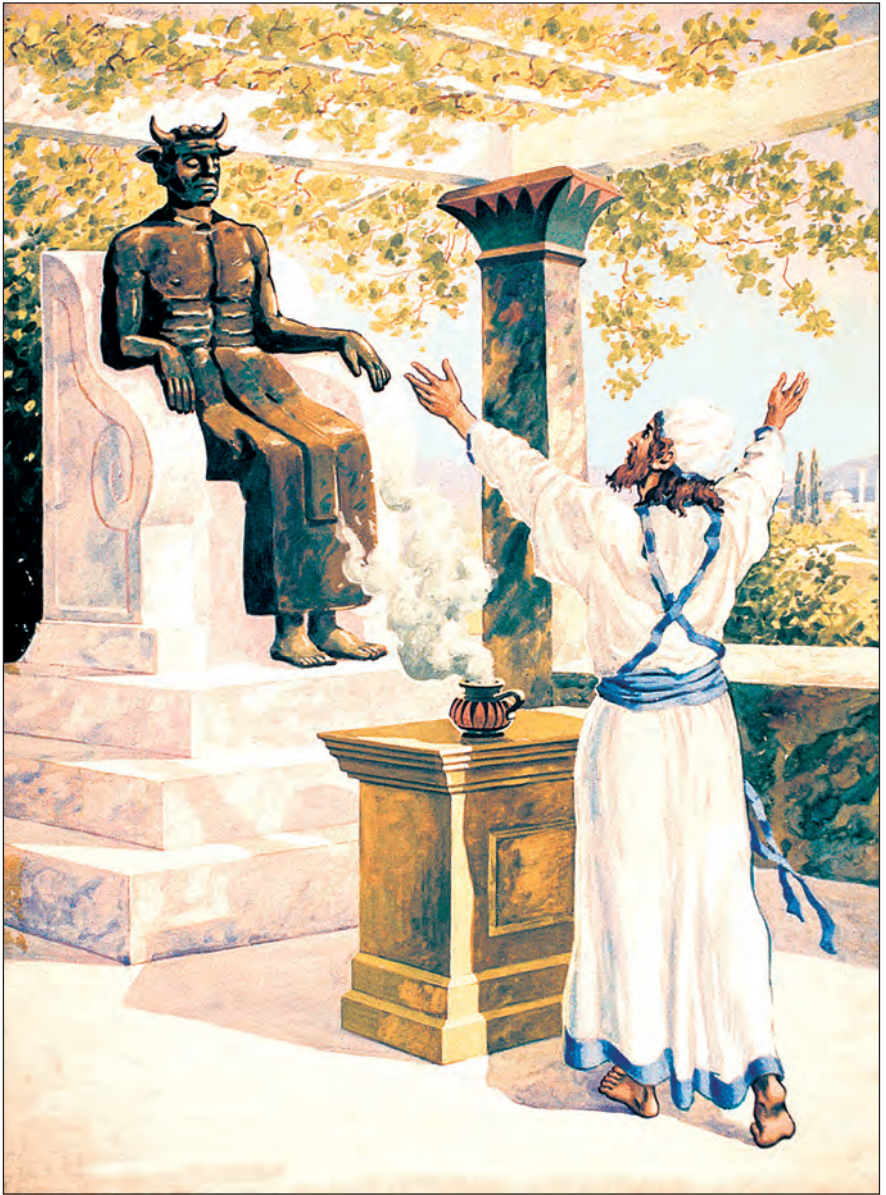
Соломон Сэвэки дјован дјаҗахйн, Сэвэки нуҗандүн гунчэн: «Сй Минҗйл итылвав дялувдяракис, Бй гуннэдив бидерэкис, Минҗйл одёкичилвав одёдёрокис, тэли синдули Бй синҗи аминдүс Давидтү түрэнми бүнэви дялувдяҗав: Израиль бээл сигдылэдүтын умундү бидеҗэв, Израиль, Мэнҗиви тэгэви, этэм эмэнэ». Соломон упкат мёвандиви Сэвэки одёкичилван дялувдячә.

Кэтэ анҗанйл йлтэнэ, сагданчә Соломон Сэвэкидук адагачә. Нуҗан хуҗтул тэдэмэ Сэвэкивэ эхил сәра тэгэлдук кэтэ ахәлави гачә, нуҗартын упкачитын сэвэрдүтын уҗкербҗкитын. Сэвэкивэ эхил тэдэрә ахәлин тэгэмэр Соломонма мэнмэн сэвэрдү уҗкербвкәнчәл, нуҗан ахәлви сэвэрдүтын хулгакйчилатын иливчә.

Сэвэки Соломондү сэвэрдү эдэн уҗкербөрә ипкэчэн, Соломон-ка Сэвэки одёкичилван эчә дялувра, мёвандиви нуҗандүн дјорә ичэвувчэвэ Бэгинмә улбкитчә. Тар оналин, Сэвэки Соломонтыки тыкүлчә, нуҗандүн гунчә: «Сй Минҗи гунмэчин одёкичилван эчәс одёро, синҗи дјодүс эрүл овдяра. Тали Бй синдук дүннэвэс тјтёдеҗэв, умун ббкәндүс бүдеҗэв. Тар-дә бичәлин, сй йникиндүс аминни Давид дјарин тарә этэм бра. Синҗи омологис җәлалдукин Бй дүннэвэс тјтёдеҗэв. Упкатпан-ка Бй едеҗэв тјтёрә – умун дяланма Бй синҗи омологидүс Минҗи ббкәнми Давид дјарин, сйнманав Иерусалим дјарин-дә бүдеҗэв».

Тыкән-ты очән. Тэгэмэр җәлумүхивэ онадукин дүннән калтавчә, мёртын мэр мёрнүнмэр кухылчәл.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 6:12–13; 11:1–13



ИСРАИЛЬ ДҮННЭН БОРЙЧИВНАН

Израиль дүннэн 120 анжанйлта-нйон бичэн: дыгиндјатал анжанйлта Саул, Давид, Соломон тар дүннэ тэгэмэрилин бичэтын. Тэгэмэр Соломон бучэлэн, нуңан дүннэн Израильдү-дә Иудадү-дә борйчивчән. Тар тыкэн очә. Упкат Израиль бэелин тэгэмэрдй тэгэктүн сэмчэ Соломон омологивән Ровоамма тэгэвдэвэр Сикемдү умунупчэтын. Умунупчэл бэл Ровоамдү гунчэл: «Синңй аминни мунэ сө ургэт хаваливкәнчән, сй-кэ хавәва эимкүркэл, тэли бү синдү хавалдяңавун».

Тэгэмэр Ровоам сагдыткүмал хавамнйлнүн улгүчэмэтчэн. Нуңартын, Соломон тэгэмэр биңэхйн, дјодүн хавалиңкитын. Тариңилин нуңандүн гунчэл: «Инэңмэн сй эр тэгэдү бөкән бихикис, нуңартын гэләдерйвэтын ођяракис, аләнчавсит улгүчэмэтчэрәкис, тэли нуңартын окин-дә синңйл бөкәри бидеңэтын». Ровоам-ка сагдыгүл гундерйвэтын эчэн аявра, нуңан, илмактал, нуңаннүннин ихэвчэл бэл түрэрвэтын дөлчатчән. Илмактал бэл тэгэмэрдү гунчэл: «Эр бээлдү сй тыкэн гукэл: минңй унякәчәнми аминми умәкйдукин дырамдымар. Минңй аминми сунэ ухйкәнди идакаңкин, бй-кэ сунэ скорпионилди кэхәгйдеңэв».

Израиль бэелин Иаков дян дјор омологилдулын дян дјор дялардү борйчивчәл бичэтын. Израиль бэелин, омакта тэгэмэр Ровоам гуннэвэн дөлдкисәл, нуңартын гэләнэвэтын эңтпән дялувра тылчәл. Израиль дян дяларин Ровоамма дэптыкй очәтын. Тарил нуңандукин хучиксәл, мэндүвэр тэгэмэрит Ровоам буләнмэн Иеровоамма сйнмачәл. Одөври Дукувундү тар омакта дүннэ Израиль гәрбйвувкй. Тар Соломон дүннэн севернай хән бичә, тарит севернай дүннэ, гуннәл, тарә нян гәрбйвкйл. Нонон Израиль сөткү городын Сикем бичә, тадук Пирса очә, мудандүн город Самария очә. Израиль дүннэн 200 анжанйлдук хуләкэвэ бичә, Киристос Балдырйн дјоләдүтын 721 анжанйлдү Ассирия тэгэмэрин Салманассәр ачинңйчә.

Тэгэмэр Соломон омологинүннин, Ровоамнүн, Иуда-нйон дяланин, Вениамйн хулукүн дяланин-нйон умундү эмәнмучэтын, тарил дүннэвэтын Иуда дүннән-нү, Иуда-гү, гуннә, гәрбйңкитын. Тар Соломон дүннән югтү бичән, тарит южнай дүннэ, гуннәл, тарә нян гәрбйвкйл. Южнай дүннэ сөткү городын Иерусалим бичә. Иуда 350 анжанйлта бичә, тадук Киристос Балдырйн 586 анжанйл дјоләдүтын Вавилон Иудава ачинңйчә.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИҢ КНИГАТЫН 12



ИУДА – ЮЖНАЙ ДҮННЭ

Иуда – хуңтут гунмй южнай дүннэ, илан нямā тунҗадяр-дбн анҗанйлта бичэ. Тар дүннэ, севернай дүннэ ачин бнан умун нямā иландяр тунҗа анҗанйл йлтэнчэлэн, ачин бчā. Южнай дүннэдү дбрдяр тэгэмэрил, мэмэрилвэр дюгэтчэнэл, тэгэмэрдечэтын*: Ровоам, Авия, Аса, Иосапат, Иорам, Охосия, ахй-тэгэмэр Гополия, Иоас, Амасия, Осия (Асария), Иопам, Ахас, Есекия, Манассия, Амон, Иосия, Иоахас, Иоаким, Иекония, Седекия.

Эр тэгэмэрил кэтэргүтын Бэгиндук адагаксāl, сэвэрдү уңкербдечэл, нэлумүхйлвэ бдянал, бидечэл-дэ. Тар-дā бичэлйн, нуңартын хādблтын Сэвэйдү тоңнол бичэл. Таргачйр Есекия, Иосия-дā бичэл. Южнай дүннэдү тарил тэгэмэрил бидеңэхйвэр, нуңартын Сэвэйлэ бэелвэ мүчүвчāтын, сэвэр дблватын сукчавкāниҗкитын, бэел эрүлэ энэл брa, Сэвэки упкат гуннэвэн дялувдянал бидедэтын, ипкэвкйл бичэтын.

Иудадб дүннэ тэгэн Исраильдб дүннэ тэгэдукин нюуурэдбн хулукүтмэр бичэ. Эр дбр дүннэлвэ-кэ мурэли бихйл дүннэлдук хулукүтмэрил бичэл. Нуңартын мэр мэрнүнмэр кухйчэлитын, сbткүма бүлэхэлтын мурэли бидерйл хуңтул тэгэл бичэл: севергидэдү – Сирия (Арам), востоктү – эңэхйл дүннэл Ассирия, Вавилон-дā, юго-западтү – пилистиячёр, юго-востоктү моавичёр.

Иуда Исраильнүн Сэвэйдү тоңнол бидеңэхйвэр кухйрдү давбдяҗкитын, эр дүннэл тэгэлтын, тэгэмэрилтын-дэ Сэвэки итывāн эдеңэхйтын дялувра, Бэгин, нуңарватын кэхэгиденэ, бүлэхэлдү давбвкāнивкй бчā.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 12; МОИСЕЙ ТУНҢЙ КНИГАН 32:10

* Тэгэмэрмй – царствовать.



ИСРАИЛЬ – СЕВЕРНАЙ ДҮННЭ

Эр дүннэ дёр нямалдук хулэкэвэ анһанйлва бичэ. Дян егин тэгэмэрил амарултат тэгэмэрчэл: Иеровоам, Нават, Васа, Ила, Самврий, Амврий, Ахав, Охосия, Иорам, Ииуй, Иоахас, Иоас, Иеровоам II, Сакария, Селлум, Менаим, Пакия, Пакей, Осия. Эр дүннэдү кэтэ сэксэ уңкулбучэ. Эр дүннэ бэелин окин-дә Иудады дүннэнүн, хуңтул дүннэл бэелнүнтын-дэ кухидевкйл бичэл. Мэртын тэгэмэрил одавара, нуңартын омоголтын, хэгдыгүлтын-вэл тэгэмэрилвэ ваңкитын. Нуңартын тэгэмэрил-кэ очалатын, нуңарватын-дә нян ваңкитын. Тыкэн, севернай дүннэдү егин тэгэмэрил дялартын амарултат бичэтын. Южнай дүннэдү-ка умун-нион дялан – тэгэмэр Давид дяланин тэгэмэрдечэ.

Севернай дүннэ тэгэмэрилин Бэгин эхивэн дёкта одячал. Нуңартын, Сэвэки итиван энэл дялува, Сэвэки хоктодукин дариски адагачал. Дүннэдүтын бэел эрүвэ овкыл, сэвэрдү уңкеровкыл бичэл. Эрүл севернаил тэгэмэрил тэгэвэр-дэ упкатпан нэлумүхылвэ овкянчал. Нонопты тэгэмэр, Иеровоам биңэхин, тэгэн сэвэрдү уңкеролчэл. Тар тыкэн бичэ. Тэгэмэр Иеровоам дөдүви дялдядчан: «Минңи дүннэв Давид дяландүн нян-дат олянән: Сэвэки дюдүн хулгань-давара минңи дүннэв тэгэн Иерусалимдула нэнэктэвкй бихикин, нуңартын мевартын Ровоамдү, Иуда тэгэмэрдүн, бүвдеңэтын. Тэли нуңартын, минэ ваксал, мөнңилэвэр тэгэмэрдүлэвэр, Ровоамдула мучудяңатын». Иеровоам дёр алтамал авдучарва олатын ипкэчэ, тэгэдүви гунчэ: «Сү экэлли Иерусалимдула нэнэктэрэ. Исраиль, синңил сэвэкилли эрил, нуңартын синэ Египеттук ювчэтын». Умун авдучанма тэгэмэр Вепильдү иливдатын ипкэчэ, гёва-ка – Дандү. Тармалдук тэгэ нэлумүхивэ олчә: алтама авдучардук оёлитын бэл Вәлдү, еврейлдук хуңтул сэвэкидүтын, уңкеровкыл очал.

Тар анһанйлдү Исраиль дүннэдүн Сэвэки түрәнмән ихиври бэ Ахия бидечэ. Нуңан Иеровоамма дэптыкй, тар тэгэмэрдеривэн дэптыкй гундевки бичэ: «Бэгин, Исраиль Сэвэкин, тыкэн гундерән: сй дөблэдүс тэгэмэрчэл тэгэмэрилдук сй эрүтмэрвэ очас. Миндук адагакса, сй Минэ тыкүливкандави мөндүви хуңтул сэвэкилвэ, сэлэмэл сэвэрвэ очас. Тарә оналис, Бй Иеровоам дяландулан биргэлэ уңдеңэв». Амаргүт тыкэн-ты оча.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 12; 14



ИЛИЯ – СЭВЭКҮЙ ТҮРЭНМЭН ИХИВРҮЙ БЭЭ

Анһанйил йлтэндечэл, умун тэгэмэр гē тэгэмэрвэ дюгэтчэчэн. Аокин-мал Израильдү Ахав тэгэмэр о́ча – нуһан дюлэдүн Израильдү бичэл тэгэмэрилдук Ахав эрүтмэртын бичэн. Нуһан аһын Иесавель евреимнү эчэн бирэ. Нуһан Вāl сэвэндүн Ахавва уңкерөвкэнчэ, Вāлдү дюян өвкәнчā, тэдэмэ Сэвэкидү тоһнол бэел упкатпатын вāвкāндāви эйтчэвкй бичэ.

Израильдү, Ахав тэгэмэр биңэхин, Илия бидечэ – нуһан тоһно Сэвэки түрэнмэн ихиврй бэе бичэ. Упкат бэел Сэвэкилэ мучүдāтын нуһан гундевкй бичэ. Тарлаха Израиль тэгэн, Сэвэки хоктодукин дариски о́ксā, сэвэрдү уңкерөдевкй бичэ. Тэли Сэвэки Израиль бэелвэн кэхэгйчэ: Сэвэки түрэнмэн ихиврй бэе Илия гуннэдин Израиль дүннэдүн илан анһанйил, анһанйи калтакадүн тыгдэ эчэ тыгдэрэ, тадү сō илкэри* о́ча. Ахав Илиява ахактадячā, Сэвэки бэел экичитын бирэ дүннэдүн биракāн дагадүн дыкэндэн Илиядү гунчэ. Сэвэки нуһандулāн ойлва уңчэ, тарил тыманйтыкйн, долболтонотыкйн Илиядү колобово, уллэвэ-дэ эмувдечэл, мүвэ Илия-ка биракāндук умдявкй бичэ.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 16:29 – 17:6

* Илкэри – засуха.



НĀВУН-АХЙ ОМОЛГИН АРДЯРАН

Адб-вал инэңйл йлтэнчэлэтын, Илия мўвэ умдянан биракā-
ннин олгочō. Тэлий Сэвэкий, нуңандўн Сарепталā, Сидон да-
гадўн бихий городтулā, нэнэксэ, умун нāvун-ахй дїодўн билдэн
гунчэ. Илия, тар дїолā эмэксэ, ахйдук ахакāн мўе, колобокōно
бўдэн гэлэнчэ. Нāvун-ахй омологинўнми бидечэ, сō дёгор бичэ.
Нуңандўн бурдуктук умун ахукākта, тыгэдў ахакāн имўрэн ху-
лэкэ Экунин-кат āчин бичэ. Ахй дёгордёриви гунчэлэн, Илия
гунчэ: «Экэл нїлэрэ. Бэгин дўннэлэ тыгдэвэ уңдэлэн, хагачāндў
эмэнмучэ ахукākта бурдукиңис, тыгэдў сулапчā имўрэкэңис-тэ
этэрэ манавра».

Сэвэкий тўрэнмэн ихиврї бэе Илия нāvун-ахй дїодўн билчэ,
Бэгин-кэ бэе сōхйрївāн бчā: инэңйтыкїн нуңартын колобоң-
дечōл, имўрэңитын-кэт, бурдукиңитын-кат, Илия гуннэгэчї-
нин, эвкїл манавра бичэл.

Нāvун-ахй омологин умнэт бумўлчэ, бумўликсэ, сэмчэ.
Мэргэдерї ахй гунчэнэ: «Сэвэкий нэлумўхивэ бналїв минэ
кэхэгїрэн», соңодено, Сэвэкий тўрэнмэн ихиврї бэеткї, бучэ
омолгиви нālна, эмэчэ. Илия нуңандўн гунчэ: «Миндў омоло-
гиви бўкэл». Илия, ахй нālалдукин бучэ куңакāнма гаксā,
комнаталāви эксэчэ. Куңакāнма сэктэвундўви нэксэ, Бэгиндук
гэлэнденэ, уңкерōлчэ: «Бэгин, минңй Сэвэкий! Эр нāvун-ахй
дїодўви миндў урунчэн. Сї, омологивāн бувкэнденэ, нуңандўн
эрўе бдянни-гў?» Тар амардукин нуңан, омологичāнма иларākāн
нэңйксэ, нян Сэвэкийткї гунчэ: «Бэгин, минңй Сэвэкий! Эр
куңакāндулā эрїнмэн мучўвкāl!» Бэгин тоңно бэеңми гэлэ-
дерївэн дōлдычāн, нāvун-ахй омологивāн аривкāнчāн. Илия,
нуңанмāн эниндулэн эмэвуксэ, гунчэ: «Ичэкэл, синңй омологис
їникин». Урунчэ ахй Сэвэкий тўрэнмэн ихиврї бэедў гунчэ:
«Эхїлэ бї сї Сэвэкий бэеңин бихївэс сām. Бэгин синдулї тэ-
дет гунивкї».

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИ КНИГАТЫН 17:7–24



ИЛИЯ ТАДУК ВАЛ ТҮРЭНМЭН ИХИВРЙЛ БЭЭЛ

Умнэкэн Бэгин тэгэмэртыкй Ахавтыкй Илиява уңчэ. Бэгин Илиялй Ахавтү Вэл түрэнмэн ихиврйл бээлвэ, хуңтул-дэ сэвэкйл түрэрвэтын ихиврйл бээлвэ, тэгэви упкатпән-дә Кармил гунмурй урэлэ эрйдэн гунчэн. Тэгэмэр тарилва эрйчөлэн, упкат бээл урэдү умунупчэл, нуңартыкйтын Илия гунчэ: «Окиндалан сү делумкэтчэде-ңэхун? * Тэдэмэ Сэвэкй Бэгин бихикин, Нуңанман бодоколлу, Вэл-ка бихикин, нуңанман бодоколлу». Илиядү һй-кэт эва-кат эчэ гунэ. Тадү Илия нуңардүтын гунчэ: «Бй Сэвэкй түрэнмэн ихиврйлдук эмукин эмэнмучэ бэе бихим, Вэл-ка түрэнмэн ихиврйл бээл – дыгин нямә тунңадяр. Мундү дюр авдүчәра бүктын, тарилдук умунмэн сйнма-каллу, тарә ваксәл, бэләннэвчэл мөлдү, энэл илара, нөкәллу; бй-дэ, гәва авдүчәнма ваксә, нян бэләннэвчэ мөлдү, энэ илара, нөдеңэв. Сү мәнңйвэр сэвәкйвэр эрйкәллу, бй-кэ Бэгинми, мәнңйви Сэвәкйви, эрйдеңэв. Тарилдук умунтын тогово илачә – тар-ты тэдэмэ Сэвәкй». Тэгэ дөкчә.

Вэл түрэнмэн ихиврйл бээл, авдүчәнма илавуврй мөлдү нөкәсәл, тәпкәлчәл: «О Вәл! Мунэ дөлдыкал!» Нуңартын иргәлвэр сәмңйдәлэ-вэр инәңйвэ упкатпән тыкән тәпкәдечәл-дэ, экун-кат эчэ өвра. Тадү Илия бээл нуңандулан дагамадатын гунчэ. Упкат дагамачәләтын, нуңан дян дюр дөлолво – тарил Израиль дян дюр дялардүн дөкчара – гаксә, тарилди хулгакйтпа бчә, тадү мөлва нөчэ, авдүчәнма хоңничә, хоңниксә илавуврй мөлдү нөчэ. Тар амардукин хулгакйттү дыгитәл мүләнқил мүвэ иларә уңкувкәнчэ, тар мү хулгакйтпа мурәли улэвчэ дүннэвэ дялумкәкй бчә. Тадук Илия уңкерөлчэ: «Бэгин, Аврәм, Исәк, Израиль Сэвәкйтын! Эр инәңйдү упкат бээл Сй Израильдү эмуқэмэ Сэвәкй бихйвэс-тә, бй, Синңй бөкәнни, Сй гуннэгәчйинни упкатпән бчәвав-тә сәктын. Минэ дөлдыкал, Бэгин, дөлдыкал минә! Эр тэгэ Сй, Бэгин, Сэвәкй бихйвэс сәгин, Сй нуңартын мөвартын Синтыкй бңәтпатын сәвкәкал». Бэгин Нуңан түрэнмэн ихиврй бэе гәлдерйвән дөлдычә, тәли няңнядук тыкчэ того авдүчәнма, мөлва, дөлолво, мурәли уңкулбучэ мүвэ-дэ упкатпән дегдычэ. Тарә ичәксәл, упкат дәрәлдивэр дүннәлэ тыкчәл, тәпкәхинчәл: «Бэгин Сэвәкй бихин, Бэгин Сэвәкй бихин!» Тыкән Бэгин упкаттүтын Нуңан эмуқэмэ Сэвәкй бихйви, Вэл-ка түрэнмэн ихиврйл бээл улөкичиктәл бихйвэтын, ичәвкәнчэ.

ТЭГЭМЭРИЛ ИЛИЙ КНИГАТЫН 18:18–39

* Делумкәтмй – колебатся.



СЭВЭКҮЙ БЭЭ СӨХИРЙВАН МҮНҮН, ИМҮРЭННҮН-ДА ОДЯРАН

Илия амардукин Сэвэки Елисейвэ Мөннйиви түрэнми ихиври хэгдыткүмэ бэежитпи очан, тар бээли кэтэвэ бэе сөхирйван оңкин. Умнэкэн, Елисей Иерихондү биңэхин, нуңандулан тар гордтү бидерил бээл, эмэксэл, гунчэл: «Муннй городпун ая дүннэдү овчә, мӯ-кә эдү эрү, тарит дүннэдүвун экун-кат эвкй балдыра». Тадү Елисей омакта тыгәе гэлэчә, тар тыгэдү ахакан түрукәе нэдэтын гунчә. Нуңандүн түрукәчи тыгәвэ бүчэлэтын, нуңан, мүлэкиттулә эмэксә, түрукәвэ талә гарадәчә. Гарадәксә, гунчә: «Сэвэки гуннэдин эдук мӯ ая одянан, мүдук нй-кәт этән будә, упкат балдывкй одянан». Тар амардукин мүләкит мүн сә ая очә.

Гэдүн Елисейтыкй нәвун-ахй эмәчә, соңодёно, экундук мәр-гәдерйиви улгучәнчә. Эдбн бучэлән, эр ахй кәталви* он-кат әнәт тамара, кәтава бүчә бэе тар ахй дюр омоглилван бәкәнтадәви кәталйин гадәви эмәчә. Елисей, ахидү бәләттәви, ханнүчә: «Миндү гукәл, дюдүви экучй бихинни?» Ахй гунчә: «Умун имүрәчи тыгә, тадук хуңту экун-дә ачин». Сэвэки түрәнмән ихиври бэе нуңандүн гунчә: «Нимәрилтыкйиви сурукәл, кәңгилма** тыгәлә гәлэкәл. Тадук уркәви сәмиксә, омоглилнүнми имүрәчи тыгәдукпи тар тыгәлдү имүрәнә уңкукәл. Дялум орактын, тыгәлвә дарискй нәкәл».

Ахй, суруксә, Елисей гуннәгәчйнин очә. Нимәрилдукпи кәңил-мал тыгәлвә, хагачәрва-дә гачә, дйови уркәвән сәмиксә, омоглил-нүнми мәннйидукпи имүрәчи тыгәдукпи имүрәнмә тар кәңгилма тыгәлдү уңкулчә. Сә кәтә тыгәлвә дялупкйксә, ахй омоглидүви умун тыгәе нян бүдән гунчә, омоггин-ка тыгәл энәвэтын сулапта гунчә. Тәли ахй тыгәдүн имүрәннин нян манавнавән ичәчә.

Ганан тыгәлин упкат имүрәнди дялуувчәләтын, ахй, Елисей-тыкй эмәксә, бэе сөхирйван онаван улгучәнчә. Елисей нуңандүн гунчә: «Сурукәл, имүрәнмә униекәл, кәталви бүткйкәл, кәталдукис сулапнадүн сй омоглилнүнми бидедеңәс».

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГҮЙ КНИГАТЫН 2:19–22; 4:1–7

* Кәта – долг.

** Кәңгилма – пустота, пустой.



СИРИЯ КУХИМНИЙЛИН БЭГИНТЫН НЕМАН

Сирия тэгэмэрдүн кухимнийлин бэгинтын Неман гэрбийчй бичэн. Нуңан саври, упкат аявритын-дә бәе бичэ, тар-дә бичэлйн, нуңан сō эрү бумүкичй, иллэн эвкй авгарара хуечй бичэ. Умнэ, Израиль бәелнүн кухиденэл, сириячёр умун ахәткәнма дявачәл, тар ахәткән Неман ахйн бōкәннин бōчә. Тар ахәткән Бэгин түрәнми ихиврй бәендулйви Елисейдулй бәе сōхйрилвән дярйвән сәвкй бичэ. Умнәкән нуңан катунтыкйви* гунчэ: «О, минңй бэгинми Самариядү бидерй Сэвәкй түрәнмән ихиврй бәелэ сурумй, бәгәдэвумчә». Тарә дōлдыкә, Неман, тэгэмәрдүлэви эмәксә, Израиль ахәткән улгучәннэвән гунчэ. Сирия тэгэмәрин Немандү гунчэ: «Израильтыкй нәнәкәл, бй-кә Израиль тэгэмәрдүлән синнүн дукувуна уңдеңэв».

Неман, ахйнүнми хуелдыксә, Израильтыкй суручә. Тэгәмәрдүлэ эмәксә, нуңандүн дукувунма бүчән. Тадү дукувчә бичэ: «Сй мәнңйви бōкәнми Неманма хуелдукин бәгәдәдәс, бй синдулэ эр дукувуннүн нуңанмән уңим». Израиль тэгэмәрин, дукувунма таңиксә, тәтылви тәкәлиденә, гунчэ: «Бй Сэвәкй-гү бихим, бәелвэ буквәндэви-дә, аривкәндәви-дә? Тар бәе хуелвән бәгәдәдәв эдә нуңан минтыкй бәевә уңнән? Эхйлә сү ичәрәс, тар тэгәмәр миннүн кухимәттәви эр бәевә уңнән».

Елисей, тарә дōлдыкә, бōкәнми тар тэгәмәртыкй уңчә гундән: «Сй эдә тәтылви тәкәгәнни? Минтыкй тар бәевә уңкәл, Израильдү Сэвәкй түрәнмән ихиврй бәе бихйвән сәгин».

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГЙ КНИГАТЫН 5:1–8

* Катун – *госпожа, хозяйка*.



НĒМАН БЭГЭДЭВНЭН

НĒман, Елисей дĳлĳн колесницат эмĳксĳ, уркĳн дагадĳн Илчĳ. Елисей нуңантыкĳн бĳкĳнми уңчĳ гундĳн: «Сурукĳл, надарĳ Иордĳндĳ булкукал, тĳлĳ синнĳ иллĳс бмактагачĳн бдяңĳн, сĳ-кĳ аичивдяңĳс». НĒман, тарĳ дĳлдыксĳ, тыкĳлчĳ, гунчĳ: «Бĳ гунчĳчĳв: Елисей юдеңĳн, дагамаксĳ, ңĳлалви хуелдĳв нĳксĳ, Бĳгинми, мĳннĳиви Сĳвĳкĳнми ĳрĳденĳ, хуелвĳв бĳгĳдĳдеңĳн. Дамаск биралин, Авана, Папар-дĳ Исраиль мĳлдукин аятмарил эчĳ бирĳ-гĳ? Тар биралдĳ булукксĳ, бĳ авгара этĳм-нĳ бĳра?» Тыкĳликсĳ, нуңан Елисей дĳдукин суручĳ.

Нуңан бĳкĳрин-ка нуңантыкĳн, дагамаксĳл, гунчĳл: «Бĳгинмун муннĳ, Сĳвĳкĳ тĳрĳнмĳн ихиврĳ бĳе синĳ ĳя-вал хĳгдые бĳкĳнчĳ бихикин, сĳ эмчĳс-кĳ тарĳ бĳра? Нуңан-ка синдĳ хулукĳнмĳ гунĳн: „Булкукал, тĳлĳ авгара бдяңĳс“. Тĳлĳ НĒман Сĳвĳкĳ тĳрĳнмĳн ихиврĳ бĳе гуннĳгĳчĳнин бĳдĳви дĳкчĳ. Нуңан, Иордĳн бираткĳ нĳнĳксĳ, надарĳ мĳлĳ йчĳ, нуңан иллĳн хулукĳн куңакĳн иллĳгĳчĳнин дучама бчĳ.

НĒман Елисейдулĳ, Сĳвĳкĳ бĳеңдулĳн, эмĳксĳ, гунчĳ: «ĳхĳлĳ бĳ сĳм: упкат тĳгĳлдук Исраиль-нĳн Сĳвĳкĳвĳ сĳдяран. ĳхиткĳн-кĳ миндук, бĳкĳндукпи, анивунма гакал». Елисей бимĳ, НĒман бн-дĳ гавкĳндĳви ĳтĳчĳлĳн, нуңан анивурвĳн эчĳ гада. Сурухинденĳ, НĒман Сĳвĳкĳ тĳрĳнмĳн ихиврĳ бĳедĳ сĳвĳрдĳ ĳхĳви хулгара-кат гунчĳ, Бĳгиндĳ-нĳн бĳĳтпи гунчĳ.

ТĳГĳМĳРИЛ ДЫГĳ КНИГАТЫН 5:9–17



БАЛЙ ӨВЧАЛ КУХЙМНИЛ

Сирия Израильнун кухидерэкин, Елисей Израиль тэгэмэрдүн, Сирия кухимнилин идү бихивэтын нюнндечэ, тарануңандүн Сэвэки савканивкй бичэ. Тарит Израиль кухиндү давдыдявкй бичэ. Сирия тэгэмэрин сөт хивинчә, гунчэденэ: «Минңй кухимнилви умунтын Израиль бээлдүн кухйрй даягарвав мэтэвдери бидеңэн». Нуңан-ка умун бөканин тадү гунчэ: «Бү сигдылэдүвун даягарва мэтэвдери ачин, ө тэгэмэр, минңй бэгинми, Елисей-ка – Сэвэки түрэнмэн ихиврй бэе, Израильдү бидерй, Израиль тэгэмэрдүн, сй дюви акиттүн-кат гундери түрэрвэс улгучэндевкй».

Сирия тэгэмэрин Елисей Экуды городтү бидерйвэн сакса, нуңанман, дявана, эмэвдэтын, тала сө кэтэ кухимнилвэ уңчэ. Долбо тар кухимнил, городтула эмэксэл, мурэли илчал. Сириячөр Елисейдула дагамачалатын, нуңан, Сэвэкидү уңкерөксэ, гунчэ: «Нуңарватын балй өвкәкал». Бэгин-кэ, Елисей гуннэгэчинин, нуңарватын балй өвкәнчә. Елисей, балй өчал сириячөрва городтукпи ювуксэ, Самариялә эмэвчэ, тарлаха Самария севернай дүннэ хэгдыгүмэ городын бичэ. Елисей, сириячөрва Самариялә эмэвуксэ, гунчэ: «Бэгин, эхалватын нйкэл, нуңартын нян ичэрйл өктын». Бэгин нуңартын эхалватын нйчэ, тадү сириячөр Самариялә эмэнэвэр ичэчөл. Нуңарватын ичэксэ, Израиль тэгэмэрин Елисейдү гунчэ: «Нуңарватын вәми-гү элэкин?» Елисей-ка тадү гунчэ: «Экэл вара. Сй кухиндү гачә кухимнилвэ вәтыңнанни-гү? Нуңардүтын колобоё, мје бүкэл. Нуңартын девуктын, умиктын, тар амардукин мәнңйлэвэр тэгэмэрдүлэвэр суруктын». Тэгэмэр кэтэ девгэлвэ эмувкәнчэ, сириячөр девчөл, умчал. Тадук тэгэмэр нуңарватын тынчэ, тарил мәнңйлэвэр тэгэмэрдүлэвэр мучүчал. Тадук диолэский Сирия кухимнилин Израиль дүннэлэн эвкйл эмэктэрэ өчал.

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГИ КНИГАТЫН 6:8–23



ИОАС ТЭГЭМЭР ӨДЯРАН

Охосия иудеил тэгэмэрилдуктын умунтын бичэ. Нуңан кухиндү бучэлэн, энинин, эрү Гополия, мэнин тэгэмэр өдäви, тэгэмэр дялвāн упкатпатын āчиннйчā. Иосавет-ка, Охосия экинин, Гополиядук Охосия омологивāн Иоаспа даячā, тарит нуңан йникин эмэнмучэ. Иосавет нюнун анңанйлва Бэгин дюдүн Иоаспа даяочадячā. Тар анңанйлдү Гополия Иудадү тэгэмэр бичэн.

Иоас надачй өчāлāн, хирурй Иодай Бэгин дюлāн тэгэмэрвэ дыхүтчэрил кухимнйлвэ, тэгэмэр дюн кухимнйлин-дэ бэ-гирвэтын эрйчэ. Хирурй нуңардүтын тэгэмэр омологичāнмāн ичэвкэнчэ, тэгэмэр тэгэктүн нуңанмāн тэгэвкэндэви эрйвчэл бэелнүн гулдымэтчэ. Нй-кэт Бэгин дюлāн эдэн йрэ, кухимнйл дювāн мурэли илчāл, хирурй Иодай-ка, Иоаспа ювуксэ, дылдүн тэгэмэр тоңолловон* тэтывчэ, тэгэмэр өдāн имүрй имүрэнди имүчэ. Упкат Иоаспа мэндулчэл**, игдбит гунденэл: «Горово бидегин тэгэмэр!» Тарā дөлдыксā, упкат Израиль бэелин урунчэл. Иоас энэкэвэн, Гополиява, вāчāл.

Хирурй Иодай илмакта тэгэмэрдү нюннймнй биңэхйн, Иоас Сэвэкй дөкчаривāн өдявкй бичэ. Иоас, ихэвуксэ, Сэвэкй дювāн аюстāтын ипкэчэ. Иодай бучэлэн-кэ тэгэмэр, эрүл хэгдыгүл бэелвэн дөлчатна, тэдэмэ Сэвэкйвэ эмэниксэ, сэвэрдү уңкер-рөлчэ. Нуңан Бэгин эхйвэн дөкта өлчā.

Умнэ Иодай омологин Сакария Иуда тэгэдүн нуңартын нү-лумүхйивэ өдярйватын түрэтчэчэ. Тарā дөлдыксā, Иоас Сэвэкй дюн тулгидэмэдүн нуңанмāн вадāтын ипкэчэ. Тар амардукин дүннэдүтын сө биргэл өлчāл: сириячөр Израильва āчиннй-чāл, Сэвэкй дюн баянмāн дүннэлэвэр сурувчэл. Тэгэмэр Иоас, гоёвуннйивчā хуклэдерэкин, дюр бөкāрин эмэксэл, нуңанмāн вāчāл.

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГЙ КНИГАТЫН 11:12; ГЕ ПАРАЛИПОМЕНОН 24:1–25

* Тоңолло – *венец*.

** Мэндулмй – *начать приветствовать*.



ТЭГЭМЭР ОСИЯ СӨКАТНАДУЛЫВИ КЭХЭГЙВДЕРЭН

Иуда дүннэдүн Осия дэги тэгэмэр бичэн. Нуңан дян нюнун ан-
нәничидүви тэгэмэр очан, тадук Иерусалимдү нуңан тунңадяр
дюр анңанилва тэгэмэр бичэн.

Осия Бэгин дөкчариван ояча. Хирури Сакария нуңанман Сэ-
вэкивэ дөлчаттан татқанкин, нуңан Бэгиндук он орави ханңувки
бичэ, Сэвэки-кэ нуңандүн бэлэчивки бичэ. Осия Иерусалимдү, бэл
экичитын бирэ дүннэдү-дэ кэтэ башнялва иливчан, маннивувчан.
Нуңан урэл-дэ хэргидэдүтын, кэвэрилдү-дэ кэтэ авдүчи бичэ, тарит
кэтэ мүлэкичылвэ улэчэ. Нуңан дүннэдүк балдыри балдывкәлва сөт
аявувки бичэ, тарит нуңан дүннэлдүн, виноградпа балдыврилдүн-дә
урэлдү-кэт, нэптэкэлдү-кэт сө кэтэ бэл хаваливкыл бичэл. Осиядү
илан нямә надан тыхинча тунңа нямә кухимнил бичэтын. Нуңардүтын
Осия щитылвэ, гидалва, чучимал авурва, латылва, алаңалва, нөдүврил
делолово-дә бүчэ. Нуңан, Иерусалимдү нюрилвэ-дэ, хэгды делолово-дә
нөдүрил машиналва овкәнчә, город маннивчә олдонман мурэли баш-
нялдүн, онңардүн-дә* тар машиналва иливувкәнчә. Мәнңиви дүннэви
аят маннивкәниксә, сө эңэхі оксә, Осия Иудадук горолө савувки оча.

Таргачин эңэхі оксә, Осия мевандүви сөкачилчә, сөкатчарин ну-
ңандүн мөндүн сө эрүвэ оча: нуңан Бэгин, мәнңиви Сэвэкиви, иты-
ван дөптыки оча. Сөкатчана, тэгэмэр Осия мөнин ая унңучит чүкат
хулганидәви Сэвэки дөлан ичэ. Нуңан амардукин хирури Асария,
нуңаннүнин Бэгин дяпкундяр хирурилин ичэл. Нуңартын тэгэмэр
Осия дялдәнави эдэн ора, нуңандүн гунчэл: «Сй, Осия, Бэгиндү эңэ-
тыс хулганйра; тарә хирурил, Арон омологин, оңатытын. Сэвэки
нуңарватын хулганидәтын иливчә. Сэвэки дюдукин юкәл, сй итыван
дөптыки онни, Бэгин Сэвэки тали синэ этән кәнэрә». Осия хирурил-
тыки сөт тыкүлчә – хулганидәви нуңан нәладүви ая унңучи чүкачи
хулганивунма дявүчадячә. Тыкүлчәлан, нуңан дэрэн хуемчэ. Тар
упкат хирурил ичэтчэрэктын, Сэвэки дөн хулганйкит дагадүн оча.
Осия дэрэдүн хуелвэ ичәксәл, Асария, хуңтул хирурил-дэ, нуңанман
Сэвэки дюдукин ювкәнчәл, Осия мөнин-дэ, Сэвэки нуңанман кэхэв-
кәннэвән тыликсә, химәт ючэ. Тэгэмэр Осия будәлэви хуечи бидечэ.
Нуңан хэрәкә дюдү бидечэ, тариптыдук Сэвэки дөлан окин-дә эңэт
йрэ бичэн. Иоапам-ка, нуңан омологин, тэгэмэр дюдүн тэгэмәрdechэ,
тэгэдүви нюннйdechэ.

ГЕ ПАРАЛИПОМЕНОН 26

* Онңан – угол.



ИСРАИЛЬ СЭВЭКЙДУК АДАГАДЯРАН

Исраиль бээлин Египеттук юбувчэл, фараон тырэйдукин дыхүтчэ Бэгинмэр, мэннйвэр Сэвэкиңмэр, дэптыкйн нүлумүхийлвэ блчэл. Нуңартын, сэвэрдү уңкерөлчэл, еврейлдук хуңтул тэгэл итылдитын билчэл. Бэгин, тарил тэгэлвэ дүннэдуктын эрэхиксэ, тар дүннэдүтын Исраиль бээлвэн биливкэнчэ. Исраиль бээлин мэннйилвэр тэгэмэрилвэр аламәдянал, Сэвэки эхйвэн дэкта нян бдявкйл бчәл: йдү-дэ, упкат бикйчилдүвэр, этэечивур башнялдүвар, городылдүвар-дә сэвэрдү хулгакй-чилва бчәл. Гугдал урэкэнтыйкйндү, ханячй мотыйкйн хэрэдүн мэрдүвэр сэвэк дёлолво иливчатын, хуңтул тэгэл ахй-сэвэнмэтын, Астарта ичэдэчйвэн, иливувкйл бичэл. Тадү Исраиль бээлин, Бэгин нуңардуктын эрэхивчэл тэгэлгэчйрин, унңучй чүкава хулганйвкйл бичэл. Исраиль бээлин Бэгинмэ тыкүливкәндячәл: нуңартын сэвэрдү хулганйдячәл, Бэгин-кә нуңардүтын гундерйвэн «Экәлли эрә бра», — эчәл дөлдыра.

Тәли Бэгин Мэннйилдуливи түрэрвэн ихиврил бәеңилдуливи-дә, толкитчанал ичәрилдуливи-дә, Исраильдү, Иудадү-дә силбадячән*, гунденә: «Эрүлвэр хоктолвор эмәнкәлли, Минңйлвэ одёкйчилвав, Минңйлвэ нюңнйәнэлвэ, Минңй итывав упкатпан дялувдякалло. Бй амтблдүхун итыви бучэв, бөкәрдуливи, түрәнми ихиврил бәеңилдуливи, сундү тарә нюңнйчэв». Нуңартын-ка амтблгачйр Бэгинмэр, мэннйвэр Сэвэкиңмэр энәл тәдәрә, эчәтын бн-кат дөлдыра. Нуңартын Бэгин нюңнйәнэвэн-кәт, амтблнүнтын бвчә гунмэчинмән-кәт сәлчәл**, Бэгин силбадярил түрэрвэн-кәт эвкйл дөлдыра бичәл. Дялгя әчир сэвэрдү уңкерөденәл, нуңартын мэртын дялгя әчир бчәл. Бэгин нуңардүтын «Экәлли хуңтул тэгэлвэ аламәра» гундерйвэн энәл дөлдыра, нуңарватын мурәли хуңтул тэгэлвэ аламәлчәл. Нуңартын Бэгинмэр, мэннйвэр Сэвэкивэр, одёкйчилвән ом-ноксөл, мэрдүвэр дюр авдүчәрва сәлэдук бксәл, сэвэр, Астарта ичэдэчй-вэтын, иливувкйл бчәл. Нуңартын няңнярдбл нэривордү уңкерөдевкйл бичәл, Вәл сэвэкидү-дә хулганйдячәл, омомгилвар, хунйлар-дә тоголи нәнэвкзнивкйл бичәл, билкидевкйл-дә***, нимһәндявкйл-дә бичәл, Бэгин эхйвэн дэкта бдянал, Бэгинмэ тыкүливкәнчәл.

Тәли Бэгин, Исраиль бәелтыкйн тыкүликсә, нуңардуктын адагачә. Иуда дяландукин хуңтул эчә сулапта, тарил-дә Бэгинмэр, мэрнйвэр Сэвэкиңмэр, одёкйчилвән эвкйл дялувра бичәл.

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГИ КНИГАТЫН 17:7–18

* Силбамй – *предостерегать*.

** Сәлмй – *отвергать, пренебрегать, не принимать*.

*** Билкимй – *гадать*.



АССИРИЯ ИСРАИЛЬВА ДАВДЫДЯРАН

Осия севернай дүннэ – Израиль – амаргү тэгэмэрин бичэ. Нуңан егин анңанйлва – 730 анңанйдук 721 анңанймәклә Киристос балдыдалан – Бэгин эхйвэн дөкта одяна, тэгэмэрдечэ. Израиль северо-востоктүн Ниневия гунмурй хэгдыгү городычй, сө эмңэ Ассирия дүннэн бичэн. Ассирия бэгсэлин сөкүр-дә, упкатулй нюннйдедэвэр ээтчэрйл бичэтын. 724 анңанйдү, Израильдулә кухйдэвэр, тэгэмэр Салманассар Ассирия кэтэл кухймнйлнүнми эмэчөл. Израиль тэгэмэрин Осия, Салманассарду давдывуксә, нуңандүн дыливунма* тамалчә.

Ассирия тэгэмэрин Осия Сигордулә, Египет тэгэмэрдүлән, бэеңилви уңдерйвэн сәчә, нуңандүн-ка, Салманассардү, анңанйпты дыливунма эвкй тамара бичэ. Тарит нуңан тэгэмэрвэ Осиява кәйдү тэгэвкәнчэ, мэнин бимй, Израильтыкй кухйнэчэ. Самариялә дагамаксә, нуңан тадук илан анңанйлва һйвэ-кэт энэ ювкәнэ, дявучадячә. Осия тэгэмэрнэн егй анңанйдүн Ассирия тэгэмэрин Самариява гачә, Израиль бэелвэн Ассириялә нулгивкәнчэ. Нуңарватын Калактү, Госан гунмурй бира дагадүн бихй Кавордү-дә, Мидия городылдүн-дә биливкәнчэ. Тадү севернай дүннэ ачин бчә.

Тыкән Бэгин Мәнңйви тэгэви эрүвэ одяналын кэхэгйчэ. Тар 721 анңанйдү Киристос эделйн балдыра бчән. Дюр нямә-нюн анңанйл йлтэнчэлэтын, Израиль бэелин халтын Ассириядук Израильтыкй мучүчатын, тадү-ты иудеил – южнай дүннэ евреилин – Вавилондук-тә мучүчатын.

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГЙ КНИГАТЫН 17:2–6

* Дыливун – ясак, дань.



САМАРИЯЧЁР

Севернай дүннэ Израиль бээлин, давдывуксāl, городū бихй Ассириялā ахавувчālāтын, нуңартын дүннэдүтын нй-кэт эчэ сулапта. Битэр оксā, Ассирия тэгэмэрин Израиль городылдүн Вавилондук, хуңтул дүннэлдук бээлвэ биливкэнчэ. Тарил, Самария дүннэлэн йксэл, городылдүн билчэл. Нонон тādū биденэл, Бэгиндү эвкйл уңкерөрэ бичэл, тарит Бэгин нуңардулāтын левилвэ уңивкй бичэ, тарил нуңарватын вātы-дыдāтын. Тар вātыдырййлйтын Ассирия тэгэмэрдүн гунчэл: «Сй Самария городылдүн биливкэннэлис тэгэл тар дүннэ Сэвэкйн итывāн эхи сāра, тарит Нуңан, левилвэ уңденэ, нуңарватын вāvкāндяран». Ассирия тэгэмэрин Самариялā тадук ахавувчāl Израиль бээлдукин умун хирурйвэ уңчэ, нуңан, тādū биденэ, бээлдү тар дүннэ Сэвэкйн итывāн алагүдыдāн.

Самариядук ахавувчālдук умун хирурй, эмэксэ, Вепилдү билчэ. Нуңан Самариядү бидерйл бээлвэ Бэгиндү, уңкерөдэтын алагүдычā. Тар-дā бичэлйн, тэгэтыкйн, мәннйилви сэвэрви оксā, Самариячёр нонон очāl сэвэр дйөкāрдүтын иливчā. Нуңартын, Бэгиндү уңкерөденэл, мәннйилдүвэр-дэ сэвэрдүвэр, нонон умундү бидерйл тэгэл сэвэрдүтын, нян хулганйвкйл бичэл.

Евреил тарил бээл хутэлвэтын самариячёр гунчэвкйл бичэл, нуңардулйтын Омакта Гунмэчиндү нян дукучāтын. Киристос инэңйлдүн Самариячёр Бэгиндү-нйон уңкерөвкйл очāтын. Тар-дā бичэлйн, евреилдук хуңтутмэрил бичэтын, тарит нуңарнүнтын булэнмэтчэвкйл бичэл. Нуңартын мәннййчйл хирурйчйл бичэл, мәннйилвэр итылвар дядявкйл бичэл. Гарисим гунмури урэдү нуңартын мэндүвэр Сэвэкй дйюян очāl, тарā-ка амаргүт евреил сукчачāтын.

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГИ КНИГАТЫН 17:24–33



ТЭГЭМЭР ЕСЕКИЯ УҢКЕРӨВУНИН

Севернай дүннэвэ 721 анһанйдү ассириячёр, давдынал, гаксал, Ассирияла Исраиль бээлвэн нулгивчэтын, хулукун-кэ южнай дүннэ, Иуда, Сэвэй бэлэттыдин, тадук 130 анһанылва бичэн.

Есекия иудеил тэгэмэрилдуктын умунтын бичэн. Нуһан Иерусалимдү дёр егин анһанылва тэгэмэр бичэн. Нуһан Иуда тэгэмэрилдуктын аяргүматын бичэн: Бэгиндук энэ адагара, Моисейдули бүүвчэ упкат одёкйчилва дялуудячә, сэвэрдү бээл уңкерөривэтын нувчә. Нуһан, упкат сэвэрвэ ачинһйкә, бээл тэдэмэ Сэвэйвэ тэдэдедэтын ипкэчэ. Сэвэй Ассирия тэгэмэр тырэйдукин Есекиява аичә, Иуда-дә тэгэмэрдү дыливунма тамамй этэчэ.

Тар инэһйлду Ассирия тэгэмэрин Сеннакирим, нуһаннүнин энэ кухйрэ, нуһандүн Иерусалимма бүдэн Есекиява һэлэвкэчилчэ. Тэгэмэр Есекиядү дукувунма уңчэ, тар дукувундүви, сөкатчана, Иуда тэгэмэрин Сэвэйвэ тэдэриивэн иневунтэчэ, нуһанман, Ассирия тэгэмэрвэн дөлчаттан ипкэчэн. Нуһан нян гунчэ: «Мурэли упкат дүннэлдү бй тэгэмэр очав, экудыл-кат сэвэйл миндук нуһарватын эчэтын дыхүттэ».

Есекия, дукувунма дяваксә, Сэвэй дөлан һэнэчэ. Тадү нуһан, дукувунма Сэвэй дүлэдүн һйксә, уңкерөлчэ: «Бэгин, Исраиль Сэвэй, няһнядү херувимил оёлдүтын тэгэмэрит тэгэтчэри! Сй упкат тэгэмэрил дүннэлтын оёлдулитын умун Сэвэй бихинни, Сй няһнява-дә, дүннэвэ-дэ очас. Бэгин, минэ дөлдыкал; Сэвэйкэкүн, мунтыкй ичэхикэл. Бэгин, Сеннакирим түрэрвэн дөлдыкал, нуһан дукувундүви Синэ, тэдэмэ Сэвэйвэ, дярадяран! О Бэгин, Ассирия тэгэмэрили тэгэлвэ-кэт давдыра, дүннэлвэ-кэт сукчара, сэвэйлвэтын тоголо нөдүра; тарил-ка сэвэр бичэл, нуһарватын бээл һалалдивар мөдук, дөлолдук очатын, тарит-ты тарил ачинһйвчәл бичэтын. Эхиткэн-кэ, Бэгин, мунһй Сэвэйвун, Сеннакиримдук мунэ дыхүткэл-айкал, Сй, Бэгин, умун Сэвэй бихйвэс упкат дүннэл сактын».

Тэгэмэр Есекия, Бэгинмэ тэдэнэ, Нуһандүн уңкерөдечэн. Бэгин Есекиява дөлдыксә, Нуһан одёвһот гэрбйвэн түрэтчэрилитын ассириячэрва кэхэйчэ. Тарит сөкатчарй ассириячёр давдывчәл.

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГЙ КНИГАТЫН 18:1–7; 19:9–19



ТЭГЭМЭР ИОСИЙ ГУНМЭЧИНИН

Иосия Иуда тэгэмэрилдуктын умунтын бичэн. Нуңан дяпкун анңанйчидүви тэгэмэр о́кса, Иерусалимдү иландяр умун анңанйлта тэгэмэр бичэн. Бэгин дэ́кты́ван о́дяча. Нуңан Давид хоктодукин а́нтыкй-кат, дегинтыкй-кэт энэ адагара, гиркудяча. Упкат йникиндүви, Сэвэ́кйдук энэ хуеттэ, бидечэ.

Дян нюңун анңанйчидукпи Иосия мёвандиви Бэ́гинтыкй о́ча, дыгин анңанйли-ка, тэгэмэрилнэн дян дю́гй анңанйдүн, нуңан Иудава, Иерусалимма-да сэвэ́рдуктын, хулгакйчилдуктын-да тэхйлчэ. Нуңан упкат Иуда дүннэдүн хуңтутонол сэвэрвэ сукчача. Тэгэмэр бинэн дян дяпкй анңанйдүн Иосия Сэвэ́кй дю́ван а́остатын ипкэчэ. Сэвэ́кй дю́ван а́оставар Иуда тэгэн кэтэ мэңунмэ бүчэ.

Сэвэ́кй дю́ван а́осчарактын, хирурй Келкия Бэ́гин Моисей-дули бунэн Сэвэ́кй гунмэчинин дукувунман бакача. Хирурй тар дукувунма дукулан бээдү Сапандү бүчэ, тарә нуңан тэгэмэрдү эмувчэ. Тэгэмэр Иосия тар дукувунма таңдатын ипкэчэ. Тадү дукувча түрэрвэ дөлдкеса, нуңан сөт нэ́лэлчэ: тадү дукувча Сэвэ́кй итыдукин упкат Иуда тэгэн адагача бичэн.

Иосия мёванми дөмадукин мэргэлчэ, соңодёно, Бэ́гиндү уңкероденэ, дялдүви Иуда эрүвэ о́навән эдэн дявучара гэлэчэ. Нуңан, Сэвэ́кй дю́лан эмэксэ, упкат тэгэви талә э́риксэ, Сэвэ́кй дю́дүн бакавча гунмэчин дукувунин упкат түрэрвэн тэгэдүви игдыт таңча. Тадү нуңан Бэ́гиндү Нуңанман дө́лчатңатпи, гуннэвэн, нюңнйнэвэн упкатпан дялувңатпи, мэтэвнэ, түрэнми бүчэ. Упкат тэгэдүви Сэвэ́кй гунмэчинмэн дялувдядавтар түрэнмэр бүдэтын ипкэчэ.

Иосия хуңтул тэгэл упкат сулапчал сэвэрвэтын Исраиль бэелин дүннэдүтын упкаттүн сукчача. Иосия йникиндүн Исраиль бэелин, Бэ́гиндү бунэвэр түрэнмэр дялувдянал, Бэ́гинмэ тэдэдечэл, Нуңандукин эчэл адагара.

ГЕ ПАРАЛИПОМЕНОН 34:1–8; 14–19; 29–33



СЭВЭКҮЙ ТҮРЭНМЭН ИХИВРҮЙ БЭЕ ИЕРЕМИЯ

Сэвэки түрэнмэн ихиври бэе Иеремия бкин-дә тэгэ эрүвэ оналин сэлэдеңкин*. Умнэкэн нуңан Иерусалимдү бидерйл бээлвэ, Топеттү** сэвэрдү уңкерөделитын, нуңардүтын хулганидярилитын сэлэчэ. Нонон Топеттү Иеремия тадү хулганидярил бээлдү Сэвэки гуннэвэн ихивчā. Иерусалимдулā эмэксэ, нуңан Сэвэки дбн тулгидэдүн илитчана, тадү бихйл упкат бээлдү гунчэ: «Эңэхимэмэ Бэгин, Израиль Сэвэкин тыкэн гундерэн: „Бй эр городтулā-дā, тар дагадүн бихйл бикйчилдулэ-дэ, нонон гуннэгэчйнми, биргэлвэ уңдеңэв. Минңйлвэ түрэрвэв эхйлитын дблдыра, нуңартын мус-сэдерйлитын тарā бдяңāv“».

Сэвэки дбдүн бихй хирури, тар гундерйвэн дблдыксā, тыкүлчā. Тыкүликсā, нуңан Иеремиява иктэчэ, нуңанман хэркэксэ, кайдү тэгэвкэнчэ. Тымйнин нуңанман ювчэ, Иеремия-ка, Израиль городылин, упкат тэгэ, Бэгинмэ эхй тэдэрэ хирури-дэ, экун нуңарватын алātчарйвāн нян гунчэ. Тар амардукин Сэвэкигкй эргэчйр түрэрвэ гунчэ: «Сй минэ бодовнодүс, Бэгин, – бй бодочбв, Сй миндук эңэхйтмэр бихинни – Сй давдынни; бй инэңйтыкйн иневунтэвун бдям, бэетыкйн минэ иневунтэвкй. Бй түрэнмэс ихивракив, биргэлвэ, сукчакалва-дā, тэпкэнэ, мэтэвувкй бихим. Бэгин түрэрвэн гунэкив, минэ дяргавкйл, инэңйтыкйн иневунтэвкйл. Тарит бй гунчэм: „Нуңан гэрбйвэн бй этэм дёнмура, Нуңан мэтэвнэвэн этэм гундерэ“, тадү мёванми-ка кургит кургидечэн, гирамналви-ка тогот дегдэдечэтын. Бй тарā тэрэмй ухбм***, эчэв тэрэрэ».

Кэтэ бээл Сэвэкидү тоңно Иеремиява ахактадявкйл бичэдл, Сэвэки-кэ нуңанман дыхүтчэвкй бичэ. Тарит Иеремия гунчэ: «Бэгин эңэхй кухимнйгэчйн миннүн бихин, минэвэ ахактадярилва нюркүнивкандяңан, минэ эдеңэтын давдыра. Эдеңэлитын давдыра нуңартын иневунтэдеңэтын. Эңэхимэмэ Бэгин! Сй нүңнэ хоктолий нэнэдерй бэетыкйн тоңновбн ичэтчэнни, Сй нуңан мёванман-дā, омйвāн-дā ичэңнэнни. Бэгиндү икэдекэллу, Бэгинмэ кэнедекэллу, Нуңан тырэвдерйилвэ эрүл бээлдук аивкй».

ИЕРЕМИЯ 19:13–15; 20:1–13

* Сэлэмй – обличать.

** Тар хулгайт Иерусалим юго-востоктүн бичэ. Кэвэрдү бихй Топеттү Израиль бэелин Молохтү гэрбичй сэвэндү куңакāрвар хулганйвкйл бичэл.

*** Ухбмй – стараться изо всех сил.



ВАРУК СЭВЭКҮЙ ИЕРЕМИЯЛҮЙ ГУННЭЛВЭН ДУКУДЯРАН

Умнэкэн Бэгин Иеремиядү гунчэ: «Мэндүви дукувунма гакал, тадү Бй Исраильдулй, Иудалй, упкат тэгэлдулй-дэ гуннэлвэв упкатпан дукукал – Бй нуңардулэтын биргэлвэ уң-дэви некэдерйлйв дукукал. Иуда, багар*, дөлддыяңан токчикал хоктолдулй эдеңэн гиркура, тэли Бй нуңартын эрүвэ, һэлумүхйлвэ-дэ онаватын дялдүви этэм дявүчара».

Иеремия Варук гэрбийчй бэевэ эриксэ, Бэгин нуңандулйн гундерйлвэн упкат түрэрвэн дукудан гэлэчэ. Варук упкатпа дукучалан, Иеремия нуңандүн гунчэ: «Бй Бэгин дюлан эһэ-тыв сурурэ; тарит сй девгэвэ эвкэ деврэ инэһйдү талэ һэнэкэл, эр дукувундү дукунави – Бэгин түрэрвэн миндулй мэтэвнэ-вэн – игдыт таңкал. Иерусалйм упкат тэгэн дюлэдүн, хуңтул городылдук эмэчэл упкат иудеил дюлэдүтын дукунави игдыт таңкал. Бэгин дялдүви нуңартын эрүвэ онаватын эдэн дявучара, нуңартын, гэлэдеңэтын, токчикал хоктолдулй элдеңэтын гиркуктара – Бэгин нуңартыкйтын сөт тыкүлчадяран».

Нирия омонгин Варук Сэвэки түрэнмэн ихиври бэе Иеремия ипкэнэвэн упкатпан боча. Иуда тэгэмэрин Иоаким, Иосия омонгин, тэгэмэрнэн тунңй анңанидүн еги бэгадү Иерусалймдү бидерй упкат тэгэлдү, Иуда хуңту городылдукин Иерусалймдула эмэчэл бэелдү-дэ девгэвэ эвкэ деврэ инэһй бочан. Тар инэһйдү Варук Бэгин дюдүн дукувундү дукунави Иеремия гуннэлвэн түрэрвэн таңча.

ИЕРЕМИЯ 36:1–10

* Багар – *может быть*.



ТЭГЭМЭР ИОАКИМ СЭВЭКӢ ДУКУВУНМАН ДЕГДЫДЕРЭН

Варук Бэгин дюдүн дукувундү Иеремия гуннэлвэн түрэрвэн таңчалан, Иуда тэгэмэрин хэгдыгүл бэелин, сөт нэлэликсэл, тэгэмэрдүвэр Иоакимдү дöldынавар тэдэвмэлчэчөл. Тэгэмэр, дукувунма эмэвуксэл, таңдатын ипкэчэ. Тэгэмэр дюдүви тэгэтчэчэ, нуңан дюлэдүн того дегдэдечэ. Нуңантыкйн, дукувунма эмэвуксэл, таңилчыл; нуңан таңнаватын, котот мйнэденэ, тоголо нөдүдячэ. Тыкэн тогодү упкат дукувун дегдэчэ. Тэгэмэр Иоаким, нуңан бөкәрин-дә Сэвэки түрэрвэн эчөл тэдэрэ, Иеремиялй Бэгин гуннэвэн дöldыксэл, эчөл нэлэрэ. Иеремия, иудеил Бэгинмэ эчэлитын дөлчагата, дагали Вавилон тэгэмэрдүн дявавүатпатын гунчэн. Иоаким дукуланма Варукка Иеремиянүнма дявадатын ипкэчэ. Бэгин-кэ нуңарватын ахактадырйл бөл эдэтын бакара оча.

Тэгэмэр дукувунма дегдычэлэн, Бэгин Иеремиядү гунчэн: «Хуңту дукувунма гакса, тадү Иоаким, Иуда тэгэмэрин, дегдынэн дукувундү дукувчава упкатпан таргачын-ты аламәдәви». Иуда тэгэмэрдүн-кэ, Иоакимдү, гукэл: «Бэгин тыкэн гундерэн. Сй дукувунма дегдычэс, гунденэ: „Сй эр дукувунма эдә дукучәс, гуннэ, Вавилон тэгэмэрин, эмәксэ, мит дүннэвэт упкатпан сукчадяңан, дүннэ упкат бөлвэн, авдүлвән-дә манадяңан?“ Бэгин Иуда тэгэмэрдүлйн, Иоакимдүлй, тыкэн гундерэн: эрә бналйн нуңан хутэн Давид тэгэмэрды тэгэктүн этэн тэгәттэ, нуңан иллэвэн тулйлэ нөдүдяңатын, тадү хэкупчу инэңйдү мундеңэн, иңинипчу долбонидү доңотовдөңөн. Бй нуңанман мәнмән-дэ, нуңан хутэлвән-дэ, бөкәрвән-дә эрүвэ дьяналитын кэхэгидеңэв. Нуңардүтын биргэл әмәдеривэтын мэтэвчэтын, нуңартын-ка эчэтын дөлдыра. Бй нуңардүлатын, Иерусалим-дә бөлдүлэн, Иуда тэгэдүн-дэ упкат тарил биргэлвэ үңдеңэв».

Иеремия дукуландү Варуктү, Нирия омологидүн, дукувунма бүчэ, нуңан-ка Иеремия гуннэвэн, дукувундү дукувчава Иуда тэгэмэрин Иоаким дегдынэн, упкатпан нян дукучә; омакта дукувундү сө кэтэл нонон дукувундү дукувчал түрэрвэ урэрйл* түрэр хавувчал.

ИЕРЕМИЯ 36:14–32

* Урэрй – похойй.



ВАВИЛОН ИУДАВА ДАВДЫДЯРАН

Сэвэки түрэнмэн ихиври бэе Иеремиалй Бэгин гуннэн упскачин таргачйн-ты бчә: Вавилон тэгэмэрин Навукодоносор иудеилвэ давдычә. Нуңартын Сэвэки гуннэвэн-дэ, силбаван-дә эделитын дөлдыра, сэвэрдү уңкерөделитын, эрүлвэ-дэ, нәлумүхйлвэ-дэ өдярйлитын, эр биргэ бчә. Южнай дүннэ бэелин, севернай дүннэ бэелвэн Бэгин кэхэгйнэвэн ичэчөл, тар-дә бичэлийн, нәлумүхивэ өдянал, чәскй бидечөл. Тэлий Бэгин, нонон 130 анңанйлва амаскй Исраильва кэхэгйнэгэчйинми, нуңартын дүннэвэтын сукчадатын нуңардулатын Вавилон кухймнйлвэн уңчә.

Иерусалймдү тэгэмэр өрйдүн тэгэмэр Иоаким омологин, Иекония, дян дяпкун анңанйчй бичэн. Нуңан аминңачйинми упкатпа Бэгин эхйвэн дөкта өдячән. Нуңан тэгэмэр онан илан бәга бчәлән, Иерусалймтыкй Вавилон тэгэмэрин бөкәрин, эмәксәл, городпа мурәлий илчәл. Тадү Вавилон тэгэмэрин мәннин, Навукодоносор, эмәчә. Иуда тэгэмэрин Иекония, эниннүнми, бөкәрнүнми, хэгдыгүл бәелнүнми, евнухилнүнми Вавилон тэгэмэрдулән юксә, нәлалдүн дявавчә. Бэгин гуннэгэчйинин, Навукодоносор, Иерусалймдук Бэгин дөн баянмән, тэгэмэр дөн баянмән-дә сурувчә, Исраиль тэгэмэрин Соломон Бэгин дюдүн оналван алтамал тыгэлвэ упкатпан сукчачә. Давдычәл бәел Вавилонтыкй Иерусалймдү бихйл упкатпатын – тэгэмэр хэгдыгүл бәелвэн-дэ, упкат бәркә кухймнйлвэ, алдымнйлва, тавичимнйлва – сурувчәл; нулгивчәл бәел дян тыхинча бичэтын. Иудадү дөготчорйл дүннэдү хавалдярйллдук хуңтул һй-кәт эчә сулапта.

Вавилон тэгэмэрин Иекония бимнэдүн Иуда тэгэмэридин Матпаниява бчә, Седекия, гуннэ, гәрбйчә. Нуңан Иекония акинин бичә. Седекия, тэгэмэр өңахйн, дюрдяр умун анңанйчй бичә, Иерусалймдү нуңан дян умун анңанйлва тэгэмэр бичэн. Нуңан тэгэмэр Иоаким өдянагачйинин, упкатпан Бэгин эхйвэн дөкта өдячә. Бэгин Иерусалймтыкй, Иудаткй-дә, сөт тыкүликсә, нуңардуктын алтынчән*.

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГИ КНИГАТЫН 24:8–20

* Алтынмй – *отвергнуться*.



ВАВИЛОН КУХИМНИЛИН ИЕРУСАЛИММА, СЭВЭКЙ ДЮВАН-ДА СУКЧАДЯРА

Израиль тэгэмэрин Соломон Сэвэки ипкэнэдин Иерусалимдү аякākүн Сэвэки дювāн бнāвāн мит нонон таңчāt. Калдеил (хуңтут гунми, вавилончөр) кухимнилтын-кэ Иерусалимма нонон ганадуктын дян умун анҗаңйл йлтэнчэлэн, эр городтулā нян йчэл. Йксэл, Соломон бнāвāн Сэвэки дювāн сукчачāl. Библиядү тали тыкэн дукувчā.

Тэгэмэр бнāн еги анҗанйдүн Вавилон тэгэмэрин Навукодоносор упкат кухимнилнүнми Иерусалимтыки эмэксэ, мурэли букачāнма бчā. Иерусалим тыкэн гē калтака анҗанйва бичэ, тадү городтү демү бчā: бэел колобоңитын манавчā. Тэли городпа давдбчāтын, долбо Иуда упкат кухимнилин дюр олдөр сигдылэдүтын бихи город уркэлэн хоктоли туксалчāl. Эр уркэ тэгэмэр сādын дагадүн бичэ. Калдеил городпа мурэли илитчачāl, тэгэмэр-кэ кэвэрдүлэ ихиври хоктоли туксāнчā. Калдеил кухимнилтын Седекиява ахачāl, Иерихон нэптэкэлдүн нуңанман бокончөл. Иуда тэгэмэрин кухимнилин упкат элэ-талā туксāнчāl. Седекиява дявачāl, Вавилон тэгэмэрдүлэн Ривлалā гунмурй бикйиттулэ эмэвчэл, тадү нуңанман уңкилдычэл. Седекия ичэтчэридүн омонгилвāн вачāl, мәнмән-кэ, эхалвāн хултэксэл, куйиргилди уйксэл, Вавилонтыки сурувчэл.

Навукодоносор дыхүчимнил бэгинтын, Навусардан, калдеил кухимнилин-дэ, Иерусалимдулā эмэксэл, Сэвэки дювāн, тэгэмэр дювāн, Иерусалим упкат дюлвāн-дā дегдбчэл, Иерусалимма мурэли маннивчāl олдөрвөн сукчачāl. Городтү эмәнмучэл бэелвэ, Вавилон тэгэмэрдүлэн туксачāl бэелвэ-дэ, тэгэмэрвэ дыхүттбэел бэгинтын Навусардан городтук нулгивкәнчэ. Нуңан дүннэдү хавалдярй дөгорил бэел хādыватын-нйон виноградпа балдывдāтын, дүннэдү хавалдāтын-дā эмәнчэ. Сэвэки дюн тулгидэдүн чучимал турул, Сэвэки дюн упкат бихил чучимал идэгэлвэ калдеил сукчаксāl, Вавилондулā эксэчэл. Нуңартын уңкербун чучима тыгэлвэ гачāl; хулгакйчилва-дā, тыгэлвэ-дэ, алтандук, мәнундук-тэ бвчālва упкатвāн гачāl.

Тар 587–586 анҗанйлдү Киристос эделйн балдыра бичэ. Соломон бнāн Сэвэкин дюн 400 хулэкэ анҗанйлва илитчачā.

ТЭГЭМЭРИЛ ДЫГИ КНИГАТЫН 25:1–16



ДАНИЛ ИЛАН ГИРКИЛНҮНМИ

Вавилон тэгэмэрин Навукодоносор Иерусалим бээлвэн дав-
дбыча, дүннэлэви нуңарватын эмэвчэн. Тэгэмэр дјови ха-
вамнйлин бэгиндүтын эмэвчэл Исраиль бээлдукин омололва
сйнмадан ипкэчэ. Нуңан дјодүви тар омололва хаваливкандәви
ээтчэн. Омолол тэгэмэрдук-кү, киняхилдук-кү тэкэчйл биңэ-
тытын, экуды-дә эрүе ачир, ая идэчэчйл, авадыптыкир наукалва
сәрил, дяличйл биңэт бичэтын. Ипкэнэвэн дялупчал. Тэгэмэр
сйнмавчал илмактал бээлвэ мәннйдин девгэлдин, аракйлдин-дә
ульдэтын, наукалдү, калдеил түрэндүтын-дэ алагүдатын-дә ип-
кэчэ. Тыкэн нуңартын илан анңанйлта биңэтытын.

Омололилин сигдылэдүтын Данил, Анания, Мисаил, Асария
гәрбйчйл бичэл. Нуңартын упкачитын Иуда дяландукин бичэл.
Вавилон тэгэмэрин дјодүн Данилта, Валтасар гуннэл, гәрбйвкйл
очал, Ананиява – Седрак, Мисаилва – Мисак, Асариява-ка –
Авденаго гәрбйвкйл очал. Данил тэгэмэр девгэлвэн, аракйван-дә
эдэви дептэ некэчэ: тар девгэл Моисей итылин эчэл ирйврэ би-
чэтын. Евреил тарилва эңэтытын дептэ. Тарит Данил тэгэмэр
хавамнйлин бэгиндүтын дүннэдү балдывчал-нјон девгэе, ум-
датын мје-нјон бүдэн гунчэ. Нонон тар бэгин Данил гуннэвэн
эдэви ора некэчэ, омолол юмбурэктын, тэгэмэр нуңантыкйн
тыкүлдянән, гунчэнэ, нүлэвкй бичэ. Данил-ка нуңанман ал-
татна, дялладү дүннэдү балдычалва, мје-дэ бүвкэнчэ. Дялалай
Иуда дыгин омололилин тэгэмэр девгэвэн девдечэл омололдук
гудейтмэр очал, иллэлтын-кэт аятмар очал бичэл.

Сэвэки Данилдү, Ананиядү, Мисаилдү, Асариядү сәрива-кат,
суңтат дялдарйва-кат бүчэ, Данилдү-ка Нуңан толкирва-дә ты-
ливкәннйвэ бүчэ.

Илан анңанйли тэгэмэр алагүвувчал сйнмавчал Исраиль
омололван нуңандулан эмувкэнчэн. Нуңарнүнтын умутэл
улгучэмэчиксэ, Данил, Анания, Мисаил, Асария упкаттук-
тын аяргүмал бихйвэтын гунчэчэн. Тарит нуңартын тэгэмэр
хавамнйлин очатын. Тэгэмэр эва-кат ханнүракин, калдеил
ичэримнйлдуктын, сәрилдуктын дярә иргэйтмэрит нуңартын
гунивкйл бичэл.

ДАНИЛ 1:3–20



АЛТАМА СЭВЭН ТАДУК ИЛАН БЭРКЭЛ БЭЭЛ

Вавилон тэгэмэрин Навукодоносор, иландяр метрил гугдачйт, илан метрил албийничйт алтама сэвэнмэ олдатын, тадук Деире гунмури нэптэкэдү иливдатын ипкэчэ. Тар амардукин мэтэвумнй бэе тэгэмэр ипкэнэдин игдЫт гунчэ: «Хуңтутонол түрэрди түрэтчэрил упкат тэгэл, сундү мэтэвдем: орёвурва-дә, хуңту музыка игвэн-дэ дөлдөмйл-нён, дэрэлдивэр дүннэткй тыкиксэл, тэгэмэр Навукодоносор иливнан алтама сэвэндү уңкерөкэллу. Дэрэтпи дүннэлэ эчэ тыктэ бэе, эчэ уңкерөрэ-дэ тармалдү дегдэдери пёчудү нөдөвдяңан».

Калдеил хадЫлтын бээлтын тэгэмэрдү ихивчәл: «Иуда бээлин Седрак, Мисак, Авденаго-дә сй, тэгэмэр, ипкэнэвэс эхйл дялувра, синңйл сэвэкилдү, алтама сэвэндү-кэт эхйл уңкерөрэ». Тадү Навукодоносор, сөт тыкүликсә, Седракка, Мисакка, Авденагова эмэдэтын ипкэчэн, нуңардүтын гунчэ: «Сү алтама сэвэндү эхиксун уңкерөрэ, тармалдү дегдэдери пёчулә нөдөвдяңахун, тэли минңй нәлалдукив экуды Сэвэки сунэ айдяңан?» Нуңартын-ка тэгэмэрдү гунчәл: «Мунңй Сэвэкивун, бү уңкерөдеривун Сэвэкивун мунэв дегдэдери пёчудук, сй-дә нәладукис айдәви эңэхичй. Эхикин-кэт айра, сй, тэгэмэр, сәкал: бү өкин-кат синңйл сэвэкилдүс, сй иливнас алтама сэвэндүс-тэ эдеңэвун уңкерөрэ». Тарә дөлдөксә, тыкүлъятчә Навукодоносор эңэхйткүмәл кухймнйлдүви, эхйл дөлчагта иудеилвэ хэркәксэл, дегдэдери пёчудү нөдәдатын ипкэчэ.

Иуда илан омоголин, хэркэвуксэл, дегдэдери пёчулә нөдөвчәл бичэтын. Пёчу ноноптыдук надарә хэгдытмэрди дегдэдечэ бичэн, тарит пёчулә омоголва нөдәчәл бээл, кургидү дявавуксәл, бучәл. Тоготкй ичэтчэнэ, Навукодоносор сөхичә, илмәлчаксә, хэгдыгүл бээлдүви гунчэ: «Мит-кэ илан хэркэвчәл омоголва тоголө нөдәчәт! Бй-кэ дыгин эчәл хэркэврэ омоголва, эра-кат энәл, того дөдүн гиркуктадарйрлва ичәдем. Дыгйтын-кэ Сэвэки тэдэвумнйвэн урэдэрэн».

Тэгэмэр, пёчулә дагамаксә, эричэ: «Седрак, Мисак, Авденаго, Угйтмэр Сэвэки бөкәрин! Юкәллу, минтыкй дагамакаллу!» Тариңилин кургидук ючәл, нуңантыкйн дагамачәл. Упкат нуңардүтын того эва-кат энэвэн бра ичәчәл: нөбриктәлтын эчәл кургиврә, тэтылтын-кэ өн-кат эчәл бра, нуңардуктын того-кот унңүн эвкй унңүрә бичэ. Тэли Навукодоносор гунчэ: «Седрак, Мисак, Авденаго Сэвэкиңитын хиргёвугин. Нуңан сәмәлкйлин хэгдымэмәл, Нуңан бэе сөхйриван онан эңэхимэмәл! Нуңан Тэгэмэрин мудана ачин, Нуңан нюңнйрин — дяландук дяландулә». Тэгэмэр Вавилон дүннэдүн Седракка, Мисакка, Авденагова гугдагүрчә.

ДАНИЛ 3



ДАНИЛ ЭВКЙЛ ТĀГИВРА ТҮРӨРВЭ ТЫЛИВКЭНДЕРЭН

Навукодоносор амардукин Вавилондү нуңан омологин Валтасар тэгэмэр бчāн. Умнэ нуңан мәннйилдүви тыхинча хэгдыгүл бээлдүви туюнмэ бчā. Валтасар ббкардүви нуңан аминин Иерусалим Сэвэки дбдукин, алтамал, мәнумэл-дэ тыгэлвэ туювундү эмэвдэтын ипкэчэ. Тэгэмэр, нуңан хэгдыгүл бэеңилин, хэгдыгү бэеңилин ахалтын, тар тыгэлдук аракива умдянал, алтамал, мәнумэл, чучимал, сэлэмэл, мбмал, дёлмомол сэвэрвэр кәнэлчэл.

Умнэт тэгэмэр туювунмэ бнан дбдүн бэе һалан ичэвчэ, һэрйвунмэ дэптыкй олдбндү дукулчā. Тэгэмэр, тарā ичэксэ, һэлэлчэ, дэрэн хуңту бчā, хәнһэрин силгинилчэл. Нуңан Вавилондү бихйл упкат дяличйл ичэримнйлвэ эмэвдэтын тэпкэлчэ. Тэгэмэр дукувчāва тыливикичэ бэевэ илий бэгиндиви бдяңан, гуннэ, силбачā. Вавилон ичэримнйлдукин һй-кэт олдбндү дукувчāl түрэрвэ эчэ тыливикичэ.

Тэгэмэр энинин, тарā дблдыксā, туювун бдярийлāн йксэ, тэгэмэрдү Данилдули улгучэчэ, гунденэ: «Данилдү Сэвэки Эрйнин бихин, нуңан сарй, дяличй-дā, толкинма, бэе эхйвэн тыллэ-дэ тыливикичэ, бэе эхйвэн сүвра сүвувкй*». Данилва эмэвчэл, тэгэмэр нуңандүн эчэл тыливрэ түрэрвэ тыливикичэ гэлэчэ.

Данил Валтасардү нуңан сбкатчарйлин, Сэвэки дбн тыгэлвэн ганалйн, тар тыгэлдук аракива умдяна, мәннйилви сэвэрви кәнэдерйлин, Сэвэки тыкүлдярийвāн гунчэ. Тар бдярийлин Нуңандукин дукувун уңивчэ. Тар амардукин Данил гунчэ: «Эр-ты дукувчā: МЕНЕ, МЕНЕ, ТЕКЕЛ, ПАРСИН-ДĀ. Эр түрэр тыкэн гунивикичэ: МЕНЕ – сй тэгэмэр бихйс инэңйилвэс Сэвэки таңчā, муданман-дā нэчэ; ТЕКЕЛ – сй ургэмкэвундү нэвчэ бихинни, сб эимкүн бихйс савран; ПАРСИН – сй тэгэмэрдерйс дүннэс борйчивчā, мидиячёрдү, персиячёрдү-дэ бувчэ». Валтасар ипкэнэдин Данилва хулама тэблди, никимнядүн алтама моңоптүнма тэтывчэл, Вавилон дүннэдүн илий бэгин бран, гуннэл, тэпкэчэл. Тар-ты долбонидү Данил гуннэн дялувикичэ: Валтасар вāvчā, нуңан дүннэвэн мидиячёр тэгэмэритын Дарий давдычā.

ДАНИЛ 5:1–31

* Бэе эхйвэн сүвра сүвдями – *распутывать запутанное.*



ДАНИЛ УҢКЕРОДЕРЭН

Валтасарва давдбича тэгэмэр Дарий нян сөкатчарй бэе бичэ, сэвэрдү-дэ уңкерөдечэ. Данилва-ка нуңан суңтат дялдәрй-дукин, эмугдэн* гугдадукин аявулчā.

Дарий дүннэдүви нюннйдэтын умун нямā дбөрдяр сатрапил гэрбйврил хэгдыгүл бэелвэ иливдāви дялдāчā. Тар оёлйн, илан үгүтмэр нюннймнйлвэ иливчā. Тэгэмэрдү ургэ эдэн бирэ сатрапил тар үгүтмэр нюннймнйлдү хавалнавар сāvкāннјāтытын бичэл. Данил илан нюннймнйлдук умунтын бичэн. Нуңан гйл нюннймнйлдук, сатрапилдук-ка иргэчйтмэр-кэт, аяргүма-кат бичэ, тарит тэгэмэр дүннэви упкат оёлйн ичэчимнйт нуңанман бдāви дялдāдячā. Тэли нюннймнйл, сатрапил-дā Данил дүннэви эрүт нюннйвкйвэн буруйдāдāвар эма-вал эрүен гэлэктэлчэл. Нуңартын-ка экуды-кат эрүвэ, экуды-кат буруйва эчэл бакара, Данил тэгэмэрдү упкаттү тоңно бидечэ.

Мудандүн тэгэмэр хэгдыгүл хавамнйлин, нуңан дюлэдүн Данилва эрүт ичэвкэндэвэр, мудурэн улөкпэ дялдāчāl. Нуңартын Данил мәннјидүви Сэвэкйдүви уңкерөдерйвэн сāvкйл бичэл. Тарит нуңартын, тэгэмэртикй эмэксэл, гунчэл: «О тэгэмэр, сй эргэчйн итыва бдās бү синэ гэлэдерэв: нй-кэт экуды-дā сэвэкйдук-кү, синдук хуңтудук бээдук-кү Эва-кат иландяр инэңйлвэ эңэт гэлэрэ. Эр итыва эчэ дялува бэе демүкир левил чопколөтын нбдāvугин». Тэгэмэр, эдā таргачйн иты бвдāн ээтчэрйвэтын энэ сāра, тар итыва ювчэ.

Данил, бмакта итыва дөлдычāливи, мәннјидүви Сэвэкйдүви нонон уңкерөдерйгэчйнми уңкерөдечэ. Инэңйтыкйн мәннјидүви компатадүви, хәннэрдүви илна, Сэвэкйви кәнэденэ, иларā-кāн уңкерөдечэ. Уңкерөдерэкин, компатан окнолин балдыдйк городын Иерусалимтыкй нйвчэдечэтын, Сэвэкй дјөн эделйн сукчавра, тадү Сэвэкй нэрийнин ичэвуңкин.

Эрүл бэел, Данилва ичэмэйндерйл, нуңан, мәннјидүви Сэвэкйдүви уңкерөденэ, Нуңандукин гэлэдерйвэн ичэксэл, тэгэмэрдү ичэнэвэр улгучэмэлчэдэвэр дялдāчāl.

ДАНИЛ 6:1–11

* Эмугдэ – душа, дух.



ДАНИЛ ЛЕВИЛ ЧОПКОДУТЫН

Тэгэмэр хэгдыгүл хавамнилин Данилва ичэмэйндечөл. Нуңартын Данил, тэгэмэр ювнэвэн итывән энэ дялувра, инэңйтыкйн иларакан мэннүйдүви Сэвэкидүви уңкерөдеривэн, тэгэмэрдү Дарийдү мэтэвчөл. Тэгэмэр, тарā долдыксā, сөт мэргэчэ, Данилва айдāви дялдāчā. Хэгдыгүл бээл-кэ тэгэмэрдү гунчөл: «Сй, о тэгэмэр, сādянни: мидиячөр, персиячөр-дā итылйтын, тэгэмэр ювнэн итын эңэтын хуңтуврэ». Тэли тэгэмэр Данилва левил чопколөтын нōдādāтын ипкэчэ. Данилдү-кэ нуңан гунчэ: «Синңй Сэвэкис синэ айгин! Нуңандүн сй окин-дā уңкерөденни». Тар амардукин тэгэмэр, дйōлāви эмэксэ, долболтонор девгэви энэ дептэ, хуглэхинчэ-дэ, долбонйва эчэ āхина. Нэрилдерэкин тэгэмэр, хэлйнчэденэ, левил чопколөтын суручэ. Дагамаксā, нуңан мэргэпчу дылгандиви Данилва эричэ: «Данил, тэдэмэ Сэвэки бōкāнин! Сй Синңй Сэвэкиви окин-дā уңкерөденни, Нуңан синэ левилдук айран-ңү?» Данил гунчэ: «Минңй Сэвэкив Мэннйви тэдэвумниви уңчэн, нуңан левил амңалдуктын айчāн, бй Сэвэки дюлэдүн дучама бихйдукив, синдү-дэ, тэгэмэр, экун-кат эрүе энэдукив бōра, левил минэ эчөл илэчэрэ».

Дарий Данил йникиндукин сөт урунчэ, чопкодук ювувкэнчэ. Нуңанман угискй ювуксэл, левил нуңандүн эва-кат эрүвэ энэвэтын бōра ичэчөл. Тэгэмэр ипкэндин Данилва буруйдāчāл бээлвэ эмэвчөл, нуңарватын чопколө нōдāчāл. Нуңартын чопко хэрэлэн эделйтын-кэт иста, левил, нуңардулāтын хэтэкэниксэл, тэкэгэчөл.

Тар амардукин тэгэмэр Дарий дукувунма дукучā, дүннэви упкаттулйн тариңми уңтычэ. Тар дукувундүви упкат тэгэлдүви Данил Сэвэки окин-кат йникин бихйдукин, Нуңан тэгэмэрит бихйн мудана āчиндукин Нуңанман одёделөтын ипкэчэ. «Нуңан айдявкй-дā, дыхүтчэвкй-дэ, няңядү-кат, дүннэдү-кэт бэе сōхйривāн, сāmалкйлва-дā бōдявкй. Нуңан Данилва левилдук айчā!» – гуннэ, тар дукувундү дукувчā бичэ.

ДАНИЛ 6:12–27



ИУДЕИЛ ДҮННЭЛЭВЭР МУЧҮНАТЫН

Ассирия кyxимнйлин севернай дүннэвэ, Израильва, давдЫксал, Исраиль тэгэвэн гаксал, сурувнэвэтын, мит нонон таңчāt. Тар надан нямā анҗанйл Киристос эделйн балдыра бчāн. Умун нямā анҗанйл йлтэнчэ-лэтын, мидиячёр, вавилончёр умунупчэл кyxимнйлин, дёр анҗанйлва Ниневия городпа мурэли илчāl, городпа давдЫксал, сукчачāl. Вавилон, эңэхй государство окса, дагадү бихил дүннэл баянматын тЫтэдечэ. Тарил дүннэлдук умунтын южнай дүннэ, Иуда, бичэ. Вавилончёр иудеилвэ гаксал, Вавилондулā сурувтЫдечэл.

Эңэхй Вавилон империян муданин бчā. Тарā мидиячёр персиячёрнүн давдЫчāl. Персия тэгэмэрин Кир иудеил балдыдЯк дүннэлэвэр мучү-дāтын дёкчā. Нуҗан упкат дүннэлви оёлын гунчэ: «Персия тэгэмэрин Кир эргэчйн түрэнмэ йвдерэн: Миндү упкат дүннэлвэ Бэгин, нянҗя Сэвэкин, бүчэн. Иудадү бихй Иерусалимдү Нуҗандүн дёян бдāv миндү ипкэрэн. Нуҗан тэгэн бэелин – нуҗартын Сэвэкинҗитын нуҗарнүнтын бигин, – упкачитын Иудадү бихй Иерусалимдулā суруктын, тадү Бэгиндү, Исраиль Сэвэкидүн, дёян бктын». БалдыдЯк дүннэлэвэр дыгиндЯр тЫхинчадук хулэкэ Исраиль дЯндёр дяландуктын еврейл, кэтэгүтын иудеил, хунтут гунмй, Иуда дяландукин еврейл, мучүнал, эмэчэл. Кэтэ-дэ еврейл Персия дүннэлдүн эмэнмучэл.

Дүннэлэвэр мучүнавар дёгй анҗанйдүн иудеил Иерусалимдү умунупчэл, бмакта Сэвэки дё хэрэвэн иливчāl. Кэтэл сагданчāl хирурил, левйтыл, дялар бэгирын бмакта Сэвэки дён хэрэвэн иливдЯриватын ичэтчэнэл, игдЫт соҗодёчөл. Нуҗартын нонопты Сэвэки дёвāн эчэл омҗоро, хādЫл бимйл, урунденэл, сёт тэпкэдечэл. ИгдЫ соҗоннүн урунипчул тэпкэргын соливукса, мурэли гороёли игдЫт дёлдывдЯчāтын.

Бмакта Сэвэки дёвāн брйва Соровавель, Иуда тэгэмэрин Искония оمولгин оمولгин, нюнҗинэ, бвкāндЯчā. Нонон иудеил бидёктулэтын эмэчэл хунтул тэгэл иудеилвэ ичэмэйдечэл, Сэвэки дёвāн бриватын блгачилчāl*. Нуҗартын Персия тэгэмэрин Артаксеракс дюлэдүн еврейлвэ буруйдāдЯчāl, нуҗарватын нёлэвкэндечэл. Тыкэн нуҗартын Сэвэки дёвāн бриватын дЯн тунҗа анҗанйлди удавкāнчāl – Персия хунту тэгэмэрин нЯн Дарий гэрбйчй тэгэмэр бдалāн.

Тэгэмэр Дарий, тэгэмэр Кир ипкэнэвэн маннйвкāнна, Иерусалимдулā дукувунма унчэ, дукувундү Сэвэки дёвāн брйвар этэдэтын дукувчā бичэ. Бмакта Сэвэки дён бврийн Адар бёга** или инэҗидүн тэгэмэр Дарий тэгэмэрдЫн нюнҗ анҗанйдүн этэвчэ бичэн.

ЕСДРА 1 – 6

* Олгатмй – *мешать*.

** Адар бёга – *тар март-апрель*.

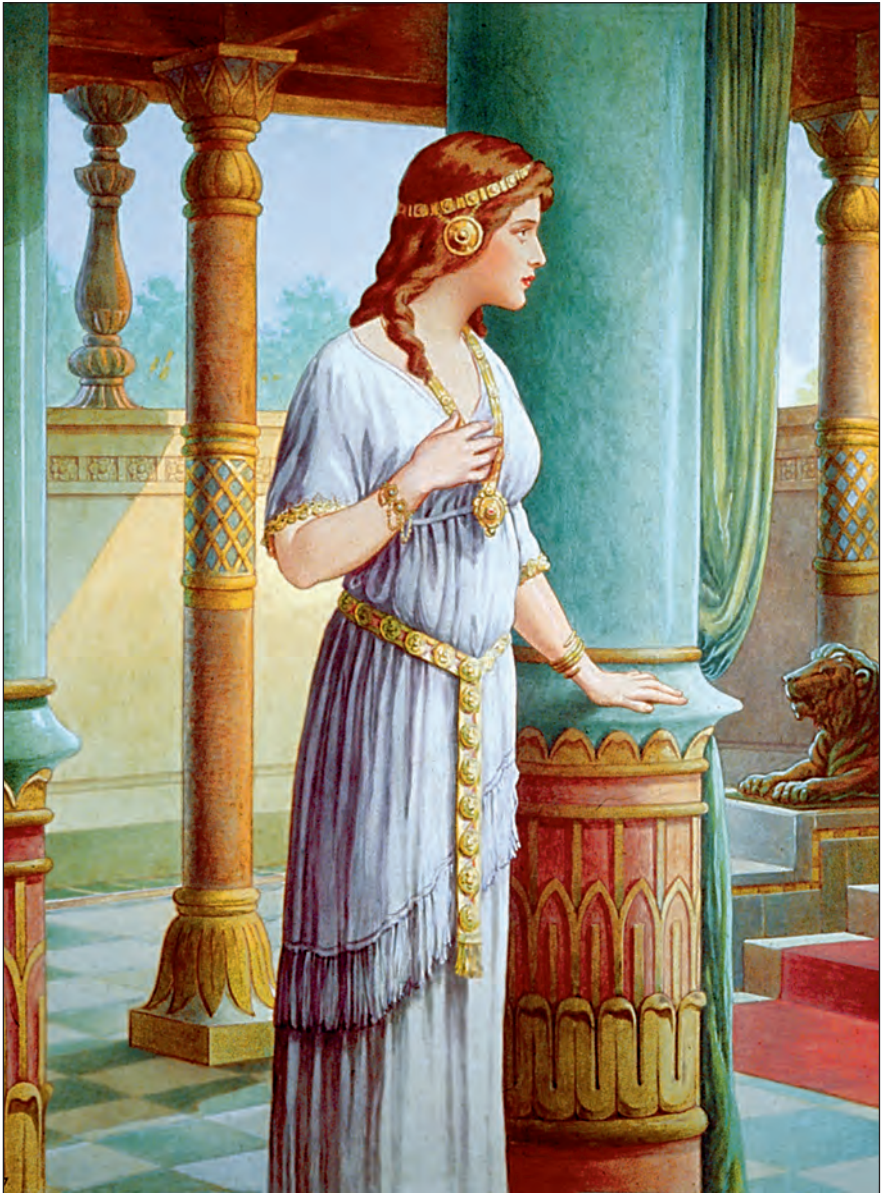


ЕСПИРЬ – АХЙ-ТЭГЭМЭР

Персия тэгэмэрин Артаксеракс ахйладāви дялдāчā. Нуңан Псōткū городтū Сусадū гудейтмэрвэ хунйлта умунупивдэтын упкат дүннэлдулйви бэелвэ уңтычэ. Тадū тэгэмэрдулэ эмэвдэвэр дяндиор бэгава тар хунйлта итыгāчāтын. Тарлаха Персиядū Ассирия, Вавилон кухймнйлын нонон ганатын еврейл хутэлтын бидечэл. Сусадū Мардокей гэрбйчй умун иудей бичэ. Нуңан акинми хунātпāн, Еспирь гэрбйчйвэ, иргидечэ. Хунāt гудей дэрчй, иллэчй-дэ бичэ. Энинин, аминин бучэлэтын, Мардокей Еспирьвэ хунātъяви гачā. Упкат дүннэ оёлын гудейл хунйлта Суса городтū умунувчэлэтын, Еспирьвэ тэгэмэр дйолāн нйан эрйчэл. Тэгэмэр упкат хуңтул гудей хунйлдук Еспирьвэ кэтэтмэрит аявчā. Нуңан, Еспирь дылдүн тэгэмэрдбй тоңоллово тэтывнэ, тэгэмэр ахйян овкāнчā. Еспирь дярин тэгэмэр хэгдыгүл хавамнйлдүви, бэлэчимнйлдүви-дэ сō хэгды туювунмэ бчā, бэел тар инэңйдū эдэтын хавалла ипкэчэ, тэгэмэрдбй мёвандукпи кэтэл анйурва бүтычэ. Еспирь бимй, акинин Мардокей гуннэдин, экуды тэгэдук тэкэчйви эчэ гунэ.

Дагали тэгэмэр умун хэгдыгү бэеңнй, Аман гэрбйчйвэ, упкат гйл хэгдыгүл бэел оёлытын бэгинди иливчā. Тэгэмэр дйодүн хавалдярйл Аман дюлэдүн дэрэтпэр дүннэткй тыкнэл, уңкеробкйл бичэл, таргачйн тэгэмэр ипкэнин бичэ. Мардокей-нйон эвкй дүннэткй тыкнэ, уңкерорэ-дэ бичэ. Аман тыкүлчā, Артаксеракс дүннэлдүн бидерйл иудеилвэ упкатпатын ачинңидāви дялдāчā.

Нуңан тэгэмэр Артаксеракстū гунчэ: «Сй дүннэлдүс йдү-дэ хуңтул тэгэл сигдылэдүтын умун тэгэ бихин. Нуңартын итылтын гйл тэгэл итылдуктын хуңтул, тэгэмэр итылвāн-ка нуңартын эвкйл дялувра». Тэгэмэр Амандū мэнин эётчэрийгэчйнин тар тэгэдү одāн гунчэ. Артаксеракс бэеңилин упкат дүннэлдулэн дукувурва сурувчэл, тар дукувурдū дукувчā: умун инэңйдū, дяндиюгй бэга (Адар бэга) дян или инэңйдүн, упкат иудеилвэ хулукүрдук сагдбймактулā, хутэтэй, ахалтай ачинңйкаллу, нуңардүтын бихйвэн упкатпāн дёромйкаллу. Таргачйн, тэгэмэр тар ипкэнин иснан дүннэтыкйндū иудеилдү сō биргэ бчā: нуңартын девгэвэ эчэтын илэчэрэ, соңондук соңон ючэн.



ЕСПИРЬ – АХЙ-ТЭГЭМЭР

(гѣ хан)

Мардокей, тарā сакса, Еспирьдү тэгэмэр ипкэнмэн мэтэвчэ, Еспирь, тэгэмэрдүлэ нэнэксэ, мэннйви тэгэви айдан, тэгэмэр иудеилвэ муландан гэлэнивкэнчэ. Еспирь бокандуливи Мардокейдү гунивкэнчэ: «Тэгэмэр энэн эрйрэ бэе нуңан дөгү дюлан йрэкин, нуңанман бунй-нйон алатчавкй. Тэгэмэр мэннйви алтама тьевунми дюлэскй даринакин-ка – тар йчэ бэе йникин эмэнмудеңэн. Минэ-кэ тэгэмэр энэн эрйрэ иландяр инеңйл йлтэнэ». Тадү Мардокей Еспирьдү гунчэ: «Сй, тэгэмэр дюдүн биденэ, упкат иудеилдук эмукин йникин эмэнмудеңэс экэл гунчэрэ. Нй саран, эргэчйр инеңйл дьянәттуктын, сй ахй-тэгэмэр бчас биде-нән?» Еспирь Мардокейдү гунчэ: «Нэнэкэл, Сусадү бихйл упкат иуде-илвэ умйвквал, бй дярив девгэвэ экэллу илэчэрэ, инең-кэт, долбо-кот илаллава экэллу деврэ, умна-дә. Бй-дэ мэннйилнүнми бокәр-ахалнүнми девгэе-дэ, мје-дэ нян этэм илэчэрэ, тар амардукин итыва-дә дэптыкй бичэлин, бй тэгэмэрдүлэ сурудеңэв, тадү буңэт бимй, будеңэв». Тар дьяракин, Мардокейва локодөви эрү мөвачй Аман дюрдяр тунңа мет-ричй гугда локовунма бчә.

Или инеңйдү Еспирь, тэгэмэрдй тэгэви тэтыксэ, тэгэмэр дөгү дюлан нэнэчэ, тэгэмэр тэгэкин илитчарй комнаталан йчэ. Тэгэмэр Еспирьты-кй алтама тьевунми дюлэскй даринчә. Еспирь, дагамакса, тьевунмә нәлатпи эркучэ, тар-ты инеңйдү тэгэмэрвэ Аманнүнма туювундулэ эрйчэ. Тэгэмэр Аманнүн туювундулэ эмэчэл. Аракйва умдьярактын, тэгэмэр ханнүчә: «Эва сй ээгчәнни, ахй-тэгэмэр Еспирь? Экунма сй гэләнденни?» Ахй-тэгэмэр гунчэ: «Бй йникин бидэви ээгчэм, миннй тэгэв йникин эмэнмудән гэләдем. Бү – бй, миннй тэгэв-дэ, будэвэр униевчэл бихилвун». Тыкән тэгэмэр нуңан ахйн евреимнү бихйвән сә-чә, Аман мудурән улөкпән тылчэ. Тэгэмэр ипкэндин Аман Мардокейва локодөви онан локовундү мәннин локовчө бичән.

Тар-дә бичэлин, тэгэмэр сәмалкйдин ючэ ипкән, Персиядү бихй иудеилвэ ачиңридү он-кат амаскй эңэт овра бичэ. Тэли тэгэмэр ип-кэндин дукулар омакта ипкэнмә дукучал: тэгэмэр омакта ипкэндулин упкат иудеил городылдүвар умунупиксэл, мэннйивэр эрйинмэр дыхүтңэт бичэтын. Индиядук Епиопиямактулә умун нямә дюрдяр надан дүннәл-дулән химәл мурирди бәел сурутгычэл, дагалй тар дүннәл бэгсәлдулэтын тэгэмэр ипкэнмән ихивчәл. Еврейл йникир эмәнмунэвэтын дентүдатын Мардокей анңанйтыкйн Пурим гунмурйвэ туювунмә брй бчән.



НĚМИЯ ИЕРУСАЛІМ ДĚЛОМО ОЛДОНОН* ӨДЯРАН

НĚмия, Персия тэгэмĕрин Артаксеракс хавамнїлдукин умунтын бичĕ, сөткү городтү Сусадү бидечĕ.

Иерусалимдук умун иудей Персиялā мучүчā. Нуңандукин НĚмия Иерусалимдулї, тадү эмэнмучĕл иудеилдулї ханнүкталчālāн, нуңан НĚмиядү тыкĕн, гуннэ, улгучĕнчĕ: «Вавилондулā эчїр суруврэ, дүннэдүвэр эмэнмучĕл евреил хэгды биргэвэ ичедерэ, тырэвдерэ. Иерусалим дĕломо олдонин сукчавчā, город уркэлин дегдївчĕ». Эр улгучĕннэвĕн дöldыксā, НĚмия тэгĕчĕ, соңолчō. Нуңан, адїллава-кат девгĕе-кэт энэ илĕчĕрэ, мэргĕдечĕ, тэгэмĕр Артаксеракс нуңанмāн Иерусалимтыкї тїндĕн, тадү город дĕломо олдонмōн өмнак Сэвэкїдү уңкерōдечĕ.

Тэгэмĕр Артаксеракс НĚмиява Иерусалимдулā тїнчĕ, НĚмия-ка иудеилнүн сукчавчā город олдонмōн, уркэлвĕн-дĕ өлчā. Иудеил булэхэлтын, өдярїватын дöldыксāl, нїлĕвкĕнденĕл, эдĕтын бра өлгачилчāl. НĚмия-ка бĕеңилдүви самнарва, гидалва, бэрилвэ-дĕ бүтїчĕ. Город олдонмōн өмнакил, дĕлолво эмувдерїл бĕел умун нāлатпар хавалдячāтын, гĕ нāладүвар самнарилвар-вал, гидалвар-вал, бэрилвэр-вэл дявүчадячāтын. Упкат город олдөрвōн өдярїл самнаричїл бичĕл. Нуңартын инĕнївэ, долбонїва хавалдячāl. Сэвĕкї нāлан хавалдярїлва дыхүтчĕчĕ. Вавилончĕр кухїмнїлин Иерусалимма сукчанатын, дегдїнĕтын умун нямā дыгиндяр анңанил їлтĕнчĕлĕтын, Иерусалим олдонин өвчā бичĕн.

Надї бĕга өчālāн, упкат бĕел город нĕптĕкэдүн умунупчĕл. Хирурї Есрадү Моисĕй итын дукувунмāн эмувувкĕнчĕл, тар итыва Бĕгин Израильдү бүчĕ бичĕ. Хирурї Есдра, иты дукувунмāн эмэвуксĕ, упкат умунупчĕл бĕелдү-дĕ, ахāлдү-дā, упкат тылдэрїлдү нĕрїлдерїдук инĕн дулмақтулāн таңдячā. Упкат дōлчатчарїл сĕртын иты дукувунин түрĕрвĕн аямат дōлчатчачāl. Есдра Бĕгинмэ, хэгдымэмэ Сэвĕкївэ, хиргĕчĕ, упкат бĕел-кэ гундечĕл: «Тыкĕн-ты бигин, тыкĕн-ты бигин», нāлалвар няңняткї угириксĕл, тадук упкат дүннĕткї тыкĕнĕл, Бĕгиндү уңкерōдечĕл.

НĚМИЯ 1 – 8

* Иерусалим дĕломо олдонин – стена вокруг города Иерусалим.



ИСРАИЛЬ ТЭГЭН СЭВЭЖИЛЭ МУЧҮДЯРАН

Тар бѣга дѳрдѳр дыгй инѳнѳйдѳн Исраиль упкат бѣелин – девгѣ эхйл илѣчѣрѣ, коркѳлѳй* тѳргѳдук улливчѣ бѣе будѣкин тѣттѳ тѣтѳчѳйл, умунупчѣл. Девгѣвѣ эхйл илѣчѣрѣ иудеил итыдитын дылилтын хулѣптѣнди бургивчѣл бичѣтын. Исраиль бѣелин, хуѳтул тѣгѣлдук хѣрѣкѣ хуѣчиксѣл, нѣлумѳхѳйлвѣ ѳналивар, амтѳлтын эрѳвѣ ѳналитын Сѣвѣкѳйдѳ гундечѣл. Илитчанал, Бѣгин, мѣннѳивѣр Сѣвѣкѳѳнмѣр итын дукувундукин илан чѳхилва таѳндячѳл. Таѳниксѳл, уѳкерѳденѣл, Бѣгиндѳ, мѣннѳидѳвѣр Сѣвѣкѳнѳдѳвѣр, илан чѳхилва нѣлумѳхѳивѣ ѳнавар улгучѣндечѣл. Левѳтыл Йсѳс, Вания, Кадмѳл, Севания, Вунний, Серевия, Вания, Хенани-дѳ, угѳлѣ илитчанал, Бѣгинтыкѳивѣр, мѣннѳйткѳивѣр Сѣвѣкѳнѳтыкѳивѣр, игдѳйт тѣпкѣдечѣл. Левѳтыл гунчѣл: «Илкаллу, Бѣгинмѣ, мѣннѳивѣр Сѣвѣкѳнѳмѣр, ѳкин-дѳ кѣнѣдекѣллу. Кѣнѣвдерѳлдук кѣнѣвдерѳ, ѣкудѳ-кат кѣнѣвдѣрѳл тѳрѣрдук гугдатмар, кѣнѣрѳлдук гугдатмар Синнѳ Гѣрбѳс, Бѣгин! Сѳ, Бѣгин, умун-нѳн бихинни, Синдук хуѳтул сѣвѣкѳл ѳчир. Сѳ нянѳява, тадѳ бихѳлвѣ упкатпатын-дѳ, дѳннѣвѣ, тадѳ бихѳлвѣ упкатпатын-дѳ, лѳмулва, тарилдѳ бихѳлвѣ упкатпатын-дѳ ѳчѳс, Сѳ упкаттѳ бинѳвѣ бѳденни, нянѳядѳ бихѳл ѳхиктал Синдѳ уѳкерѳдерѣ».

Тѣгѣ, нѣлумѳхѳивѣ ѳнави, Бѣгиндук адаганави сѳмат мулѳнна, уѳкерѳдечѣ. Нуѳартын гунчѣл: «Ѣхѳлѣ, Сѣвѣкѳивун муннѳ, Сѳ сѳкѳн, ѣнѣхѳ, нѣлѣвсѳпчу бихинни, Мѣннѳиви гунмѣчинми ѳдѣденни, Мѣннѳиви тѣгѣви мулѳндярѳ бихинни! Бѳ, муннѳл тѣгѣмѣрилвун, муннѳл кинѳхилвун, хирурѳлвун, Синнѳ тѳрѣнмѣс ихиврѳл бѣѣнилвун, амтѳлвун, упкат Синнѳ тѣгѣс Ассирия тѣгѣмѣрилин инѣнѳилдуктын инѣнмѣндѣлѣн ахакѳн биргѣвѣ ичѣчѣвун Сѳ ѣкѣл гунчѣрѣ. Сѳ ѣлѣкинди мунѣ кѣхѣгѳчѣс; Сѳ мунѣ тѣдѣт буруйдѳчѳс, бѳ-кѣ буруичѳл бихилвун. Тарит бѳ дукувунди тѳрѣнмѣр бѳдерѣв – бѳ Сѣвѣкѳ итыдин ѳдяѳѳавун, упкат ѳдѣкѳичилвѳн-дѳ, нюннѳнѣлвѣн-дѣ дялувдяѳавун. Ѣр дукувундѳ муннѳл бѣгсѣлвун, левѳтылвун, хирурѳлвун сѳмалкѳлвар нѣдерѣ». Бѣел хѣгдыгѳлтын, ѣр гунмѣчиндѳ гѣрбѳвѣр дукуксѳл, мѣннѳлвѣр сѳмалкѳлвар нѣчѣтын. Тарилдук хуѳтул бѣел, хирурѳл, левѳтыл, уркѣвѣ ѣтѣѣчимнѳл, икѣмнѳл, Сѣвѣкѳ дѳдѳн хавалдѳрѳл, упкат хуѳтул тѣгѣл ѣр дѳннѣдѳ Сѣвѣкѳ итыдин билчѣл, нуѳартын ахѳлтын, ѳмолгилтын, хунѳлтын, упкат тылдерѳл бѣел гиркилнѳн, тѣгѣ хѣгдыгѳлнѳнин, умунупчѣл, умундѳ ѣр гунмѣчинмѣ дялуврѳйдѳ андагачѳл.

НѢМИЯ 9:1–6; 9:32 – 10:29

* Коркѳлѳй – грубѳй (ѳ ткани).



ИОВ БИРГЭВЭ ИЧЭДЕРЭН

Ус гунмурй дүннэдү Сэвэкивэ одёдөрй, сō баян Иов гэрбийчй бэе бидечэ. Нй-кэт дюлэдүн нуңан буруйъя ачин бичэн, нүңнэт бидерй, Сэвэкивэ дōлчатчарй, экун-кат эрүдук горолō агилдярй бэе бичэ. Нуңан надан омологичй, илан хунāдичй бичэн.

Умнэкэн хāрги Сэвэкилэ эмэчэ, Бэгин нуңандукин ханңүчā: «Йдук сй эмэнни?» Хāрги гунчэ: «Бй дүннэлй гиркуктам, дүннэвэ упкатпāн пэрийм». Бэгин нуңандукин ханңүчā: «Сй Минңй-вэ бōкāнмав Иовва ичэнни-гү? Дүннэдү нуңанңачйин хунту бэе ачин: нй-кэт дюлэдүн нуңан буруйъя ачин бихин, нүңнэт бидерй, Сэвэкивэ дōлчатчарй, экун-кат эрүдук горолō агилдярй бэе бихин». Тадү хāрги Бэгиндү гунчэ: «Иов тамана ачинди-гү Синэвэ дōлчатчаран? Сй-гү эңнэнни нуңанмāн, нуңан дйовāн, нуңандүн бихйвэ упкатпāн дыхүттэ? Нуңан дйарйвāн Сй хиргэчэс, тарит нуңан авдүлин дүннэлй, кэтэлденэл, гиркуктадяра. Сй нāлави дюлэскй угириксэ, нуңанңйвāн упкатпāн ачинңйракис, – тэлий нуңан Синэ хиргэдеңэн-нү?» Сэвэки-кэ хāргидү гунчэ: «Упкат нуңандүн бихй синңй нāладүс».

Хāрги, тарā дōлдыксā, Иовтү эр-тар эрүлвэ бōлчā. Нуңан Иов хутэлвэн упкатпатын бувкэнчэ, идэгэлвэн упкатпатын сукчачā. Иов Сэвэкивэ энэ упчурэ-кэт, ниңйрэ-кэт, гунчэ: «Бэгин бүчэн, Бэгин гачāн-дā, Бэгин гэрбйин хиргэвугин!» Ахйдүви-ка гунчэ: «Бэгиндук аява гадынал, эрүе эңэтыт гара-гү?» Умун-кэт түрэнди Иов Сэвэки дюлэдүн эчэ нјлүмүхйвэ бōра. Тэлий хāрги нуңанмāн сō ургэхй бумүкит бумүвкэнчэ – нуңан дылдукпи халгармāктулāви хуемчэ. Иов, хэгды биргэвэ ичэденэ, сōт мэргэлчэ.

Нуңан илан гиркилин, Иов биргэлэ йнэвэн дōлдыксāl, нуңанмāн муландāвар эмэчэл. Мудандүн-ка тарил нуңанмāн буруйдāчāl: нјлүмүхйвэ эчэ бōра бэевэ Сэвэки эвкй кэхэгйрэ – тарит Иов эма-вал буруйва бчāн бидеңэн, гундечэл. Иов-ка ноноптыгачйинми эва-кат эрүвэ бōнави эчэ бакара. Гиркилнүнми-нйон улгүчэмэттын элэкин эчэн бирэ. Нуңан Сэвэкинүн улгүчэмэттэви ээтчэчэн. Иов экунма бōналйви эргэчйин биргэвэ ичэдерэн сādāви ханңү-дячā, буруйъя ачинми тэдэвкй бичэ: «Бй буруйъя ачин бихйвэв Ичэвкэндерй йникин. Бй тарā сām. Упкат буруйдāрйилдук Нуңан минэ дыхүттэви илдяңан».

ИОВ 1; 2; 4; 5; 19:25–26



ИОВ БИРГЭВЭ ИЧЭНЭН АМАРДҮН

Иов илан гиркилнүнми улгучэмэтчэрэкин, умнэт эңэхї Эдын йгин дѳлдывчā, тар эдындук Бэгин Мэнин дылганин йннүдерэн*. Сэвэкї Иовдук ханнүлчā, тар ханнүрдү бэе эңэт гунэ бичэ, тыкэн Иов Бэгин Экумма бдярївāн эңэтпи улгумїрэ тылчэ. Сэвэкї мит Нуңандулын дялдārїдукит хэгдытмэр бивкї. Бэгин түрэтмї этэчэлэн, Иов Нуңандүн гунчэ: «Сї упкатпа одас эңэхїчї бихївэс бї сām, Сї одави ээттївэс дэптыкї нї-кэт этэн бра».

Сэвэкї, Иовва биргэвэ ичэвкэниксэ, нуңан сэмнїнэвэн упкатпāн амаскї бучэ, нонон нуңандүн бихїдукин дюрэ кэтэтмэр уңчэ. Гиркилтыкїн-кэ, Нуңандулын эчэдуктын Иовгачїн тэдэвэ гунэ, Бэгин сѳт тыкүлчā. Тарит Сэвэкї нуңартын мэрдулївэр хулганїдāтын ипкэчэ, Иовтү-ка нуңардулїтын уңкерѳдэн гунчэ. Иов-нїѳн уңкерѳрїдүн Нуңан дэкчаңāн гунчэ. Иов гиркилин Бэгин ипкэнэвэн дялувчāл, Иов уңкерѳнэ-лїн-дэ Сэвэкї нуңартыкїтын эрүвэ дялдүви эчэн дявүчара.

Иов тар кэтэ биргэлвэ ичэнэн йлтэнчэлэн, нуңандулан акнїлин, экнїлин, упкат сārї бэеңилин-дэ эмэксэл, нуңандүн анївурва бучэл. Сэвэкї Иов амаргүл инэңйлвэн ноногүлдукин хулэкэт хиргэчэ. Биргэлвэ ичэнэн амардүн Иов горово бидечэ, нуңандүн надан омоглїл, илан хунїл балдычāл. Дүннэ оелїн Иов хунїлгачїрин хуңтул аял ахāl āчир бичэтын. Иов, сагданиксā, кутучї бинїтпи дялувуксā, āчин бчāн.

ИОВ 38 – 42

* Йннүдемї – звучать, раздаваться.



ИКЭР КНИГАТЫН

Икэр дукувунтын – упкат Библия книгалдуктын кэтэт таңивувкй книга. Тар книгадү умун нямā тунҗадяр музыканун икэврйл икэр дукувчāl. Икэрдү Сэвэкйвэ тэдедерйл бәел мевардүтын экун бихин, тар икэвувкй: дүннэдү эрү одяридукин мэргән, нэрин хактырава давдыриван илкичэри*, нэлумүхийлвэ онадуквар адагадарй, айвдәвар ээтчэриывэр дялудяри. Угүмэл икэрдү Мессия, хунтут гунмй, Киристос эмедерйн икэвувкй. Давид икэр кэтэгүвэтын дукучā. Тарит Библия икэрдүлйн гунденэл, Давид икэрдүлйн гунивкйл. Тадү хунтул-дэ бәелди дукувчāl икэр нян бихи.

Кэтэ хиристиандыл үнкеровурдү Библия икэрдүкин түрэртын бихи. Сү он эргэчир икэр бихивэтын сәдәхун, эр книгадү, бү дюр икэрвэ йврэв.

Икән 1

Эрүвэ одярил бәел бидерйгэчиртын эхи бидерэ – тар кутучй бәе. Сэвэкй ээтчэриывән эхил дялувра бәегэчирвэ эхй урэрэ бәе – тар кутучй бәе. Упкат аява ичэмэйивкйл бәелвэ агилдарй – тар кутучй бәе. Инэ-нйвэ-долбонйва Сэвэкй итыван дялдәдарй – тар кутучй бәе. Нуҗан мүчй дүннэдү иливувчā мөва урэдери, инэҗин эмэрэкин, балдывкәва балдывувкй. Авданналин окин-кат эвкйл олара**, нуҗан эва-кат оллакин, упкачин аят бувкй. Эрүвэ одярилдү-ка тар эхин ода, нуҗартын хулэптәнҗэчйн эдынди хувувдевкйл.

Тарит эрүвэ одярил Сэвэкй дюлэдүн уңкилдывдеңэтын, Сэвэкйвэ тэдерйл бәел сигдылэдүтын нуҗартын этэрэ бирэ-дэ. Бәгин упкат нүҗнэ хоктолий нэнедерйлдулий хивйнчадывкй, Нуҗанман-ка эвкй дөлчатчара сокоривувкй.

Икән 150

Сэвэкй дюдүн Нуҗанман кәнәдекэллу! Нуҗанман, нянҗядү бихй Эңэ-хймэмэвэ, кәнәдекэллу! Нуҗанман эңэхийлйн кәнәдекэллу – Нуҗан бәе сөхйриван одявкй. Нуҗан эңэхин мудана ачин. Орёвурди эвиденэл, Нуҗанман кәнәдекэллу, Нуҗанман лирарди-дә, арпалди-дә эвиденэл, кәнәдекэллу!

Нуҗанман тымпанди-дә, хэкинди-дэ кәнәдекэллу! Нуҗанман струналди-дә, свирелилди-дэ кәнәдекэллу! Нуҗанман игдбй йгичй кимвалалди*** кәнәдекэллу, Нуҗанман игдбй дылгачй кимвалалди-дә кәнәдекэллу! Эриндерйтыкйн Бәгинмэ кәнәдегин!

Аллилуия!****

* Илкичэри – *надеющийся*.

** Оламй – *увядать, желтеть (о листьях)*.

*** Кимвал – *тар ноноптыма музыкальной инструмент*.

**** Аллилуия – *тар еврейдыт «Бәгинмэ кәнәдекэллу»*.



ИКЭРДУК СТИХИЛВЭ ДЁНЧАДЯГАТ

Синэ гэлэктэдерйлвэ Сй эхйлс эмэнэ, Синэ сядярйл бээл
Синэ тэдёдеңэтын, Бэгин (9:11).

Няңня Сэвэки эңэхйвэн ичэвкэндэрэн, Нуңан нјалалин бна-
ватын мэтэвдэрэн-дэ (18:2).

Дүннэ упкачин Бэгиндук нјэлэгин; Нуңан дюлэдүн упкат
бугадү бидерйл силгиндектын (32:8).

Бэгин нјалалдүн мәннјйвэр бинйвэр дявавкәкаллу, тәли Бэ-
гин аявән сядяңахун! Нуңанман тэдәри бэе – тар кутучй! (33:9).

Бинйви хоктовон Бэгиндү бүкәл, Нуңандүн мәнми дявав-
кәкал, Нуңан аят бдяңән (36:5).

Мэргәри инэңјйдүви Минэ эрикәл; Бй синэ айдяңав, сй-кә
Минэ кәнёдеңэс (49:15).

Сэвэки, мёванмав дучама бәкал, тэдёвэв эңэхйтмэр бәкал
(50:12).

Тэгә! Окин-дә Нуңанман тэдёдекәллу; Нуңандүн мёварвар
нйдекәллу; Сэвэки – митнй дыхүтгы дјот бихин (61:9).

Упкат буга бээлин Сй мунэ нюнјйдерйвэс сәктын, упкат
тәгәл Сй бээлвэ айдяриवास ичәктын (66:3).

Урәл эделйтын бвра, Сй дүннэвэ-дэ, бугава-дә бчәс, дяландук
дяландула бкин-дә Сй Сэвэки бихинни (89:3).

Бэгин-кә минэ дыхүчивкй, бй Нуңаннүнин эхим әкундук-тә
нјэлэрә (93:22).

Миннј омйв, Бэгинмә хиргәдекәл, Нуңан синдү аява бнавән
әкәл омјоро (102:2).

Дүннәдук няңня гугдагачйнин, тыкән эңэхит Бэгин Нуңан-
ман нјэләдерйлвэ аявдяран (102:11).

Суңтал дялил тәкэнтын – Бэгин сәдукин нјэләри (110:10).

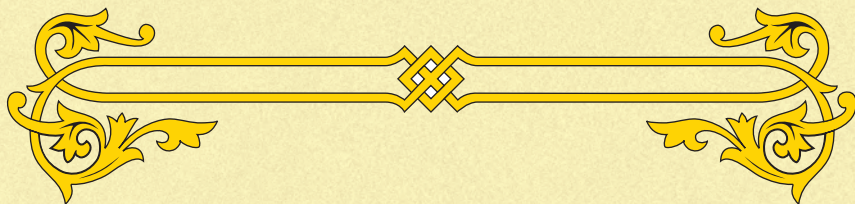
Бэгин минэ дыхүтчәридукин бй эхим әкундук-кат нјэлэрә:
бэе әкунма миндү бдяңән? (117:6).

Илмакта бэе буруйя ачин он биңэтын? Сй гуннәгәчйнни
биңэтын (118:9).

Бй Синнј бихим – минэ айкал (118:94).

Соңодёнол, путәдечәл – урунденәл, хоңнидяңатын (125:5).

Упкат Нуңанман эридерйлдү, упкат, Нуңанман тэдёденәл,
эридерйлдү – Бэгин дага бивкй (144:18).



*Синҗү Түрәнни –
бинидүв нэривун.
Тар минҗү хоктово
нэривдевки.*

Икэн 118:105

ГУНМУВКЭЛ КНИГАТЫН

Библия умун книган Соломон гунмувкэлин книган гэрбйчи-вувкй. Эр книгадү илмактал бээлдү таткәрил гунмувкэл бихи. Кэтэгүвэтын дяличй тэгэмэр Соломон дукучә. Тар гунмувкэлдү дукувчә: суңтал дялил, нүңнә бинй, Сэвәкй сөдукин нәләрй, сәрй, эрүвә энә бра бдярй, нәладүви мәнми маннит дявучарй, Сэвәкйвэ тәдәрй, дөгорилдү бәлэтты, булэхэлвә муләннй, хутэлвә иргирй, эхй улөкиттә, тәдәт бдярй, дяличйт дялдәрй тадук-кат хунту. Гунмувкэл книгадүтын дукувчәл таткәрил түрэр хадыва-тын таңнәт:

Суңтал дялил тәкәнтын – Бәгин сөдукин нәләрй; дулбур* бәел-нйон суңтал дялилта-дә, таткәриллта-дә эвкйл аявра.

Хутәв минңй, аминни таткәдярйвән дөлчаткал, энинни гун-нәвән экәл алтына.

Хутәв минңй! Нәлумүхйвә бдярил синә нәлумүхйвә бвкә-нактын, тарә экәл бра.

Упкат мевандиви Бәгинмә тәдәкәл, мәннйтпи иргәтпи экәл бирә. Упкат бдяридүви Нуңанман сәдякал, тәлй Нуңан синдү тәдәмә хоктово нюңнйдеңән.

Бәгин кэхәгидерйвән, хутәв минңй, экәл бәра, Нуңан эрү-вә бдярйвас буруйдәракин, экәл ургә гунә; амин омологиви аяврйгачйнин Бәгин аявувкй, тарит Нуңан аяврйви кэхә-гйвкй-дә.

Дөготчорйва тырәвкй бәе, тар нуңанман Очәва болгидяран; Бәгинмә аявдярй-ка дөготчорйдү аява бвкй.

Нүңнә хоктоли нәнәдерй тәгә угириувувкй, нәлумүхйвә бдярй тәгә хәргискй тыкиувувкй.

Бәе хоктови дялдәвкй, Бәгин-кә хоктоливи нуңанман эл-гәвкй.

Аминми баянман ачинңйдярй, энинми эрәсчәрй – тар эрү, дәрәе ачин омологи бивкй.

Хокто дәрәндукин илмакта бәевә аят таткәмй, нуңан сагдан-даләви тар хоктодукпи этән алтына.

Буләнни демүкин бихикин, колобот нуңанман улйкәл; ум-мүдярй-ка бихикин, нуңандүн мӯе бүкәл.

* Дулбун – *глупый*.



АЛАГҮМНӢ КНИГАН

Библияду Соломон Гунмувкэлин книгатын амардукин Алагүмнӓ книган, хуңту түрэнди гунмӓ, Екклесиаст, одяран. Тар книгадү сӓ аял, суңтал дялил, Гунмувкэл книгадүтын алагүдярил түрэр дукувнаватын урэхэл. Эр адькӓр тар книгадү бихил строкал.

«Упкат хитэмэ», — алагүмнӓ гунчэн, — «упкат хитэмэ, упкат тыливгэнэ ачин!»

Мэргэн инендук аятмар: мэргэн дэрэдү бихикин, бэе меванин дуютмэр одявкӓ.

Суңта дял кухӓмнӓ бэрдукин аятмар; умун-кэ эрүвэ оча — кэтэ аява ачинӓйвкӓ.

Чопково улэдери менин тала тыкивкӓ; куревэ сукчачава тадү бихӓ кулӓн аркивкӓ.

Колобови мӓлэ нӓдакал, тар-да бичӓлӓн, кэтэ инӓнӓйл илтэнчӓлӓтын, колобоңни нӓн бакадяңас.

Илмакта бэе, илмактадүви урундекэл, илмактадүс синӓнӓ меванни урундегин, меванни эӓтчӓдеривӓн-дӓ, эхалли аывдӓрийватын-да одякал; сакал-ниӓн: сӓй упкат бӓналиви Сӓвӓкӓ дӓюлӓдӓн түрӓнми дӓвӓчӓдяңас.

Илмактадүви, ургӓ инӓнӓйлли, анӓнӓйлли-да эделӓтын эмӓрӓ, эделӓс гунӓ: «Эр анӓнӓйлдү бӓй урунмӓ эхим ичӓрӓ!» синӓ Очава дӓнчӓдякал. Дылача, бӓга-да, охиктал-да хактыралдалӓтын, тыгдӓчӓлӓн, бӓмактал туксул нӓн эделӓтын умунуптӓ, синӓ Очава экӓл омӓоро. Тарил инӓнӓйлдү синӓнӓйл нӓлалли силгилдеӓнӓтын, синӓнӓйл эӓхӓйчӓйл халгарри нӓкчоргодӓнӓтын; синӓнӓйл иктӓлли бурӓйвчӓлдуктын адькӓр эмӓнмудеӓнӓтын, сӓй бурдукпа эрӓт сӓдяӓңас; эхалдүс хактыравдяӓн; сӓрри тулӓйлӓ агдӓйва эвкӓйл дӓлдӓра одӓнӓтын; синӓнӓйл дылганни симӓлӓйл одӓнӓн; петух тӓпкӓллӓкин, долбонӓйва эвкӓйл ахӓина, тымалтана иливкӓйл одӓнӓс; упкат икӓр симӓургадяӓнӓтын; тӓктӓдемай синдү ургӓ одӓнӓн, гиркудяна, нюркӓнчадӓви нӓлӓвкӓйл одӓнӓс; синӓнӓйл нӓбриктӓлли миндаль чӓурикалгачӓйрин багдамал одӓнӓнӓтын, сӓй ургӓ сивсикӓйгачӓйн хӓтӓкуктӓдеӓнӓс, девдӓви эдеӓнӓс эӓттӓ, бидеӓви-кӓ сӓй эхӓй эӓттӓ одӓнӓс. Сӓй бӓкин-да эхӓйдукпи юрӓ, дӓюдүви нӓвдеӓнӓс, синӓ имӓдӓрийл тулӓйлӓ соӓодӓнӓтын. Мӓнӓумӓ куйиргикӓн эделӓйн пӓхиргӓрӓ, алтама уивун эделӓйн тӓкӓргӓрӓ, мӓлӓкӓйт дагадӓн тыгӓ эделӓйн капургара, мӓлӓкӓйт оӓн хоролиӓнкин эделӓйн няпчургара, синӓ Очава дӓнчӓдякал. Хулӓптӓн овча бӓе иллӓн дӓннӓлӓ мучӓдӓнӓн, Сӓвӓкӓйт бӓувчӓ омӓин-ка Сӓвӓкӓйлӓ мучӓдӓнӓн.



СЭВЭКҮЙ ТҮРЭРВЭН ИХИВРҮЙЛ БЭЭЛ

Нонопты Гунмэчин кэтэ книгалдүн Сэвэки түрэрвэн ихиврүл бээл улгучэннэтын дукувчā. Тар бээл гэрбилтын: Исаия, Иеремия (нуңандүн Варук бэлэтчэчэ), Иесекіля, Данїл, дяндјор хуңтул бээл-дэ. Тар дяндјор бээл книгалтын нуңартын гэрбилдитын гэрбїчивкїл. Эр Осия, Иоиль, Амос, Авдий, Иона, Микей, Наум, Аввакум, Сопония, Аггей, Сакария, Малакия. Нуңартын книгалтын хэгды эчїр бихї, тарит нуңартын «хулукүр» гэрбїчивувкїл.

Сэвэки түрэрвэн ихиврүл бээл экун дюлэскї одярївāн сāнукитын. Тар-дā бичэлїн, таригда эчэ бирэ. Нуңартын бээлдү экун бинїдүтын одярївāн тыливкэнңэт бичэтын – нонон, эхиткэн, дюлэскїптыдү-дэ. Сэвэки түрэрвэн ихиврүл бээл омңокос Израильдү нуңан буга упкат тэгэлдукин хуңту бихївэн дєнмувкāнивкїл бичэтын. Израиль – Сэвэки Мэнңйтпи гэрбїнэн тэгэңин, Нуңан эр тэгэнүн гунмэчинмэ очāн. Эр тэгэ дюлэскї бинїн бугадү экун-дā одярїдукин эхин камавдяра*, нуңан бинїн Бэгиндү-нїон тэдєдерїдукин ая-гү, эрү-гү бидеңэн. Книгалдүтын Сэвэки түрэрвэн ихиврүл бээл Израильва, эрүвэ одярїлїн, сэлэвкїл. Тар-дā бичэлїн, нуңартын мудандү Израиль Бэгиндүлэви, Сэвэкїлэви, мучүдяңāн, Нуңандүн айвдяңāн, гуннэл, сөт тэдєдечэл.

Сэвэки түрэрвэн ихиврүл бээл Израильдү мэнңїлвэр дялилвар эвкїл гундерэ бичэл – Сэвэки Мэнин нуңардулїтын дялилви гундевкї бичэ. Сэвэки түрэрвэн ихиврүл бээл түрэрдүтын кэтэ бээл аят эвкї тыллэ сāmалкїл-дā, тāгивкāl-дā бичэл. Кэтэ нямāl анңанїл їлтэнчэлэтын, бээл нуңартын гуннэтын тэдєвэн тāгивкїл бичэл. Сэвэки түрэрвэн ихиврүл бээл нонон гуннэтын, бугадү амаргүт экун бнан тāгивкїл бичэл. Таргачїн, Киристос балдырїн горо дюлэдүн, нуңартын бугалā Айнадя эмэңэтпэн, Нуңан бээлвэ нєлүмүхїлвэ одярїдуктын, бунїдук-тā айңātпāн, Мэнңїви мудана āчин тэгэмэрви иливрївāн гундечэл.

Эхиткэн, эр книгалдү нонон экун бинэвэн, нонон дюлэскї гунмувчэ эхиткэн дялуvнавāн таңдярап. Тарилдү илэл їргэчїр хоктолдулї Сэвэкїлэ эмэдерївэтын нїан таңдярап. Тар хоктолдулї эхиткэн-дэ бээл Сэвэкїлэ эмэвкїл.

* Камавмї – *зависеть*.



СЭВЭКЙ ТҮРЭРВЭН ИХИВРЙ БЭЕ ИСАИЯ

Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Исаия Израильдү Киристос балдырын дяпкун нямā анҗанйл дялэдүтын бидечэ. Нуҗан, элэмэтпи, Сэвэки эңэхилйн улгучэндечэ, Израиль тэгэн Сэвэкивэ улөкмэт тэдэрилйн, Бэгиндук алтындярилйтын гундечэ, нэлумүхивэ дярил бээл нэлумүхивэ элдэтын бра гэлэдечэ. Нуҗан кэтэ городыл он оҗатпатын, горолй нонон гунчэ.

Исаия тэгэви Сэвэкивэ тэдэдэн эридечэ. Умун эрийнэн эргэчйн: «Си эхинни-гү сара? Си эчэс-кү дөлдыра? Буга упкатпан Оча, окин-да йникин Бэгин Сэвэки эвкй дэррэ-дэ, абулла-да. Нуҗан дялдэрийн сунтамама, эхи нйдү-дэ савра. Нуҗан дэрүчэдү эңэхивэ бүвкй, абулчадү эңэхивэ анйвкй. Илмактал бээл дэриукил-дэ, юмбуукил-дэ, тыкиувкй, Бэгинмэ тэдэдерйл-кэ омакта эңэхие гадяувкй; кираргачйр дэктылэлдивэр угириуувкй, туксадянал, эвкй-кэ дэррэ, нэнэденэл-дэ, эвкй дэррэ».

Исаия Мессия – бээлвэ Айнадя, – Исүс Киристос балдыриван гороё гунчэн. Нуҗан Киристос балдыриван, Нуҗан бинивэн, биргэлвэ ичэңэтпэн, буксэ арҗатпан – ады-да нямā анҗанйл йлтэнчэлэн оҗатпа упкатпан, Омакта Гунмэчин книгалдүн дукувчава, гундечэн.

Исаия Киристостули тыкэн гундечэ: «Нуҗан Мэндулэви митҗйл бумүкилвэт гакса, мит дярит муҗнанча; мит-кэ Сэвэки Нуҗанман кэхэгйрэн, тырэрэн-дэ гунчэңкит. Нуҗан-ка мит нэлумүхилвэ одяналит муҗнанча, Сэвэкивэ энэлит дөлчатта биргэвэ ичэдечэ бичэ; Сэвэки мит дярит Нуҗанман кэхэгйчэн, Нуҗан муҗнандяналйн мит авгарачат. Мит упкачит берулгачйр, кэйкэтнэл, бидечэт, бэетыкин гэлүнҗэчйн, мэнҗйливи хоктоливи гиркуктадячан; Бэгин-кэ Нуҗандулан мит нэлумүхилвэ онават тыкиувчэн. Нуҗанман дуктэётчэтын, Нуҗан-ка, энэ дэптылдырэ, муҗнандячан, амҗадукпи умун-кэт йгье эчэн юврэ; хулгакйтула Нуҗанман, беругачйнма вадавар, нэнэвдечэтын, берутканҗачйн инҗактаван усчарй дялэдүн дылганми эхин он-кат дөлдывкана, тыкэн-ты Нуҗан амҗадукпи умун-кэт йгье эчэн юврэ».

ИСАИЯ 40:28–31; 53:4–7



«САМНАРИЛДУКПАР ДҮННЭВЭ УЛЭВУРЭ ТАВИТЧАҢАТЫН...»

Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Исаия книгадун буга амаргү инэңйлдулин, горово алачивча Мессия тэгэмэрдүлин дукувча. Мессия – тар Сэвэки уңүэт онан бугава Айнадя, буга Бегинин-дэ.

Амаргү инэңйлдү

Сэвэки дюн илитчарин урэ упкат урэлдук гугдатмар одяңан,

талә упкат тэгэл нэнэдеңэтын,

суруксэл, гундеңэтын:

«Эмэкэллу, Сэвэки урэлэн түктыгэт,

Иаков Сэвэкин дюлан;

Нуңан Мэңңилдулин хоктолдулин гиркуриват митпэ алагүдяңан,

мит-кэ Нуңан удылдулин гиркукталдяңат».

Иерусалимдү бихи Сиондук Бегин түрэнми ювдеңэн.

Нуңан тэгэлвэ уңкилдыдеңэн-дэ, эрүвэ одярилватын ичэвкэндеңэн-дэ.

Нуңартын самнарилдукпар дүннэвэ улэвурэ тавитчаңатын,

гидалдукпар-ка – бурдукпа хонңивура одяңатын;

умун тэгэ хуңту тэгэ дэптыкын самнарви эдеңэн угиррэ,

дюлэски кухиндү эдеңэтын таткавра.

ИСАИЯ 2:2–4



«ЭРҮВЭ ЭДЕҢЭТЫН ӨРА...»

Бэгин Нуңан түрэнмэн ихиврй бээдү Исаиядү Мессия – Йсүс Киристос, Сэвэкй омологин – тэгэмэрин, бугадү-дә эрү, мэргэн-дэ ачин бракин, Экун оңатпан гунчэ.

Нуңан уңкилдывундү дёгорилва, муңналдырйлва дыхүт-чэңэн;

Нуңан түрэннин тьевунңэчйин дүннэлй иктэдеңэн, түрэнми эңэхйдин эрү бэевэ вадяңан.

Нуңан бкин-дә тоңнот, тэдёт-тэ уңкилдыдеңэн.

Тэлий иргичй бёруканнүн умундү аят бидеңэн, бāрс-ка гуратканнүн* умундү тоготчоңон; авдүчāн-дā, илмакта лев-дэ, огус-тā умундү бидеңэтын, хулукүн-кэ куңакāн нуңарватын элгэктэлдеңэн.

Мачāлэ-кэ хомотынүн умундү оңкоктодөңөн, тарил хутэлтын умундү тоготчоңотын;

лев, огускачйин, орбктово девдеңэн.

Хулукүн куңакāн кулйин дйон оёдүн эвйдеңэн-дэ, һāлави кулйин дйолāн дариндяңан-дā**.

Упкат Минңй урэдүв һй-кэт эрүвэ эдеңэн өра, Экун-кат этэн сукчавра:

мү лāмува дялуврйгачйинин

дүннэ Бэгин нюңнйиндин дялуувчā бидеңэн.

ИСАИЯ 11:4–9

* Гураткан – козлёнок.

** Даринмй – протянуть.



СЭВЭКҮЙ ТҮРЭРВЭН ИХИВРҮЙ БЭЕ ОСИЯ

Севернай дүннэ, Израиль, Бэгиндук алтынналйн, Израиль бэе-лин итыва эхйлтын дялувра, сэвэрдү уңкерөденэлитын-дэ мит нонон таңчат. Бэгин Израиль тэгэвэн, тэгэмэрилвэн-дэ нүңнэ хоктоло эмэдэтын, Мэнңылви түрэрви ихиврил бээлдуливи гундечэн, эхйлтын тарā дөлдыра, кэхэгидечэн-дэ. Тар-дā бичэлйн, Израиль тэгэн, тэгэмэрилин-дэ эчэтын нүңнэ хоктоло мучура. Тэгэмэрил, тэгэ-дэ эрүвэ өвкйл бичөл, сэвэрдү уңкерөдечэтын. Тарит Бэгин эр дүннэвэ сукчавкандāви, бидерй тэгэвэ булэхэл нāлалдүтын дявакандāви дялдāчāн. Севернай дүннэ эделйн āчин өра дагадүн Израильдү Сэвэки түрэрвэн ихиврил бээл Осия, Исаия, Микей-дэ йндечэтын. Осия книгадүн Сэвэки Израильнүн бинийтын эдбй ахйнүнми бидерй-гэчйнин ичэвкэнивки, тэгэ сэвэрдү уңкерөдерй – ахй эдбйдүви хуңту бэенүн улөкитчэрйгэчйнин ичэвкэнивки. Осия тарā тыкэн гунивки:

Бэгин түрэрвэн дөлдыкаллу, Израиль бээлин: дүннэдү тэдэ-кэт, мулāн-кат, Сэвэкивэ-кэт сāри āчиндулйн эр дүннэ бээлвэн Бэгин буруйдāдянāн. Ниңйин, улөк-тэ, бээлвэ вадярй, дөромйрй, ахй-мāндярй-эдбймэндерй-дэ мудана āчир бивкйл, сэксэдук сэксэвэ уңкулбувдерэ. Минңй тэгэв нүңнэ хоктово сādāви эхй ээттэ, тарит āчинңйвдянāн: Сү Миндук алтынчāхун, Бй-дэ сундук алтындянāв, эдук дюлөскй Бй дюлэдүв хирурилви этэрэс бирэ. Сү мэнңйвэр Сэвэкивэр итывāн омңочөхун, Бй-дэ сү хутэлвэхун омңодөңөв. Экэл урунэ, Израиль, хуңтул тэгэлгэчйин экэл урунэ, сй, Сэвэкидукпи алтыниксā, сэвэрдү уңкерөденни.

Сэвэки түрэрвэн ихиврй бэе-кэ тарā-дā гундерэн: тэгэ Сэвэкилэви мучүксā, Нуңан хоктолын нэнэдеңэн, тэли Сэвэки Мэнңйви тэгэви хиргэдеңэн: «Израиль, Бэгиндулэви, мэнңйлэви Сэвэкилэви мучү-кал; сй, итывав энэ дялувдьяра, биргэвэ мэндүви ганни. Бй-кэ тэгэви айдянāв, аявулдянāв, нуңантыкйн этэм тыкүлдяра. Бй Израильдү силэксэгэчйин дьянāв; нуңан, чүрикагачйин, балдылдянāн, нйңтэлви Ливан тākтыканңачйинин балдывулдянāн».

Экун горо дюлэдүн Сэвэкилэ мучүчā тэгэдү өдярйвāн улгучэндэнэ, Осия гунчэ: «Израиль бээлин эвкйл даринкāvра-дā*, эвкйл таңивра-дā, лāму иңāгачйинин, кэтэлдеңэтын; нуңардүтын Сэвэки гундечэн: „Сү минңй тэгэв эхиллун бирэ“, гадү Нуңан нуңардүтын гундеңэн: „Сү тэдэмэ Сэвэки омологилин бихис“».

ОСИЯ 1:10; 4:1–2, 6; 9:1; 14:2, 5–6

* Даринкāvмй – *быть измеренным*.



СЭВЭКӢ ТҮРЭРВЭН ИХИВРӢ БЭЕ ИОИЛЬ

Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Иоиль окин йндечэн һй-дэ эхин сара, тар-дә бичэлйн, нуңан Иудадү бидерил Сэвэки түрэрвэн ихиврил бээлдуктын умунтын бихивэн гунивкйл. Нуңан дюлэдү оң оңатпан-дә, Бэгин эмедери инэңивэн-дэ гундечэ:

«О, экуды инэңй! Эр инэңй, Бэгин инэңй, дагамадяран: тар инэңйдү Эңэхимэмэ кэхэгидэви эмедэңэн. Сиондү орёвурди орёдекэллу, Минңй одёврий урэдүв хаватанма игдыт савкакаллу. Дүннэдү упкат бидерил силгиндектын: Бэгин инэңйин эмедерэн, дагамадяран. Тар амардукин, Би упкат бээлдү Мэнңйиви Эрйинми эрйхиндеңэв, тэли омоголлун, хунйллун Минңй түрэрвэв гунилдеңэтын; сагдыңиллун Би толкичивкәнनावав толкитчаңатын, илмактал бэңиллун Би ичэвкәннэвэв ичедэңэтын. Тар инэңйлдү Мэнңйлдүви бөкәрдүви, бөкән-ахәлдүви-кат Мэнңйиви Эрйинми эрйхиндеңэв. Няңядү-дә, дүннэдү-дэ сәмалкылва ичэвкәндеңэв: сәксэвэ, тогово-дә, саңнянма-дә. Дылачә хактыра о́дяңән, бәга бимй, сәксэгэчйн хуларйн о́дяңән, тар хэгды, һэ́лэвсипчу-дэ Бэгин инэңйин эмэрийн дюлэдүн о́дяңән. Би бэлэдэв, Минэ, Бэгинмэ, эрийри бэетыкйн айвдяңән; Бэгин гуннэгэчйинин о́дяңән: Иерусалимдү, Сион гунмурй урэдү, Бэгин сйнманалин айвдяңатын».

Кэтэ нямә аңанйил йлтәнчэлэтын, сйнмавчә алагүвумни Ботур, Бэгин Исүс Киристостули гунденэ, бээлдү тар нонон дукувчәва дёнмувчән.

Иоиль Исраиль дюлэскй о́дяңән мучүндулин нян гундевкй: «Би Иудава-дә, Иерусалимма-дә кәйдук мучүвдяракив, Би упкат тэгэлвэ умунупкйдеңэв, нуңарватын Иосапат кэвэрдулэн эмэвуксэ, нуңартын Минңйивэ тэгэвэв элэ-талә илбэнэлитын, Минңйивэ дүннэвэв мэр мэрдуливэр боритналитын, тар тэгэлвэ буруйда-дяңәв. Минңй тэгэлив нуңартын сирёбийивэ нөдүчәл. Сиондук Бэгин, агдыгачйн, тәпкәдеңэн, Иерусалимдук Нуңан дылганин дөлдывдяңән; няңня, дүннэ-дэ силгихиндеңэтын, Бэгин-кэ Мэнңйиви тэгэви дыхүтчэңэн, Исраиль бээлдүн аичимни о́дяңән. Тэли сәдяңахун: Би, сунңй Сэвэкиңихун, Бэгиннун, Сиондү, Минңйдү одёврий урэдүв, бихим; Иерусалим-дә одёврий о́дяңән».

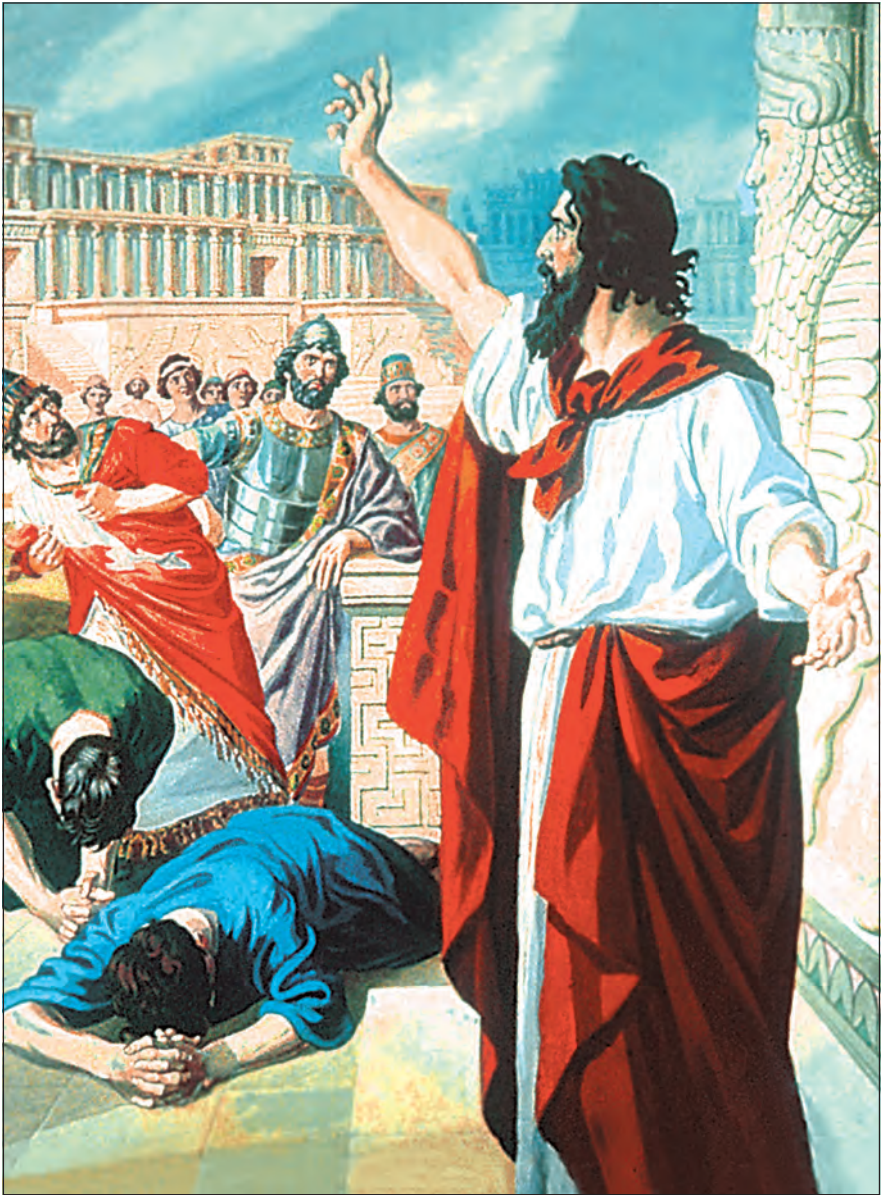
ИОИЛЬ 1:15; 2:1, 28–32; 3:1–2, 16–17



СЭВЭКҮЙ ТҮРЭРВЭН ИХИВРҮЙ БЭЭ ИОНА

Умнэ Бэгин Нуңан түрэрвэн ихиврүй бээдү Ионадү гунчэ: «Ил-кал, хэгды городтулā Ниневиѧлā суруксэ, тадү Бй синдү гуннэ-вэв тэпкэкэл. Бй-кэ сām: тадү бээл кэтэ эрүвэ бѧѧра». Иона, Сэвэки гуннэвэн эдэви дялуѧра, Нуңандукин Тарсис гунмурүй городтулā туксāндāви некэчэ. Нуңан, Иоппиялā ихиксā, тадү Тарсистулā сурудерүй корабльдү тэгэчэ. Бэгин-кэ эңэхй эдынмэ талā уңчэ; лāмудү сō хэгды сугй бчā, корабль аран эчэ капургара. Корабль хаѧамнйлин, сэвэкигыкйндүвэр уңкербденэл, бэлэттэтын гэлэ-нилчэл, корабль зимкүн бдāн бээл лāмулā тэвүлвэр нбдāчāл. Тар бѧѧракин, Иона маннит āѧѧчā. Корабль бэгинин Ионаѧа сэриѧчэ: «Он-ка сй āѧѧнни? Илкал! Мѧннйдукпи Сэвэкидукпи гэлэкэл, Нуңан митпэ багар айѧѧн». Корабль хаѧамнйлин гунмѧтчэл: «Сирѧбийвэ нбдāгāt, нйдук митпэ эр биргэ боконновбн сāгāt». Сирѧбий-кэ Ионалā тыкчэ. Тэли нуңан гунчэ: «Минэ гакаллу, лāмулā нбдāкаллу. Тэли лāму бэрэдеңѧн, миндук эр хэгды сугй сундулэ тыкнэвэн бй сām». Ионаѧа лāмулā нбдāѧѧкѧтын, лāму симүргачā. Тадү корабльдү бихйл упкат Бэгиндук нѧлэликсэл, сил-гинденэл, Нуңандүн хулганйчāл, Нуңандүн түрѧнмэр бучэл. Сэ-вэки-кэ хэгдыкүн оллодү Ионаѧа нимңэдѧн ипкэчэ. Тариңин-ка, илан инэңйлвэ, илан долбонйлѧа-дā, олло урдүн биденэ, энэмэ этэрэ, Бэгиндүѧи, Мѧннйдүѧи Сэвэкидүѧи, уңкербдечэ. Бэгин-кэ оллодү дүннэлэ Ионаѧа тумихиндāн ипкэчэ.

Бэгин Ионадү дбптй гунчэ: «Илкал, хэгды городтулā Ниневиѧлā сурукэл, тадү Бй синдү ипкэнэвэв тэпкэкэл». Эхйлэ Иона Сэвэки гуннэвэн «этѧм бѧра» гуннэ эчэ-кэт дялдāра, Ниневиѧлā суручэ. Ниневиѧлā эмэксэ, тадү нуңан тэпкэлчэ: «Дыгин дялалāи Ниневиѧа сукчавѧѧн!» Ниневиѧа тэгэмѧрин, тарā дблдыксā, тэгэмѧрдбй дбѧѧи эмѧниксэ, тэгэмѧрдбй тэтбѧѧи мѧндукѧи лукиксā, коркблй тбргāдук уллиѧчэ тэтбѧѧвэ тэтбѧксэ, упкат бээлдү таргачйн тэтбѧѧвэ тэттѧтын, дѧѧѧвэ эдѧтын илэчѧрэ-дѧ ипкэчэ. Сэвэки нѧлумүхйлвэ бналѧѧ-тын дялдүѧи эдѧн дяѧѧчара, ниневиѧачѧр, Сэвэкидү уңкербденэл, Нуңандукин сѧт гэлэдедѧтын тэгэмѧр ипкэчэ. Город бѧѧѧилин Сэвэкиѧвэ, Нуңан түрэрвэн ихиврүй бѧѧмѧн-дѧ тэдѧчэл. Бэгин, ниневиѧачѧр эрүвэ бѧѧѧѧѧр эмѧннэѧѧтын ичэксэ, нуңарѧѧтын мулāнчā, кэхэгидѧѧи, биргэлвэ уңдѧѧи, дялдāѧѧѧѧѧи эчэ бѧра.



СЭВЭКЙ ТҮРЭРВЭН ИХИВРЙ БЭЕ МИКЕЙ

Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Микей Иудадү бихи Морасит гунмурй городтук тэкэчи бичэ. 740—700 анжанйлдү Киристос балдырын дюлэдүн, Иуда тэгэмэрилин Иоапам, Ахас, Есекия, Исраиль тэгэмэрилин Менаим, Пакия, Пакей, Осия-дә тэгэмэрил бидеңхитын, нуңан бээлдү Сэвэки түрэнмэн ихивдьячә бичэ. Микей тэгэ Сэвэкидук алтыннавән, тэгэ бэгсэлин буруйдәвнәтпатын, Самария, Иерусалим-дә ачиннүвнәтпатын тэдэвдечэ. Нуңан Сион Тэгэмэрин, Мессия, Нуңан тэгэмэрин эмәңәтпән нян гундечэ:

Амаргү инәңйлдү тыкән бдяңән: Сэвэки урэн упкат урэлдук гугдатмар бдяңән, талә кэтэл тэгэл нэнәдеңәтын, суруксэл, гундеңәтын: «Эмәкәллу, Сэвэки урэлән түктыгәт, Иаков Сэвэкин джолән; Нуңан Мәнңйлдуливи хоктолдуливи гиркуриват митпә алагүдяңән, мит-кә Нуңан удялдулин гиркукталдяңәт. Иерусалимдү бихи Сиондук Бэгин түрәнми ювдеңән. Нуңан кэтэлвэ тэгэлвэ уңкилдыдеңән-дә, городү бихил дүннэл тэгэлтын эрүвэ бдярилватын ичәвкәндеңән-дә. Нуңартын самнарилдукпар дүннэвэ улэвурэ тавитчаңатын, гидалдукпар-ка — бурдукпа хонживура бдяңатын; умун тэгэ хуңту тэгэ дәптыкйн самнарви эдеңән угиррэ, дюләскй кухйридү эдеңәтын таткәвра. Бэетыкйн виноград сәкталин хэрэдүн-дә, смоковница-дә хэрэдүн тэгәтчәдеңән, нуңарватын һи-кәт эдеңән һэләвкәнә: Эңэхимәмә Бэгин мәнин эрә гунчән. Тар-дә бичәлин, эхилә упкат тэгэл мәнңйлдүвэр сэвәкилдүвэр уңкерөдерә, мит-кә өкин-дә Бэгиндүвэр Сэвәкиндүвэр уңкерөдеңәт». Тар инәңйдү, Бэгин гунивкй, доколөкилва, горолө илбәвчәлвә-дә, биргәлвэ ичәвкәнмучәлвә-дә умунупкйдеңәв. Нуңарватын эңәхит тэгәт бдяңәв, тадук дюләскй, өкин-дә Сион урэдү Бэгин нуңардүтын тэгэмәр бдяңән. Сй-кә, Иерусалим, Миннй тэгәв башнян! Синтыкй нонопты эңәхис мучүдяңән, Иерусалим хунйлтыкйн тэгэмэритын мучүдяңән. Иаков хутэлин кәтә тэгэл сигдылэдүтын Бэгиндук бүвчә силәксәгәчйн, чүкадү нәкта тыгдәгәчйнин бдяңатын.

МИКЕЙ 4:1–8; 5:7



МЕССИЯ ЭМЭРЙВЭН ДЮЛЭПТЫ ИЧЭДЕРЭ

Эр книга дюлэдүн Сэвэки, Мэннэчйинми урэвнэ, бэевэ баналйн улгучэнмучэ. Сэвэки бэе Нуңанңачйин-ты бидэн ээчивки бичэ: мулакас, нүүнэт бидерй, нэлумүхийе ачин бидэн. Нонопты-ка бээл – Адам Еванүн – эрүвэ энэл тэрэрэ, нэлумүхийвэ бчал. Нуңартын нонопты омогитын Каин нэкунми Авелва вача. Дагалй дүннэ оёлын нэлумүхий кэтэлчэ, Бэгин-дэ гунчэ: «Упкат эрүл бчатын, упкат эрүвэ одяра, аява одярай умун-кэт ачин».

Бэгин дүннэдү умун тэгэвэ – Израиль тэгэвэн – сйнмача. Нуңан тар тэгэ Нуңанман, тэдэмэ Сэвэкивэ тэдеденэ, Нуңан одёкичилдин бидедэн ээтчэчэ. Сэвэки Израиль тэгэдүн Нуңан түрэнмэн ихиврил бэеңилдулви бугала эмедерй Айнадылй – Сэвэки Имүнэлйн (еврейдыт гунми «Мессия», греческаит гунми – «Киристос») гунивки бичэ. Тыкэн Исаия Йсүс Киристос балдырйлын надан нямā анңанйл дюлэлйн гундечэн: «Миттү Нирайкан балдыран; миттү Омогй бүүврэн; Нуңан мирэлдүн хэгды эңэхй, Нуңандүн гэрбийен бүденэтын: аякākүн Алагүмнй, эңэхй Сэвэки, мит мудана ачин бихй Аминты, аяралдын Киняхин». Микей-кэ, йдү Мессия балдыңатпан-дә гунчэн: «Сй-кэ, Епрат-Виплеэмин, Иуда дүннэдүн бихй хулукүн бикйт бихинни. Синдук-кэ Израиль Ньюнйимнй йңэтын; Нуңан тэкэнин учэлэптымэ инэңйлдук юдерэн».

Исаия книгадукин мит Мессия эва одави эмэңэтпэн саңнарап: упкат бээл нэлумүхийлвэ онаватын тэхидэви, бээлвэ Сэвэкилэ эмэвнэ, айдэви, Мэндулэви нуңартын нэлумүхийлвэ онаватын гакса, будэви. «Нуңан Мэндулэви митңйл бумүкилвэт гакса, мит дярит муңнанчә; мит-кэ Сэвэки Нуңанман кэхэгйчэ, тырэрэн-дэ гунчэңкит. Нуңан-ка мит нэлумүхийлвэ ояналит муңнанчә, Сэвэкивэ энэлит долчатта биргэвэ ичэдечэ бичэ; Сэвэки нуңанман мит дярит кэхэгйчэн, Нуңан муңнандяналйн мит авгараҷат. Мит упкачит бэрулгачйр, кэйкэтнэл, бидечэт, бэетыкйн гэлүннэчйин, мэнңйилви хоктолви гиркудячән; Бэгин-кэ Нуңандулан мит нэлумүхийлвэ онават тыкивчэн. Нуңанман дуктээтчэтын, Нуңан-ка, энэ дэптылдырэ, муңнандячән, амңадукпи умун-кэт йгье эчэн юврэ; хулгакйттула Нуңанман бэругачйинма вадавар, нэнэвдечэтын, бэрутканңачйин инңактаван усчарй дюлэдүн Нуңан дылганми эхйн он-кат долдывкәна, тыкэн-ты Нуңан амңадукпи умун-кэт йгье эчэн юврэ».

Эрил түрэр, Йсүс Киристос дүннэлэ эмэрэкин, упкачитын дялувчәл. Эдук дюлэскй эр книгадүт Йсүс балдырйлын, Нуңан бинйлын, алагүвдярйлын-дә, Нуңан он будэрйин, аррйин-дә улгучэнмучэ.

ИКЭН 13:3; ИСАИЯ 9:6; 53; МИКЕЙ 5:2





ОМАКТА ГУНМЭЧИН



САКАРИЯ СЭВЭКҮЙ ТЭДЭВУМНИЙНҮН СЭВЭКҮЙ ДҮӨДҮН

Нонопты Гунмэчиндү дукувчā амаргүма экун бчāдукин Нōмакта Гунмэчиндү экун бчālāн ады-кат нямā анжанйл йлтэнчэтын. Исүс Киристос балдырилāн римчөр еврейл дүн-нэдүтын нюннйвкйл бчатын. Еврейл-кэ учэлэптыл Сэвэки түрэнмэн ихиврил бөөл книгалдүтын дюлэскй бугалā Айнадя эмэңэтпэн дукувчā бинэвэн тэдөңкитын. Кэтэ еврейл Нуңан дүннэдуктын римчөрва ахадяңан, ахаксā, Израиль ноноптыгачинми хэгды эңэхйчй тэгэ бдяңан-дā гунчэңкитын. Сэвэки-кэ Мәннйдүви тэгэдүви хэгдытмэрвэ, аятмарва бдāви некэдечэ. Айнадя-Киристос эмэрийвэн нономо Иоан-эймнй мэтэвчэн.

Иоан балдырын гйл куңакār балдырйдуктын хуңту бичэн. Нуңан аминин, Сакария, хирури бичэ. Ахйнүнми Елисаветанүн нуңан Иудея урэчй дүннэдүн бидечэ. Тоңно бэе ахйнүнми Бэгин упкат одөкйчилвāн, нюннйлвэн-дэ дялуvнал, бидечэл. Нуңартын хутэе ачиндукпар мэргэдевкйл бичэл, дюкрэ нуңартын тыкэн сагданчāl.

Умнэкэн Иерусалимдү бихй Сэвэки дюдүн Сакария хулганй-дячā, тадү туйллэ сō кэтэ бөөл уңкерөдечэл. Сакария аял уннүчйл чүкалва саңнявкандяракин, нуңандүн Бэгин тэдэвумнйн ичэвчэ. Нуңанман ичэксэ, Сакария сōт нүлэлчэ. Сэвэки тэдэвумнйн-кэ нуңандүн гунчэ: «Экэл нүлэрэ, Сакария, сй, уңкерөденэ, гэлэнэс дөлдывчā, синнй ахйс Елисавета синдү омологяс балдывдяңан. Сй нуңанман, Иоан гуннэ, гэрбйкэл. Синдү урун, сэвдөн-дэ бдя-ңан, нуңан балдыракин, кэтэл бөөл урундеңэтын: Бэгин дюлэдүн нуңан хэгды бэе бдяңан. Нуңан аракйва эдеңэн умна, энинин ургэхй биңэхйн Сэвэки Эрйиндин дялуvувдяңан. Нуңан Бэгин-дүлэ, Сэвэкилэ, кэтэ Израиль бөөлвэн мучүвдяңан». Сакария бимй Сэвэки тэдэвумнйн түрэрвэн эчэ тэдөрэ, гунчэ: «Он-ка бй тарā сādяңав? Бй сагдбй бихим эчэ, ахйв нян кэтэ анжанйчй». Сэвэки тэдэвумнйн нуңандүн гунчэ: «Бй Гаврил бихим, Сэвэки дюлэдүн илитчавкй. Бй синдү эрэ мэтэвдэв Нуңан элэ минэвэ уңчэн. Сй бй гуннэвэв энэлис тэдөрэ, эвкй түрэттэ бдяңас, бй гуннэв дялуvдалāн сй түрэнэ ачин симүладяңас».

ЛУКА 1:5–21



ИОАН-ЭЙМНИ БАЛДЫРИН

Упкат Сэвэки тэдэвумни гуннэгэчйнин очā. Балдыри инэ-нҗидү Сакариянүн Елисаветадү омологи балдычā. Нуңартын сōт урундечэл, нуңарнунтын дялтын, нимэрилтын-дэ урундечэл. Учэлэптыл инэңйлдү Сакариянүн Елисаветагачйн эдб̄ ахйнүнми хутэе ачин бихиктын — тар хэгды биргэ, халдяпчу-дā бичэн.

Омолгичāн балдычāлāн дяпкй инэңйдүн Моисей итыдин балдымактадү мйнэврй итывāн оңāt бичэл. Тар итыва одавар эмэчэл бээл аминин гэрбидин Сакария хутэвэн гэрбидэвэр ээт-чэчэл, нонон амтылтын-нү, дялтын-нү гэрбидитын куңакārва гэрбйвкйл бичэл. Энинин бимй тадү гунчэ: «Эчэ, Сакария эгин бирэ, Иоан бигин». Нуңандүн гунчэл: «Сй дялдүс нҗ-кэт ачин Иоан гэрбйчй». Тэли, нјалалдивар ичэвкэнденэл, аминдукин хутэви он гэрбидэви ээттывэн ханнүчāl. Сакария олдоксокōна бӯдэтын ичэвкэнчэ, тадү дукучā: «Нуңан гэрбйн Иоан». Упкат сōхйчāl. Тармалдү, нян улгучэмэттб̄ оксā, Сакария тӯрэчилчэ, Сэвэкивэ кэнэлчэ. Дагалй бидерйл бээл упкачитын нјэлэлчэл, таргачйн оналын Иудея урэчй дүннэдүн упкаттүн улгучэнилчэл. Упкат тарā дōлдычāl гундечэл: «Нҗ-кэ тар куңакāн оद्याңан?» Упкат Бэгин нуңаннүн бихйвэн тылчэл. Сакария, нуңан аминин, Сэвэки Эриндин дялувоксā, Сэвэки нуңандүн экунма нйнэвэн улгучэнилчэн, гунденэ: «Хиргэвугин Бэгин, Израиль Сэвэкин! Нуңан миттулэ, Мэннҗилэви тэгэлэви, бэлэдэви эмэчэн. Нуңан миттулэ Давидтук, Нуңан бокандукин, тэкэчй энэхйткүмэвэ Айнадыа уңдерэн. Сэвэки тӯрэнмэн ихиври сйнманалдулйви бэеңилдулйви тарā мэтэвкэнчэн. Сй-кэ, балдымакта хутэ, Үгүт-мэр Сэвэки тӯрэнмэн ихиври бэен оद्याңас. Сй, Бэгиндү хоктово бостāви, Нуңан дюлэдүн нэрадыңас. Сй Нуңан тэгэдүн, Сэвэки, нуңартын нјэлүмүхйилвэ онаватын тэхйденэ, нуңарватын айдяңан, гуннэ, мэтэвдеңэс. Мит Сэвэки тмитпэ сōт аявдыран. Аявдыри мевандиви мит Сэвэки тнянядук миттулэ нјэрийн геванма уңдеңэн. Тар геван бунй хактырадүн упкат бидерйлвэ нјэриндиви гарпадыңан, аяралдындулā ихиври хоктово нюннйдеңэн».

Куңакāн ихэвдечэ, дялирбудячā, нуңан Израиль тэгэлэн эмэри инэңйн одалāн бэе экичин бирэ дүннэдү бидечэн.

ЛУКĀ 1:22–25, 57–80



ЙСҮС БАЛДЫРЙВАН МЭТЭВРІ

Безлвэ н̄елум̄хйлдук, бун̄идук-тэ айдан̄ Сэвэк̄и бугал̄а М̄әнн̄иви Омогл̄иви Кирист̄ос Йс̄үспа ун̄чэ. Нуңан̄ балдынадукин̄ бугад̄у омакта хэр̄ оч̄а. Митн̄й-дэ ан̄ан̄илва таңилнат̄ Йс̄үс Кирист̄ос Балдынадукин̄ оч̄ан̄.

Йс̄үс балдыналын̄ улг̄үрдук бэе с̄ох̄ивк̄и. Нуңан̄ – Сэвэк̄и Омогл̄ин – авд̄у котонд̄ун̄ балдыч̄ан̄. Йс̄үс балдыч̄алан̄ дагал̄и тэгэм̄ер̄ Йрод Нуңан̄ман̄ вад̄ави д̄ялд̄ач̄а...

Нономодукин̄ улгуч̄энилг̄эт. Севернай̄ Исраильд̄у бик̄йтт̄у Насар̄етт̄у Мария гэр̄б̄ич̄и хун̄ат бидеч̄э. Нуңан̄ Сэвэк̄ивэ айвуңкин̄, нуңан̄ м̄евакас бич̄э. Умн̄э нуңандул̄ан̄ Сэвек̄ит уңивч̄э тэдэвумн̄ин̄ Гаврил̄ эмэч̄э, нуңанд̄ун̄ гунч̄э: «М̄энд̄у* синд̄у бигин̄! Бэгин̄ синн̄үн̄: Сэвек̄и упкат ах̄алдук̄ синэ с̄йнмач̄ан̄». Мария, тар̄ түр̄эр̄вэ д̄олдыкс̄а, с̄ох̄ич̄а. Сэвек̄и тэдэвумн̄ин̄-кэ нуңантык̄ин̄ гунч̄э: «Эк̄эл н̄элэр̄э, Мария! Сэвек̄и синэвэ с̄йнмач̄ан̄. С̄и ургэх̄идең̄эс, омогл̄ива балдывд̄яңас, балдывукс̄а, Нуңанман̄ Йс̄үс, гуннэ, гэр̄б̄ид̄эви. Нуңан̄ хэгдытк̄үмэ д̄оян̄ан̄, Нуңан̄ Үг̄үтм̄ер̄ Омогл̄ин, гуннэ, гэр̄б̄ивдең̄эн, Бэгин̄-Сэвек̄и Давидтук̄ тэкэч̄и омогл̄ид̄үс Давид̄ тэгэм̄эрд̄ы тэгэп̄эн̄ б̄үдең̄эн. Нуңан̄ Иаковтук̄ тэкэч̄йл̄ б̄ел оёл̄итын̄ тэгэм̄ер̄ д̄оян̄ан̄. Тар̄ тэгэм̄эрин̄ эдең̄эн̄ манавра, нуңан̄ окин̄-д̄а тэгэм̄ер̄ бидең̄эн̄».

Тар̄нах̄и Мария н̄үңнэ б̄елэ, Осип̄ гэр̄б̄ич̄йлэ, эд̄ылэң̄эт̄ оч̄а бич̄эн̄. Мария Сэвек̄и тэдэвумн̄идукин̄ хан̄н̄үч̄а: «Он-ка б̄и ургэх̄идең̄эв? Б̄и эд̄ые ачин̄ бихим̄ эчэ!» Сэвек̄и тэдэвумн̄ин̄ нуңанд̄ун̄ гунч̄э: «Сэвек̄и Эр̄йнин̄ синдулэ̄ эвдең̄эн̄, Үг̄үтм̄ер̄ эңэх̄ин̄ синэ хан̄янд̄иви дасчаңан̄, тарит̄ с̄и балдывн̄ат̄ хутэс̄ Сэвек̄иң̄и бидең̄эн̄. Нуңан̄ Сэвек̄и Омогл̄ин, гуннэ, гэр̄б̄ивдең̄эн̄». Мария гунч̄э: «Б̄и Бэгин̄ б̄ок̄анин̄ бихим̄. Бэгин̄ синдул̄и гуннэг̄эч̄инин̄ огин̄». Сэвек̄и тэдэвумн̄ин̄ нуңандукин̄ суруч̄э.

Мария хутэвэ балдывн̄атп̄ан̄ с̄акс̄а, Осип̄ нуңанман̄ амт̄ылл̄дул̄ан̄ амаск̄и унд̄эви д̄ялд̄ач̄а, Сэвек̄и тэдэвумн̄ин̄-кэ, нуңан̄ толкин̄д̄ун̄ ичэвукс̄э, гунч̄э: «Осип̄, Давидтук̄ тэкэч̄и б̄е! М̄әнн̄иеви ах̄йяви Мариява гар̄идукпи эк̄эл н̄элэр̄э, нуңан̄ д̄од̄ун̄ бих̄и куңак̄ан̄ Сэвек̄и Эр̄йндукин̄. Омогл̄ис, балдыракин̄, Нуңанман̄, Йс̄үс** гуннэ, гэр̄биен̄ б̄үкэл, Нуңан̄ М̄әнн̄йл̄ви б̄елви н̄елум̄хйлдуктын̄ айдыңан̄».

МАТПЕЙ 1:19–21; ЛУКА 1:26–35

* М̄энд̄у – *здравствуй*.

** Йс̄үс – *эр гэр̄би еврейд̄ыдук̄ түр̄энд̄ук̄ «йешуа» эмэч̄э, «Бэгин̄ айдыран» гунивк̄и.*



ЙСҮС КИРИСТӨС БАЛДЫРҢН

Мария ургэхй биңэхйн, Рим тэгэмэрин Август дүннэдүви бидерйл бээлвэн упкатпатын таңдатын ипкэчэ. Тарит Осип Мариянүн городо бихй бикйиттулэ нэнэхинчэл. Бээтыкйн тэкэнми бикйиттулэви суруксэл, дукувнјат бичэтын. Осип Йсүс балдырйн тбхинча анјанйл дјолэдүтын Исраильдү нюннйвкй тэгэмэр Давидтук тэкэчйл бичэ.

Тарит, Осип Мариянүн тэгэмэр Давид балдыдјактулән Виплеёмдулā суручэл. Насарет бикйиттук Виплеёмдулā дјордјар нулгидук хулэкэ бичэ. Тарнахй поездал-кат, автомобил-кат ачир бичэтын, тарит Виплеёмдулā адб-кат инэңйлдулй ихнјкитын. Насарет Галилеядү, севернай Исраильдү бичэн, Виплеём-кэ – Иудеядү, югтү. Галилеядук Иудеялā нэнэденэл, Самариява дүтэңэт бичэл, тар оёлын Самария-дā, Иудея-дā урэчйл дүннэл бихи.

Мудандүн, Осип Мариянүн Виплеёмдулā эмэрэктын, анјарй дјодү амкин эчэ сулапта бичэ. Мария-ка балдыврйн инэңйн очā. «Ноноптыма Омолгиви балдывуксā, Нуңанман чакилчā, авдүдү орөктово нэвундү Нуңанман нэчэ», – Лукā дукунадүн таңнјнарап. Тар эхйлэ, нуңартын авдү котондүн анјачал бичэл, Балдымактавар-ка авдүдү орөктово нэвундү нэчэл. Учэлэпты улгүрдүлй, тар котон сурудү бичэ. Тар дүннэдү этэ-ечимнйл таргачйр сурудү бёрулвар дјавүчавкйл бичэл.

ЛУКА 2:1–7



СЭВЭКӢ ТЭДЭВУМНӢЛИН ЭТЭЕЧИМНӢЛДӢ ЙСӢС КИРИСТӢС БАЛДЫНАВАН МЭТЭВДЕРЭ

Тар инэңйлдү Виплеём дагадун этэечимнйл бѳрулвар этэетчѳл. Йсӳс балдырӳн долбонидун хадыл этэечимнйл, бѳрулвар этэетчѳнѳл, эчѳл ахина. Умнѳт нуңартын дюлѳдӳтын Бѳгин тѳдѳвумнӳн ичѳвчѳ, Бѳгин нѳрӳнин этэечимнӳлвѳ гарпача; этэечимнӳл сѳт нѳлѳлчѳл. Сѳвѳкӳ тѳдѳвумнӳн-кѳ нуңардӳтын гунчѳ: «Экѳллу нѳлѳрѳ! Бӳ упкат бѳелдӳ сѳ хѳгды урунмѳ бӳдеривѳ тѳдѳвумнѳ сундӳ мѳтѳвулим: инѳнмѳн Давид балдыдӳктӳн сундӳ Айнӳдя балдыран: тар Бѳгин-Киристӳс. Сӳ Нуңанман тӳгтӳхун эргѳчӳн самалкӳ бидѳнѳн: сӳ чакиливчадярӳ балдымактава авдӳдӳ орѳктово нѳвундӳ бакадянӳхун». Умнѳт Сѳвѳкӳ тѳдѳвумнӳн дагадун сѳ кѳтѳ хуңтул тѳдѳвумнӳл ичѳвчѳл. Нуңартын Сѳвѳкӳвѳ кѳнѳденѳл, тыкѳн тѳпкѳдечѳтын: «Ӱгӳ нянӳядӳ бихӳ Сѳвѳкӳ кѳнѳнин бигин! Сѳвѳкӳ аярӳлдынин эр бугала Нуңан урунчѳдерӳл бѳелдӳлѳ эврѳн!»

ЛУКА 2:9–14



ЭТЭЕЧИМНИЙЛ ЙСҮСПА БАКАДЯРА

Сэвэки тэдэвумниылвэн ичэксэл, этэечимниыл он нэлэлнэвэ-тын, Айнадя-Бэгин Йсүс Киристос балдынаван долдык-сал, он сөхйнаватын, мит ичэчэлгэчйр тэдэдэт элэкин. Тарит нуңартын, бэруңилвар эмэниксэл, Виплеёмдула суручэл. Лука дукунадун тар тыкэн дукувча: «Сэвэки тэдэвумнилин няңняла мучучалатын, этэечимниыл гумэтчэл: „Виплеёмдула суругэт, тадү экун очава, тар Бэгин миттү мэтэвнэвэн ичэнэгэт“. Нуңартын, хэлйнчэденэл, эмэксэл, Мариява Осипнунма, авдүдү орөктово нэвундү хуглэдерйвэ балдымактава куңаканма-да бакачал. Ичэксэл, Балдымакталй тэдэвумниыл мэтэвнэвэтын улгучэнчэл. Этэечимниыл улгучэннэвэтын долдычал упкат бэел сөхидячал. Мария-ка тар түрэр упкатпатын мевандулави йвчэ. Этэечимниыл, долдыналывар, ичэнэливэр-дэ Сэвэкивэ кэнёденэл, амаски мучучал. Упкат Сэвэки тэдэвумнин нуңардүтын гуннэгэчйнин бичэ».

ЛУКА 2:15–20



НҮҮНЭТ БИДЕРҮ СЭМЭН

Куңакан балдычалан дяпкй инэңйдүн хирурй Нуңандүн мйнэврй итыван оча, Нуңанман Йсус, гуннэ, гэрбичэл. Эр гэрбйвэ Нуңандүн Сэвэки тэдэвумнйн Нуңан эделйн балдыра бучэ бичэ.

Бэгин бүнэн итыдин элэкэсипты балдыча омологи Сэвэкиңй оңат бичэн. Тарит Йсус балдынадукин нюнун надаллатын йлтэнчэлэн, Йсуса Иерусалимдү бихй Сэвэки дюлан эмэвчэл. Нуңан Сэвэкиңй одан, Бэгин итыдүн гунмувчэгэчйн, хулганйунавар дюр гөрлицалва-гү, дюр диргивкйткэрвэ-гүннэ эмувчэл.

Тарлаха Иерусалимдү Сэмэн гэрбичй сагды бэе бидечэ. Нуңан нуннэт бинйт йндерй, Сэвэкивэ одедерй бэе бичэ, Израильва Айнадыва алатчача, нуңандүн-да Сэвэки Эрйнин бичэ. Сэвэки Эрйнин Сэмэндү мэтэвчэ, нуңан Мессиява – Айнадыва, эделиви ичэрэ эңэт будэ бичэ. Сэвэки Эрйнин нуңанман Сэвэки дюлан эмувчэн, тадү-ты Балдымакта Йсус амтылин Нуңандүн мйнэврй итыван одавар талә Нуңанман эмувчэл. Сэмэн, һалалдүви Балдымактава Йсуса гакса, Сэвэкивэ кәнэксэ, гунчэ: «Эхйлэ Сй, Бэгин, бүнэви түрэнми дялувунни, тарит бй, синңй бөкәнни, аят дялитпи будэрйв-дэ элэкин. Бй эхалдиви Сй упкат тэгэлвэ айдан уннэвэс Айнадыва ичэм. Нуңан Израиль хунтул тэгэлдү һэри тэдэвэ ичэвкэндеңэн, тали Израиль тэгэн кәнэвдеңэн». Йсус аминин, энинин-дэ Нуңандулын Сэмэн улгучэндерйдукин сөхйчатын.

Сэмэн нуңарватын хиргэчэ, Мариядү гунчэ: «Эр куңакан кэтэ Израиль бэелвэн тыкивдэви, угирдэви-дэ иливувча. Нуңан Сэвэки самалкйн одяңан. Нуңан дэптыкйн кэтэ бэел илдяңатын. Илнал, мэрңйлвэр дэрэлвэр, дялилвар ичэвкэндеңэтын, сй-кэ мёванни самнарит гидалавчагачйн энүлдеңэн».

ЛУКА 2:21–35



ӨХИКТАЛВА ЭРУКТАДЯРЙЛ БЭЭЛ ЙСҮСТҮ УҢКЕРОДЕРЭ

Ирод тэгэмэр биңэхин, иудеил бикйттүтын Виплеёмдү Йсүс балдычālāн, востоктук Иерусалймдулā дяличйл өхикталва эруктадарйл бээл, эмэксэл, гунчэл: «Идү балдычā иудеил тэгэмэритын бихин? Востоктү бү Нуңан өхиктаван ичэчэвун, Нуңандүн уңкерөдэвэр эмэрэв».

Тарā дөлдүксā, тэгэмэр Ирод хивинилчā. Упкат хэгдыгүлвэ хирурилва, итыва алагүмнйлва эриксэ, Ирод нуңардуктын ханүчā: «Идү Киристөс балдыңатын?» Нуңартын-ка нуңандүн гунчэл: «Иудея дүннэдүн, Виплеёмдү, тыкэн Сэвэкй түрэнмэн ихиврй бээли мэтэвувчэ бичэн: „Сй-кэ, Иуда дүннэдүн бихй Виплеём, Иуда хуңтул бикйчилдукин экундиви-кат эрүтмэр эхинни бихи. Синдук Нёрамнй юдеңэн, Нуңан Исраильва, Минңй тэгэвэв, этэечимнйгэчйн дыхүтчэңэн, нюңнйдеңэн-дэ“». Тэли Ирод, өхикталва эруктадарйл бээлвэ делумкэн эриксэ, өкин нуңартын өхиктава ичэчэвэтын сачā, тадук Виплеёмтыкй нуңарватын уңиксэ, гунчэ: «Сурукэллу, Балдымакталй упкатван сакаллу, Нуңанман бакаксал, миндү мэтэвдэвэр, бй нян Нуңандүн уңкерөдэв». Тэдэмэдин-кэ тэгэмэр Ирод Балдымакта амаргүт нуңан бимнэдүн тэгэмэр өдяңан, гуннэ, нэлэвкй бичэ, тарит Нуңанман вадāви дялдāчā.

Өхикталва эруктадарйл бээл, тэгэмэр гуннэвэн дөлдүксāl, Виплеёмтыкй суручэл. Востоктү ичэнэтын өхикта-ка нуңартын дюлэдүтын нэнэдечэ. Мудандүн, Балдымакта бихйн дю оёлын илчā. Эрэ ичэксэл, нуңартын сөт хэгдыт урунчэл.

МАТПЕЙ 2:1–10



**ӨХИКТАЛВА ӨРУКТАДЯРЙЛ БЭЕЛ АНЙВУРТЫН.
ЙРОД БУРУЙЪЯ АЧИР БАЛДЫМАКТАЛВА
ВАДАТЫН ИПКЭДЕРЭН**

Өхикта умун дьо оёдүн илчә. Виплеёмдула эмәксәл, өхикталва өруктадярийл бәел тар дьолә йчәл. Балдымактава эниннүнин Мариянүн ичәксәл, нуңартын Балдымактадү уңкерөчәл. Уңкерөксәл, эмувчәл тамүраңилвар лувчәл, Нуңандүн анйивурвар бүчәл: алтанма, ая унңүчй чүкава, симирнава*.

Толкиндү Сэвәкй өхикталва өруктадярийл бәелдү Йродтула эдәтын мучүра ипкэчә, тарит хуңту хоктоли дүннәлэвэр сурухинчәл. Эрә сәксә, тэгэмәр Йрод сөт тыкүлчә. Нуңан упкат дьор анңанйчйлва, тарилдук нәкургүлвә-дә куңакәрва вәтыдәтын Виплеёмтыкй, дагалй бихйл бикйчилтыкй-дә кухймнйлвә уңчә. Йсүс таргачйн анңанйчй биңэтпән өхикталва өруктадярийл бәелдук сәчә. Кухймнйл, Виплеёмдула эмәксәл, буруйъя ачир куңакәрва вәтычәл.

МАТПЕЙ 2:10–12, 16–18

* Симирна – тар сиңарйптыкй супирәг лүн. Тар лүва девгәдү-дә нәңкитын, бәгәе-дә өңкитын.



ЕГИПЕТТУЛА ТУКСАН

Ирод охикталва эруктадарйл бээл гунденэтын Израиль Тэгэмэрин оңат Балдымакта вāvчāl куңакāрнүн вāвнан бидеңэн гунчэчэ. Таргачйн-ка эчэ овра. Дяличйл охикталва эруктадарйл бээл суручэлэтын, Осип толкиндүн Бэгин тэдэ-вумнйн, эмэксэ, гунчэ: «Илкал, Балдымактава Нуңан энин-нүнмэн гаксā, Египеттулā туксāнкал; бй синдү мэтэвдэлэв тадү бидекэл, Ирод Балдымактава вādāви Нуңанмāн гэлэктэдерэн». Осип долбо дулиндүн илчā, Балдымактава эниннүнмэн гаксā, Египеттулā суручэ, тадү Ирод будэлэн бидечэ. Тыкэн Бэгин Нуңан тэдэвумнйлйн гуннэн дялувжāt: «Египеттук Бй Мэн-ңйви Омолгиви эрйм».

Виплеёмдук Египеттулā ады-кат дян нулги горо бичэ. Осиптү Мариянүн балдымакта Куңакāннүн хоктотын сō ургэ бичэн.

МАТПЕЙ 2:13–15



ЙСҮС КУҢАКАДЫЛ АНҢАНИЛИН НАСАРЕТТҮ

Египеттү Осип, Мария, Балдымакта Йсүс-тә тэгэмэр Йрод будэлэн бидечэл. Йрод бучэлэн, Осип толкиндүн Сэвэки тэдэвумнйн нян ичэвчэ, гунчэ: «Илкал, Балдымактава энин-нүнмэн гакса, Израиль дүннэлэн нэнэкэл. Балдымактава вадвар ээтчэчэл будэ».

Осип Сэвэки тэдэвумнйн гуннэгэчйнин оча, Израильдула эмэчэ. Иудеядү Йрод омололгин Аркелай тэгэмэр бихйвэн долдыкса, нуңан тала нэнэрдукпи нэлэчэ. Осип, хуңту толкиндү Сэвэки тэдэвумнйн гуннэгэчйнин, Галилеяла, нонон Мария биденэн бикйтулэн Насареттула, нэнэчэ.

Йсүс Насареттү он биденэвэн мит аят эңнэрэп сара. Осип алдымнй бичэ. Йсүс, нуңандүн бэлэденэ, аминми хавадүн таткавча. Урунивисипчу Тэдэвундү Йсүс куңакан, омололгин-дә биңэхилйн ахакан дукувча. Тар-дә бичэлин, кэтэвэ сэдәт тәдү дукувча эләкин: «Куңакан, ихэвденэ, эңэхйрбудечэ, дялирбудяча-дә. Сэвэки Нуңанман аявдяча бичэ». Тәдү мит нян таңиңнарап: «Йсүс, дялирбудяна, ихэвдечэ. Сэвэки, бәел-дә Нуңанман аявувкйл бичэл».

Йсүс Мәнңйли амтылви долчачиңкин. Эдү бү тарә гунмә-мәчир бихив. Урунивисипчу Тэдэвундү мит эрә таңиңнарап: «...амтылви долчачиңкин». Куңакар амтылвар аявдядатын, амтылвар долчаттатын Сэвэки ээчивкй. Сэвэки дян одёкй-чилдукин умунтын гунивкй: «Мәнңйли аминми, энинми-дә аявдякал, тәли синдү ая бидеңән, сй Бәгин, Синңй Сэвэкиңйс синдү бүденән дүннәдү горово бидеңәс-тә».

МАТПЕЙ 2:19–23; ЛУКА 2:40, 50–52; МОИСЕЙ ГЕ КНИГАН 20:12





ИОАН АЛАГҮДЯВКҮЙ, МҮДҮ ЭЙДЕВКҮЙ-ДЭ

Хирури Сакария омололгин Иоан бэе экичин бирэ дүннэдү бидечэ. Бэгин сō хэгды хавāва одан нуңанман итыгāдячā – тэгэдү дагалй Мессия, хуңтут гунмй Киристос, эмэңэтпэн мэтэвдэн, тэгэ, бинйви хуңтувуксэ, Сэвэкилэ мучуңатпан гун-ңэт бичэ. Иоан Мессия эмэрилэн тэгэвэ итыгāңаттулйн Иоан балдыдалан адь-кат нямā анңанйл дюлэдүтын Сэвэки түрэн-мэн ихиврил бээл дукучатын: «Эр, Би Си дюлэлйс Мэнңиви тэдэвумнйви уңдем, нуңан Синңй хоктовос о́счаңан». «Бэе экичин бирэ дүннэдү тэпкэдери дылган дөлдывдяран: Бэгиндү хоктовон о́скаллу, Нуңан хоктолвон нүңнүркэллу».

Иоан тэмэгэн инңактадукин овчā тэтывэ тэтывкй бичэ, наннама эңэптүчй бичэ, чэпэдэрвэ, ётыла мэдпан-дā девгэ-тэвкй бичэ. Сэвэки Иоандү Мэнңиви ипкэнми бүчэлэн, Иоан алагүлчā. Нуңан, Иордан бира дагалйн бихй дүннэли гиркуктадяна, тэгэ бинйви хуңтувуксэ, Сэвэкилэ мучүдāн тэпкэдечэ. Нуңан бээлдү мүдү эйвдэтын-дэ эридечэ. Тыкэн нуңартын хуңту бинйт билдэвэр ээтчэри́вэр ичэвкэнңэтыл бичэл. Тэли Сэвэки дялдүви нуңартын нэлумүхйлвэ онаватын этэн дявүчара. Нуңантыкйн упкат Иудеядук, Иерусалимдук-тā бээл эмэвкйл бичэл. Нуңартын нэлумүхйлвэ онавар гунчэлэтын, Иоан Иордан мүдүн нуңарватын эйвкй бичэ.

Бээл нуңандукин ханңүвкйл бичэл: «Эва-ка бү оңатывун?» Тадү Нуңан гунивкй бичэ: «Дюр догү урбакичй бээтыкйн, урбакия ачин бээдү гэви бүгин; девгэчй бээтыкйн девгэе ачин бээдү нян тыкэн-ты борйчигин». Мүдү эйвдэвэр Иоандула дыливурва тавумнйл нян эмэвкйл бичэл. Нуңартын Иоандук ханңүңкитын: «Алагүмнй! Бү эва оңатывун?» Тадү Нуңан гунивкй бичэ: «Бээлвэ экэлли дөгоровкāна, тавңаттук дыливундук хулэкэвэ бээлдук экэлли гада». Кухымнйл нян ханңүвкйл бичэл: «Бү-кэ эңатывун?» Нуңан нуңардүтын гунивкй бичэ: «Экэлли, дёромйнал-кат, тытэнэл-кэт бээлдук карчия гара. Хавāливар таманма гаксāl, дёкиңнакаллу».

МАРК 1:1–8; ЛУКА 3:2–18



ИОАН МҮДҮ БЭГИНМЭ ЙСҮСПА КИРИСТӨСПА ЭЙДЕРЭН

Тэгэ Мессия эмэрийвэн алатчача, тарит кэтэ бээл ханнудячал: «Иоан-нү силбанмуча* Мессия, Айнадя биркэ?» Иоан-ка гундечэ: «Бинйвэр хуңтувдэвэр дялдачалва бй мүдү эйдем. Тыкэн сү Сэвэкилэ мучудяйвар ичэвкэндерэс. Бй-кэ амардүв Эмедерй миндук эңэхйтмэр; Нуңан унталван-кат бй нәлидәв эләкин ая этән бихи. Нуңан Сэвэки Эрйндүн, тогодү-дә сунэвэ эйдеңэн». Эрэ нуңан Йсүс Киристостули гунивкй бичэ.

Эхйлэ Йсүс Иоандула нуңандүн мүдү эйвдэви эмэчэ. Иоан бимй, Нуңанман нувчадяча, гунденэ: «Бй Синдү мүдү эйвнэтыв бимчэ. Сй-кэ миндулэ эмәнни-гү?» Йсүс-кэ нуңандүн гунчэ: «Эхиткэн гуннэгэчйнмэв окал. Мит Сэвэки ээттывэн дялувнәтыт». Тэли Иоан дөкчә. Мүдү эйксэ, Йсүс мүдук ючэ, – тармалдү няңня нйвчэ, Иоан Сэвэки Эрйнин диргивкйгэчйн Йсүстыкй дэгдерйвэн ичэчэ. Няңнядук дылган дөлдывчә: «Эр Минңй аяврйв Омолгив, Нуңандүн урундем».

МАТТЕЙ 3:11–17

* Силбанмумй – *обещать*.



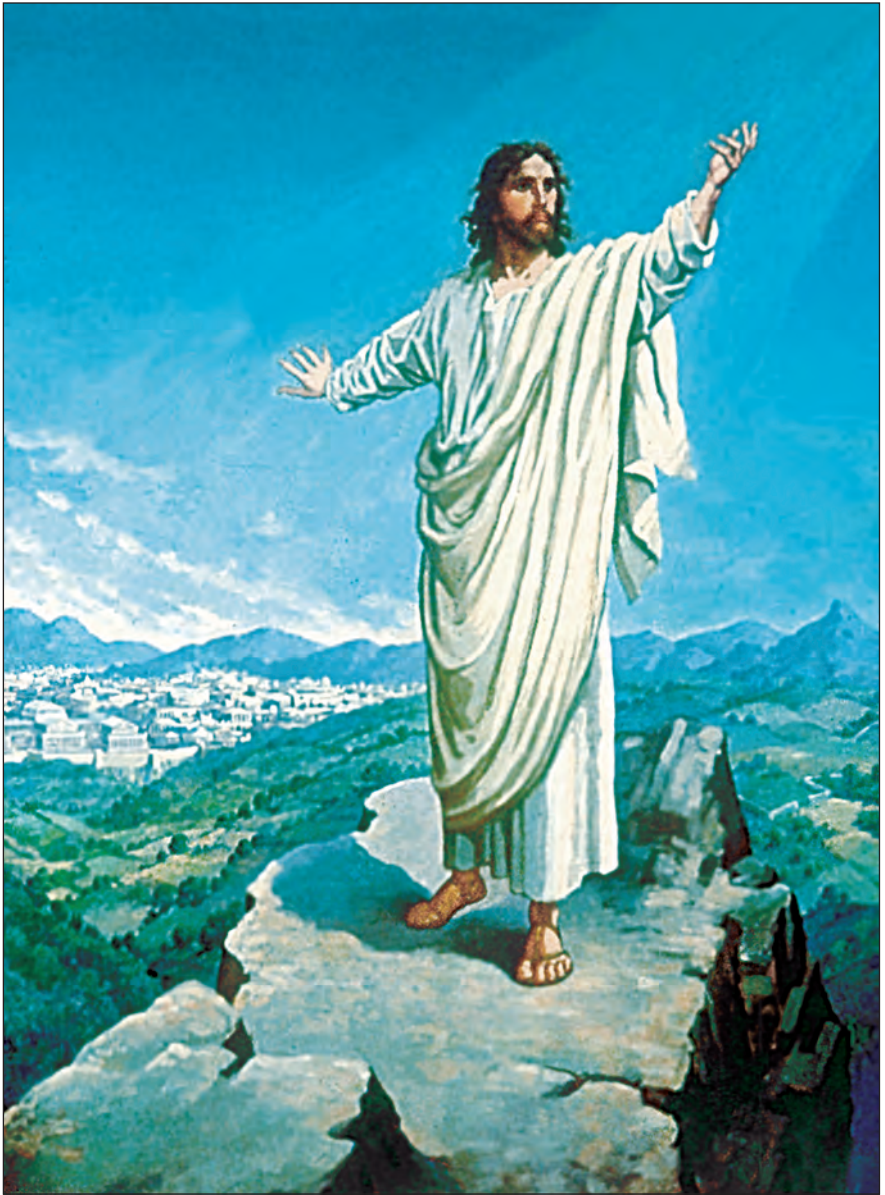
ХА́РГИ Й́СҮС ҢЭ́ЛУМУ́ХИЕ О́ДАН ЭЭ́ТЧЭРЭН

Йсүс мүдү эйвчэлэн, Сэвэки Эринин Нуңанман бэе экичин бирэ дүннэлэ сурувчэ. Тадү хārги Нуңанман сāmкādави ээтчэчэ. Йсүс дыгиндяр инэңйлвэ, дыгиндяр долбонйлва эксэ дептэ, сōт демүлчэ. Тадү хārги эмэксэ, Нуңандүн гунчэ: «Сй, Сэвэки омологин бимй, эр дёлол колобол одатын гукэл». Йсүс хārгидү Одёври Дукувурдү дукувчā түрэрди гунчэ: «Бэе коллободук-нйон йникин эвкй бирэ, Сэвэки гуннэн түрэнтыкйдукин йникин нян бивкй».

Тэли хārги, Йсүспа Иерусалимдү бихй Сэвэки дйон оёлон туктывуксэ, гунчэ: «Сй, Сэвэки Омологин бимй, эдук хэргискэки хэтэкэнкэл. Дукувурдү дукувчā эчэ: „Сэвэки Мэнңйлдүви тэдэвумнйлдүви ипкэдеңэн, Синңй халгарри дёлодү эдэтын тагавра, нуңартын ңалалдивар Синэвэ эксэдеңэтын“». Йсүс-ка нуңандүн гунчэ: «Тыкэн нян дукувчā: „Бэгин, синңй Сэвэкйс, сй одярийвас ичэдэн экуна-кат эңнэкэл бра“».

Тар амардукин хārги, сō гугда урэлэ Йсүспа туктывчэ, тар урэдук Нуңандүн буга упкат дүннэлин баянматын ичэвкэнчэ, тадук гунчэ: «Сй, хэнңениксэ, миндү уңкерөрэкис, Бй Синдү эрэ упкатпан бүдеңэв». Йсүс-ка нуңандүн гунчэ: «Миндук чāскй адагакал, хārги, дукувчā эчэ: „Бэгиндү, мэнңйдүви Сэвэкидүви, уңкерөкэл, Нуңанман-нйон долдыдякал“». Тэли хārги Йсүспа эмэнчэ; Сэвэки тэдэвумнйин-кэ, эмэксэл, Нуңандүн бэлэтчэчэл.

МАТПЕЙ 4:1–11



ЙСҮС КИРИСТОС ДЯНДЮР АЛАГУВУМНИЛИН

Йсүс, хэгды бэе окса, Насареттук суруксэ, Капернаумдү билчэ. Тар Галилеядү, Геннисарет гунмури амудин дагадун бихи город. Тарнахи тар амутпа Галилея ламун, гуннэ, нян гэрбийнукитын. Тыкэн Сэвэки гуннэвэн Исая дукунан дялупча: «Савулон дүннэн, Неппалим дүннэн, долчаткаллу! Иордан чагүдүн бихи дүннэ, ламула нэнэри хоктодү олдондулин бихи дүннэ! Галилея, евреилдук хуңтул бээл дүннэтын, долчаткал! Бээллун, хактырадү биденэл, со нэрийнмэ ичеденэтын. Бунй ханячй дүннэдү бидерил нэрийндү гарпавдянатын».

Тар инэйилдук Йсүс алагүлчэ, гунденэ: «Бинивэр хуңтувкэллу, Сэвэкилэ мучукаллу! Сэвэки тэгэмэрин дагамаран». Хуңтутоно дүннэлдук со кэтэ бээл Нуңанман бододөчөл, Нуңан тарилва алагүдячэ, бумүдерилвэ бэгэдэдечэ.

Андрей акиннүнми Симоннүн, гө гэрбин Ботур бичэ, Галилея ламудүн олломидячатын. Йсүс, нуңарватын ичэксэ, нуңардүтын гунчэ: «Минэ бодоколлу, Би-кэ сунэ бээлвэ дявадахун алагүдянэв». Тар гуннэн бичэ: бээлвэ Урунивсипчу Тэдэвунмэ алагүдядатын Йсүс бээлдулэ нуңарватын уңдечэ. Бээл, алагүвумнильван долчатчанал, Сэвэкилий тэдэвэ сядячал. Адылилвар эмэниксэл, тармалдү Андрей Ботурнүн Йсүспа бодохинчал. Нэнэтэр окса, Йсүс дявдү адылилвар саңанадырилва нэкильвэ Иаковва, Иоанма-дэ, аминнүнматын Севедейнүнмэ ичэчэ. Йсүс нуңарватын эричэ, тариңилин, дяввар, аминмар-дэ эмэниксэл, Нуңанман бодохинчал. Хуңтул-кэт алагүвумнилин, Йсүс эрирэкин, тармалдү Нуңанман бодохинчал. Йсүс нуңардүтын бумүкильвэ бэгэдэри, бээлдук огөңалва-кат ювдерй эңэхивэ бүчэ.

Тыкэн Йсүс Мэндүви дяндюр алагүвумнилави Нуңаннүннин окин-дэ бидэтын сйнмачэ. Нуңан нуңарватын хэрэкэт алагүдячэ. Тарил алагүвумнилин гэрбийлтын бичэл: Симон, Андрей, Иоан, Иаков, Пилип, Варполомей, Матпей, Пома, Алпейнй Иаков, Паддей, Кананит Симон тадук амаргүт Йсүспа униечэ Искариот Иуда. Упкат алагүвумнилин хатаптыл* бээл бичэтын, Сэвэки-кэ нуңардүтын сома кутува бүчэ: нуңартын Йсүс Киристос – Сэвэки Омолгин – гиркилин, алагүвумнилин-дэ очал.

МАТПЕЙ 4:12–22; МАРК 3:13–19

* Хатапты – простой, обычный, обыкновенный.



ЙСҮС БЭЕ СӨХИРЙВАН НОНОПТЫ ӨНАН

Умнэ Бэгинмэ алагүвумнйлнүнн Галилея городтулән Каналә курим* туювундулән эрйчөл. Курим туювунин одяракин, аракйңитын манавчә бичә. Тадү Йсүс энинин нян бичә, нуңан Омолгидүви гунчә: «Аракйңитын манавран». Нуңан-ка эниндүви гунчә: «Минңй инэңйв эчйн эмэрә». Мария, Йсүс-тыкй нюңнйксә, туювундү бэлэтчэрийл бөкардү гунчә: «Нуңан гуннэвән окаллу».

Нуңарнүнтын дарән нюңун хэгды дөломол тыгэл илитчачәл. Йсүс, бөкартыкй ичэтчэнэ, гунчә: «Эр тыгэлвэ мут дялулкаллу». Бөкар тарә очалатын, Нуңан, тыгэлдук сокөксөл, нуңартын туювунмэ нюңнйдерй бәелә сурувдэтын ипкәчә.

Туювунмэ нюңнйдерй бәе, эмэувчә умивунма амтаксә, ахйладяри бәевэ эрйксә, нуңандүн гунчә: «Нонон ая аракйва бүвкйл, упкат-ка кэтэвэ умчалатын, эрүтмэрвэ бүвкйл; сй-кә эрдәлэ ая аракйва дявучадячә бихинни». Туювунмэ нюңнйдерй бәе эр аракй йдук бичэвән эчән сәра, — тыгэлдук мүвэ сокөчөл бөкар-нйон тарә сәвкйл бичәл.

Тыкән Галилея Канадүн Йсүс, бәе сөхйрйвән нонопты одяна, Мәнңйви эңэхйви ичәвкәнчә, Нуңан алагүвумнйлин-дә Нуңанман тәдәлчәл.

ИОАН 2:1–11

* Курим — свадьба.



ЙСҮС СЭВЭКӢ ДӢОДУКИН УНИЕМНӢЛВЭ АХАДЯРАН

Пасха туювунин дӢолэдӢн ЙсӢс Иерусалимдула эмэчэ. Сэвэки дӢолан йксэ, Нуңан тадӢ огухилва, бӢрулва, диргивкӢлва-дӢа униедерӢвэтын ичэчэ; тадӢ-ты мӢнурвэ дӢогэтчӢрӢл* тэгэтчэчӢл. УхӢлдук идакавунма бксӢ, ЙсӢс Сэвэки дӢодукин упкатпатын бӢрултайва, огухилтайва ахачӢ, дӢогэтчӢрӢл мӢнурвэтын, остӢолилватын кумтӢксэ, гарадӢтычӢ. ГарадӢксӢ, Нуңан диргивкӢлва униедерӢлтыки гунчэ: «Эдук эриңилвэр эксӢкӢллу, Минңй Аминми дӢовӢн униекӢт дӢоян экӢллу бӢра». Тар гундерӢкин, Нуңан алагӢвумнӢилин Сэвэки ДукувурдӢн дукувчӢва дӢӢчӢл: «Синңй дӢовас аявдярӢв Минэ манадяңӢн».

Сэвэки дӢодӢн ЙсӢс тарӢ бӢчӢлӢн, иудеил НуңандӢн гунчӢл: «Тар бӢнас элӢкин бихикин, Сй мундӢ бэе сӢхӢрӢвӢн ичӢвкӢндеңӢс-кӢ?» ТадӢ ЙсӢс гунчэ: «Эр Сэвэки дӢовӢн сукчакаллу, Бй-кӢ илаллалӢ тарӢ иливдяңӢв». Иудеил тадӢ гунчӢл: «Эр Сэвэки дӢон дыгиндяр нюнун анӢанӢлва бӢвдячӢн, Сй-кӢ илаллалӢ иливдяңӢс-кӢ?» ЙсӢс-кӢ МӢнӢйливи иллӢйиви гундечэ бичэ. Нуңан, буксэ, арчӢлӢн, Нуңан алагӢвумнӢилин тар гунденӢвӢн дӢӢчӢл, Сэвэки ДукувунмӢн, ЙсӢс гуннӢвӢн тӢрӢрвӢн-дӢ тӢдӢчӢл.

ЙсӢс Пасха туювундӢн ИерусалимдӢ биңӢхӢн, кӢтэ бӢел, Нуңан бэе сӢхӢрӢвӢн бӢярӢвӢн ичӢксӢл, НуңанмӢн тӢдӢлчӢл.

ИОАН 2:13–23

* МӢнурвэ дӢогэтчӢрӢл – нуңартын хуңтул мӢнурвэ Тыр дӢӢнӢ мӢнурдӢн дӢогэтчӢвкӢл бичӢл. Сэвэки дӢодӢн бӢел Тыр дӢӢнӢ мӢнурдулин хулганӢвун бӢӢрӢ, дӢгӢлвэ-дӢ униеңӢтыл бичӢл.



ЙСҮС НИКОДІМНҮН УЛГУЧЭМЭТНЭН

Умун фарисей, Никодім гэрбичй, иудеил умун бэгинтын, долбо делумкэн Йсүстүлэ эмэксэ, гунчэ: «Алагүмнй! Бү Сэвэкидук Сй эмэнэвэс сарав; Сэвэки Синнүн эчэ бихикин, Сй бэе таргачйн сөхйриван эмчэс бра». Йсүс нуңандүн гунчэ: «Синдү тэдэвэ гундем: нян эчйн балдыра бэе Сэвэки Тэгэмэрвэн этэн ичэрэ». Никодім Нуңандукин ханңуча: «Сагды бинэ, бэе он нян балдыдяңан? Нуңан, энинми урдулэн нян йксэ, балдыңатын-ңү?» Йсүс гунчэ: «Синдү тэдэвэ гундем: мүдук-тэ, Эрйндук-тэ эчэ балдыра бэе Сэвэки Тэгэмэрдулэн эдеңэн йрэ. Иллэдук балдыча иллэ бивкй, Эрйндук балдыча эрйн бивкй. Бй синдү гуннэдукив экэл сөхйра: „Сү нян балдыңатыхун“». Никодім, Нуңанман эксэ тыллэ, ханңуча: «Он-ка тар оңатын?» Йсүс гунчэ: «Бэе экичин бирэ дүннэдү Моисей сөрандү кулйнма угирнэгэчйнин, Бэе Омолгиван* нян тыкэн-ты угиривнэтын. Тэли Нуңанман тэдедерйтыкйн энэ будэ, окин-дә бидедеңэн. Сэвэки бэелвэ аявдяридукпи нуңартын дяритын Мэнңиви Эмүкэмэ Омолгиви бүчэ. Упкат Нуңан Омолгиван тэдедерйтыкйн этэн будэ, мудана ачин бинит бидедэн Нуңанман бүчэ. Сэвэки Мэнңиви Омолгиви бугава эдэви буруйдара уңчэн, буга Нуңандулин аивдан уңчэн». Нуңанман тэдедерй эдеңэн буруйдэвра, эхй-кэ тэдэрэ Эмүкэмэ Сэвэки Омолгиван эчэдукин тэдэрэ буруичй-ты бихин. Бугалә нэрийн эмэчэ, бэел эрүвэ одыридукпар-ка нэрийндук хулэкэ хактырава аявчәл. Тарит нуңартын буруичйл бихи. Эрүвэ одыритыкйн нэрийнмэ ичэмэйвкй, нуңан онан эдэн ичэврэ, нэрийнтыкй эвкй нэнэрэ. Нуңан онан-ка эрү бихин. Тэдэт одыри-дә, нуңан Сэвэки ээт-тыдин онан ичэвдэн нэрийнтыкйн ювкй.

ИОАН 3:1–21

* Бэе Омолгин – Нонопты Гунмэчиндү Мессия тыкэн адыра-кат гэрбиччэ бичэ. Йсүс тар Мэндуливи гундерэн.



ЙСҮС САМАРИЯМҢҮНҮН

Умнэ Йсүс Израиль югтукин, Иудеядук, Галилеялā нэнэдечэ. Иудея тадук Галилея сигдылэдүтын Самария бичэ. Самариячёр евреилгэчйр умун Сэвэкйвэ, нянъява-дā, бугава-дā Очāва, тэдэвкйл бичэл, тар-дā бичэлйн, нуңардүтын мэрңйтын итыл, хирурил-дā, Сэвэкй дјон-дā бичэл. Сэвэкй дјовāн евреил сукчачāтын. Нуңартын самариячёрнүн окин-дā булэнмэтчэвкйл бичэл.

Йсүс Мәннјлннми алагүвумнјлннми Самария городтулāн Сикарьдулā эмэчэ. Ңонум хоктодук дэриксэ, Нуңан мүлэкйт дагадүн тэгэчэ, Нуңан алагүвумнјлин-ка девгэе униемэтнэчэл. Инэңй дулинин бичэ. Умун самариямңү мүлэдэви мүлэкйттулэ эмэчэ. Йсүс нуңандүн гунчэ: «Миндү мје умдāв бүкэл». Сөхйчā ахй гунчэ: «Сй еврей бинэ, миндук, самариямңүдук, умдāви гэлэденни-гү?» Тадү Йсүс нуңандүн гунчэ: «Сй Сэвэкй Синдү экунма анидāви ээтгјвэн, Ңй синдү гундерјвэн-дэ: „Миндү мје умдāв бүкэл“ сārй бимј, сй мәнни Нуңандукин умдāви гэлэмчэс, тэли Нуңан синдү бинј мјвэн бумчэ». Ахй Нуңандүн гунчэ: «Бэгин! Синдү сокбунни-кат āчин, мүлэкйт-кэ суңта; йдук-кэ Синдү бинј мүн биңэтын?» Йсүс тадү нуңандүн гунчэ: «Эр мүлэкйттук мјвэ умдярј нян уммүлдяңāн, Бй-кэ бүнэвэв мүңмэв умчā бэе окин-кат этэн уммүлла. Бй бүнэв мүңив мудана āчин бинјлэ ээндерј мү дэрэнин одяңāн». Ахй Нуңандукин ханңучā, идү Сэвэкйдү уңкероңэтпи: самариячёр тэкэртын уңкеро́дечэл урэдүтын-ңү, Иерусалимдү-гү? Йсүс нуңандүн гунчэ: «Сэвэкй – тар Эрјн, Нуңандүн уңкеро́дерјл эрјндү, тэдэдү-дэ уңкеро́ңэтытын». Самариямңү-ка Нуңандүн гунчэ: «Бй Мессия, хуңгут гунмј, Киристос эмэңэтпэн сām; Нуңан, эмэксэ, мундү упкатпа мэтэвңэтын». Йсүс нуңандүн гунчэ: «Эр Бй бихим, синнүн улгумэтчэрј».

Тар амардукин ахй, мүлэңкиви гарадāксā, городтулā суруксэ, мүлэкйт дагадүн ичэнэливи Бэелј бээлдү улгучэнчэ: «Нуңан-ңү Киристос?» Тар городтү бидерјл кэтэ самариячёр ахй улгучэн-нэдукин Нуңанмāн тэдэлчэл. Тарит Йсүстыкй эмэксэл, Нуңан нуңардүтын эмэнмудэн гэлэчэл. Нуңан тадү дјоллэвэ бичэ, Нуңанмāн долчатчанал, кэтэ хуңтул бэл Нуңанмāн тэдэлчэл.

ИОАН 4:1–42



СО КЭТЭ ОЛЛОВО ДЯВАДЯРА

Исүс бээлвэ Геннисарёт амудин хүлйдүн алагүдянкин. Умнэкэн Сэвэки түрэнмэн долчаттавар со кэтэ бээл эмэчэл. Бээл, Нуңанман мүрэйи, тыптырат умйпчал бичэл, тарит Исүс түрэттыдүн ургэ бичэ. Амут хүлйдүн дюр дявил бичэл, умун дяв Симонңи бичэ. Исүс, Симон дявдулан тэгэксэ, дагакандула эхиниксэ, хүлидү илитчарыл бээлвэ алагүлчя.

Алагүми этэксэ, Исүс Симондү гунчэ: «Суңтала эхиниксэл, адылилвар тулэкэллу». Симон Нуңандүн гунчэ: «Алагүмни! Бү, упкат долбонива олломйксал, экуна-кат эчэвун дявара, тар-дя бичэлин, Си гунэкис, би адылви тулэдеңэв». Суңта мүдү адылилвар тулэкэсэл, кэтэ оллово дявачадуктын нуңартын адылитын тэкэмилчэтын. Дагадү олломидярил гиркилвэр Иаковнүн Иоанма эриксэл, нуңартын дюр дявилва дялумкаки оллово нэчэл, оллол ургэдуктын дявилтын чэпэлчэл. Таря ичэксэ, Симон Ботур, Исүс хэнңердулэн тыкиксэ, тыкэн гунчэ: «Миндук юкэл, Бэгин! Би нэлумүхичи бэе бихим». Бэгин нуңан дагадүн эңэтын бирэ гунчэнэ, нэлэликсэ, тыкэн гунчэ. Исүс-кэ Симондү гунчэ: «Экэл нэлэрэ! Эрдэлэн си бээлдү оллово эмувувки бичэс, эдук дюлэскй Сэвэкилэ бээлвэ эмувдеңэс».

Горотор йлтэнчэн, Ботур Исүстули тэдэт алагүлчя, Бэгин Исүспа бээлвэ тэдэвкэндэнэ, нуңарватын айдячя.

ЛУКА 5:1–10



ЭЛЧЭ ХАВАТАРА БЭЕ БЭГЭДЭВДЕРЭН

Исүс Капернаум городтү бидерэкин, сō кэтэ бээл хунтутōнол дүннэлдук эмэчэл, хатаптыл, сāvрил-дā бээл умунупчэл. Исүс нуңарватын алагүдячā, Бэгин эңэхйн Нуңандүн бээлвэ бэгэдэдэн бичэ. Исүс алагүдяри дюлāн Нуңан бэгэдэдэн эхи хаватāра очā бээвэ, сэктэвундү нэксэл, эмувчэл. Дюлā сō кэтэ бээл инэдуктын бэеңмэр уркэли эчэл йврэ. Тэли, дю оёвон эдексэл, бумүдери бэеңмэр сэктэвутэй дю дулмалāн тыкивуксэл, Исүс дюлэдүн нэчэл. Исүс, тар бээл Нуңанман тэдедери-вэтын ичэксэ, эхи хаватāра очā бэетки гунчэ: «Си нэлумүхийлвэ онас тэхйврэн».

Итыва алагүмнйл, фарисеил-дā*, тарā дōлдыксāl, гумэчилчэл: «Нй-кэ эр бэе? Тыкэн гунденэ, Нуңан мэнми Сэвэки бихйм гунчедерэн. Сэвэкидук хунту нй нэлумүхийлвэ тэхйңэтын?» Исүс, нуңартын тыкэн дялдяриватын сākсā, нуңардүтын гунчэ: «Эдā сү мевардүвар тыкэн дялдяриас? Он гунми эимкүтмэр: „Си нэлумүхийвэ онас тэхйврэн“, гунми-гү, „Илкал, гиркукал“, гунми-гү? Бугадү Бэе Омолгин нэлумүхийвэ тэхйри эңэхичивэн сү сādāхун... – Исүс эхи хаватāра очādү бээдү гунчэ: – Синдү гундем: илкал, сэктэвунми гакал, дюлāви сурукэл».

Бумүдечэ бэе илчā, сэктэвунми гачā, сōхит бэгэдэвнэливи Сэвэкивэ кэнэденэ, дюлāви суручэ. Тадү бихйл бээл Сэвэкивэ нян кэнэдечэл, игдыт гунденэл: «Бү инэңмэн тькинделэн бэе энэвэн ичэрэ ичэрэв».

ЛУКА 5:17–26

* Фарисеил – тар умун пāртиядү бидерил еврейл. Нуңартын одёкичил итылдуктын ичэвдерит овдярибāн сōтмарит ичэциукитын.



УРЭДЫ АЛАГУН: НҮЙ КУТУЧИЙ?

Умнэкэн Йсүс, бэелвэ ичэксэ, урэлэ туктычэ. Тар уреду бэелвэ алагунаван алагунман Уреды алагун гунивкйл. Нонопты Гунмэчин инэңйлдүн Сэвэки тэгэдүви бунэн Дян одёкйчилгачйрин Уреды алагун бэе нуннэт бидедэн таткавкй, Сэвэки Тэгэмэрдүлэн хоктово нюннйвкй. Йсүс дагадүн алагувумнйлин, бэел-дэ тэгэчэлэтын, Нуңан нуңарватын алагулчя:

Сэвэкие ачин эңэт бихйвэр сарйл кутучйл – Сэвэки нуңардүтын Тэгэмэр бихин.

Мэргэдерйл кутучйл – Сэвэки нуңарватын бэрэгйдеңэн*.

Дулумнул кутучйл – Сэвэки нуңардүтын бугава анидяңан.

Сэвэки ээттын овдярйиван гэлэдерйл кутучйл – Сэвэки нуңартын гэлэнмэтын дялудяңан.

Бэелвэ муландярил кутучйл – Сэвэки нуңарватын муландяңан.

Дучама мёвачйл кутучйл – нуңартын Сэвэкивэ ичэдеңэтын.

Бэелвэ аяралдывкандярил кутучйл – Сэвэки нуңарватын хутэлви, гуннэ, гэрбйдеңэн.

Сэвэки ээттивэн дярилйтын ахавчал кутучйл – Сэвэки нуңардүтын Тэгэмэр бихин.

Сү кутучйл бихис, сү Минэ бододөридуксун сунэ дяргадырактын, ахарактын, сундулй эрүвэ улөкмэт гундерэктын: урундекэллу, сэвдөндекэллу – няңнядү сунэ сө хэгды анивун алатчаран: тыкэн-ты сү дюлэдүхун Сэвэки түрэнмэн ихиврил бэелвэ ахачатын.

Сү буга түрукэн бихис. Түрукэ амтави сэмңйрэкин, ёкунди түрукэдэдеңэс? Таргачйн түрукэ ёкундү-кат надая ачин овкй. Бэел, надая ачиндукин нөдәксәл, гиркуктадянал, халгардивар түдеңэтын.

Сү буга нэрийнин бихис. Урэ оёдүн овчя город он-кат эхи ичэврэ эңэтын бирэ. Нэрийвунмэ нуликсәл, эвкйл таря кумтэвчэ тыгэ хэрэдүн нэрэ, нэрийвунмэ нэвундү нэвкйл, тэли нэрийвун дюдү упкат бэелдү нэридевкй. Таргачйн-ты сунңй нэрийннун бэелдү нэридегин, тэли нуңартын сү аява дяривахун ичэдеңэтын, сунңй Няңняды Аминмахун-дә кэнөдеңэтын.

МАТТЕЙ 5:3–16

* Бэрэгймй – *утешить*.



УРЭДЫ АЛАГҮН: МОИСЕЙ ИТЫЛҮН

Итыва-вал, Сэвэки түрэнмөн ихиврил бөөл гуннэвэтын-мэл ачиннүйдэви Бй эмэчэвэв экэллу гунчэрэ: эмнэк ачиннүйра, тарилва дялүвдэви Бй эмэчэв. Сундү тэдэвэ гундем: няңня, буга-дә бидерэктын, иты экунин-кат ахаканди-кат этэн хуңтуврэ: итыдү гунивчэ упкачин дялүвдяңан. Тар-ты, иты умун-мэл эхй сө бихи-кэт одёкйтпан этэн дялүвра, бөөлдү тарā таткәдяңан-дә, тар Сэвэки Тэгэмэрдбидүн хулу-күтмэр гунивдеңэн; одёкичилва дялүвдяри, тарилва таткәдяри-дә, тар Сэвэки Тэгэмэрдбидүн хэгды гунивдеңэн. Сундү Бй гундем: итыва алагүмнйл, фарисеил-дә Сэвэки эёттывэн дялүвдяридуктын сү тарā дялүвдярихун хүлэкэтмэр эхикин бирэ, сү Сэвэки Тэгэмэрдүлэн он-кат еденхун йрэ.

Сү нонон гунмувчэвэ дөлдүчәхун: «Бэевэ экэл вара; вача бэе уңкилды-вундү буруйдәвдяңан». Бй-кэ сундү гундем, мәннүйткйви гиркиткйви хитэнди тыкүлдяри бэетыкйн уңкилдывдеңэн; мәннүйдүви гиркидү-ви: «Моңнөн!» – гунчэ бэе синедриондү* уңкилдывдеңэн; гунчэ-кэ: «Дулбун!», кургидерй тогочй чопколө нөдәвжәтын. Сй хулгайттулā анйвунми эмэвуксэ, гиркис синтыкй экундук-мал тыкүлчадяриван дәнми, хулгайт дагадүн анйвунми эмәниксэ, гиркилэви сурукэл, нуңаннүнин аяралдыкал, тар амардукин-нүн хулгайттү анйвунми нэкэл.

Сү нонон гунмувчэвэ дөлдүчәхун: «Эдбичй ахйнүн экэл нәлумүхивэ бра». Бй-кэ сундү гундем: бэе ахива эётчэнэ ичэтчэмй, дялдүви нә-лумүхивэ бчә. Гунмувчэ нян: ахйдукпи хуэтчэрй бэе ахидүви хуэтгй дукувунма бүгин. Бй-кэ сундү гундем: эдбй хуңту бэенүн эчэ нәлумү-хивэ бра ахйнүнми хуэтчэрэкин, ахиви хуңту бэенүн нәлумүхивэ бв-кәндяран. Бэе хуенивчэ ахива ахыларакин, мәннин нәлумүхивэ бдяран. Сү нонон гунмувчэвэ нян дөлдүчәхун: «Бүнэви түрәнми экэл ом-ңоро, Бәгин-кэ дюлэдүн бүнэви түрәнми дялүвдякал». Бй-кэ сундү гундем: Экэл өкин-кат андагара**, няңня-кат дярин – тар Сэвэки тэгэкин; буга-кат дярин – тар Нуңан халгарин хэрэн; Иерусалйм-кат дярин – тар хэгдыгүмэ Тэгэмэр городын; мәннүйви-кэт дылви нян экэл андагара – сй умун-кэт нёриктэви чөлкэ-кэт, коңнорйн-кат эңэтыс бра. Суннү түрәннун «элэкин»-нү, «эчэ-гү» биңэтын-нён, тадук хуң-ту – хәрги түрәннин.

МАТПЕЙ 5:17–37

* Синедрион – еврей суглантын. Талā надандяр умун бөөл ивкйл бичэл: хэгдыгүл хирурил, итыва алагүмнйл, еврей хэгдыгүлтын. Тар еврей үгүтмэр уң-килдыкйичитын бичэ.

** Андагамй – покаяться.



УРЭДЫ АЛАГҮН: АЯВРЙЛИЙ-ДА, УҢКЕРОВУНДУЛИЙ-ДА

Сү нонон гунмувчэвэ дōлдычāхун: «Эхали эхава, йктэли йктэвэ». Бй-кэ сундү гундем: «Бэе синдү эрүвэ бракин, нуңандүн эрүе экэл бра». Нй-вэл аннү анчанмас йктэрэкин, дегиннүви бүкэл. Нй-вэл, уңкилдымэтчэнэ, дōгү тэтывэс гадāви ээттекин, нуңандүн тулгү тэтыви нян бүкэл; нй-вэл умун тыхинча гиркуктава нуңан ургэ инйви синэ эксэвкэнэкин, нуңаннүнин дюр тыхинчава гиркукал. Синдук эва-кат гэлэдеридү бүкэл, кōтая гэлэридук экэл дариски нэнэрэ.

Сү нонон гунмувчэвэ дōлдычāхун: «Мэннйви гиркиви аявкал, булэ-сэгпи-кэ ичэмэйкэл». Бй-кэ сундү гундем: мэннйльвэр булэсэгилвэр аявкаллу, сунэ ниңйдерилвэ хиргэдэкэллу, сунэ ичэмэйдерилдү аяа дōякаллу, сунэ болгидярилдули, ахактадярилдули-дā уңкеродекэллу. Тэли суннй Няңняды Аминнун хутэлин дōяңахун — Нуңан Мэннй-ви дылачāви эрүл, аял-дā бэел оёлитын ювувки, нүңнэт бидерилдү, учикйт бидерилдү-дэ бээлдү тыгдэвэ уңивки. Сунэ аявдярилва аяв-раксун, эдā Сэвэки синдү таманма бунэтын? Тыкэн-ты улokitчэрил дыливунма тавумнил дōявкйл эчэ? Сү мэннйльвэр гиркильвэр-нион мэндурэксун, хунтул бэел дōяридуктын экунма аятмарит дōярас? Сэвэкивэ эхил сара бэел эвкйл-гү тыкэн дōяра? Тарит, он Сэвэки бээлвэ аявдяран, сү нуңарватын тыкэн аявдякаллу. Сэрэнчэкэллу! Бээл сунэ ичэдэтын, сү аяа экэллу бра — суннй Няңняды Аминнун этэн синдү тамана бурэ. Тарит, дегорилдү мэңукэнэ буденэ, сй упкат бээлдү экэл савкāна. Кэнэвдедэвэр, тарā дюр дэрэчйл бээл евреил уңкеробун дōлдүтын, тулйлэ-дэ овкйл. Сундү тэдэвэ гундем, бээл кэнэнтын нуңартын аяа ональвар таман элэкин бивкй. Сй-кэ дегорилдү мэңукэнмэ будерэкис, синнй дегиннү нāлас аннү нāлас эва дōяриван эгин сара. Сй дегорилдү бунэс делумкун бигин. Синнй Аминни-ка, даягārва ичедерй, бээл ичедеридүтын синдү тамана будеңэн.

Дюр дэрэчйл бээл евреил уңкеробун дōлдүтын, тулйлэ-дэ илитчанал, бээл ичэдэтын уңкеровкйл. Уңкероденэ, нуңарватын экэл урэрэ. Сундү тэдэвэ гундем, бээл кэнэнтын нуңартын уңкеродерилйвэр таман элэкин бивкй. Сй-кэ, уңкеродэви ээтми, дōлави йкэл, уркэви самкал, эхидү ичэврэ мэннйдүви Аминдүви уңкерокэл. Синнй Аминни-ка, даягārва ичедерй, бээл ичедеридүтын синдү таманма будеңэн.

Уңкеродерэксун, эхил сара бээлгэчйр экэллу кэтэвэ түрэттэ. Кэтэвэ түрэтмил, нуңартын Сэвэкидук гэлэнэвэр гадыңатын гунчэвкйл. Нуңарватын экэллу урэрэ. Суннй Аминнун сү экунди дегордөривахун эделихун-дэ гунэ савкй. Тыкэн уңкерокэллу:

МАТПЕЙ 5:38–48; 6:1–8



Аминмун Муннү

*Няңнядү бихи Аминмун Муннү!
Синнү одёврї гэрбїс кэнёвдегин,
Тэгэмэр барїс инэнїс эмэгин,
няңнядү эёттыс дялуувгачїнин
бугадү-дā дялуувдягин.*

*Инэнмэн мундү девгёевун бүкэл.
Бү бэел мундү эрүвэ онаватын дялдүвар эхїлгэ-
чїр дявүчара,
тыкэн Сї-дэ эрүвэ онававун дялдүви
экэл дявүчара.*

*Бү эрүе барїдукпун этэетчэкэл,
хāргидук мунэ айдякал.
Сї энэхїчї, кэнёвучї-дэ Тэгэмэр барїн-дā
бихїдукис,
бү Синдук тарā гэлэдерэв.
Тыкэн-ты бигин.*

УРЭДЫ АЛАГҮН: СЭВЭЖИЛҮЙ

Девгэвэ эхиксун илэчэрэ, дюр дэрэчйл бэлгэчэйрвэ экэллу урэрэ. Бээл нуңартын девгэвэ эхйвэтын дептэ ичэдэтын, дэрэлдивэр мэргэпчул өвкйл. Сундү тэдэвэ гундем, бээл кэнэнтын нуңартын девгэвэ эхйлытын дептэ таман элэкин бивкй. Сй-кэ девгэвэ энэ дептэ, нюриктэлви игдыкал, дэрэви авкал-дэ. Тэли бээл сй девгэвэ эхйвэс илэчэрэ эвкйл ичэрэ, эхй ичэврэ синңй Аминни-ка тарэ ичэвкй. Дяягарва ичэдери синңй Аминни бээл ичэдери дүтын синдү тамана бүдеңэн.

Бугадү тамүра идэгэлвэ экэллу умйвра. Куюрил, сэмту-дэ тарилва ачинңйвкйл, дёромйр-дэ, улэксэл, тарилва дёромовкйл; тамүралва няңнядү умйвкяллу, тэдү куюрил-кэт, сэмту-кэт эдеңэтын ачинңйра, дёромйр-дэ, улэксэл, эвкйл дёроморо; тамүра идэгэллун бихидүтын, тэдү-ты мёваррун бивкйл.

Иллэ нэриунин эха бивкй. Синңй эхас авгара бихикин, упкат иллэ нэривдеңэн; эхас-ка эрү бихикин, упкат иллэс хактыравдяңан. Тарит, сй дөдүс бихй нэринни хактыра бихикин, хактыра-ка экуды биңэтын? Нй-кэт дюр бэгирдү эңэтын хавалла: нуңан умунмэ ичэмэйдеңэн, гёва-ка айвдядяңан; умунмэ дөлдядяңан, гёва-ка чилэмйчэдеңэн*. Сэвэжидү, баяндү-дэ эңэтыхун хавалла.

Тарит сундү гундем: девгэвэр-кэт, тэтывэр-кэт экэллу хивйнчара. Бинй девгэдук тамүратмар эчэ-гү бирэ, иллэ-кэ – тэтыдук? Дэгйлвэ ичэткэллу: тарил путэрэ-кэт эвкйл, хоңнира-кат эвкйл, колболдү-кат эвкйл умйвра, сунңй Няңняды Аминнун-ка нуңарватын улидевкй. Сү нуңардуктын аятмарил эчэллун-гү бирэ? Сундук нй, хивйнчадяна, умун ичэндын-кэт гугдатмар дьяңан? Тэтыливэр-кэт эдэ хивйнчадярас? Чүрикал он балдыдяриватын ичэткэллу; тарил эвкйл хавалла-кат, тэтылэвэр-кэт эвкйл бра; сундү гундем, тэгэмэр Соломон-кат сө баян-дэ бичэливи, тар чүрикагачын гудей тэтывэн эңкин тэттэ; инэңмэн бихй, тымй-ка тогодү нөдэврй чүкава Сэвэжй тыкэн тэтыврй бинэ, Нуңан сунэ эдеңэн-нү тэтыврэ? Эдэ Сэвэжйвэ тыкэн ембут тэдэдерэс? Тарит, экэллу хивйна, экэллу гундерэ-дэ: «Эва девдеңэт?», «Эва умдяңат?», «Эва тэтчэңэт?», тарилва Сэвэжйвэ эхил сара бээл гэлэктэдевкйл. Сунңй Няңняды Аминнун сү бинидүхун гэлэвдери-вэн савкй. Сү-кэ элэксэмэ Сэвэжй Тэгэмэврэн гэлэктэкэллу, Нуңан ээттывэн дьякаллу-дэ, тэли Нуңан сундү упкат надавахун бүдеңэн. Тарит, тымй эмэри инэңйвэ экэллу хивйна, тымй эмэри инэңй мэн-ңйльви хивйрви дялувдяңан: инэңйтыкйндү хивйнин элэкин бивкй.

МАТПЕЙ 6:16–34

* Чилэмйчэмй – презирать.



УРЭДЫ АЛАГУН: БЭЕЛНУН ОН БИМЙ

Экэллу уңкилдырэ, тэли Сэвэки сунэ нян эдеңэн уңкилдырэ. Он сү уңкилдыңнэс, тыкэн-ты Сэвэки сунэ уңкилдыдеңэн, Экуды даринди дариңнас*, таргачинди-ты Сэвэки сундү дариндяңан. Эда сй гиркиви Эхадун гарақанма ичэденни, мәнңидүви-кэ голово эңнэнни мэдэрэ? Мәнңидүс Эхадүс голо бинэ, он-ка сй гиркидүви гунденни: «Миндулэ эмэкэл. Синңй Эхадукис гарақанма лувухиникта»? Дюр дэрэчй бэе бихинни! Элэкэсмэмэ мәнңйдукпи Эхадукпи голово лувухикал, тадук гиркиви Эхадукин гарақанма лувухинимнак аят ичэдеңэс. Сэвэкиңивэ ңинакирдү экэллу бүрэ, тарил, сундулэ нувчаниксал, сунэ тэкэгэдеңэтын. Жемчугилвэр сунюрйр** дюлэдүтын экэллу нодүра, тарил халгардивар хэкидеңэтын. Гэлэдекэллу – Сэвэки сундү бүдеңэн; гэлэктэдекэллу – бакадяңахун; Сэвэки уркэвэн коңкодёколлу – Нуңан сундү нйдеңэн; гэлэдерйтыкйн гэлэнэви гавкй, гэлэктэдерйтыкйн бакавкй, Сэвэки уркэвэн коңкодёрйтыкйндү-ка Нуңан нйвкй. Сү сигдылэдүхун бихин-ңү бэе, омологин колобоё гэлэдерэкин, дёлоё бүдерй? Оллоё гэлэрэкин-кэ, нуңандун кулинма бүдерй? Тарит, сү эрүл-дэ бинэл, хутэлдүвэр аяла аңывура бүдэрйл бихиксун, сунңй Няңняды Аминнун Нуңандукин гэлэдерйлдү кэтэтмэрит аяа бүдеңэн.

Тарит, бээл сундү он упкатпа одатын сү эётчэрэс, тыкэн-ты сү-дэ нуңардүтын окаллу; эрэ иты, Сэвэки түрэнмэн ихиврйл бээл дукунатын-дә гуниңнэрэ.

Тыёкүр уркэлдулй йкэллу!

Бунйлэ ихиврй уркэ эмңэ бивкй,

талā ңэнэдерй хокто эюмкүн,

тарилдулй кэтэл бээл сурудевкйл.

Бинйлэ ихиврй уркэ тыёкүн бивкй,

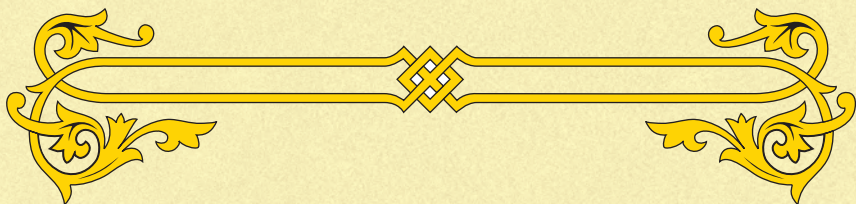
талā ңэнэдерй хокто ургэпчу,

тарилва ахакар бээл бакавкйл.

МАТПЕЙ 7:1–14

* Даринмй – мерить, измерить.

** Сунюрйн – свинья.



Алтама иты

*«Тарит, бээл сундү
он упкатна одатын сү ээтчэрэс,
тыкэн-ты сү-дэ
нуңардүтын окаллу».*

Матпей Йсүстулї дукунан 7:12

УРЭДЫ АЛАГҮН: ТЭДЭ, УЛӨК-ТЭ

Улөкитчэрийл Сэвэки түрэнмэн ихиврийл бэелвэ сэрэнчэкэллу! Нуңартын ичэдэтпэр дулумнул бёрулгачыр сундулэ эмэвкйл, дөдүвар-ка – демүкир иргичйлгэчир бивкйл. Нуңартын эва өдьяридуктын сү нуңарватын сядяңахун. Супирэдук виноградпа, репёйниктук-ка инжирва тэвлэвкйл-гү? Ая мө аялва балдывкälва балдывувкй, эрү-кэ мө эрүлвэ балдывкälва балдывувкй. Ая мө эрүлэ балдывкälва эвкй балдывра, эрү-кэ мө аяла балдывкälва эвкй балдывра. Аяла балдывкälва эвкй балдывра мөтыкйнма, чиңйксäl, тоголо нөдäвкйл. Тыкэн, балдывкälдитын сү нуңарватын сядяңахун.

Бэетыкйн Миндү гундерй: «Бэгин! Бэгин!» Сэвэки Тэгэмэрдүлэн эдеңэн йрэ, Минңй Няңняды Аминми эёттывэн дялувдьяри-нён йдеңэн.

Уңкилдывун инэңйдүн кэтэл Миндү гундеңэтын: «Бэгин! Бэгин! Синңй эңэхидис бү эчэвун-нү Синңй түрэнмэс ихивра? Синңй эңэхидис бү бэелдук огеңälва эчэвун-нү ювдэрэ? Синңй эңэхидис бү бэе кэтэ сөхйрилвән эчэвун-нү бра?» Тэли Бй нуңардүтын гундеңэв: «Бй сунэ өкин-кат эңкив сара; Миндук адагакаллу! Сү Сэвэки эёттывэн эчэхун дялувра».

Тарит, Минңйлвэ түрэрвэв дөлчатчарй, тарилва дялувдьяри дяличй бэе бихин, дёлол оёлдүтын дёви иливчä бэенүн нуңанман урэмкэтчэм. Тыгдэ тыгдэчэ, бирал мүдэчёл, эдын-дэ тар дю дэптыкйн хувувчэ, дёлол оёлдүтын иливувчä дю-ка эчэ сукчавра. Минңйлвэ түрэрвэв дөлчатчарй, тарилва эхйвэ-кэ дялувдьяра, дялъя ачин бэе бихин, дёви иңä оёлдүн иливувчä бэенүн нуңанман урэмкэтчэм. Тыгдэ тыгдэчэ, бирал мүдэчёл, эдын-дэ тар дю дэптыкйн хувувчэ, – тар дю нямчурагар капургачä.

Йсүс түрэтми этэчэ, бэел Нуңан алагүндукин сөхидячäl: Нуңан итыва алагүмнйлдук, фарисейлдук-тä хуңтут, эңэхйчй бэегэчйн, алагүдячä.

МАТПЕЙ 7:15–29



НĀВУН-АХЙ ОМОЛГИН, БУКСЭ, АРРАН

Умнэкэн Йсүс Наин гунмурй городтулā суручэ. Нуңаннун алагүвумнйлин, сō кэтэ бээл-дэ нэнэдечэл. Йсүс, городтулā йврй уркэлэ дагамаксā, бучэвэ эксэдерйл бээлвэ ичэчэ: тар бээ умун нāvун-ахй умукэмэ омологин бичэ. Соңодөрий энинмэн ичэксэ, Бэгин нуңанман мулāнчā, гунчэ: «Экэл соңоро!» Тар амардукин Нуңан, бучэвэ эксэдерилтыкй дагамаксā, бучэ бээ хуглэдерйн авсавāн эркүчэ; эксэдерйл бээл илчāl, Йсүс-ка гунчэ: «Омогни! Синдү гундем, илкал!» Бучэ бээ, угиривуксэ, тэгэчэ, түрэчилчэ; Йсүс нуңанман эниндүн бучэ. Тадү бихйл бээл сōт нэлэлчэл, нуңартын Сэвэкйвэ кэнелчэл, гунденэл: «Хэгдыккүн Сэвэкй түрэнмэн ихиврй бээ бүү сигдылэдүвун бихин! Сэвэкй Мэннйлэви тэгэлэви эмэктэрэн».

ЛУКА 7:11–16



ПУТЭДЕРЙ БЭЕЛЙ ГУНМУВКЭ

Исүс бээлдү путэдери бээли гунмувкэвэ улгучэнчэ:
Бэе путэдэви ючэ. Тар путэдерэкин, чймэл хадбылтын хокто дагадун тыкчэл, тарилва дэгил, дэгиксэл, чоңинал, депчэл. Чймэл хадбылтын делочй дуннэлэ тыкчэл, тадү тукала ахакан бичэ. Тукала сунтая ачиндукин чймэл дагали балдылчал. Дылача-ка ючэлэн, балдывкэл нйнтэлэ ачир бихйдукпэр бучувчал. Чймэл хадбылтын супирэл сигдылэдүтын тыкчэл. Супирэл, тыптырат балдыксал, тар чймэлвэ бокчал. Ая дуннэлэ тыкчэл чймэл аят балдычал: хадбытын нямáva, хадбытын нюнундярва, хадбытын иландярва балдывчал. Сечил бимйл, сёрдулавар силдыкаллу!

Тар амардукин Исүс алагүвумнилдүви тар гунмувкэ эва гундерйвэн тыливкэнчэ:

Сэвэки Тэгэмэрдулин түрэнмэ долчатчана, тарá эвкй тыллэ бэетыкйнтыкй харги, эмэксэ, нуңан мевандукин путэвчэвэ дёромовкй — тар хокто дагадун тыкчэл чймэлвэ урэчэ.

Делочй дуннэдү путэвчэ-кэ — тар, түрэнмэ долдыксá, тармалдү түрэнмэ урунденэ, гавкй; дөдүви-ка нйнтэе ачиндукпи нуңан адыкар-нйон инэңйлвэ тэдэвкй: биргэ эмэрэкин, түрэндули ахакталлактын, тармалдү түрэнмэ эмэнивкй.

Супирэл сигдылэдүтын тыкчэ — тар түрэнмэ долдывкй бинэ, бинйдүви хивиндяна, баяндү этчэнэ, түрэнмэ эвкй долдыра овкй, таргачйн чймэ экуна-кат эвкй балдывра.

Ая дуннэдү путэвчэ-кэ — тар түрэнмэ долдывкйл, тыливкйл, балдывкáва балдывувкйл — хадбыл нямáva, хадбыл нюнундярва, хадбыл иландярва.

МАТПЕЙ 13:3–9, 18–23



СЭВЭКҮЙ ТЭГЭМЭРДУЛИН НЮУН ГУНМУВКЭЛ

Умнэ Йсүс, дбодук юкскэ, ламу хүлидүн тэгэчэ. Нуңандулан сб кэтэ бэ-ел эмэнэдуктын Нуңан дядвула йчэ. Йксэ, хүлидү илитчарйл бэелвэ алагүлчэ. Бэгин нуңардүтын гунмувкэлди гундечэ:

Сэвэки Тэгэмэрин мэнңидүви дүннэдүви бурдук чймэлвэн путэчэ бэевэ урэчэ; долбо упкат бэел адырактын, булэнин, эмэксэ, путэнэдүн эрүмэ чүка чймэлвэн путэчэ, путэксэ, суручэ. Чймэл балдылчалатын, бурдук бокотолон ичэвулчэл, эрү чүкал нян балдылчал. Дүннэ бэгинин ббкарин, эмэксэл, бэгиндүвэр гунчэл: «Бэгин! Дүннэдүви сй ая чймэлвэ путэчэс. Йдук-кэ тар эрүл чүкал тадү балдыра?» Нуңан ббкардүви гунчэ: «Булэн эрэ бран». Ббкар гунчэл: «Сй ээттэкис, бү, тала суруксэл, чуптүлидиянхун». Бэгинтын-кэ гунчэ: «Экэллу, эрү чүкалва чуптүлимй, сү бурдукпа-да нян чуптүлидиянхун. Хоңнивун бдалан умундү балдыдыктын; хоңнивун бракин бй хоңнидырилдү гундеңэв: „Нонон эрү чүкалва умйваллу, хэрэкэлтэ уиксэл, дегдыкэллу; бурдукпа-ка нэкудү нэкэллу“».

Йсүс нуңардүтын хуңту гунмувкэвэ нян улгучэнчэ:

Сэвэки Тэгэмэрин мэнңидүви дүннэдүви путэвчэ горчица чймэвэн бэевэ урэчэ. Тар чймэ упкат чймэлдук хулукүтмэр-кэт бичэлийви, балдымй чүкан упкат чүкалдук хэгдытмэр бивкй, тэкэнин-кэ мб бвкй, тар мб гаралдүн дэгйл, эмэнэл, дбвкйл, умукилавар бвкйл.

Нуңан бээлдү хуңту гунмувкэлвэ-дэ гундечэ:

Сэвэки Тэгэмэрин идарйвака* урэчэ. Ахй илан тыгэ бурдуктү тар ахаканман нэчэ, упкат-ка колобоңот идарйлчэ.

Сэвэки Тэгэмэрин дүннэдү дядвчэ баянма урэчэ. Бэе, баянма бакаксэ, һй-кэт эхйдин сара, нян дядчэ. Баканадукпи урунденэ, нуңан, мэндүви бихйви упкатпан униексэ, тар дүннэвэ гачэ.

Сэвэки Тэгэмэрин гудеил жемчугилвэ гэлэктэдэри бэевэ нян урэчэ. Нуңан, сб тамурама жемчугпэ бакаксэ, мэндүви бихйви упкатпан униексэ, тар жемчугпэ гачэ.

Сэвэки Тэгэмэрин сб кэтэ хуңтүтонол оллолво дядвчэ, ламудү тулэвчэ гупчивунмэ** нян урэчэ. Гупчивун дялупчалан, олломймнйил гупчивунмэ хүлилэ ювчэл, тэгэксэл, ая оллолво тыгэлдү нэчэл, эрүлвэ нбдэчал. Тыкэн-ты буга манавридүн бдянхун: Сэвэки тэдэвумнйлин, эмэксэл, һүңнэт бидерйл бээлдук эрүл бээлвэ хуэтчэңэтын, тарилва дегдэдэри тоголо нбдэдынхун; тадү соңон, һэлэдук чикилдын-да дблдывдынхун.

МАТТЕЙ 13:24–33, 44–50

* Идарйвака – закуска.

** Гупчивун – невод.



ЙСҮС АМУТТҮ СУГИВЭ ЭТЭВКЭНЭН

Умнэ Йсүс алагүвумнйлнүнми Геннисарет гунмурй амутпа дявит хэдэдечэл. Эендерэктын, Йсүс ахинчә. Умнэт амуттү сө эңэхй сугй очә, үгэлдук мӯ дявдула бёлкинилчә*. Тадү алагүвумнйлин, Йсүспа сэрувуксэл, гунчэл: «Бэгин! Митпэ айкал: чэпэдерэп». Йсүс нуңардүтын гунчэ: «Йдү сү тэдөрйхун? Экундук сү эргэчйр һэлэкэхил бихис? Сү минэ эхис-кү тэдөрэ?» Иликсә, Нуңан эдындү этэдэн ипкэчэ, ламудү гунчэ: «Симұлакал, этэкэл!» Тармалдү эдын этэчэ, амут бэрэчэ. Уп-кат симұли очә.

Алагумнйлин-ка, һэлэденэл, сөхйдянал-кат гумэчилчэл: «Ңй-кэ Нуңан биргүн, эдындү, мӯдү-дэ ипкэрэкин, тарил Нуңанман дөлдывкйл?»

МАТПЕЙ 8:23–27; МАРК 4:37–41; ЛУКА 8:22–25

* Бёлкинмй – плескаться.



ЙСҮС ИАЙР ХУНАТПАН АРИВДЯРАН

Окин-ка умнэ Галилея ламун хульдун Йсүс Нуңандулан эдук-тадук эмэчэл бээлвэ алагүдяча. Умун Иайр гэрбичи бэе Йсүстыки дагамача. Нуңан евреил уңкеровун дютын хэгдыгун бичэ. Тар бэе Йсүс халгарин дагадунтын хэнңэктэниксэ, Нуңандукин сомат гэлэнилчэ: «Минңи хунадив бултэк хуглэдерэн. Эмэкэл, нуңан йникин эмэнмудэн нуңандун жалалви нэкэл». Йсүс нуңаннунин сурулдычэ. Сө кэтэ бээл, Нуңанман мурэли камнидянал, бододөчөл.

Бээл сигдылэдунтын умун ахи дяндиор анжанылва, сэксэтпи чургияна, бумүдерй бичэ. Нуңан, хунтутонол бэгэдэмнилдук кэтэ биргэлвэ ичеденэ, нуңардунтын идэгэлви упкатпан бучэ, тар-дә бичэлин, эчэ бэгэдэврэ. Тар ахи Йсүстули долдыча. Бээл сигдылэлитын эмэксэ, Йсүстыки амаргидин дагамакса, аракукан Нуңан тэтивэн эркучэ. Ахи гунчэчэ: «Нуңан тэтивэн-кэт эркуми, би авгарадянав». Эркудекен, бумүдерйдукпи бэгэдэвнэви сача.

Йсүс-ка Нуңандукин эңэхин юнэвэн мэдэчэ, бээлтыки этэхиликсэ, ханнуча: «Ңи Минңи тэтивэв эркурен?» Алагүвумнилин, Нуңан ханнүдяриван эксэл тыллэ, Нуңанман мурэли бээл камнидяриватын гунчэл. Йсүс-ка эркучэвэ бакадэви ичэлидечэ. Ахи, авгаранави сакса, нэлэдук силгинденэ, дагамача, Нуңан халгардулан тыкиксэ, Нуңандун тэдэвэ упкатпан гунчэ. Йсүс-ка нуңандун гунчэ: «Си тэдэрис синэ айран. Аяканди нэнэкэл, бумүдерйдукпи авгара бидекэл».

Гундерйви эделйн этэрэ, евреил уңкеровун дютын хэгдыгүлэн эмэксэл, гунчэл: «Синңи хунадис будэн. Алагүмнива эдә хивин-мукандянас?» Йсүс-ка, нуңартын гундерйвэтын долдыкса, Иайрдү гунчэ: «Экэл нэлэрэ, тэдэдекэл-нион». Иайр дюлан эмэксэ, Нуңан хаватәдярилва, игдыт соңодөрилва, тэпкәдерйлвэ хунат дялван ичэчэ. Йсүс нуңардунтын гунчэ: «Сү эдә хаватәдярас? Эдә соңодөрос? Хунат эчэ будэ, адыран эчэ». Нуңандукин инечэл. Йсүс-ка, Ботурвэ, Иаковва, Иоанма бучэ хунат амтылван-дә гакса, хунат хуклэдерин комнаталан йчэ. Нуңан хунаттыки дагамакса, нәладукин дявача, гунчэ: «Хунаткан, синдү гундем: илкал!» Тармалдү хунаткан илча, гиркукталча. Эрэ ичэчэл бээл сөт сөхичал.

МАРК 5:21–42



ЙСҮС ТУНҢА ТЫХИНЧА БЭЕЛВЭ УЛИДЕРЭН

Умнэкэн Йсүс алагүвумнйлнүнми Галилея ламун баргидалан Тивериада дагадун бихй дүннэлэ суручэ. Бээл Нуңан бумүдерйл бээлвэ бэе сөхйрйдин бэгэдэрийвэн ичэчэдуктын сө кэтэ бээл Нуңанман бодохинчэл.

Йсүс урэлэ туктычэ, тадү Мэннйилнүнми алагүвумнйлнүнми бичэ. Иудеил туювунитын Пасха дагамадяча. Йсүс, Нуңандулан сө кэтэ бээл эмедерйвэтын ичэксэ, Пилиптү гунчэ: «Нуңарватын уйдэвэр йдук колобоё униемэчиңнэп?» Нуңан, Пилип Экунма гундерйвэн ичэдэви нуңандун тыкэн гунчэ, Мэнин-кэ эва брйви сачадыча.

Пилип Нуңандун гунчэ: «Бэетыкйндү ахакаталва-кат бүрэкит, дюр нямә динарийдулй* ганат колобоңит этэн иста».

Нуңан умун алагүвумнйн, Андрей, Симон Ботур нэкунин, Нуңандун гунчэ: «Эдү умун омологичандү ячменьдук овчә тунңа колобол, дюр оллокобр бихи, тар эрбэн кэтэ бээлдү Экун девгэн бидеңэн?» Йсүс гунчэ: «Нуңардүтын тэгэдэтын гукэллу». Тар дүннэдү кэтэ орокто балдыдыча. Упкат тэгэчэл. Тадү тунңа тыхинчадын бээл бичэл.

Йсүс, колоболво гакса, Сэвэкивэ кэнёксэ, тэгэтчэрийл бээлдү колобово, оллово-дө упкат аивдалатын борйтыча. Упкат аивчалатын, Нуңан Мэннйилдүви алагүвумнйлдүви гунчэ: «Эмэнмүчэл колоболво умйвкаллу, Экун-кат эгин эмэнмурэ». Ячменьдук овчә тунңа колоболдук депчэлэтын сулапнаватын умйвчәл, дяндюр коңйва дялувчәл.

Тадү бээл, Йсүс бэе сөхйрйван онаван ичэксэл, гунчэл: «Тәдәмә-ты бугала эмәңэт Сэвэки түрәнмэн ихиври Бэе эр биңэт».

ИОАН 6:3–14

* Динарий – Рим мэунунин, тарлаха Исрайльдү тарә мэунтэдеңкитын.



ЙСҮС МҮЛІ ҲЭНЭДЕРЭН

Колоболнун, оллолнун-да бэе сөхириван окса, Йсүс ала-гүвумнйлдүви, дявдү тэгэксэл, Нуңан бээлвэ тьиннйвэн энэл алатта, баргискй хэдэдэтын ипкэчэ. Бээлвэ тьниксэ, Йсүс урэлэ уңкерөдэви туктычэ, долболтоно тадү эмукин эмэнмучэ. Тар хэрдү алагүвумнйлин дявитын ламу дулиндүн бичэ, эңэхй эдын эындерйдукин, үгэл дявва бёлкидячәл. Тыманй бдяракин, алагүвумнйл Йсүс Мэнин нуңардулатын ламу мүлйн эмедерйвэн ичэчәл. Алагүвумнйлин, Нуңанман ламу мүлйн эмедерйвэн ичэксэл, болголчөл, гунденэл: «Эр ханян»*, һәләликсэл, тәпкәлчәл. Тармалдү Йсүс-ка нуңардүтын түрәчилчә, гунчә: «Экәллу болгоро! Эр Бй, экәллу һәләрә».

Ботур Нуңандүн гунчә: «Бэгин! Эр Сй бимй, Синтыкй бй мүлй эмэдэв ипкәкәл». Йсүс гунчә: «Эмәкәл». Дявдук юксэ, Ботур мүлй Йсүстыкй сурулчә, эңэхй эындук һәләликсэ, чәпәлчә, тәпкәлчә: «Бэгин! Минә айкал!» Йсүс һәлави бүчә, дяваксә, гунчә: «Сй эдә минә эхинни тәдәрә? Эдә сй хәнүчивденни?»** Дюкрә дявдула йчәлэтын, эдын этәчә.

Дявдү тэгәтчәчәл, Нуңандулан дагамаксәл, уңкерөчәл, гунниксәл: «Тәдәмә-ты Сй Сэвәкй Омолгин бихинни».

МАТПЕЙ 14:22–33

* Ханян – призрак.

** Хәнүчивмй – сомневаться.



ИЛАН АЛАГҮВУМНИЛ ЙСҮС ҲЭРИВЭН ИЧЭРЭ

Умнэкэн Йсүс, Ботурвэ, Якиппа, Иоанма бодовукса, нунарнунтын гугда урэлэ туктычэ. Нуңан уңкеродерэкин, алагүвумнилин Нуңан ичэдэн хуңту онаван ичэчэл: дэрэн дылачагачын һэрилчэ, тэтын-дэ һэринһэчын багдаргача. Моисей Сэвэки түрэнмэн ихиври бэенүн Илианүн, Сэвэки һэридүн гилбэнэденэл, Йсүснүн улгучэмэтчэчэл. Гайканча Ботур Йсүстү гунчэ: «Бэгин! Ая эдү бимй. Си ээтчэрэкис, бү сэктэлдук илан үтэкэнэ иливдяңавун: Синдү, Моисейдү, Илиядү-да». Нуңан түрэтми эделйн этэрэ, һэри туксу нуңарватын дасча, туксудук-кэ дылган дөлдывча: «Эр Минңи аяври Омогив, Нуңан Минэвэ урунивкэнивкй, – Нуңанман дөлчаткаллу».

Эр дылганма дөлдыксал, алагүвумнилин, һэлэденэл, дүннэлэ дэрэлдивэр тыкчэл. Йсүс-ка нуңартыкйтын дагамача, һалатпи эркуксэ, гунчэ: «Илкаллу, экэллу һэлэрэ». Дылилвар угириксэл, нуңартын Йсүстук хуңтувэ һивэ-кэт эчэл ичэрэ.

Нуңарнунтын урэдук эвденэ, Йсүс нуңардүтын гунчэ: «Бэе Омогин, буксэ, ардалан, һидү-кэт ичэнэвэр экэллу улгучэнэ».

МАТТЕЙ 17:1–9; ЛУКА 9:28–36



АЙВДЯРІ ЭРҮВЭ ДЯЛДҮВИ ЭВКІ ДЯВҮЧАРА

Умнэ Ботур, Йсустыкй дагамаксā, Нуңандукин ханҗучā: «Бэгин! Гиркив миндү эрүе бракин, адыра̄ бй дялдүви тарā эңэтыв дявүчара? Надарā-гү?» Тадү Йсүс гунчэ: «Синдү гундем: надарā эчэ бихй, надандяра̄ надатал». Тадук гунмув-кэвэ улгучэнчэ:

Сэвэки Тэгэмэрин бок̄ар котабатын амаскй гамүдяри тэгэмэrvэ урэчэ. Нуңантыкйн бэевэ эмувчэл. Тар бэе тэгэмэрдү дян тыхинча таланталва* котачй бичэ; бокан-ка котаби тамадан мэнунин ачин бичэ. Нуңан котаби тамадан тэгэмэр нуңанман мэнемэн, ахйтай, хутэлтэй, упкат идэгэлтэй униедэтын ипкэчэ. Тэли тар бокан тэгэмэр халгардулан тыкиксэ, уңкероденэ, гунилчэ: «Тэгэмэр, ахакана алаткал, упкат котаби тамадяңав». Тэгэмэр, тар боканма муланиксā, котабан дялдүви энэ дявүчара, нуңанман тынчэ. Бокан-ка юксэ, гиркилдукпи умунмэтын бакачā. Тар бэе нуңандүн няма динариилва коталачā бичэ. Бокан нуңанман дяваксā, апкилчā, гунденэ: «Сй ганави упкатпан миндү тамакал». Тэли гиркин нуңан халгардулан тыкиксэ, гэлэнилчэ: «Ахакана алаткал, синдү упкатван бүдеңэв». Тариңин эчэ дэкта, нуңан котаби тамадалан кайдү тэгэvkэнчэ. Тарā ичэчэл гиркилин сөт мэргэлчэл тадук тэгэмэрдүвэр улгучэнчэл. Тэли тэгэмэр, нуңанман эриксэ, гунчэ: «Эрү бокан! Сй гэлэдерйдукис упкат котакас бй дялдукпи гарадачав; бй синэвэ муланнагачйнми, сй мэнңйви гиркиви, эңэт-кү мулана бичэс?» Тыкуликсā, тэгэмэр нуңан котаби упкатван тамадалан идакарил бээлдү нуңанман дяваvkанчā. Бэетыкйн сундук гиркиви эрүвэ онаван дялдүви дявүчаракин, Минңй Няңяды Аминми суннүн нян тыкэн одяңан.

Уңкеровундү «Аминмун Мунңй» Бэгин мунэ бээл мундү эрүвэ онаватын дялдүвар эдэвун дявүчара алагүvkй: «Он бү бээл мундү эрүвэ онаватын дялдүвар эхив дявүчара, тыкэн-ты Сй-дэ эрүвэ онававун дялдүви экэл дявүчара».

МАТПЕЙ 6:2; 18:21–35

* Талант — тар 30 килэ мэнундү дэкиңкин.



МУЛАКАС САМАРИЯЧЕНДУЛИ ГУНМУВКЭ

Умун итыва алагүмнй, Исүспа сәмкәдяна, ханңуча: «Алагүмнй, бй окин-да бидедэви, Экуна оңат бихим?» Исүс нуңандүн гунчэ: «Итыдү Экун дукувчә?» Итыва алагүмнй гунчэ: «Сэвәкйвэ-Бәгинми упкат мевандиви, упкат дотпи, упкат эңэхитпи, упкат дялитпи аявкал, дага-да бәеңми мәнңэчйнми аявкал». Исүс нуңандүн гунчэ: «Тэдәмә сй гунинни. Тыкән омй, сй бидедеңс». Итыва алагүмнй, дэрэви эмнэк тыкиврә, Исүстук ханңуча: «Нй-кә минңй дагаңив?» Исүс тадү умун гунмувкэвэ улгучәнчэ:

Умун бәе Иерусалймдук Иерихондула нэнэдечән. Тар нэнэдэрәкин, чаңйтыл* нуңанман дявачал, тэтылвән лукчал, дуктэчэл, аран эксэл вара, суручэл. Тар хоктолы умун хирурй, нэнэденә, бәевә ичәксэ, йлтәнчэ. Умун левит талй нэнэденә, тыкән-ты оча: дагамача, ичэтчэ-дэ, йлтәнчэ. Умун самариячән-ка нэнэденә, бәевә ичэчэ, муланча, дагамаксә, хуелвән бәгэдэдэви аракйт тэхйчэ, имүрэнди имүчэ, оноктот хэркэчэ. Осөлдүви угивуксә, самариячән анңакйт дюла эмувчэ, нуңанман долбонйва, ичэтчәнә, анңача. Тымйнин, сурухинденә, анңакйт дю бәгиндүн мәнунмә бүксэ, гунчэ: «Нуңанман аят ичэткэл, таманми эхикин иста, мучүдяна, тамадяңав».

Гунмувкэвэ улгучәнниксэ, Исүс итыва алагүмнйдук ханңуча: «Он сй гунчәденни? Нй тар илан бәелдук чаңйтылдү дуктэвувчэ бәелэ дагатмар?» Итыва алагүмнй гунчэ: «Нуңанман муланча бәе дагатмар». Тадү Исүс нуңандүн гунчэ: «Сурукэл, сй нян тыкән-ты оңнакал».

ЛУКА 10:25–37

* Чаңйт – разбойник.



ЙСҮС – АЯ ЭТЭЕЧИМНИ

Кристос Аминин Нуңан тэгэдүви няңняды Этэечимни бидэн Хуңчэн. Йсүс буга Айнадын бихин. Этэечимни берулви аят ичэтчэригэчинин, Йсүс Нуңанман упкат мевандивар аявдярилва-да, Нуңан одёкйчилван бинидүвэр дялувдярилва-да, аят ичэчивкй. Эр Бэгин Йсүс түрэрин:

Сундү тэдэвэ гундем: берул курелэтын уркэлин эвкй йрэ – тар дёромйн-да, чаңйт-та; уркэли йдерй-кэ – тар берул этэечимнитын. Куревэ самумни нуңандүн уркэвэ нйвкй, берул нуңан дылганман долчачивкйл, нуңан-ка мәнңйлви берулви гэрбилдитын эриксэ, юувкй. Мәнңйлви берулви ювуксэ, дюлэдүтын нэнэдевкй, берулин-ка, нуңан дылганман саянал, нуңанман бододөвкйл. Хуңту бэевэ эвкйл бодоро, хуңту дылганма эхидуквэр сара, тар бэедук дарискй хэтэкэнивкйл.

Сундү тэдэвэ гундем: Би берул куретын уркэн бихим. Би дюлэдүв упкат элэ эмэчэл – дёромйр-да, чаңйтыл-да; берул-ка нуңарватын эчэтын долчатта. Би уркэ бихим: бэе, Миндули йми, айвдянән-да, оңкоёви-да бакадянән. Дёромйн дёромодови, вадэви, сукчадэви-да эмэвкй. Би-кэ сү бидедэхун, дялум бинит бидедэхун эмэчэв.

Би ая этэечимни бихим: ая этэечимни берулдуливи мәнңйви бинйви бүвкй. Тамандули-ка берулва ичэтчэри бэе, иргичй эмедеривэн ичэксэ, берулва эмэниксэ, туксанивкй; иргичй берулва тырэмнэк ахактавкй, берул эртыкй-тартыкй хуктывкйл. Тамандули ичэтчэри бэе туксанивкй, тамандү хавалча бинэ, берулдули эвкй-кэт хивйнчара.

Би ая этэечимни бихим: Би Мәнңйлви саңнам, Минңйл-кэ Минэвэ савкйл. Аминми Минэ сарйгачинин, Би нян Аминми саңнам. Миндү хуңтул-дэ берул бихи, тарил эр куредү эхил бирэ*, тарилва Би нян сэхиндулэ эмэвнэтыв, нуңартын Минңй дылганмав долдыдянэтын, тэли умун сэхин-дэ, умун Этэечимни-дэ дьянән.

Бинйви амаскй гадэви, Би тарэ бүдеңэв. Тарит Аминми Минэ аявдяран. Нй-кэт бинйвэв эхин тытэрэ, Би Мэнми тариңйи бүдем. Бинйви бүри эңэхичй бихим, амаскй-да гарй эңэхичй бихим. Эр одёкйтпа Би Аминдукпи гачав.

ИОАН 10:1–5, 7–18, 30

* Тар еврейдук хуңтул Йсүсна тэдөдерил бэел.



НЭКНИЛ МАРПА МАРИЯ-ДА

Иерусалим дагадун Випания гунмурй бикйт бичэ. Таду нэкрнйл Марпа Мариянун, акиннунмар Ласарьнун бидечэтын. Иланй Йсуса сот аявдячал, Нуңанман дюлавар кэтэрэ эрйдеңкитын.

Умнэкэн, Йсус нуңартыкитын эмэчэлэн, Мария, Нуңан халгарин дагадунтын тэгэксэ, Нуңан гундерйвэн долчатчачан. Марпа-ка, туювун девгэвэ она, хаватадяча. Экинин Мария нуңандун эхйвэн бэлэтгэ эчэ дёкта. Нуңан, Йсустыкй дагамакса, гунчэ: «Бэгин! Сй нэкунми миндү эхйвэн бэлэтгэ, упкат хавава бй эмукин одярявав эхинни-гү ичэрэ? Нуңандун миндү бэлэттэн гукэл». Йсус нуңандун гунчэ: «Марпа! Марпа! Сй кэтэли хивинчадянни, хаватадянни, тар-да бичэлин, умукэмэвэ-нюн омй элэкин бивкй; Мария аяргүва мэндүви сйнмаран, тарā нуңандукин нй-кэт этэн тбитэрэ».

ЛУКА 10:38–42



ИРГЭЕ АЧИН БАЯН БЭЕЛЙ ГУНМУВКЭ

Исүс, бээлвэ алагүдяна, гунчэ: «Сэрэнчэкэллу, экума-дә торгондү экэллу давдывра, бэе баяндиви эвкй бирэ». Нуңан эргэчйн гунмувкэвэ улгучэнчэ:

Умун баян бэе дүннэндүн сө кэтэ балдывкә балдычә. Тадү нуңан дялдүви гунчэчэ: «Он-ка бй о́ям? Балдывналви умйвдәв колбо а́чин. Бй тыкэн о́кта: колболви бй сукчакта, тадук о́мактал эмүэл колболо о́кта, балдывнави бурдукиңми, хуңту-дэ баянми тадү умйвдяңав. Тар амардукин мэндүви гундеңэв: „Мёванми! Кэтэ баян синдү бихин, кэтэ анңанилдү тариңис исчаңан. Дэрумкйкэл, девдекэл, умдякал-дә, урунчэденэ, бидекэл!“» Сэвэкй-кэ нуңандүн гунчэ: «Иргэе а́чин! Долбонмөн сй будеңэс, умйвнавас һй-кэ гадяңан?» Тыкэн баянми мэндүви умйвдяряй, Сэвэ-кй-кэ дюлэдүн – дёготчорй* бээл о́вкй.

Бэгин тыкэн гунчэ: «Эхйлэ, девдэвэр, умдәвар экэллу гә-лэктэрэ, экэллу талй хивйнчара. Тарә упкатпән Сэвэкйвэ эхйл сәра бээл хивйнчадывкйл; экун-ка упкачин сундү биңэ́твэн сунңй Няңняды Аминнун сачадяран. Элэкэсмэмэ сү Сэвэкй Тэгэмэ́рвэн гэлэ́ктэкэллу, тэли экун сундү на́да упкат бүвдеңэн. Экэл нэ́лэрэ, хулукүн сэхин! Сунңй Аминнун сундү Тэгэмэ́рви ани́дәви дялдә́чән. Идэгэлвэр упкатпатын униекэллу, мэңун-мэр дёгорилдү бүкэллу. Эхй о́кин-кат сукчарбура, колболовор мэндүвэр о́каллу, няңнядү эвкй манавра баянмар умйвкаллу, талә дёромйн-кат этэн иста, куюр-кэт этэн дептэ; сү баяннун бихидүн, тадү-ты мёваннун-дә бидеңэн».

ЛУКА 12:15–21, 29–34

* Дёготчорй – нищий.



БАЯНДУЛИЙ ТАДУК ЛАСАРЬДУЛИЙ ГУНМУВКЭ

Исүс эргэчйин гунмувкэвэ улгучэнчэ:
Умун бэе сō баянди бидечэ: тамүра тōргалдук улливчэ тэтылвэ тэтчэвкй бичэ, тар тōргал порпира, виссона гунмувкйл, инэңйтыкйин сō хэгды гуюувурвэ дōячā. Умун дөгордөри бэе Ласарь гэрбичй бичэ, нуңан баян бэе курен уркэн дагадун хуглөдеңкин. Нуңан иллэн, хуемиксэ, игактачй бичэ, нуңан баян бэе остолдукин тыкчөлвэ девсэмнэлвэ-дэ, девдэви ээтчэңкин. Ңинакир, эмэнэл-эмэнэл, нуңан хуелвэн чивдяңкитын. Тарилва, сэлденэ, ахадан, эңэхин ачин бичэн. Дөгордөри бэе бучэ, Сэвэки тэдэвумнилин нуңанман няңня малүдүн Аврамнүн даран нэчэл. Баян бэе нян бучэ, нуңанман имачал. Чопкодү, нэлумүхичйл бучэл бээл омйлтын умйвундүтын, нуңан сō биргэвэ ичэдэнэ, угискэки ичехиниксэ, тар баян бэе гороёлө Аврамма, нуңаннүнин даран Ласарьва ичэксэ, тэпкэлчэ: «Аврам, амй! Минэ муланкал, Ласарьва, нуңан уняканми дүгэкэнмэн мүдү эйхйниксэ, минңй йнңйвэв улахиндан уңкэл, бй эдү дегдэдери тогодү сō биргэвэ ичэдем!» Аврам-ка гунчэ: «Хутэ, дөнкал, йникин биңэхйви сй аява упкатван гачас, Ласарь-ка эрүвэ-нйон ичэчэн. Эхиткэн нуңан эдү аява ичэдерэн, сй-кэ биргэвэ ичэдэнни. Тар оёлын, мит сигдылэдүт сō суңта чопко бихин: нй-вэл эдук сундулэ истави-кат эётмй, этэн иста. Сундук-кэт мундулэ нй-кэт этэн давра». «Тэли, Амй, бй синдук гэлэдем, – баян бэе Аврамдү гунчэ, – Ласарьва аминми дөлан уңкэл. Тадү тунңа нэкнйлви бихи; нуңардүтын Ласарь эр биргэчй бугали мэтэвугин, нуңартын элэ эдэтын нара». Аврам гунчэ: «Нуңардүтын Моисей итын, Сэвэки түрэнмэн ихиврил бээл дукунатын-дā бихи. Нуңарватын дөлчачиктын». «Эчэ, амй! Бучэлдук нй-вэл нуңардулатын эмэрэкин, тэли нуңартын хуңтут бинйт билимчэл». Тадү Аврам нуңандүн гунчэ: «Нуңартын Моисей итыван-дā, Сэвэки түрэнмэн ихиврил бээл дукунаватын-дā эвкйл дөлдыра бимйл, бучэ бэе арракин-дā, этэрэ тэдэрэ».

ЛУКА 16:19–31



СЭМҢЙВЧЭ БЭРУЛИ ГУНМУВКЭ

Исүс Сэвэкидук адагачал, Нуңанман омҗочол-да бэелвэ бакаксә, айдәви эр бугалә эмәчән. Нуңан ая этәчимнй-гәчйн окин-да мйчэвэ бәрува гәләктәдевкй. Умун Мәнҗйдүви гунмувкәдүви Исүс гунчән:

Ңй сундук, нямә бәручй бинә, умунмэтын сэмҗймй, егиндяр егин бәрулви оҗкокттү эмәниксә, сэмҗйнэви бакадаләви этән гәләктэрэ? Бакамй-ка, мйрәлдулэви инй-вуксә, урунденә, дйбләви әмувдеҗән, гиркилви, нимәкилви, нуҗардүтын гундеҗән: «Миннүн урункәллу: бй сэмҗйвчэ бәруҗми бакам». Тәдәвә сундү гундем: умун җәлүмүхйчй бәе Сэвәкйлә әмәрәкин, таргачйндү няҗнядү егиндяр егин җүҗнәт бидерйл, тарит бинйвэр хуҗтувдэтын нәдая ачир бәелдук хәгдытмәрит урундеҗэтын.

ЛУКА 15:3–7



СЭМҢЙВЧЭ ОМОЛГИЛЙ ГУНМУВКЭ

Исүс бээлдү нян умун гунмувкэвэ улгүчэнчэ:
Умун бэе дюр омологичй бичэ. Тарилдук нэкургү аминдүви гунчэ:
«Амй! Баяндукви хадыван, бй энэвэв, миндү бүкэл». Тадү аминтын
омолгилдүви баяндукви калтана, энэвэтын борйча. Адбллакән инэ-
ңй йлтэнчэлэн нэкургү, баянми гакса, горо дүннэлэ суручэ. Тадү энэ
хавална, ахалнүн умдяна, девденэ бидексэ, баянми манача. Нуңан
баянми маначалән, тар дүннэдү сө демү оча. Нуңан, дёгориликса,
тар дүннэдү бидерй умун бээлэ эмэчэ, тар бэе нуңанман дүннэдү-
ви мөнһйлви сунюрйрви ичэттэн уңчэ; нуңан сунюрйр-кэт депты
дегвэвэтын девмй урунимчэ-дэ, тарā-кат һй-дэ эвкй бүрэ бичэ.
Умнэкэчэн дяличй окса, нуңан гунчэчэ: «Аминми хавамнйлин
колобово аивдалавар девувкйл, бй-кэ, демүденэ, буделим. Иликта,
аминдулави суруктэ, нуңандүн гуниктэ: „Амй! Бй Сэвэкй, сй-дэ
дюлэдүс һэлумүхийвэ ом, тарит сй омологис бихим, гуннэ, эңэтыв
гэрбйврэ. Минэ хавамнит-кат хаваливкәкал“». Нуңан аминдулави
суручэ.

Аминин нуңанман горогйт ичэчэ, муләнникса, арчаптыкй туксача, кумнэк-
сэ, нюканийча. Омологин бимй, нуңандүн гунчэ: «Амй! Бй, Сэвэкй-дэ, сй-кэт
дюлэдүс һэлумүхийвэ ом, тарит сй минэ омологив, гуннэ, экэл гэрбйрэ». Ами-
нин-ка бөкардүви гунчэ: «Тэтбл аяргүватын химат эмүвкәллу, нуңанман
тэтывкәллу, унякандүн унякәптүна, халгардүн унтала тэтывкәллу; бургүчэ
хукуриткәнмэ эмэвуксэл, вәкаллу — урунденэл, девулгэт! Эр омологив, бу-
чэгэчйин биксэ, арран, сэмһйвуксэ, бакавран».

Акиргү-ка омологин, дүннәнэдүви хавалдяча. Мүчүдяна, дюләви
дагамакса, хэгәнмэ, икәнмэ дөлдүчя. Умун бөкәнма эрйксэ, экун
өдярйвән ханңүчя. Бөкән нуңандүн гунчэ: «Синһй аминни нэку-
ни йникин, авгара-дә мүчүнадукин бургүчэ хукуриткәнмэ вәран».
Акиндагү омологи, тькүликса, дюлә эдэви йрэ некэчэ. Аминин бимй,
нуңандулан юксэ, эрйчэ. Нуңан бимй аминдүви гунчэ: «Бй синдү
кэтэ анһайлва хавалдым, сй ипкәнэвэс упкатвән дялувдым, сй-кэ
бй гиркилнүнми, урунденэ, девдэв, миндү умун-кэт бөрүткәнма эчэс
бүрэ. Тар-ка синһй омологис, ахалнүн баянми манакса, эмэчэлэн,
сй нуңандүн бургу хукуриткәнмэ ванни».

Аминин-ка нуңандүн гунчэ: «Хутэв! Сй өкин-дә миннүн бихинни,
тарит минһй баянми упкат синһй бивкй. Нэкунни-кэ, бучэгэчйин
биксэ, арнадукин, сэмһйвуксэ, бакавнадукин, мит урунңэтыт, сэв-
дөннэтыт-кэт».

ЛУКА 15:11–32



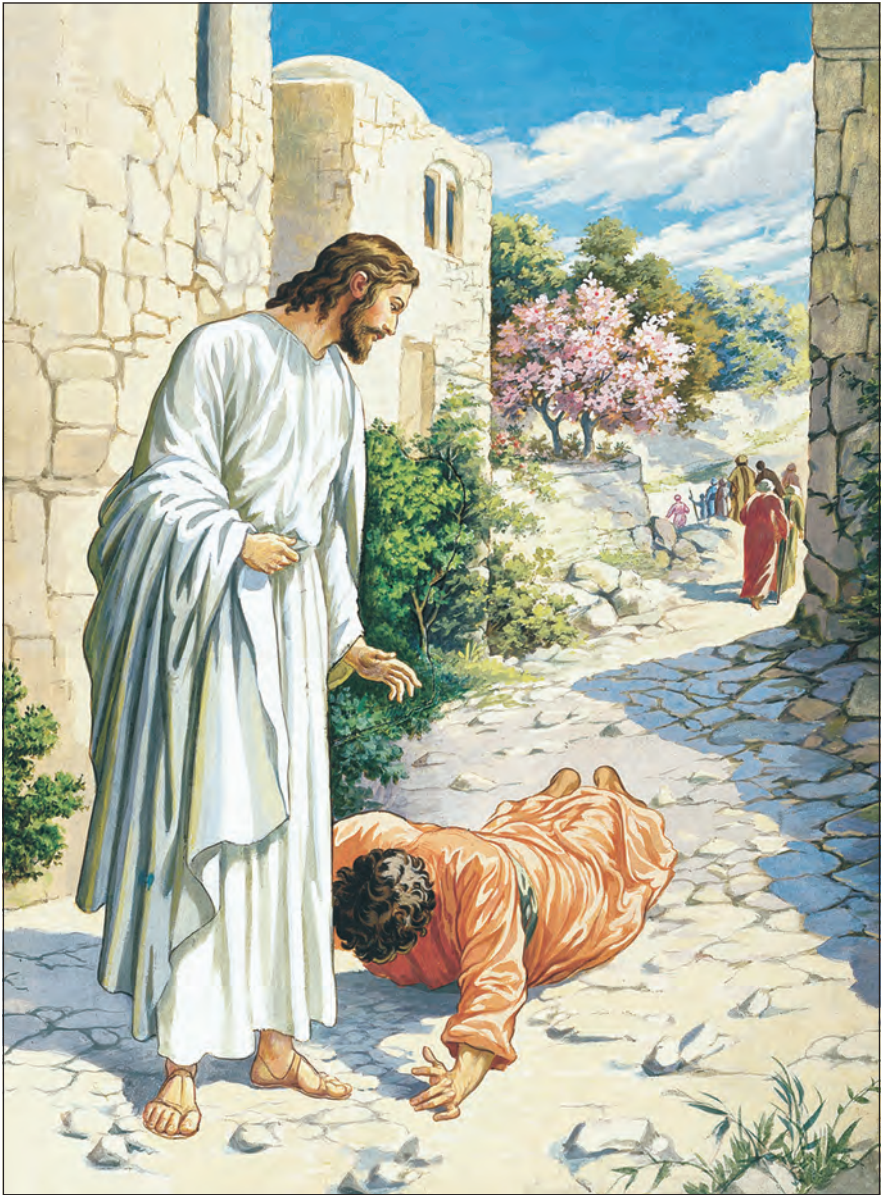
ДЯН ХУЕМЧЭЛ БЭЭЛ

Иерусалимтыкй нэнэденэ, Йсүс Самария тадук Галилея идүннэл сигдылэлвэтын хэркучэн. Нуңан умун бикйттулэ йдерэкин, Нуңанман арчāптыкй дян хуемчэл бээл эмэдечэтын. Горокбндү илитчанал, нуңартын тэпкэдечэтын: «Йсүс, Таткāmнй! Мунэ мулāнкал!» Йсүс нуңардүтын гунчэ: «Сурукэллу, хирурилдү ичэвкэкэллу». Нуңартын суручэл. Хоктоли нэнэденэл, эрүпчу хуелтын āчир бнаватын ичэчэл.

Тар дян хуелдуквэр авгарачāl бээлдук умунтын-нйон Йсүс-тыкй мучүчā. Нуңан, игдыт Сэвэкйвэ кэнёденэ, Йсүс халгардулāн тыкчэ. Тар бэе Самариядук бичэ, упкат-кат хādыл иудеил бичэл.

Йсүс гунчэ: «Упкат дян бээл авгарара эчэ-гү? Идү-кэ гйл егин бээл? Эдā нуңардуктын нй-кэт Сэвэкйвэ кэнёмнэк эчэ мучүра? Эр умун-нйон хуңту тэгэдук бэе мучүчā». Тар амардукин Йсүс тар бээткй гунчэ: «Илкал, сурукэл; синэ Минэвэ тэдедерйс айран».

ЛУКА 17:11–19



ФАРИСЕЙДУЛЙ, ДЫЛИВУНМА ТАВУМНИЛЙ-ДЭ ГУНМУВКЭ

Мит мэндулйвэр тоңнол, нуннэт бидерйл, нэлумухие ачир бихип гунчэдеунэрэп. Исус хунтул бээлвэ мэндуквэр эрүтмэрилди, мэртын-кэ нуннэт бидерйлди таңивдярил бээл дяритын фарисейдулй, дыливунма тавумнилй-дэ гунмувкэвэ улгучэнчэн.

Дюр бээл Сэвэй дёлан уңкеродэвэр эмэчэл. Умун фарисей бичэ, упкат бээл аяврйтын, Сэвэйвэ одёдено, иты упкат-ван дялудяри бичэ. Гё-ка бэе дыливунма тавумни бичэ: нуңан Исраиль давдычал Рим бэгсэлдун, бээлвэ тырэденэ, дыливунма тавдяча. Фарисей, илитчана, дөдүви тыкэн гуннэ, уңкеродечэ: «Сэвэйкэкун! Бй хунтул бээлвэ энэливи урэрэ бй синэ кёнедем: бй тытёмни, эрүвэ омни, эдычы ахйнун нэлумухивэ омни, эр-дэ дыливунма тавумнигачин эхим бирэ; бй надалладук дюр инэнивэ девгэвэ эхим дептэ, ганадукпи дягы хаван бунэм». Дыливунма тавумни-ка, горокондү илитчана, нянняткй ичэхиндэви-кэт нэлэдечэ. Нэлатпи тынэми иктүденэ, нуңан гундечэ: «Сэвэйкэкун! Бй нэлумухичй бихим, минэ муланкал!»

Сундү гундем, эр бэе дёлави сурурэкин, Сэвэй эр бэе эрү бनावан дялдүви эчэ дявучара. Фарисейдү-ка Сэвэй тыкэн эчэ бра: мэнми хэгдыгүрдэивэ Сэвэй хэргискй тыкив-кэндеун, мэнми хулукүргүдеривэ, угискй угиривдеун.

ЛУКА 18:10–14



ЙСҮС КУҢАКАРВА ХИРГЭДЕРЭН

Умнэкэн Йсүс алагүвумнйлин Нуңандукин ханңүчәл: «Сэвэкй Тэгэмэрдүн һй хэгдытмэр?» Йсүс, куңаканма эрйксэ, нуңартын сигдылэдүтын иливчә тадук гунчэ: «Сү хунтут эмйл гунчэрэ, куңакаргачйр эмйл бра, Сэвэкй Тэгэмэрдүлэн эдеңэхун йрэ. Эр куңаканңачйн мәнми хулукургүдерй Сэвэкй Тэгэмэрдүн хэгдытмэр. Эргэчйн умун бээдү Бй дяриу урундевкй, тар Миндү урундевкй».

Умнэ, Йсүс куңакардү һалалви нэксэ, уңкерөдөн, Нуңантыкйн тарилва эмувчэл. Алагүвумнйлин-ка Нуңандулән эчэл дагамавкәна. Йсүс бимй гунчэ: «Куңакарва дагамавкәкаллу, нуңартын Миндулэ эмедерйдүтын хоктодүтын экәллу илитта, Сэвэкй Тэгэмэрин эргэчйрдү». Тар амардукин Нуңан куңакардү һалалви нэчэ, нуңарватын хиргэчэ.

МАТПЕЙ 18:1–5; 19:13–15



БАЛЙ БЭГЭДЭВДЕРЭН

Исүс хэгды городтулā Иерихондулā эмэчэ. Нуңанман сō кэтэ бээл бодоктодөчөл. Город йкйттүн, хокто хүлйдүн, умун балй бэе, экуkāна-вал бүдэтын, гэлэденэ, тэгэтчэчэ. Нуңан гэрбйн Вартимей бичэ. Нуңандүн Исүс бэе сōхйрйвāн о́дьярйвāн улгучэнчэл бичэл. Нуңан дагалйн Исүс нэнэдерйвэн дōлдыксā, тэпкэлчэ: «Исүс, Давидтук тэкэчй, минэ мулāнкал!» Кэтэ бээл нуңанман симүргадан нувчамкāчāl-дā, Вартимей-ка игдйтмэрит тэпкэдечэ: «Давидтук тэкэчй, минэ мулāнкал!»

Исүс, иликсā, тар бэевэ эрйидэтын ипкэчэ. Адйкāн бээл, балйлā дагамаксāl, гунчэл: «Экэл нэлэрэ, илкал: Нуңан синэ эрйидерэн». Вартимей илчā, тулгү тэтгйви лукиксā, Исүстыкй дагамачā. Исүс нуңандукин ханнүчā: «Миндук сй экунма ээтчэнни?» Балй гунчэ: «Алагүмний! Ичэрй о́дāви ээтчэм». Исүс гунчэ: «Сурукэл, Минэвэ тэдёрис синэ айран». Тармалдү Вартимей ичэрй о́чā, Сэвэкивэ кэнэденэ, Исүспа бодохинчā.

МАРК 10:46–52; ЛУКА 18:43



ЙСҮС ЛАСАРЬВА АРИВКАНДЯРАН

Иерусалим дагадун, Випаниядү, Ласарь нэknйлнүнми Марпанун, Мариянун бидечэтын. Нуңартын Йсүс гиркилин бичэтын. Умнэ бээл эkйчитын бирэ дүннэдү Йсүс алагүвумнйлнүнми бидерэкин, мэргэпчу мэтэвунмэ дөлдычэ. Нэknйл Нуңандулан мэтэвдэтын уңчэл: «Бэгин! Сй айврис акинмун бумүллэн!» Йсүс, тарэ дөлдкысэ, гунчэ: «Эр бумүк муданин бунй эчэ бирэ. Тар Сэвэки эңэхивэн ичэвкэндеңэн, талй Сэвэки Омолгин кэнэвдеңэн». Тар бидэктүви алагүвумнйлнүнми Йсүс дөллэвэ бичэ, тадук Ласарь бунэвэн сэчадьяна, Випаниялэ мучүчэ.

Кэтэ иудеил, нэknйлдулэ эмэксэл, акинтын бунэдукин нуңарватын алтатчачатын. Марпа, Йсүспа ичэксэ, Нуңандун гунчэ: «Бэгин! Сй эдү бичэ бихикис, акинми эмчэ будэ. Эхиткэн-кэ бй сэм, Сй Сэвэкидук эва-дэ гэлэрэкис, Сэвэки Синдү бүдеңэн». Йсүс гунчэ: «Синңй акинни ардяңан». Часкй гунчэ: «Бй – аривдяри, бинй-дэ бихим; Минэ тэдедерй бумй-кэт ардяңан. Бидерйтыкйин, Минэ тэдедерйтыкйин бэе өкин-кат этэн будэ. Тарэ сй тэдэденни-гү?» Марпа гунчэ: «Тэдэдем, Бэгин! Бй Сй бугалэ эмэңэт Киристос, Сэвэки Омолгин, бихйвэс сэм».

Тадук нуңан, суруксэ, нэкүнми Мариява эричэ. Йсүс, соңодерй Мариява, нуңаннунин эмэчэл соңодерйл иудеилвэ-дэ ичэксэ, Нуңан, сөт тыкүлна, хивйнна-дэ, гунчэ: «Идү нуңанман нэрэс?» Нуңандун гунчэл: «Бэгин! Суругэт, Синдү ичэвкэндэрэв». Йсүс Ласарьва нэчэл чопколөтын эмэчэ. Нуңан чопково липкидерй дөлово* дарискй аталдатын ипкэчэ. Мария-ка гунчэ: «Дыгиллэвэ бучэ бэе авсадун Ласарь хуклэдерэн». Йсүс нуңандун гунчэ: «Бй синдү эчэв-гү гунэ, тэдэдемй, Сэвэки эңэхивэн ичэдеңэс?» Чопково липкидерй дөлово дарискй аталчалатын, Йсүс, няңняткй ичэтчэнэ, гунчэ: «Амй! Минэ дөлдыналыс, Синэ кэнэдем. Сй өкин-дэ Минэ дөлдыдяриывас Бй сэм. Эдү илитчарйл бээл Сй Минэ бугалэ уңнэвэс тэдэдэтын, гуним». Эрэ гуниксэ, Нуңан игдыт эричэ: «Ласарь! Юкэл!» Нэлалин, халгарин бучэ бээвэ чакиллй оноктолди чакиливчадьяна, бучэ бэе ючэ.

Кэтэ иудеил, тар бэе сөхйриван ичэксэл, Нуңанман тэдэлчэл. Фарисеил-ка хэгдыгүмэ хирурилнүн эр инэңйдук Йсүспа вадавар дялдачал.

ИОАН 11:1–10

* Иудеил чопколдү бучэл бээлэвэ имавкйл бичэл. Бэйңэл бучэ бээвэ эдэтын илэчэрэ ургэмэмэ дэлот чопково липкивкйл бичэл.



САККЕЙ ТЭДЭДЕРИ ӨДЯРАН

Исүс Биние ачин ламу дагадун бихи Иерихон городтула нян эмэчэ. Умун баян бэе, дыливунма тавумнил бэгинтын, Саккей гэрбичи, Исүспа ичэдэви ээтчэ-дэ, гирамнатпи нектэ биксэ, бээл кэтэдуктын эчэ ичэрэ. Тарит бээл дюлэлэтын туксакса, Саккей мола туктычэн. Исүс тар мо дагалын нэнэңэт бичэ. Исүс, тар мова йлтэнденэ, угискй ичэхйниксэ, нуңанман ичэксэ, гунчэ: «Саккей! Химат модук эвкэл, Би инэңмэн дюлас ирэмэңэтыв». Тариңин, модук эвмэлчэксэ, урунденэ, Нуңанман дюлави эричэ.

Тара ичэчэл упкат бээл, Исүс ыриван энэл дэкта, тыкүлдянал, гундечэл: «Исүс нэлумүхичи бэе дюлан ирэмэрэн». Саккей-ка Бэгиндү гунчэ: «Баянми калтакаван би дөгорил бээлдү анидяңав, нйдук-вэл улөкйтнэ, кэтэтмэрвэ ганадукпи, дыгрэкэн кэтэтмэрит бүдеңэв». Исүс гунчэ: «Инэңмэн Саккей дюлан аичин эмэрэн, нуңан нян Аврамдук тэкэчи бэе. Бэе Омолгин мичэвэ бакакса, айдэви эмэчэн».

ЛУКА 19:1–10



СЭВЭКҮЙ БЭЕ КЭТЭРЭ НЭЛҮМҮХИВЭ ОНАВАН ТЭХИЧЭ, ТАР КЭТЭТ АЯВУВКҮЙ

Умун фарисей, Сймон, Йсүспа инэнйилги девгэвэ девулдыдэн дйолави эрйчэн. Йсүс дөкчән, нуңан дйолан эмэчэ. Умун ахй-бөөмэн, Йсүс фарисей дйолан эмэрйвэн сакса, тамура дө-лодук овчә тыгэдү ая уннучй имүрэнмэ эмувуксэ, Йсүс амар-дүн, халгарин дагадүтын соңодөно, илчә. Инамукталин Йсүс халгардулан чургиядчәл, ахй нйориктэлдиви авдяна, Нуңан халгарван, нюканйдяна, ая уннүчй имүрэнди имүдечэ.

Тарә ичэдэнэ, Йсүспа эрйчэ фарисей, гунчэчэ: «Нуңан Сэ-вэкй түрэнмэн ихиврй бэе бимй, Нуңанман нэлумүхйчй ахй эркудерйвэн сәмча». Йсүс-ка нуңандүн гунчэ: «Сймон! Бй синдү эва-ка гундэви ээтчэм». Тариңин гунчэ: «Гукэл, алагүм-нй». Йсүс гунчэ: «Умун котава бүрй бээдү дйор котачйл бээл бичэл: умун бэе нуңандүн тунңа нямә динариилва котачй бичэ, гө-ка — тунңадярва. Тариңилин котавар тамадатын мәнуртын ачирдуктын, нуңан коталватын эдэтын-дэ мучүвра дөкчә. Гу-кэл, тарилдук авгүтын нуңанман сөтмарит аявдяңан?» Сймон гунчэ: «Кэтэтмэр котачй бээргү, гунчэңнэм». Йсүс нуңандүн гунчэ: «Элэкинди сй дялдәнни».

Ахйткй этэхиниксэ, Йсүс Сймондү гунчэ: «Сй эр ахйва ичэн-ни-гү? Бй синңй дйолас эмэнэдүв сй миндү халгарвав авдәв мје-кэт эчэс бүрә, нуңан-ка инамукталдиви халгарвав булкуран тадук нйориктэлдиви буллэн. Сй минэ, энэ нюканйра, бакал-дычәс, нуңан-ка элэ эмэнэдукив Минңй халгарвав, энэ этэрә, нюканйдяран. Сй имүрэнди Бй дылвав эчэс имүрә, нуңан-ка Минңй халгарвав ая уннүчйт, тамүрат имүрэнди имүрэн. Син-дү гундем: Сэвэкй нуңан кэтэрэ нэлумүхйвэ онаван тэхйчэн. Тарит нуңан Минэ кэтэтмэрит аявдяран. Сэвэкй бэе ахакән нэлумүхйилвэн тэхйнэн, тар ахакәнди аявувкй».

Ахйдү-ка Йсүс гунчэ: «Нэлумүхйилвэ оналис тэхйвчэл». Тадү бичэл бээл дялдүвар гунчэдечэл: «Нуңан нй-кэ биргүн, нэлу-мүхйилвэ тэхйдерй?» Йсүс-кэ ахйткй гунчэ: «Сй тэдөдерис синэ айран; аят гиркудякал».

ЛУКА 7:37–50



БЭГИН ИЕРУСАЛИМДУЛА ЭМЭДЕРЭН

Иерусалимтыкй нэнэденэл, Йсүс алагүвумнйлнүнми Вип-пәгиялә, Маслиснай урэлэн, дагамачал. Нуңан дюр алагүвумнйлви уңчэ, гуниксэ: «Тар дюлэдүхун бихй бикйттулэ сурукэллу; бикйттулэ йденэл, ујчедерй ослицава илмакта осёлнүнма ичедеңэхун; тарилва уилгәксэл, Миндулэ эмувкэллу. Нй-вэл сундү Эя-вал гунэкин, гукэллу: „Эрил Бэгиндү нәдачыл, амакандули мүчүвдяңан“». Алагүвумнйлин суручэл, Йсүс гуннэгэчйнин упкатпа бакачал.

Нуңартын ослицава илмакта осёлнүнма эмувчэл, тэтйлвэр тарилдү нэчэл, тадук Йсүс талә угчә. Иерусалимтыкй дагамадяракин, кэтэ бәел Нуңанман арчәптыкй јучэл; нуңартын Нуңан хоктодүн тэтйлвэр, пальма авданалдин-дә гиркәдечэл, тәпкәденэл: «Давид тәкэчй Бәедү кәнән бигин! Бэгиндук миттулэ Эмәдерй кәнәвугин! Угү бугадү бихй Сәвәкйдү кәнән бигин!» Эр бдярйн горо дюлэдүн Сәвәкй түрәнмән ихиврй бәе Сакария гуннән тыкән дялувчә: «Сион хунәттүн* гукэллу: Синңй Тэгәмәрис синдулэ эмәдерән. Нуңан дулумнукән, ослицадү илмакта осёлнүндү угүчадяран».

Йсүс Иерусалимтыкй йчәлән, городтү бидерйл упкат хаватәлчәл, упкат ханңудячәл: «Эр нй?» Нуңанман кәнәдерйл гундечәл: «Эр Йсүс, Галилея Насареттукин Сәвәкй түрәнмән ихиврй Бәе». Кэтэ бәел Нуңан Ләсарьва аривнавән, кэтэ хуңтул бәе сөхйрилвән онавән-дә улгүчәндечәл. Тәли фарисеил мән мәрдүвэр гумәчилчәл: «Ичәдерәс-кү? Мит эва-кат эңәт бра бихип. Буга упкачин Нуңанман бододөрон!» Нуңартын Йсүстү алагүвумнйлин Нуңанман әдәтын кәнәрә гунчәл. Йсүс-ка нуңардүтын гунчә: «Бй сундү гундем: нуңартын симүргарактын, дөлол тәпкәлдеңәтын».

МАТПЕЙ 21:1–11; ЛУКА 19:37–40; ИОАН 12:12–19

* «Сион хунәдин», гуннәл, Иерусалимма-дә, тар город тэгәвән-дә гәрбицкитын.



ИЕРУСАЛІМДУЛІ ЙСҮС СОҢОНИН

Исүс Иерусалимдулй, Нуңанман бача городтулй, мэргэде-чэн. Иерусалим делотыкйнин дяличйл бээлдулй, Сэвэ-кй түрэнмэн ихиврй бээлдулй-дэ, кухйрдулй, биргэлдулй-дэ, тэдөпчумэл уңкерөвурдулй, гэлэвурдулй-дэ улгучэнимчэ. Сө горово Иерусалим Айнадыа алатчакса, Нуңан эмэчэлэн-ка, Нуңанман эчэ тагра:

Иерусалим, Иерусалим, Сэвэ-кй түрэнмэн ихиврй бээлвэ вадяри, Сэвэ-кй синдулэ уңнэлвэн делолди гарагүтчарй! Адбыра-да Би синңй хутэлвэс Мэнми мурэли, дэги хутэлви дэктэннэлви хэрэлэн умйврийгачйнин, умйвдави ээтчэв-дэ, сү-кэ тарэ эчэхун ээттэ! Эхиткэн Сэвэ-кй сунэ-дэ, сү городпахун-да эмэндеңэн! Сундү гундем, сү эделивэр гунэ: «Бэгиндук миттулэ Эмэдерй кэневугин!», Минэ едеңэхун ичэрэ.

Умун инэңидү Исүс Иерусалимтыкй дагамакса, городпа ичэтчэнэ, соңолчөн:

О, Иерусалим, сй инэңмэн синдү аяралдынма экун эмуврйвэн тылдэс Би ээтчэм! Тар-ка эхиткэн сй эхалдүс эхин ичэврэ. Тарит биргэвэ ичэдеңэс: булэсэбил синэ хакудя-ңатын, синэвэ мурэли дүннэвэ улэдеңэтын, эргит-таргит синэ камнидыаңатын, Синэ-дэ, Иерусалим, синдү бидерйл бэеңилвэс-дэ манадыаңатын, упкатпа сукчадыаңатын, синдулэ Сэвэ-кй эмэри инэңйвэн сй энэдукис тагра, тар упкачин бдяңан.

ЛУКА 13:34–35; 19:41–44





«ТЭГЭМЭРДҮ ТЭГЭМЭРҢЙ, СЭВЭКЙДҮ-КЭ СЭВЭКЙҢЙ»

Итыва алагүмнйл фарисеилнүн Йсүспа Нуңан түрэрвэн Дявадāвар, тарил түрэрди буруйдāдāвар муссэмэттэвэр ээтчэтын. Нуңартын Йсүстыкй мәнңйлвэр алагүвумнйлвар уңчэл. Тарил Нуңандүн гунчэтын: «Алагүмнй! Бү Сй тоңновос сāннарар. Бәел гунчәдерйвэтын энэ хивйна, Сй бәелвэ Сэвәкй хоктолын тәдәмэт гиркудатын алагүннанни. Сй бәел нйл би-хивэтын эвкй ичәттэ бихинни, нуңартын хәгдыл-гү, эхйл-гү. Тарит, мундү гукәл: Сй он гунчәденни, Сэвәкй итылын Рим тэгэмәрдүн дыливунма тамавнәт-кү, эңәт-кү?»

Фарисеил Йсүстү мудурән ханнүвунма ханнүчәл. Йсүс Рим тэгэмәрдүн дыливун тамавнәтын эләкин гунәкин, нуңартын гунимчәл: «Нуңан Исраильва униерән, Рим бәгсәлдүн бәлә-дерән». Нуңан дыливунма эңәтыхун тамара гунчә бихикин, нуңартын гунимчәл: «Нуңан Рим булэсәгин».

Йсүс, Нуңанман түрәрдин урāвкāндярийватын сāчадяна, гунчә: «Дюр дәрәчйл! Нйвэ сү урāвкāниксадырас? Миндү ды-ливунма тамарй мәнунмә ичәвкәкәллу». Нуңандүн динарийва эмувчәл. Йсүс нуңардуктын ханнүчә: «Нй дәрән әдү онөвчө, нй гәрбйн әдү дукувчә?» Фарисеил гунчәл: «Рим Тэгэмәрин». Тәли Бәгин нуңардүтын гунчә: «Тарит, тэгэмәрдү тэгэмәрнйвэ, Сэвәкйдү Сэвәкйнйвэ бүкәллу». Тарā дōлдыксәл, нуңартын сōхйчәл, тадук нуңанман эмәниксәл, суручәл.

Тар амардукин Йсүс бәелдү-дә, алагүвумнйлдүви-дә гунчә: «Итыва алагүмнйл фарисеилнүн Моисей итывāн алагүннара. Нуңартын алагүдярйватын бōкаллу-дә, дялупкаллу. Нуңартын бōдярйгачйнтын-ка экәллу бōра, нуңартын гундөвкйил-нйон, тар гуннәвэр эвкйл бōра: бәелдү ургәлвә хавалва, бәе эхйвән бōра, бōвкāнивкйл, мәртын-кә унякāндивар-кат хаватāдāвар эвкйл эәттә. Хавālвар, бәел ичәдәтын-нйон, бōдявкйл».

МАТПЕЙ 22:15–22; 23:1–5



НОНОГҮ ХЭГДЫТМЭР-ДЭ ОДЁКЙТ

Умнэ он-ка Йсустыкй умун итыва алагүмнй дагамача. Нуңан Йсустук ханңуча: «Алагүмнй! Итыдү Экуды одёкйт хэгдытмэр?» Йсус нуңандүн гунчэ: «„Бэгинми, Сэвэкиңми, упкат мёвандиви, упкат дөтпи, упкат дялитпи-дә аявдякал“. Эр элэкэсипты, хэгдыткүмэ-дэ одёкйт. Гё-кэ элэкэсиптывэ урэвкй: „Мёнми аяврийгачйнми дага бэеңми аявкал“. Эрил дёр одёкйчил итыдү-дә, Сэвэки түрэнмэн ихиврил бэел дукуна-дүтын-дә дукувчава гунивкйл».

МАТПЕЙ 22:36–40



ДЁГОР НĀВУН-АХИ ДЇОР МЭҢУКЭРИН

Умнэ Йсүс Сэвэки дїодүн алагүдячā, гунденэ: «Итыва алагүмнйлдук сэрэнчэкэллу. Нуңартын бээл мэндудерйвэтын, евреил уңкерōвун дїолдүтын дюлэдү, туювурдү малүлдү-дā тэгэтчэрйвэр аявувкйл. Нуңарватын – нāвун-ахāl дїолдуктын упкатпāн гадярйлва, бээл ичэдэтын горово уңкерōдерйлвэ, сō ургэ биргэ алātчаран».

Тар амардукин Сэвэки дїодүн анйврйл мэңур тыгэвэтын дэптыки Йсүс тэгэчэ. Тадү тэгэтчэнэ, Нуңан эмэчэл бээл анйвун тыгэдүн мэңунмэ нэдерйвэтын ичэтчэчэ. Тарил бээл сигдылэдүтын кэтэ баяхāl бээл бичэл, нуңартын кэтэмэл мэңурвэ тыгэдү нэдечэл. Умун дёгор нāвун-ахи эмэксэ, тыгэдү дїор лепталва (хулукүр мэңукэрвэ) нэчэ.

Алагүмнйлви эрйксэ, Йсүс нуңардүтын гунчэ: «Синдү тэдэвэ гундем, эр дёгор нāвун-ахи анйвун тыгэдүн упкаттуктын кэтэтмэрвэ нэрэн. Упкат бээл баяндукпар хādывāн-нйон нэчэтын, нуңан-ка дёгордукпи бихйкэнми упкатпāн, девнэтпи упкатпāн нэрэн».

МАРК 12:38–44



ЙСҮС ДЮЛЭДҮ ЭКУН ОҢАТПАН ГУНДЕРЭН

Библиядү Айнадя эмэңэттулйн-дэ, буга упкатгүн Сэвэки Тэгэмэрин оңаттулйн кэтэрэ гунмүвдерэн. Айнадя Сэвэки нэрийндүн, сө хэгды эңэхичи эмэдеңэн, эр буга эрүн-кэ, энэ кухирэ, Нуңандүн хоктови этэн бүрэ. Тарит эрү давдывдалан, бугадү сө кэтэ биргэл ояңатытын. Тарилдули Йсүс Мэнин алагүвумнилдүви гунивки бичэ:

Сэрэнчэкэллу, сунэ эдэтын улөкиттэ: кэтэл эмэдеңэтын, гунденэл: «Би Айнадя бихим», тыкэн кэтэлвэ улөкитчэңэтын. Кухир-дэ ояңатын, кухирдули сү дөлдөдөңахун. Сэрэнчэкэллу, экэллу нэлэрэ. Тар гундерив эмй-кат дялувоңатын. Тар-дэ бичэлин, тар буга муданин эхин бихи: тэгэ тэгэвэ дэптыки илдяңан, буга бугава дэптыки кухидеңэн, кэтэлдү дүннэлдү демү, хордари бумүкил, дүннэ силгиндерин-дэ ояңан; эр упкачин биргэ нононин-нион бидеңэн. Тадү сунэ кайдү тэгэвдеңэтын, биргэвэ ичэвкэндеңэтын, сунэ ватыдяңатын, упкат тэгэл сү Минэ тэдэридуксун сунэ ичэмэидеңэтын. Тэли кэтэл тэдэривер сокордеңотын, мэр мэрвер унидеңэтын, мэр мэрвер ичэмэидеңэтын. Кэтэл бээл Сэвэки түрэнмэн ихиврил бээл бихив, гуннэл, кэтэл бээлвэ улөкитчэңэтын; эрү кэтэтмэр ояридукин кэтэл бээл аявритын доңотодөңөн; тар мудандулан биргэлвэ тэрэчэ, тар айвдяңан. Сэвэки Тэгэмэрдүлин Урунивсипчу Тэдэвумэн упкат тэгэл сэдатын бугали упкатулин улгучэндеңэтын; тэли буга муданин эмэдеңэн. Киристос, Сэвэки түрэнмэн ихиврил бээл бихив, гуннэл, бээл бидеңэтын, хэгды самалкылва-дэ, бэе сөхириван-дэ ичэвкэндеңэтын. Нуңартын Сэвэки сйнманалван-дэ улөкиттэвэр маннүвдяңатын, тар-ка эдеңэн овра. Тадук, тар нэлэвсипчул инэңил йлтэнчэлэтын, умнэт дылачэ хактырадяңан, бэга нэрийнин этэн ичэврэ, охиктал няңнядук бурудеңэтын, няңня эңэхин-кэт самналбудяңан. Тэли няңнядү Бэ Омолгин самалкин ичэвдеңэн; тадү бугадү бидерил упкат тэгэл соңолдөңөтын тадук Сэвэки нэрийндүн, туксулдү эмедери сө эңэхичи Бэ Омолгиван ичэдеңэтын. Няңня-дэ, буга-дэ ачин ояңатын, Минңил түрэрви-кэ окин-кат этэрэ сэмнэ. Окин тар оңатпан һи-кэт эвкисара, Сэвэки тэдэвумнилин-кэт эвкисара, Минңи Аминми-нион саран. Сунңи Бэгиннун эмэри инэңивэн-дэ, чэспан-дэ сү эңнэрэс сара. Тарит сэлчэдекэллу*.

МАТПЕЙ 24: 4–14, 24, 29–30, 36, 42

* Сэлчэдемй – бодрствовать.



ДЯН ХУНИЛДУЛИЙ ГУНМУВКЭ

Мит окин-дā сэлчэдевкйл, Бэе Омолгин дюлэдүн ичэврй-мдүвэр итыгāвувкйл-дā биңэтыт. Талй Йсүс, буга мудан-ман улгучэниксэ, гунмувкэлди гунчэн. Умнэмэт эмэри Сэвэ-кй Тэгэмэрвэн умун гунмувкэдүви Киристос ахйлаңат бэевэ урэлдывкэнчэ. Итыва дялувдянал, эдйлэри хунат гиркилин дегдэдерй нэриувчыл нуңанман арчаңат бичэтын.

Сэвэки Тэгэмэрин нэриувурвэ гачал, ахиларй бэевэ арчадā-вар ючэл дян хунйла урэдеңэн. Тарилдук тунңатын дяличйл, тунңатын дялъя ачир. Дялъя ачир, нэриувурвэ гаксал, имүрэн-мэ эчэл гара; дяличйл-ка нэриувуннүнмэр тыгэлдү имүрэнмэ нян гачал. Ахйлаңат бэе хоктодүви олгймачā*, тарит упкат, амаликсал, ахинчал.

Долбокөкүн-ка тэпкэн дөлдывчā: «Ахиларй бэе эмэдерэн! Нуңанман арчаптыкй юкэллу!» Тэли хунйл илчал, нэриувурвэ итыгачал. Дялъя ачир-ка дяличйлдү гунчэл: «Имүрэндуквэр борйткаллу, мунңй нэриувурвун сйвдерэ». Дяличйл бимйл гунчэл: «Мундү-дэ, сундү-дэ эдеңэдукин иста, униемнйлты-кй сурукэллу, униемэтмй хулэкэ бидеңэн». Тарил имүрэнэ униемэттэвэр суручэлэтын, ахйлаңат бэе эмэчэ. Гйл хунйл, арчаридү итыгавчал бинэл, нуңаннүнин дюлан курум туовундулэн йчэл, амардуктын уркэл самивчал. Тадук хадыл хунйл, эмэксэл, гунивкйл: «Бэгин! Бэгин! Мундү нйкэл». Нуңан-ка нуңардүтын гунчэ: «Тэдэмэвэ сундү гундем, сунэвэ эхим сара».

Тарит, сэлчэдекэллу: Бэе Омолгин эмэри инэңйвэн-дэ, чās-пан-дā эңнэрэс сара.

МАТПЕЙ 25:1–13

* Олгймай – *задержаться в пути.*



КИРИСТОС – ВИНОГРАД СĔКТАН

И сүс алагүвумнйлдүви гундечэ:
Бй тэдэ виноград* сĕктан бихим, Минңй Аминми – виноградпа балдывумнй; диктэе эвкй балдывра Минңй гаратыкйнмав Нуңан токтохинивкй, диктэвэ балдыврй гаратыкйнма-ка хэгдытмэр диктэе балдывдән дучама одалән хадывән мйнэхивкй. Сү Бй, алагүдяна гуннэв, түрэндив дучамал оврас. Сү Миндү бидекэллу, Бй-дэ сундү бидеңэв. Сĕктадук хэрэкэ бихй гара диктэе эвкй балдывра: сү-дэ нян тыкэн-ты: Миндү эмйл бирэ, диктэе эдеңэхун балдывра. Бй сĕкта бихим, сү-кэ гарал бихиллун; бэе Миндү бихикин, Бй-дэ нуңандүн бихикив, тар кэтэ диктэвэ балдывувкй; сү Минэ ачин экуна-дә этэрэс бра. Миндү эхй бирэ, экундү-кат эхй гэлэвдерэ гарагачйн бинэ, горолō нōдәвувкй тадук олговкй; таргачйр гаралва, умйвуксәл, тоголō нōдүвкйл, тарил дегдэвкйл. Сү Миндү бидерәксун, сү Минңй түрэрвэв дялупкйраксун-дә, сү эётчәрйхун сундү бүвдеңэн.

Аминми Минэ аявнагачйнин, тыкэн-ты Бй сунэ аявдям; Минңй аяврйдүв бидекэллу. Минңй одĕкйчиллав дялувдямйл, Минңй аяврйдүв бидедеңэхун. Бй-дэ Минңй Аминми одĕкйчилвән дялувчәдукив Нуңан аяврйдүн бидем Сундү одĕкйтпа гундем: мэмәрйвэр аявкәллу.

Бугадү бидерйл Сэвэкйвэ ичэмәйндерйл бәел сунэ нян ичэмәйндерйл бихиктын, дĕнчакаллу: Минэ сү дюләдүхун ичэмәйчĕтын. Сү бугадук бихиксун, тәли буга мәнңйгәчйнми сунэ аявулча. Сү-кэ бугадук эчәллун бихи, Бй бугадук сунэ, сйнмана, гачәв, тарит буга сунэ ичэмәйвкй. Минэ эрĕсчәчәл бимйл, сунэ нян эрĕсчәдеңĕтын; Минңй түрәнмәв дялувдячәл бимйл, сунңй-вэ нян дялувдянятын. Сү алагүвумнйлви бихйлдуксун бәел Миндү очәгачйнтын сундү одянятын. Минэ Уңчәвэ эхйлдук-вэр сәра нуңартын тыкэн одянятын. Бй эчә эмэрә бихикив, эчә гундерә бихикив, нуңартын нәлумүхйлә ачир бимчәл; эхиткән-кә нуңартын буруйчйл бихи. Минэ ичэмәйдерй Минңй Аминмав нян ичэмәйнивкй.

ИОАН 15:1–7, 9–10, 17–23

* *Нонопты Гунмәчиндү Израиль виноградпа-вал, виноградпа балдыврй дүн-нәвә-вәл урәвувкй. Израиль-ка Сэвәкй эйттывән эчә дялупкйра, тарит тар тәгә тәдә виноград эчә бирә.*



АМАРГҮМА ПАСХА ТУЮВУНИН

Пасха туювунин бочалан, Исус Иерусалимдула Ботурвэ Иоаннунма унчэ, гуниксэ: «Сурукэллу, Пасха туювунмэн миттү бочаллу». Нуңартын Исустук ханнүчэл: «Идү бүү бодавун Сй ээтчэнни?» Исус гунчэ: «Городтула йрэксун, мүләнқидү мүвэ эксэдерй умун бэевэ бакалдыдяңахун. Нуңанман бодоколлу, нуңан йчэ дюлан йкэллу, тар дю бэгиндүн гукэллу: „Алагүмнй синдук ханнүдяран, идү Нуңан алагүвумнйилнүнми Пасха туювунмэн девдеңэн?“ Нуңан-ка сундү угйлэ бихй хэгды аят итыгавча компатава ичэвкэндеңэн, тадү-ты бочаллу». Алагүвумнйлин суручэл, Исус гуннэгэчйнин упкатпан бакачал, Пасха туювунмэн бочал.

Туювунмэ девулңэт бочалан, Исус дяндюр алагүвумнйилнүнми девулчэтын. Нуңан алагүвумнйлдүви гунчэ: «Эр Пасха девгэвэн Бй биргэвэ эделйви ичэрэ суннүн девдэви сомат ээтчэв! Сундү гундем, Сэвэки Тэгэмэрин эделйн бора, Бй Пасха туювунмэн эдук дюлэскй этэм дептэ». Умивун тыгэвэ гакса, Нуңан Сэвэкивэ кэнечэ. Тадук Нуңан гунчэ: «Эрэ гакаллу, мёрдуливэр борйткаллу, сундү гундем, эдук дюлэскй, Сэвэки Тэгэмэрин эделйн эмэрэ, виноград диктэдукин бочава аракива Бй этэм умна».

Исус, колобово гакса, Сэвэкивэ кэнечэ. Колобово налатпи этыгэнэ, алагүвумнйлдүви бүтычэ, гунденэ: «Эр Минңй иллэв, тариңив сү дярихун бүүдеңэн. Минэ дёнчадыдавар эрэ бочаллу». Долболтононор девгэ амардукин Нуңан тыкэн-ты умивун тыгэдү хуларйн аракива бүтычэ, гунденэ: «Эр тыгэдү – Минңй сэксэв. Тар Сэвэки бэелнүн Омакта Гунмэчинмэн самалкйдяран. Сэксэв сү дярихун уңкулбудеңэн».

ЛУКА 22:8–20



АМАРГҮМА ПАСХА ТУЮВУНДҮН УЛГУЧЭМЭЧИН

Долболтоноор девгэвэ девденэ, Бэгин илчā, тōргāt бӯхэлэвуксэ*, Давувунма мӯт дялувуксā, алагӯвумнйлви халгарватын авулчā, тōргāt булилчэ. Нуңан Симон Бōтурдүлэ дагамачāлāн, тариңин, сōхидяна, Нуңандүн гунчэ: «Бэгин! Сй минңйл халгарвав авдāви-гӯ ээтчәнни?» Йсӯс нуңандүн гунчэ: «Бй эва бдярйивав сй эхиткэн этәнни тыллэ, амаргӯт тылдеңэс».

Йсӯс, алагӯвумнйлви халгарватын авуксā, нуңардүтын эргэчйр тӯрэрвэ гунчэ: «Бй сундү бнавав тыллэс-кӯ? Сӯ Минэ Алагӯмнйт-тā, Бэгинди-дэ гэрбидерэс – тэдэт гундерэс: тыкэн-ты бихим. Тарит, Бй – Бэгин-дэ, Алагӯмнй-дā сундү халгарвахун авчā бихикив, сӯ нян мэр мэрдүвэр халгарвар авңāтыхун. Сӯ Минэ аламāдāхун Бй тарā бм... Тэдэвэ сундү гундем: бōкāн бэгиндукви хэгдытмэр эвкй бирэ, уңивчэ-дэ уңчэдук эвкй хэгдытмэр бирэ». Тйкин сӯ тарā сādярас; тарā нян дялувдярйил бимйл, кутучйл бидеңэхун. Сундуйл упкатуйлхун эхим гунэ; Бй сйнманалви бэелвэ сām. Одёрйлдү Дукувурдү дукувчā дялувугин-дā: «Миннүн колобово девдерй, Минэ дэптыкй бран».

Тар тӯрэрвэ гуниксэ, Йсӯс сōт мэргэлчэ, гунчэ: «Тэдэвэ сундү гундем: сундук умуннун Минэ унидеңэн». Эрэ дōлдыксāl, Нуңан нй-лй гундерйвэн энэл тыллэ, алагӯвумнйлин мэр мэрвэр ичэхинчэл. Иоāн Йсӯснүн дарāн бинэ, Нуңандукин ханңүчā: «Бэгин! Нй тар?» Йсӯс нуңандүн гунчэ: «Бй, колобо мйхиктэвэн дулгүксā, бӯдерйв бэе». Тадук, колобо мйхиктэвэн дулгүксā, Нуңан Иуда Искариоттү бӯчэ. Иуда, колобово девдекен, ючэ; туйллэ долбонй бичэ.

Нуңан ючэлэн, Йсӯс гунчэ: «Хутэл! Сундү бмакта одёкйтпа бӯдем: мэр мэрвэр аявкаллу. Бй сунэ аявнагачйнми, сӯ нян тыкэн мэр мэрвэр аявкаллу. Мэр мэрвэр аяврил бихиксун, сӯ Минңйл алагӯвумнйлви бихйвэхун упкат сādяңāтын».

Тар амардукин Йсӯс гунчэ: «Эр долбонйдү сӯ упкачихун Миндуйл надытчадяңāхун**, Миндук бādяңāхун». Бōтур-кэ Нуңандүн гунчэ: «Упкат-кат Синдук бārэктын, бй бкин-кат Синдук этэм хуеттэ». Йсӯс нуңандүн гунчэ: «Тэдэвэ синдү гундем, петух эделйн тэпкэрэ, сй иларākāн гундеңэс: „Бй Нуңанмāн эхим сара“».

МАТПЕЙ 26:33–34; ИОАН 13:4–35

* Бӯсэлэвмй – подпоясаться.

** Надытчамй – сомневаться.



ГЕПСИМАНИЯДҮ УҢКЕРӨВУН

Тар долбонидү, девгэ амардукин Йсүс, дян умун алагү-вумнйлнүнми Иерусалймдук юксэ, Гепсимания гунмури дүннэлэ эмэчэ. Йсүс Мәнңйлнүнми алагүвумнйлнүнми мас-лйнал мөлватын балдыврй дүннэлэ йчэ, нуңардүтын гунчэ: «Эдү бикэллу, бй-кэ талā суруксэ, уңкерөдеңэв». Мәннүнми Бōтурвэ, Якиппа, Иоāнма-дā гачā. Йсүс хивинилчā, мэргэлчэ-дэ, нуңардүтын гунчэ: «Бй будерйгэчйин сōт мэргэдем. Эдү битэр бкаллу, Миннүн, энэл āра, бикэллу».

Нуңардуктын дагаканма суруксэ, Нуңан, хәнңэктэниксэ, уңкерөлчэ: «Амй! О, эр дялум биргэчйивэ тыгэвэ йлтэнмүмй, Минэ йлтэнмукэкэл! Тар-дā бичэлйн, Бй эёттывэв экэл бора, Сй эёттыви бкал». Нуңандулāн няңнядук Сэвэкй тэдэвумнйин эмэксэ, Нуңандүн эңэхие хāvчā. Нуңан, дōдүви муңнандяна, кэтэзмэрит уңкерөдечэ, Нуңан нёксэн сёксэ чургидяригачйинин дүннэлэ чургидячā.

Алагүвумнйлдулāви мучүксā, нуңартын āдярйватын ичэчэ, нуңарватын сэрувуксэ, гунчэ: «Сү умун-кэт чāспа Миннүн эчэллун сэликин бирэ. Сэлчэкэллу, Минэ тэдедерйхун эдэн манавра уңкерөкэллу: эрйин эңэхйчй, иллэ-кэ эңэхие āчин».

Нуңардуктын адагаксā, Нуңан нян уңкерөлчэ:

«Аминми Миннйй! Эр биргэчй тыгэ Минэ эңёт йлтэнэ би-хикин, Бй эр тыгэдук умңāt бихикив, Синнйй эёттыс бгин». Киристос митнййл нёлумүхйлдулит биргэвэ ичэңэттуливи тарā гундечән.

МАТПЕЙ 26:36–44; ЛУКА 22:39–46



ЙСҮСПА ДЯВАДЯРА

Йсүс алагүвумнйлтыкйви иларакан эмэктэчэ. Нуңан нуңардулатын эмэрэкин, нуңартын адывкйл бичэл. Илйдүви Нуңан нуңардүтын гунчэ: «Сү адыми адырас-кү? Хэр дагама-ран, Бэе Омолгин нэлумүхйчыл бээл нлалалдүтын бүүдерэн. Илкаллу, суругэт: Минэ униедерй дагамадьяран».

Тар гундерэкин, умнэт Иуда эмэчэ. Нуңан дяндиор алагүвум-нйлдук умунтын бичэн, Йсүспа иландяр мэңурдулй хэгдыгүл хирурилдү униенэт оча бичэ. Иуданүн сө кэтэ кухймнйл, фарисеил-дә, хэгдыгү хирурил-дә бээлтын нэриувчыл, тутэкэри-чыл*, мөчыл эмэчэл. Униедерй Иуда нуңардүтын самалкйва гунчэ: «Бй нюканнав, тар Нуңан, Нуңанман дявакаллу». Иуда, Йсүстыкй дагамакса, гунчэ: «Синэ мэндудем, Алагүмнй!» Тадук Нуңанман нюканча. Йсүс-ка нуңандүн гунчэ: «Гирки, сй эдәви элэ эмэнни? Нюкандиви Бэе Омолгиван униеденни-гү?» Тар амардукин Йсүс Иуданүн эмэчэл кухймнйлтыкй гунчэ: «Сү нйвэ гэлэктэдерэс?» Нуңартын гунчэл: «Насаряннй Йсүспа». Бэгин нуңардүтын гунчэ: «Эр Бй». Тарә дөлдыксәл, нуңартын амаскй адагаксәл, дүннэлэ тыкчэл. Йсүс нуңардүтын гунчэ: «Бй чаңйт бихим-нү? Эдә сү тутэкэричыл, мөчыл-дә Минэ гадвар эмэчэл бихис?»

Инэңйтыкйн Бй Сэвэкй дюдүн суннүн умундү тэгэтчэчэв, бээлвэ алагүдяна, тадү сү Минэ эчэхун дявара. Эхиткэн-кэ сү хэрихун, хактыра эңэхйн хэрин эмэрэн».

Кухймнйл, Йсүспа гаксәл, Нуңанман хэгдыгү хирури дйолан сурувчэл, алагүвумнйлин-ка, Нуңанман эмэниксәл, туксанчәл.

МАТПЕЙ 26: 45–57; ЛУКА 22:45–53; ИОАН 18:1–12

* Тутэкэн – меч.



ЙСҮСПА УҢКИЛДЫДЕРЭ. БӨТУР БАНЭН

Ботур тадук умун алагүмнй, Йсүстү эва бриватын ичэмнэкил, Нуңан амардукин бододёнол, хэгдыгү хирурй дюн тулгимэклэн эмэчэл. Хэгдыгү хирурил, еврейл хэгдыгүлтын, упкат синедрион гунмурй суглан, Йсүспа вәмнакил, уңкилдынэл, улөкье гэлэктэчэтын, эчэл-мэт бакара. Йсүспа улөкит буруйдәярйл кэтэ бзел эмэктэдечэл, синедрион-ка Нуңанман вадәви эма-кат буруйтя эчэ бакара.

Мудандүн дюр улөкит буруйдәрил, эмэксэл, гунчэл: «Нуңан гуниңкин: „Сэвәкй дйовән сукчаксә, илаллалй нян иливдяңав“». Хэгдыгү хирурй, иликсә, Йсүстү гунчэ: «Сй эдә Синэ дэптыкй гундерйлдү эва-кат эхинни гунэ?» Йсүс симүладячән. Хэгдыгү хирурй Нуңандүн гунчэ: «Йникин Сэвәкй дюлэдүн Синдү ипкэдем: мундү гукэл, Сй-гү Киристос, Сэвәкй Омолгин, бихинни?»

Йсүс нуңандүн гунчэ: «Сй тарә мәнни гунинни. Бй нян сундү гундем: эдук дюлэскй сү упкатпа дйарй Бэгин анңу нәлаткйн Бэе Омолгин тэгэтчәрйвән-дә, туксулдү эмедерйвән-дә ичеденәхун».

Тәлй хэгдыгү хирурй, тәтылви тәкэгәксә, гунчэ: «Эр бәе, „Сэвәкй бихим“ гунденә, Сэвәкйвэ дэптыкй дйаран! Эдә мит гйл бзелвэ дөлчатһатыт? Эр эхиткән сү мәррун Нуңан Сэвәкйвэ эрүт түрәтнэвән дөлдырас! Эва гунһэтыхун?» Нуңартын гунчэл: «Нуңан вавһатын». Тадук Нуңан дэрэвән тумнйлчәл, Нуңанман дуктәлчәл; хәдбыл бзел-кә, сурәгйденәл*, Нуңан дэрэвән иктүденәл, гундечәл: «Тәгкәл, Миндү гукәл, Киристос, һй Синэ иктэрән?»

Тадү Ботур хэгдыгү хирурй дюн тулгидэдүн бөкәрнүн гулувун дагадүн силүтчачә. Иңин бичә. Умун бөкән-ахй, Ботурдулэ дагамаксә, гунчэ: «Сй нян умундү Галилея Йсүснүнин бичәс». Нуңан-ка упкат бзел дюлэдүтын гунчэ: «Бй сй гундерйвэс эхим сәра». Нуңан дйө курән хэгды уркәлйн сурудерәкин, гә бөкән-ахй нуңанман ичәксә, тадү бихйл бзелдү гунчэ: «Тар бәе Насарәттук Йсүснүн умундү бичән». Тадү Ботур нян, андагадяна, гунчэ: «Сй гундерйс Бэевэ бй эңнәм сәра». Битәр бөксәл, дагадү илитчачәл бзел, дагамаксәл, Ботурдү гунчәл: «Сй тәдәмә-гы нуңардуктын бихинни, сй Галилеядү бидерйл бәлгәчйр түрәчиңнәнни». Нуңан-ка сөт андагадяна, гунилчә: «Эр Бэевэ эңнәм сәра». Тадү умнәт петух тәпкәлчә.

Тәлй Ботур Йсүс гуннэвән түрэрвән дәнчә: «Петух эделйн тәпкәллә, сй Миндук иларәкән бәдяһас». Тадук дйө тулгидэдукин йөксә, сөт соңолчө.

МАТПЕЙ 26: 58–75; ИОАН 18: 15

* Сурәгймй – *издеваться*.



ЙСҮС ПИЛАТ ДЮЛЭДҮН

Тыманī бочалан, упкат хэгдыгүл хирурил, еврейл хэгдыгүлтын-дэ, умуну-пиксэл, Исүспа вадавар дөкчэл. Нуңартын, Нуңанман хэркэксэл, Иудеядү Рим нюңнймнйдүн Понтий Пилаттү дявавчал. Исүспа униечэ Иуда, Нуңанман вадавар уңкилдынэвэтын ичэксэ, эрүвэ онави сядяна, хэгдыгү хирурилдү, хэгдыткүлдү-дэ ганалви иландяр мәнурвэ амаскй бучэ, гунденэ: «Бй нэлумүхийвэ ом: бй буруйъя ачин Бэевэ унием, Нуңан-ка вавдяңан». Тадук, Сэвэки дюдүн мәнурвэ нөдәксә, нуңан суручэ, локовуксә, апкивчә.

Исүспа преториялә* эмувчэл иудеил, нэлумүхий эдэн намарара, Пилат дюлән эчэл йрэ. Пилат, мәннин нуңардулатын юксэ, ханнүчә: «Эр Бэевэ эва оналын буруйдәдярас?» Тадү нуңартын гунчэл: «Нуңан эрү бэе эхикин бирэ, бү синдү Нуңанман эмчэвун дявавакәна». Тадук Нуңанман буруйдәлчәл, гунденэл: «Нуңан мунңй тэгэвэвун уркүдяран, тэгэмәрдү дыливунма эхин тамавкәна, Мәнми Киристос Тэгэмәр бихим гундерән».

Тэли Пилат преториялә мучүчә, Исүспа эриксэ, Нуңандүн гунчэ: «Сй Иудея Тэгэмәрин-нү бихинни?» Исүс гунчэ: «Минңй Тэгэмәрив эр бугадук эчэ бихи. Минңй Тэгэмәрив эр бугадук бичэ бихикин, Минңйл бөкәрви Минэвэ дыхүчимчәл». Пилат Нуңандүн гунчэ: «Эхйлэ, Сй Тэгэмәр-гү бихинни?» Исүс гундечэ: «Бй тэдэвэ гундэви балдычав, эр бугалә эмэчэв-дэ. Тэдэвэ айврй бэетыкйн Бй гуннэвэв дөлдывкй». Пилат Нуңандукин ханнүчә: «Тэдэ тар экун?» Исүс-ка нуңандүн эва-кат чәскй эчэ гунэ.

Исүс Галилеядук бихйвән сәксә, тадү Йрод тэгэмәр бичэ, Пилат Йродтыкй Нуңанман үнчэ. Тарнахй Йрод Иерусалимдү бичэ. Нуңан Исүстук сө кэтэвэ ханнүдячә-дә, Исүс нуңандүн эва-кат эчэ гунэ. Хэгдыгү хирурил-дә, итыва алагүмнйл-дә Нуңанман сө кэтэт буруйдәдячәл. Йрод-ка мәнңйилнүнми кухймнйлнүнми, Нуңанман бэетәнэ-кэт энэ, иневунтәксэ, Нуңандүн тэгэмәр тэтылвән тэтывуксэ, Пилаттыкй амаскй үнчэ. Тар инэңйдү Пилат Йроднүн гиркиләлдычэтын, нонон нуңартын булэсәгил бичәл.

Пилат, хэгдыгүл хирурилва, еврейл хэгдыгүлвэтын, тэгэвэ-дэ эриксэ, нуңардүтын гунчэ: «Сү „Эр Бэе тэгэвэвун уркүдяран“ гуннэл, миндүлэ Нуңанман эмуврэс. Бй-кэ, сү ичэтчэрәксун, Нуңандукин ханнүктам, сү Нуңанман буруйдәдяридүксун умун-кэт эрүвэ онаван бй эчэв бакара». Пилат, итыва дялувдяна, туовун инэңйдү кәйдук умун бэевэ ювнәт бичән. Нуңан Исүспа тындэви ээтчән, бәел-кэ тәпкәлчәл: «Нуңанман вәкал! Мундү Варавва тынкәл!» Варавва, гордтү кухйнмэ оналйиви-дә, бэевэ-дэ вәналйиви кәйдү тэгэувчэ бичэ. Пилат, Исүспа тындэви эәтнэ, нуңардүтын игдбтмәрит гунчэ, нуңартын-кэ тәпкәдечәл: «Нуңанман тәлэкәл, тәлэкәл!» Нуңартын тәпкәнтын-кэ Пилат дылгандукин энәхйтмәр бочә.

МАТПЕЙ 27: 1–4; ЛУКА 23:2, 7–23; ИОАН 18:28–30, 33–38

* Претория — Рим нюңнймнйн дюн. Тадү нуңан хавалдячән.



«ТЭЛЭВУНМИ ИНИДЕНЭ...»

Тадү Пилāt Йсүспа этэеттэтын, Нуңанман дуктэдэтын ипкэчэ. Кухйим-нил-кэ, сүптылэчй сёктадук тоңоллово оксал, Нуңан дылдүн нэчэл, хулама тэтбывэ* тэтывчэл. Дагамадянал, гундечэл: «О Иудея тэгэмэрин, Синэ мэндудерэв!» Тадук Нуңанман дэрэлын иктүдечэл. Пилāt нян ючэ, Иудеилдү гунчэ: «Би Нуңанман сундулэ ювдем, Нуңан буруйван энэвэв ичэрэ сү садāхун».

Тадү, дылдүви сүптылэчй сёктадук тоңоллово, хуларйн тэтбывэ тэтбывчэ Йсүс ючэ. Пилāt-ка нуңардүтын гунчэ: «Нуңанман ичэткэллу: эр Бэе!» Нуңанман ичэксэл, хэгдыгүл хирурил, Сэвэкй дбн этэечимнйлин тэпкэлчэл: «Тэлэкэл, Нуңанман тэлэкэл!» Пилāt нуңардүтын гундечэ: «Би Нуңан буруйван эхим бакара». Иудеил нуңандүн гундечэл: «Мунңй итыдивун Мэнми „Сэвэкй Омолгин бихим“ гуннэливи Нуңан буңэтын».

Пилāt, тарā гуннэвэтын дблдықсā, хэгдытмэрит нэлэлчэ. Нуңан, нян преториялā йксэ, Йсүстук ханңүчā: «Сй йдук бихинни?» Йсүс-ка симүладячā. Пилāt Нуңандүн гунчэ: «Миндү эва-кат эңнэнни гунэ-гү? Би Синэ тэлэвкэндэви-дэ, Синэ тбндэви-дэ эңэхйчй бихйвэв, Сй эхинни сара-гү?» Йсүс гунчэ: «Үгйник синдү эңэхй эчэ бұврэ бихикин, Сй миндү эя-кат эмчэс бра. Минэ униечэ бэе синдук хэгдытмэр нэлумүхийэ бран». Тариптыдук Пилāt Нуңанман бн-мал тбндэви ээчилчэ.

Нуңан, Йсүспа преториядук ювуксэ, уңкилдыдэви тэгэктү тэгэчэ. Тэгэксэ, Пилāt иудеилдү гунчэ: «Эр сунңй тэгэмэрихун!» Нуңартын-ка тэпкэлчэл: «Гакал, тэлэкэл Нуңанман!» Пилāt нуңардүтын гундечэ: «Би Йсүстү, Киристос гэрбйчйдү, эва бңатыв?» Нуңандүн упкат гунчэл: «Тэлэвугин!» Ньюнйимнй ханңүчā: «Экун эрүвэн Нуңан бчāн?» Нуңартын-ка игбйтмэрит тэпкэдечэл: «Тэлэвугин!» Пилāt бн-кат Йсүспа эңэтви айра ичэксэ, бэел тыкүлдяритын хавупчарйван ичэксэ, нуңартын ичэтчэрэктын мұт нлалви булкуксā, гунчэ: «Эр нэлумүхийе ачин Бэе сэксэн уңкулбунэдүн би буруив ачин. Мэррун сāкаллу». Тар гуннэдүн бэел тэпкэлчэл: «Нуңан сэксэн мундулэ тыкигин, мунңйл хутэлдулэвун-дэ». Тар амардукин нуңан Варāvвава тбнчэ, Йсүспа-ка дуктэдэтын тадук тэлэдэтын бұчэ.

Кухйимнй, Йсүспа гаксал, тэлэдэвэр эксэчэл. Нуңан, тэлэвунми иниденэ, Омкото гирамнан гунмурй, еврейл Голгопа гунэритын дүннэлэ, нэнэдечэ. Нуңан амардукин сб кэтэ бэел-дэ, Нуңанман мулāннал, сот сонодөнол, ахāl-дā, бододөчбл. Йсүс-ка, нуңартыкйтын этэхиниксэ, гунчэ: «Иерусалйм ахāлин! Экэллу Миндули соңоро, мэрдуливэр-дэ, хутэлдуливэр-дэ соңоколлу. Эмэдерэ-вет инэңйл, эр инэңйлдү гундеңэтын: „Эхйл балдывра ахāl, эхйл, эчэл балдывра, эчэл укурдивэр укуврэ-дэ кутучйл“».

МАТПЕЙ 27:20–26; ЛУКА 23:27–29; ИОАН 19:1–14; 16–17

* Йсүс биңэхйн, тэгэмэрил хулама тэтбывэ тэтывкйл бичэл.



ЙСҮСПА ТЭЛЭДЕРЭ

И сүснүн умундү дйор чаңытылва сурувдечэтын. Дыл гирамнан гунмурй дүннэлэ эмэксэл, тадү Нуңанман дйор чаңытылнүнма – умунмэ Йсүс анңудүн, гёва дегиннудүн – тэлэчэл. Йсүс гундечэ: «Амй! Сй дялдүви тар нуңартын эрүвэ бдярыватын экэл дявүчара, эва бдярывар нуңартын эхи сара». Пилат тэлэвун оёдүн дукудатын ипкэчэ: «Йсүс Насарянин, иудеил Тэгэмэритын». Тар евреил, грекил, римчёр-дә түрёрдитын дукувчә бичэн.

Кухймнйл, Йсүспа тэлэксэл, Нуңан тэтйылвэн, борйлдынал, гачал, хитонман-ка* сирёбий** тыкнэдин умунтын гачә.

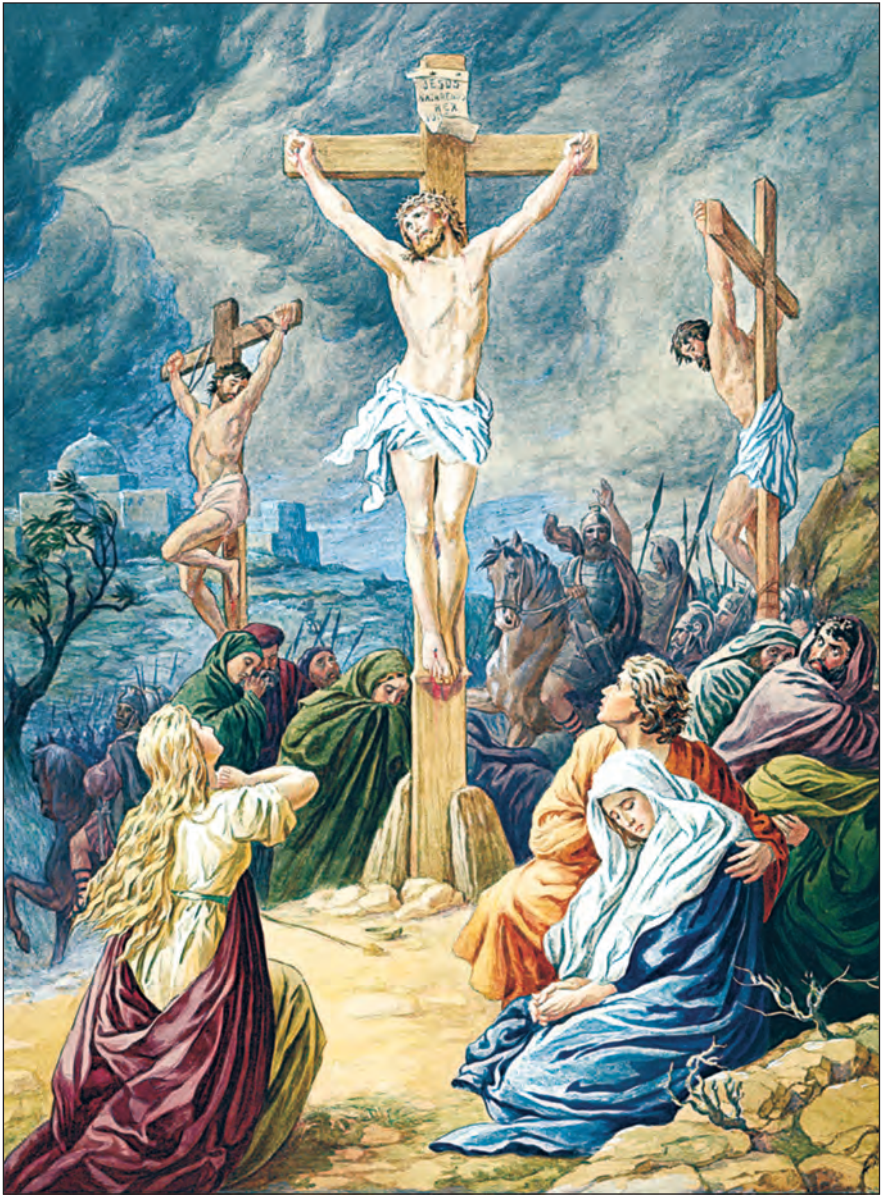
Бәел, илитчанал, ичэтчэчэл. Бәгсәл-дә Нуңанман иневунтэденэл, гундечэл: «Хуңту бәелвэ айчән – Нуңан-ка Киристос, Сэвәкй сйнманан бихикин, Мәнни Мәнми-дә айгин». Кухймнйл нян Нуңанман иневунтэдечэл, дагамаксал, хуларйн аракйва идарйпчу чүканүн соливчәва умивкәндянал, гундечэл: «Сй иудеил тэгэмэритын бимй, Мәнни Мәнми айкал». Умун тэлэвчә чаңйт, Нуңанман эрүт түрэтчэчэ: «Сй Киристос бимй, Мәнми-дә, мунэ-дә айкал». Ге-ка чаңйт, нуңанман нувчадяна, гунчэ: «Сй мәнни-дә тэлэвундү локүчадяна, Сэвәкйдук эхинни-гү нјэлэрэ? Бү тәдәмэ буруичйл, мунэ эрүвэ бналивун тэлэрэ, Нуңан-ка эва-кат эрүвэ эчән бра». Йсүстү гунчэ: «Минэ дёндәви, Бәгин, Мәннййлэви Тэгэмэрдулэви эмәй». Йсүс нуңандүн гунчән: «Синдү тәдәвэ гундем: инәңмән-ты сй Миннүн Угү Бугадү бидеңэс». Инәңй дулиндукин илан чәсмәкла упкат дүннэ оёлын хактыра бчән. Илан бдяракин, Йсүс игдыт тәпкэчэ: «Эли, Эли! Лама савахвани?», эвэдйт гунмй «Сэвәкйв Миннй, Сэвәкйв Миннй! Эдә Сй Минэ эмәнинни?» Тармалдү тадү илитчачал кухймнйлдук умунтын, туксаксә, губкава гаксә, үксухит улачә, тарә тыевундү нәксә, Нуңандүн умивкәнчә. Йсүс, үксуспа умиксә, гунчэ: «Дялуван». Тадук игдыт гунчэ: «Амй! Сй нәлалдүс Бй эрйинми дявакәндям». Эрә гуниксә, Нуңан бучә.

Тармалдү Сэвәкй дбдүн локүчадяри торгә дулиндуливи угйник хәргимәклә тәкэргэчә, дүннэ силгихинчә, кадәрил дәлпәргэчәл, гирамкйр нйивчәл, кәтәл нонон бучәл нүңнэт йндечәл бәел арчәл. Йсүс амаргүт арчәлән, тарил, гирамкйрдукувар юксәл, Иерусалимдулә йксәл, кәтә бәелдү ичәвувчэтын. Кухймнйл бәгинтын, нуңаннүннй умундү Йсүспа этәетчәрил-дә, дүннә силгихиннэвэн, упкат бдярыван ичәксәл, сөт нјэләлчәл, гундечәл: «Тәдәмэ-ты эр бәе Сэвәкй Омолгин бичә». Упкат бәел тарә ичәдэвэр эмәчәл, мэрвэр тыңәрдулйвэр икгүденәл, мучүдячәл.

МАТТЕЙ 27:45–49, 51–54; ЛУКА 23:32–43, 46, 48; ИОАН 19:19–23, 30

* Хитон – тар цоним тэты. Йсүс бицүхйн, бәел тарә илләмэдүвэр тэтывкйл бичәл.

** Сирёбий – жребий.



ЙСҮСПА ИМАДЯРА

Йсүс пятницадү бучэн. Тар субботаду иудеил хэгды тую-
вунтын бичэ. Таргачйн инэңйдү бучэл бээл тэлэвурдүвэр
эдэтын локучара, иудеил тарилва луктатын Пилаттула сурук-
сэл, гэлэчэтын. Пилат тарā дөкчән, кухймнйл, тэлэвувчэлдүлэ
эмэксэл, дөр чаңытыл халгарватын хокогочол*. Йсүстыкй да-
гамаксал, Нуңан бучэвэн ичэчэл, тарит халгарван эчэл хокого-
ро. Кухймнйлдук умунтын Нуңан эвтылэвэн гидат гидалача,
тар гидаланалйн сэксэ-дэ, мӯ-дэ эәнчэл. Эр Дукувундү нонон
дукувчагачйнин оча: «Нуңан гирамналин эдеңэтын сукчавра»
(*Моисей гә книган 12:46*) тадук «Гидаланавар бэевэ ичэдеңэтын»
(*Сакария 12:10*).

Тар амардукин Аримапеядук Осип, евреил суглантын саври,
баян бэен, Пилаттук Йсүс иллэвэн тэлэвундук тыкивдэви гэлэчэ,
Пилат дөкчә. Осип Йсүс алагүвумнйн бичэ, иудеил хэгдыгүл-
дуктын һэлэденэ, тарā һйдү-кэт эңкин гунэ.

Евреил сугландуктын гә бэе, Никодим гэрбичй, тэлэвундулэ
нян эмэчэ. Нонон нуңан долбо делумкән Йсүстула эмэчэ бичэ.
Нуңан ая унңучй имүрәнмэ хэгды тыгэлдү эмувчэ. Иудеил бэевэ
имарй итыдитын нуңартын ая унңучй имүрэнди имүвчэ дучама
төргат Йсүс иллэвэн чакилчәл. Йсүс тэлэвчэ дүннән дагадүн мөл,
чүкал балдыдчатын. Тадү-ты кадәрду чокипчә, омакта гирам-
кйн овчә бичэн. Осип Никодимнүн Йсүс иллэвэн тадү нэчэл,
йвунмән хэгды дёлот липкичэл.

Субботаду хэгдыгүмэ хирурил, фарисеил, нюннймнй Пилат-
тыкй эмэксэл, Йсүстулй гунчэл: «Бэгин! Тар улөкичиктэ бэе
гуннэвэн дёнав: „Илан инэңйлй Бй ардяңав“. Тарит, илан инэңй
йлтэндэлән гирамкйнма каравуктын**, Нуңан алагүвумнйлин,
долбо эмэксэл, Нуңан иллэвэн дёромоксөл, бээлдү эдэтын гу-
нэ: „Нуңан, буксэ, арран“. Тар улөк нонопты улөктук эрүтмэр
бидеңэн».

Пилат дөкнадүн, нуңартын гирамкйн дагадүн этэечимнйлвэ
иливчәл-дә, гирамкйн-ка йвундүн липкидерй сәмалкйва очәл.

МАТПЕЙ 27:57–66; ИОАН 19:31–42

* Тэлэвчэл бээл химатмарит будэтын кухймнйл тарā овкйл бичэл.

** Каравмй – караулить.



КИРИСТӢС АРДЯРАН

СуббӢта йлтэнчӢлэн, умнӢт дӢннӢ сӢт эңэхйт силгихинчӢ. БӢгин тэдэвумнӢн, няңнядук эвуксӢ, гирамкӢн йвунмӢн липкидерӢ дӢлово дарискӢ аначӢ. СӢвӢкӢ тэдэвумнӢн ичӢдэн хӢркигачӢн нӢрӢхӢ бичӢ, тӢтӢн-кӢ иманнагачӢн багдарӢн бичӢ. ГирамкӢнма каравдярӢл кухӢмнӢл, нӢлӢликсӢл, дӢннӢлӢ бучӢгӢчӢр тыкчӢл. ТӢликсӢл, нуңартын городтулӢ суручӢл, хӢгдыгӢмӢ хирурӢйлдӢ ичӢнӢвӢр улгучӢнчӢл. СуглӢн сагдагӢлвӢн эрӢксӢл, хӢгдыгӢ хирурӢйл кухӢмнӢлдӢ кӢтӢ мӢнӢнмӢ бӢчӢл, гунчӢл: «ГукӢллу: долбо бӢ адьяраквун, ЙсӢс алагӢвумнӢлин, эмӢксӢл, НуңанмӢн дӢромочӢл. НьюнӢмнӢ тар гуннӢвӢхун дӢлдыракин, бӢ нуңан сунӢ эдӢн кӢхӢгӢрӢ нувчадяңавун». КухӢмнӢл, мӢнурвӢ гаксӢл, суручӢл, хӢгдыгӢл хирурӢйл гуннӢгӢчӢнтын ӢчӢл.

Тар-ты инӢнӢйдӢ тымӢтна Мария Магдалина, Мария-дӢ – Якип, Иосей-дӢ энинтын, Саломия-дӢ ая унӢчӢ имӢрӢнди ЙсӢс иллӢвӢн имӢдӢвӢр гирамкӢндулӢ суручӢл. Нуңартын гумӢтчӢчӢл: «НӢ мундӢ гирамкӢн йвунмӢн липкидерӢ дӢлово дарискӢ анадяңан?» ДагамаксӢл, ахӢл гирамкӢнма липкидерӢ дӢло дарискӢ аनावвӢн, сӢхӢдянал, ичӢчӢл, дӢло-ко сӢ хӢгды бичӢн. ГирамкӢндулӢ йксӢл, нуңартын багдарӢн тӢтӢчӢ СӢвӢкӢ тэдэвумнӢвӢн ичӢксӢл, сӢт нӢлӢлчӢл. СӢвӢкӢ тэдэвумнӢн-кӢ нуңардӢтын гунчӢ: «ЭкӢллу нӢлӢрӢ! СӢ тӢлӢвчӢ ЙсӢспа гӢлӢктӢ-дерӢвӢхун бӢ сӢм. ЭдӢ Нуңан ачин – Нуңан сундӢ гуннӢгӢчӢнми арран. Эр эдӢ БӢгин нӢвчӢ бичӢн. Нуңан алагӢвумнӢлдулӢн химӢт сурумӢлчӢкӢллу, нуңардӢтын Нуңан, буксӢ, арнавӢн, нуңарватын ГалилеядӢ алӢтчарӢвӢн-дӢ гукӢллу».

ГирамкӢндук йӢксӢл, ахӢл нӢлӢденӢл-дӢ, сӢт урунденӢл-дӢ алагӢвумнӢлдӢ КиристӢс арнавӢн мӢтӢвдӢвӢр туксахинчӢл.

МАТПЕЙ 28:1–8, 11–15; МАРК 16:1–7, 9; ЛУКА 24:1–7



ЙСҮС ЙНИКИН!

Ахāl алагүвумнйлдулā Йсүс арнавāн мэтэвдөвэр нэнэде-рэктын, Нуңан Мэнин, нуңарватын хоктодү бакалдыксā, нуңардүтын гунчэ: «Аярāлдын сундү бигин!» Нуңанмāн ичэксэл, ахāl урунчэл, дагамаксāl, Нуңандүн уңкерөчэл. Тэлий Йсүс гунчэ: «Экэллу нэлэрэ! Сурукэллу, Минңйлдү нэкнйлдүв Галилеялā сурудэтын гукэллу. Тадү нуңартын Минэ ичэдеңэтын».

Ахāl, дян умун алагүвумнйлдулāн эмэксэл, нуңардүтын арчā Йсүспа ичэнэвэр улгучэнчэл. Алагүвумнйл-ка тарā эчэл тэдэрэ.

Тар-дā бичэлйн, Бөтур Иоāннүн гирамкйнтыкй туксачāl. Иоāн Бөтурдук химātмарит туксадячā, тарит гирамкйнма нонон исчā. Талā ичэхиниксэ, нуңан бучэ бэе чакиливунмāн ичэчэ, дөскй-ка эчэ йрэ. Нуңан амардукин Бөтур, туксāна, эмэчэ, гирамкйндулā йксэ, Йсүс иллэвэн чакилнатын төргālва тадук Нуңан дылвāн даснатын төргākāнма ичэчэ. Тар амардукин Иоāн нян талā йчэ, төргālва ичэксэ, Бэгин арнавāн тэдечэ.

МАТПЕЙ 28:8–10, 11–15; ЛУКА 24:9–12; ИОАН 20:3–8



ЙСҮС ЭММАУСТУЛА ҲЭНЭДЕРЙЛ АЛАГҮВУМНИЛДҮ ИЧЭВУВДЕРЭН

Тар-ты инэңйдү Йсүс алагүвумнилдукин дюрйтын Иерусалим дагадун бихй Эммаус гунмурй бикйттүлэ суручэл. Хоктолий нэ-нэденэл, нуңартын йлтэнчэл инэңйлдү экун онаван улгучэмэтчэчэл. Нуңартын, тыкэн улгучэмэтчэрэктын, Йсүс Мэнин нуңарнунтын сурулдылчэ, алагүвумнилин-ка Нуңанман эчэл тагра.

Йсүс алагүвумнилдукпи ханнүчә: «Сү экундулий улгучэмэтчэрэс, экундук сү мэргәдерэс?» Алагүвумнилдукин умунтын, Клеопа гэрбйчй, гунчэ: «Иерусалимдула эмэчэлдук Сй эмуккэкэн эр инэңйлдү экун онаван эхинни сара». Йсүс нуңардуктын ханнүчә: «Экунма Бй эхим сара?» Алагүвумнилин гунчэл: «Насареттук Йсүснүн экун онаван. Нуңан түрэрдиви-кэт, онатпи-кат, Сэвэки-дэ, упкат бәел-дэ дюлөдүтын эңэхйчй Сэвэки түрәнмән ихиврй бәе бичән. Хэгдыгү хирурил, бэгсэл-дэ, Нуңанман Пиләттү уңкилдыдән дявавканиксал, тэлэвкәнчэтын. Бү-кэ Нуңан Израильва Айнадя Бәе, гунчәнэ, тәдәңкивун! Инэңмән тар онадукин или инэңйин оран. Хәдбл-ка ахәлвун мунэ сөхйвкәна: тымәтна үнэ нуңартын гирамкйнтыкй нэнексәл, тәдү Нуңан иллэвән-кэ эчэл бакара. Нуңартын, мучүксәл, Сэвэки тэдэвумнильвән ичэнэвэр улгучәнчэл. Тэдэвумниль ахәлдү Йсүс йникинмән гунчэл. Мундук хәдблвун гирамкйнтыкй нян суручэтын, тәдү ахәл улгучәннэгэчйинмэтын-ты ичэчәл-дэ, Нуңанман Мәнмән-кэ эчэл ичэрә». Тәли Йсүс нуңардүтын гунчэ: «О, он-ка сү балылгачйр бихис? Он эхис тыллэ? Сэвэки түрәнмән ихиврил бәел гуннэтын упкатпән тәдәмй ургә-гү? Сэвэки түрәнмән ихиврил бәел тарә-ты эчэтын-гү гунэ? Киристос кәнэвумнэк таргачйн биргэвэ эңэтын-нү ичэрә бичэ?» Тәли Нуңан Моисей дукунадукин упкат Сэвэки түрәнмән ихиврил бәел дукуналәтын упкат Одерил Дукувурдү Нуңандүлйн, эва гуннэвэтын, упкатпән нуңардүтын тыливкәнчән.

Тыкэн нуңартын исәттуләвар бикйттүлэвэр дагамаксәл, Нуңандукин гәләнилчәл: «Муннүн эмәнмукәл, инэңй долболто бдяран эчә». Тәли Йсүс нуңарнунтын дүлә йчә. Долболтононр девгэвэр девдерэктын, Нуңан, колобово гаксә, Сэвэкивэ кәнәксә, нуңардүтын бүтычә. Тармалдү нуңартын эхалтын нйвчэгэчйр бәчәл, Нуңанман тәгчәл, Йсүс-ка нуңардүтын эхй ичэврә бәчә. Алагүвумнилин гумэтчәл: «Хоктолий нэненэ, Нуңан митнүн улгучэмэтчәнэ, Дукувурдү дукувчәва митпә тыливкәндерэкин, мит дөдүт меварты дегдәдерйгэчйр курбучәчэтын эчә?»

ЛУКА 24:13–32



ЙІСҮС ХУҢТУЛ АЛАГҮВУМНІЛДУЛАВИ ЭМЭРЭН

Алагүвумнйл, Йісүс нуңардүтын Эммаустила нэнэри хоктодү ичэвувчэлэн, тармалдү Иерусалимтыкй мучүчатын. Нуңартын, дян умун сйнмавчәл алагүвумнйл тадук-кат хуңтул алагүвумнйл умунупчәлдулэтын эмәксәл, хоктодү экун онаван Йісүс колобово калтагадяракин, Нуңанман тагнавар улгучәнчэтын.

Нуңартын тарә гундерэктын, умнэт Йісүс Мэнин, нуңартын сигдылэдүтын илитчана, гунчэ: «Аяралдын сундү бигин!» Алагүвумнйлин, олоксәл, нәлэлчәл, «Ханянма ичәдерэв» гунчәчәл. Йісүс-ка нуңардүтын гунчэ: «Эдә болгодөрос? Эдә надытчарас? Минңйл нәлалвав, Минңйл халгарвав-дә ичәкәллу: эр Бй Мәнми бихим. Минэ эркукәллу, Минэ ичәткәллу: ханяндү иллә-дә, гирамна-дә ачин бивкй, Миндү-кә тарил бихи». Тыкән гуниксә, Нуңан хуечй нәлалви, халгарви ичәвкәнчә. Нуңартын уруннәдуквэр он-кат энәл тәдөрә, сөхидячатын, Нуңан нуңардуктын ханңүчә: «Эдү сундү экуды-вал девгә бихин-нү?» Нуңартын силавчә олло хәдыван тадук етыла мөдван бүчәл, Нуңан алагүвумнйлин ичәтчэрэктын девдечә.

Тар амардукин Йісүс нуңардүтын гунчэ: «Бй суннүн биңәхйви, Моисей итыдүн, Сэвәкй түрәнмән ихиврил бәел дукунадүтын, Сэвәкйвә кәнәдерил икәрдү-дә Миндули дукувчә упкачин дялувнәтпән сундү гуниңкив. Тыкән дукувчә, тыкән Киристос биргәвә ичәнэт бичән тадук, буксә, или инәңйдү арнәт бичән. Упкат тэгәл, Иерусалимдү бидерилдук, эр тәдэвунмәв дөлдынәтытын: бәел мәнңйлвэр бинйлвэр хуңту брактын, Сэвәкйлә мучурактын, Сэвәкй дялдүви бәел нәлумүхйлвэтын эдеңән дявучара. Сү упкатпа ичәчәхун, тарә хуңтул бәелдү улгучәннәтыхун. Бй-кә Минңй Аминми силбанаван, Сэвәкй Эрйнемән, сундү уңдеңәв, сү-кә Нуңан эмәдәлән Иерусалимдү эмәнмукәллу. Нуңан сундү үгйник эңәхйвә бүтыдеңән».

ЛУКА 24:33–49



«СЙ МИНЭ АЙВУҢНАННИ-ГҮ?»

Тар амардукин арчā Бэгин Галилеядү, Тивериада лāмун* дагадүн, алагүвумнйлдүви ичэвувчэн. Тадү Симон Ботур, Дјонми гунмурй Пома, Галилеядү бихй Канадукин Напанаил, Севедей омологилин тадук дјор хуңтул Нуңан алагүвумнйлин умундү бичэл. Симон Ботур олломонови гунчэ, хуңтул алагүвумнйл нуңаннүннин олломолдыдāвар нян сурулдычэл. Нуңартын, дявдулā тэгэксэл, лāму хүлйдукин горочйралā ээхинчэл-дэ, тар долбонйдү эва-кат эчэл дявара.

Тыманй очālāн, Йсүс лāму хүлйдүн илитчачāн, алагүвумнйлин-ка Нуңанмāн эчэл тагра. Йсүс нуңардуктын ханнүчā: «Гиркил, оллоэ дявачāхун-нү?» Тариңилин Нуңандүн гунчэл: «Эчэвун». Нуңан-ка нуңардүтын гунчэ: «Адылвар дяв анңидālāн тулэкэллу, тэли дяв-дянāхун». Нуңартын адылвар тулэчэл, тадук кэтэ олло таганадукин адылвар угирмй албачāl. Тэли Йсүс сот аяврйн алагүвумнйн Ботурдү гунчэ: «Эр Бэгин». Эрэ дōлдыксā, Ботур мүлэ хэтэкэнчэ, элбэскэтчэнэ, хүлйлэ исчā. Хуңтул алагүвумнйл, адылвар ирдянал, дявит эмэчэл – нуңартын хүлй дагадүн олломидячāl. Хүлйлэ юксэл, нуңартын колобово, дегдәдерй гулувундү оллово силатчарйватын ичэчэл.

Йсүс, буксэ, арнадукпи Мәнңйлдүви алагүвумнйлдүви ичэвуврйн илйн бичэ. Инэңйрипты девгэвэ девденэ, Йсүс Симон Ботурдү гунчэ: «Иона омологин Симон, нуңардуктын хулэкэт сй Минэ айвуңнанни-гү?» Ботур Нуңандүн гунчэ: «Эңэ, Бэгин! Сй бй Синэвэ аяврйвав сāнни». Йсүс нуңандүн гунчэ: «Минңйлвэ бэрулвав этэеткэл». Йсүс нуңандукин дюптй ханнүчā: «Иона омологин Симон, сй Минэ айвуңнанни-гү?» Ботур Нуңандүн гунчэ: «Эңэ, Бэгин! Сй бй Синэвэ аяврйвав сāнни». Йсүс нуңандүн гунчэ: «Минңйлвэ бэрулвав этэеткэл». Бэгин нуңандукин илйви ханнүчā: «Иона омологин Симон, сй Минэ айвуңнанни-гү?» Ботур Нуңан иларā нуңандукин ханнүнадукин: «Минэ айвуңнанни-гү?» мэргэлчэ тадук гунчэ: «Бэгин! Сй упкатпа сāнни; Сй бй Синэвэ аяврйвав сāнни». Йсүс нуңандүн гунчэ: «Минңйлвэ бэрулвав этэеткэл».

Ботур Йсүстүлй иларākāн «Бй Нуңанмāн эхим сāра» гуннэгэчйнин, эхиткэн Нуңанмāн иларākāн аяврйви гунчэ. «Минңйлвэ бэрулвав этэеткэл» гунивчэ түрэрдиви Бэгин Йсүс Ботурдү, хуңтул алагүвумнйлдүви-дā Нуңанмāн тэдэрил бэелвэ ичэттэтын гунчэ.

ИОАН 21:1–17

* Тар хуңтут гунми: Геннисарет амудин.



ЙСҮС КИРИСТӢС НЯҢНЯЛӢ УГИРИВДЕРЭН

АрчӢ КиристӢс, дыгиндӢр инэҢйилвэ МӢнҢйилдӢви алагӢвумнӢйлдӢви ичэвувнэ, Сэвэки ТэгэмӢрдулин нуҢардӢтын улгучӢнденэ, тыливкӢндечӢ. МудандӢн, НуҢан алагӢвумнӢйлнӢнми девденэ, нуҢардӢтын ипкэчӢ:

Иерусалимдук экӢллу сурурэ, Миндук дӢлдынавар, Аминми силбанавӢн Сэвэки ЭринмӢн алӢтчакаллу. ИоӢн мӢдӢ бӢелвэ эйҢкин, сӢ-кэ адыллакӢндули Сэвэки ЭриндӢн эйвдеҢӢхун.

Сэвэки Эринин сундулӢ эвденэ, НуҢан сундӢ эҢэхие бӢудеҢӢн. ТӢли ИерусалимдӢ-дӢ, упкат ИудеядӢ-дӢ, СамариядӢ-дӢ, дӢннэ муданмалӢн-дӢ Би Ӣнавав-дӢ, алагӢнавав-дӢ гундедеҢӢхун.

Эр тӢрӢрвэ гуниксӢ, ЙсӢс КиристӢс нуҢартын ичӢтчӢрӢктын, няҢняткӢ угиривулчӢ, тадук туксу нуҢартын ичӢрӢидуктын НуҢанмӢн дасчӢ. НуҢартын няҢнялӢ НуҢан угириверӢвӢн ичӢтчӢрӢктын, умнӢт багдарӢн тӢтӢчӢйл дӢр бӢел нуҢартын дӢлӢдӢтын ичӢвчӢл. НуҢартын гунчӢл: «ГалилеячӢр! ЭдӢ сӢ, илитчанал, няҢняткӢ ичӢтчӢрӢс? ЙсӢс, сӢ ичӢтчӢрӢксун, сундук няҢняткӢ угириवनӢгӢчӢнми, тыкӢн-ты сундулӢ эвдеҢӢн».

СӢНМАВЧӢЛ АЛАГӢВУМНӢЙЛ ӢНАТЫН 1:3–11



«ХОКТО, ТЭДЭ, БИНЙ-ДЭ»

Бэгин Ысүс Киристос тэлэвдэлэви илан анһанйла-вал Евангелиева, эвэ-дбт гунми, Урунивсипчу Тэдэвунмэ алагүчә. Тар алагүндү Сэвәкй бэелвэ айрылйн, Сэвәкй Тэгэмәрдулйн гунивчә. Нуһан гуннэдукин сөткү түрэрин эргэчйр:

Бй хокто, тэдэ, бинй-дэ бихим; Аминула̄в исчарй хуңту хокто ачин (Иоан 14:6).

Бй бучэлвэ ариудяри, бинйвэ бүдери бихим; Минэ тэдэдерй бумй-кэт ар-дяһан (Иоан 11:25).

Бугадү бидэлэви, Бй буга һэри́нин бихим (Иоан 9:5).

Бй бинй колобон бихим; Миндулэ эмәксэ, Минэ бододөри окин-кат этән демүрэ; Минэ тэдэдерй окин-кат этән уммүра (Иоан 6:35).

Бэе Омоггин Сэвәкй һүңнэ хоктодукин мйчэлвэ бакадәви, нуһарватын айдәви эмәчән (Лукә 19:10).

Сү элэкәсмэмэ Сэвәкй Тэгэмәрвән гэләктәкәллу-дэ, Нуһан эәттывән-дэ о́дякаллу (Матней 6:33).

Аяралдынма сундү эмәндем, Мәнһйви аяралдынми сундү бүдем; Бй сундү тарә эр буга бэелин бүридуктын хуңтут бүдем. Экәллу хивйна, экәллу һәлэр-рә-дэ (Иоан 14:27)

Итыва алагүмнйл ургэл одөкйчилва о́дяридуктын дәрчөл упкачитын Миндулэ эмәкәллу, Бй сундук ургәвәхун лукчаһав. Бй мөвандиви дулумну бихим, һйвә-кэт эхим сәллэ. Минһй алагүнмав мәндүвәр гакаллу, Миндук алагүвдякаллу, тәли сү дөдүвар чәрукэвә* сәдяһахун. Бй гәлэдерйв эимкүн, Бй алагүдяривав сү, энэл дәррә, о́дяһахун (Матней 11:28–30).

Бй түрәнмәв дялуудяри, Минэ эр бугалә Уңчөвэ Сэвәкйвэ тэдэдерй, му-дана ачин бинйчй өвкй, Сэвәкй уңкилдывундулән эһәтын эмәрә, – нуһан бунйдук бинйлэ йчә (Иоан 5:24).

Сэвәкй Омоггивән тэдэдерй мудана ачин бинйчй бихин, Омоггива эһй тэдәрә-кә, тар бинйвэ этән ичәрә: Сэвәкй нуһантыкйн чәскй тыкүлдяран (Иоан 3:36).

Минэ бодомүри мәнми омһогин, инәһйтыкйн мәнһйви тәлэвунми гаксә**, Минэ бодогин (Лукә 9:23).

Экун аян бидеһән бәедү, бугава упкатвән гана, мәнми сәмһйрәкин, мән-дүви эрүе бракин-һү? (Лукә 9:25).

Бәел дюлэдүтын Минэ сәриви гундерйвэ бәевә, Бй һян Няһнядбй Амин-дүви: «Нуһанман сәдям» гундеһэв, Бәел дюлэдүтын Минэ эһиви сәра гунде-ри́вэ бәевә-кә, Бй һян Няһнядбй Аминдүви: «Нуһанман эхим сәра» гундеһэв (Матней 10:32–33).

Няһня, буга-дә ачир о́дяһатын, Минһйл түрәрви-кә окин-кат бидедеһ-тын (Лукә 21:33).

* Чәрукэ – покой, спокойствие.

** Мәнһйви тәлэвунми гамй – хуңтут гунми: Ысүс алагүвунмийн Ысүспа тәдэдерйдукви ахавдәви, будэви окин-дә итыгәвчә биһэтын.



СЙНМАВЧĀЛ АЛАГҮВУМНЙЛ ӨНАТЫН

Эрдэлэ Бэгин Йсүс Киристос нянъяла эделйн угириврэ экун Өнаван улгучэниврэн. Тарā Матпей, Марк, Лука, Иоан-да дыгин Урунивсипчул Тэдэвурдү дукучатын.

Омакта Гунмэчин тунҗй книган «Сйнмавчā Алагүвумнйл Өнатын» гэрбйчивувкй. Эр книгадү Рим империян, горогүл дүннэлдулэн-кэт, Киристос алагүнан он эмэденэвэн улгучэн-мувчэ. Эр книгадү сйнмавчā алагүвумнйл Ботур, Павел-да алагүдяналйтын кэтэ дукувчā, кэтэдбйн-кэ сйнмавчā алагүвумнй Павел евреилдук хуңту тэгэлдү Киристос алагүнман алагүдяналйн дукувчā.

Сйнмавчā Алагүвумнйл Өнатын книгаван таңдянал, мит-тэ евреилдук хуңтул тэгэл, Голгопадү тэлэвундү Бэгин Йсүс Киристос бунйлин, Сэвэки бэелвэ айналын тэдэвунмэ салнаватын ичэңнэрэп.

Книгал «Лука Йсүстулй дукунан» тадук «Сйнмавчā Алагүвумнйл Өнатын» умун бэет дукувчā, гунмувкй – тар бэе бэгэ-дэмнй Лука. Тар книга Киристос Балдынадукин 60 анҗанйл дулинтын эделйн бра дукувчā. Тар книгадү Киристос арнадукин 30 анҗанйлмактү Өвувнан дукувчā. Эр улгүр Киристос алагүнин нонопты анҗанйлдү бугадү савувдярийван улгучэнивкй.



СЭВЭКҮЙ ЭРҮЙНИН ЭМЭДЕРЭН

Маслйчнай гунмурй урэдук Киристос нянъяла угиривчэ-лэн, алагүвумнйл тадук Иерусалймдула мучүчэл. Тадү дйб умун комнаталан йксэл, уңкербчэл. Тар комнатадү нуңартын нонодук умунупивкйл бичэл. Нуңарнүнтын ады-дә ахал бичэл, умунтын Мария – Йсүс Киристос энинин бичэ. Иуда бимнэдүн дян дйбгй алагүвумнйт Матпий сйнмавчә бичэн.

Тунңидярдбй туювун инэңидүн (эр туювун Пасха амардукин тунңадяр инэңидү бвувкй бичэ) упкат дяндйбр сйнмавчәл алагүвумнйл умунупчэл. Умнэт нуңартын умунупчэл дйбдү-тын нянъядук эңэхй эдын хүвулнэгэчйнин йг дöldывчә. Тар амардукин йнңйгэчйр хэрэкэлтэ кургидерйл тогокбр ичэвчэл. Тарил сйнмавчәл алагүвумнйлтыкйн оёлотын умутэлди тыкчэл. Сйнмавчәл алагүвумнйл Сэвэкй Эрйиндин дялувувуксәл, нонон эхйдивэр сәра түрэрди түрэчилчэл.

Тарлаха Иерусалймдү Сэвэкйвэ одёдөрйл, хуңтутәнэл дүннэлдук эмэчэл иудеил бичэл. Йгвэ дöldыксәл, нуңартын йг дöldывдярылән сурумэлчэчэл. Бэетыкйн, сйнмавчәл алагүвумнйл нуңан балдыдяк түрэрдин түрэтчэрйвэтын дöldыксә, сөхйчә. Сөхйдынал, нуңартын мэр мэрдуквэр ханңудячәл: «Эр бээл галилеячөр эчә! Эдә-ка мит куңакәрдуквар түрэттбй түрән-мэр дöldчатчарап? Мит балдыдяк түрэрдит Сэвэкй хэгдымэлвэ бдянавән нуңартын улгучэндерйвэтын дöldыдырап!»

Кэтэл бээл, сөхйдынал, ханңудячәл: «Эр экун-ка биңэтын?» Хадбйл бимйл, иневунтэденэл, гундечэл: «Нуңартын, алапчу аракйва умиксәл, соктбчөл».

СЙНМАВЧӘЛ АЛАГҮВУМНЙЛ ОНАТЫН 1:12–26; 2:1–13



БОТУР ТҮРЭЧИНИН

Ботур тадук дян умун сйнмавчал алагүвумнйл умунупчэл бээл дюлэдүтын илчäl. Упкат бээл дöldыдäтын Ботур игдйт түрөчилчэ: «Иудеил, Иерусалймдү упкат бидерйл-дэ, минэ дөлчаткаллу! Бй сундү бдярйва тыливкэндем: нуңартын, сү гунчэрйгэчйиннун, эчэл соктокил бирэ, эхиткэн тыманй-нйон эчэ. Сэвэкй түрэнмэн ихиврй бэе Иоиль гуннэн-кэ дялувдяран: „Амаргүма инэңйлдүви – Сэвэкй гундерэн, – Бй упкат бээлдү Мэнңйви Эрйнми эрйхиндеңэв, тэли омоглиллун-дä, хунйллун-дä Минңй түрэнмэв гунилдеңэтын, илмактал бэеңиллун Бй ичэвкэннэвэв ичэдеңэтын, сагдбйиллун Бй толкичивкәнनावав толкитчаңатын. Мэнңйлдүви бөкардүви, бөкән-ахалдүви-кат тар инэңйлдү Мэнңйви Эрйнми эрйхиндеңэв, тэли нуңартын түрэнмэв гунилдеңэтын. Минэ, Бэгинмэ, эрйрй бэетыкйин айвдяңан“.

Исраиль бээлин! Эр түрэрвэ дөлчаткаллу: сү дюлэдүхун Сэвэкй Йсүстүлй бэе сөхйрйлвән-дä, сәмалкйлва-дä бөчән, сү тарä мөррун аят сäрас. Тыкэн Сэвэкй Йсүспа уңнэви ичэвкэнчэ. Сэвэкй һалалдүхун Нуңанман бүчэ. Сү гаксäl, Сэвэкй итывән эхйл сäра бээлдү Нуңанман, тэлэвундү тыпкэксэл, вадäтын бүчэхун. Сэвэкй-кэ тарä Мэнин дялдäнави ноноптыдук сачадячä. Нуңан, бунй ухйлвән гурэнэ, Йсүспа ариwkәнчä. Бунй Йсүспа дявүчадән эңэхйин ачин бичэн.

Сэвэкй Нуңанман, Йсүспа, ариwkәнчән, тарä бү упкат эхалдивар ичэчэвун; Нуңан, Сэвэкй эңэхйин угискй угиривчэ, Аминин силбанавән Сэвэкй Эрйнмэн гачä. Нуңан мундү сү эхиткэн ичэдерйвэхун, дöldырйвахун-дä бдäвун эңэхйе бүчэ. Тэдэмэ-ты тыкэн бихин, тарит Исраиль упкат бээлин сакаллу: сү Йсүспа тэлэчэхун, Сэвэкй-кэ Нуңанман Бэгинди-дэ, Киристөхит-тä бөчән.

Эр түрэр упкат бээл мөвардулäтын гидагачйин йчэтын. Нуңартын Ботурдү, хуңтул сйнмавчал алагүвумнйлдү-дä гунчэл: «Бү эва бөңатывун, гиркил?» Тадү Ботур гунчэ: «Мэнңйлвэр бинйилвэр хуңтут бөкаллу, Сэвэкйлэ мүчүкаллу. Киристоспа Йсүспа тэдэдерйви ичэвкэндэви, бэетыкйин мүдү эйвугин. Тэли Сэвэкй дялдүви һөлүмүхйивэхун эдеңэн дявүчара-дä, Мэнңйви Эрйнми анйдяңан-дä. Сэвэкй сундү тарä гуннэ силбачән эчэ – сундү, хутэлдүхун, горо дүннэлдү бидерйл бээлдү-дэ – Бэгин, митңй Сэвэкйңит упкат эрйнэлдүви».

Кэтэл бээл Ботур гуннэвэн тармалдү дөкчäl, тар-ты инэңйдү илан тйхинчадбн бээл мүдү эйвчэл. Тариптыдук Бэгин инэңйтыкйин айвчäl бээл таңуватын кэтэңдечэ – Мэнңйви тэгэви, хуңтут гунми, Йсүс Киристос айнан бээл муннякпатын.

СЙНМАВЧÄЛ АЛАГҮВУМНЙЛ ÖНАТЫН 2:14–47



ДОКОЛОК БЭЕВЭ БЭГЭДЭРҮЙ

Умнэкэн, уңкеровун чәстүн, Ботур Иоаннун Сэвәкй дјолән нэнэлдыдечэл. Сэвәкй дјон тулгигэдүн уркән дагадүн, Гудей гэрбийверй, умун доколөк бәе тэгэтчәчә. Тар бәевә инәңйтыкйн эмәвуксэл, тадү нуңан Сэвәкй дјолән йдерйл-дә бәелдук мәнукәрә гәләдедән эмәнивкйл бичәл. Ботур Иоаннун Сэвәкй дјолән йдеривэтын ичәксә, мәнукәрә бүдәтын нуңардуктын гәләчә.

Ботур Иоаннун, нуңанман әруктаксәл, нуңандүн гунчәл: «Мунә ичәхикәл». Дәгор бәе нуңардуктын әя-вал гадави әетчәнә, сйнмавчә алагүвумнйла ханнүдйарйгачйн ичәхинчә. Ботур-кә нуңандүн гунчә: «Миндү алтан-кат, мәнун-кәт ачин, миндү бихйвә-кә синудү бүдем: Йсүс Киристөс синаә бәгәдәдерән: илкал, гиркудякал!» Ботур тарә гуниксә, доколөк бәе аннү нәладаукин гачә, нуңанман тәнчә. Доколөк бәе хагдыкйлин*, хәнңәрин-дә умнәт маннйчәл, нуңан хәтәкүвәтчә, гиркукталчә. Нуңан, тыкән гиркудяна, хәтәкүденә, Сэвәкйвә кәнәденә, сйнмавчәл алагүвумнйлнүн Сэвәкй дјолән йчә. Сэвәкй дјодүн бихйл бәел Гудей уркә дагадүн тэгәтчәвкй, мәнукәрә гәләдевкй доколөк бәевә тәгчәл. Нуңан гиркуктадйарйван, Сэвәкйвә кәнәдеривән ичәксәл, доколөк бәедү онадукин упкат сөхидячәл-дә, нәләхинчәчәл-дә.

Бәгәдәвчә доколөк бәе Ботурдук Иоаннун энәдукин адагара упкат бәел Сэвәкй дјон сомивундүн** бихйл нуңардулатын туксанал, умунупчәл. Тарә ичәксә, Ботур бәелдү гунчә: «Исраиль бәелин! Эдә сү эдук сөхидярас? Эдә сү мунә ичәтчәттәс? Бү әрә мәнңйтпәр әңәхйтпәр-вәл, Сэвәкйвә одәдерй-дукпәр-вәл нуңанман гиркуливкәнчәвун гунчәдерәс-кү? Митңйл амтылты Сэвәкйтын Мәнңйдүви Омогидүви Йсүстү бүчәви әңәхйвә тыкән ичәвкәнән. Сү-кә Нуңанман униечәхун, Пиләт Нуңанман тьндәви некәнәвән эчәхун дәкта. Сү бинйвә Бүрйвә вачәхун, Сэвәкй-кә Нуңанман аривкәнчә, тарә бү әхалдивар ичәчәвун. Сү әр бәевә ичәдерәс, нуңанман сәдйарас. Нуңан Йсүспа тәдәридукви бәгәдәврән. Йсүс нуңандүн бүнән тәдәри әр бәевә бәгәдәврән. Упкат сү ичәчәхун. Әхилә, гиркил, сү-дә, сунңйл бәгсәллун-дә, энәл сәра, әр нәлумүхйвә онавахун бй сәм; Сэвәкй-кә Нуңан түрәнмән ихиврил бәел упкатгулйтын Киристөс биргәвә ичәңәтпән гунивкәннәгәчйнин-ты очән. Тарит, мәнңйлвәр бинйлвәр хунтут окаллу, Сэвәкйлә мучүкаллу-дә. Тәли Нуңан дялдүви нәлумүхйилвәхун әдәңән дявүчара, сундү урунмә бүдәңән-дә, сундулә Йсүспа, әмәңәтпә Айнадява, нян уңдәңән-дә. Сэвәкй Нуңан түрәрвән ихиврил бәелдулй упкат гунивкәннән әделйн ора, Йсүс няңнядү эмәнмудерән. Сэвәкй, әр бугалә Мәнңйви Омогиви, Йсүспа, аривуксә, нономо сундулә уңчән. Сундү аяя одави Йсүс сундулә эмәчә, әрүл хоктолдуксун сунә адагавкәндәви Нуңан эмәчә».

СИНАВЧӘЛ АЛАГҮВУМНИЛ ОНАТЫН 3:1–26

* Хагдыкй – ступня.

** Сомивун – притвор.



ХИРУЙЛ БӨТУРВЭ ИОАННҮНМА ДЯВАВКАНДЯРА

Доколѳк бэе бэгэдэвнэдукин-дэ, Бөтур гуннэдукин-дэ, кэтэ бээл Йсүс Киристоспа тэдэлчэл. Тэли Йсүспа тэдэрил бээл таңутын упкачин тунжа тыхинчадын бичэ. Бөтур гуннэн-кэ хирурилва-дэ, бэгсэлвэ-дэ тыкүлгичал, тарит нуңартын Бөтурвэ Иоаннүнма дявак-сал, кайдү тэгэвкэндэтын ипкэчэл. Тымнин бэгсэл, сагдагүмал-дэ, итыва алагүмнил-дэ, хэгдыгүмэл хирурил-дэ Иерусалимдү умунуп-чэл. Нуңартын сйнмавчал алагүвумнилва, эмувкэниксэл, синедрион дюлэдүн иливчал. Нуңартын доколѳк бэевэ он бэгэдэнэвэтын ханңу-чал: «Экуды эңэхит сү тарā брас? Нй сундү тар эңэхивэ бүчэн?» Тэли Сэвэй Эйриндин нюңнйвдери Бөтур нуңардүтын гунчэ: «Израиль бэгсэлин, сагдагүмалин-дэ! Сү инэнүмэн, бумүк бээдү аява онававун, он бү нуңанман бэгэдэнэвэвун мундук ханңудярас. Тадү бү сү упкат-түхун, Израиль тэгэн упкаттүн-дэ савкандярав: Йсүс Киристос эңэ-хйн сү дюлэдүхун илдяри бэевэ бэгэдэчэ. Сү Йсүспа тэлэвкэнчэхун, Сэвэй-кэ Нуңанман аривкәнчән. Йсүс Дёло бихин. Сү, дёва өмнил, Нуңанман сэлнэл, нөдәчәхун, Нуңан-ка дёва дявүчадыри Дёло бчән. Нуңандүн-нён бээлвэ айдән эңэхй бихин. Няңня хэргидэдүн Нуңан-дукин хунту Айнадя ачин».

Бэгсэл, сагдыгүмал-дэ Бөтур Иоаннүн бэркэвэтын ичэксэл, сө-хйдячал. Нуңартын хатаптыл, Одёрил Дукувурва эчэл алагүра бээл бидечэл. Дагали-ка нуңартын Йсүснүн умүндү бичэл бээл бинэвэтын тагчал; Бөтурнүн, Иоаннүн илитчарй бэгэдэвчэ бэевэ ичэтчэнэл-кэ, нуңартын эва-кат дэптыкй гунэриүвэр эчэл бакара. Сйнмавчал алагү-вумнилва тулин битэр одатын ипкэксэл, хэгдыгүл хирурил, сагдыгү-мал-дэ он оңатпар гулдымэчилчэл: «Эр бээлвэ эңнарап? Иерусалимдү упкат бидерил бээл нуңартын бэе сөхйриүвән онаватын сара, мит-кэ тарā дэптыкй эва-кат эңэтыт гунэ; тар-дэ бичэлин, бээл тар онаватын чәскй эдэтын сара, нуңарватын нэлэвкәннэт. Йсүс гэрбивән нуңартын нйдү-кэт эдэтын гэрбйрэ ипкэгэт».

Сйнмавчал алагүвумнилва эриксэл, хэгдыгүмэл хирурил нуңардүтын Йсүс гэрбивән эдэтын гэрбйрэ-кэт, Нуңандулин эдэтын алагүра-кат маңат ипкэчэл. Бөтур Иоаннүн-ка нуңардүтын гунчэл: «Дялдәкаллу: Сэвэй Нуңанман-нү, сунэ-гү дөлчаттаүвун ээтчэрэн? Бү ичэнэлиүвэр, дөлдыдяналивар-дэ он-ка эңэтывун гундерэ?» Тэли суглан бээлин, сйнмавчал алагүвумнилва кэхэгидэүвэр эва-кат эчэдуктын бакара, нуңарватын нэлэвкэчиксэл, тынчэл. Суглан бээлин-кэт бэе сөхйрин өвналин Сэвэйүвэ кәнөдери тэгэдук нэләдечэл.

СЙНМАВЧАЛ АЛАГҮВУМНИЛ ОНАТЫН 4:1–21



СТЕПАН – ЙСҮСПА ТЭДЭРЙДУКВИ НОНОГҮМА ВАВЧА БЭЕ

Сйнмавчāl алагүвумнйл гуннэлйтын Йсүспа тэдөдерйл бәел муннякитын* надан бәелвэ сйнмачāl. Тарил бәел дядаңилдү, дөгордөрилдү-дә бәлэтңэтыл бичэтын. Степан, Сэвэкй Эрйндин нюннйвдерй, Йсүспа маңат тэдөдерй бәе, ноногү дьяконди (эвэдйт гунмй: бокāнди, бәлэмнйт) сйнмавчā бичән. Сэвэкй нуңандүн кэтэ эңэхйе бүридукин, нуңан бәе сө хэгдыт сөхйрилвāн өвкй бичэ. Евреил хādылтын нуңан Йсүспа тэдөдерйдукин Степанма ичэмәйндеңкитын. Тарил нуңаннүннн муссэмәтмйл, нуңан дяличйл түрэрвән-кэ өн-кат эңэт давдбра бичәл. Сэвэкй Эрйнин Мәнин, Степан өн гунңөтвән, алагүдявкй бичэ. Тәли нуңартын Степанма буруйдādатын хādыл бәелдү ипкучәл**»: «Гукәллу: „Нуңан Сэвәкйли, Моисейдули-дә эрүт түрөтчэрән“». Бәел Степанма дөпткй өчālатын, нуңанмāн дявачāl, синедриондулā нәнэвчәл. Буруйдәярйл бәел Степандулй улөкпэ гундерәктын, Степантыкй упкат ичөтчәрил суглāн бәеңилин нуңан дэрән Сэвәкй тэдэвумнйн дэрэвән урөдөчөвән ичөчәл.

Хэгдыгүмә хирури, буруйдәрйватын упкатвāн дөлчачиксә, Степандук ханңүчā: «Гундерйтын тәдө-гү?» Степан Олөврйл Дукувурдү дукувчā түрәрди гунилчә. Нуңан сәлөдерй түрэрвән дөлчатчанал, тадү умунупчәл бәел тыкүлъятчāтын, тыкүлнадуквар йктәлдивэр чикилдылчāтын.

Степан-ка, Сэвәкй Эрйндин дялуувчā, няңняткй ичәхиниксә, Сэвәкй нөрйинмән, Сэвәкй әнңидādүн илитчарйва Йсүспа-дә ичөчә, гунчә: «Бй няңня нйвнэвән ичәдем, Бәе Омолгин Сэвәкй әнңидādүн илитчарйвāн ичәдем!» Тарā дөлдыксәл, упкат Степан түрэрвән эдөвэр дөлдыра тәпкәлчәл, сөрвар липкичәл-дә, тадук нуңантыкйн хэтәкәнчәл. Нуңартын Степанма городтук ювуксәл, нуңанмāн дөлолди гарадәлчәл. Степан-ка уңкерөдөчә: «Бәгин Йсүс, минңйвэ эрйинмәв гакал!» Тадук, хәнңәктәниксә, тәпкәхинчә: «Бәгин, эр нөлүмүхйвэ өдярйватын дялдүви экәл дявүчара». Эрә гуниксә, бучә.

СИЙМАВЧАЛ АЛАГҮВУМНИЙЛ ОНАТЫН 6:2–15; 7:1–60

* Йсүспа тэдөдерйл бәел муннякитын – христианская община, т. е. церковь.

** Ипкумй – подговорить.



ПИЛИП ЭПИОПИЯДЫ БЭГИННҮН

Степан вавчалан, евреил бэгсэлтын Иерусалимдү бидерил Йсүспа тэдөдерил бээлвэ ахактанал, сө биргэвэ ичэвкэнчэтын. Йсүспа тэдөдерил Иудея, Самария-дә городылдулан сурутычэл. Сйнмавчәл алагүвумнил-нјон Иерусалимдү эмәнмучэл, нуңартын Бәгин түрән-мән чәскй алагүдячәл.

Умнәкән Бәгин тэдэвумнйн Пилиптү, умун дыакондү, гунчә: «Ил-кал, инәңй дулиндүн Иерусалимдук Гасалә бәел экйчитын бирә дүннәли сурукәл». Пилип илчә, суручә. Нуңан, тар хоктоли нәнәденә, умун эпиоппа бакалдычә. Тар бәе Эпиопия ахй-тэгэмәрин умун хэгдыгү хавамнйн, упкат тамүра идэгэлвән дявүчамнйн бичә. Нуңан, Бәгиндү уңкерөмнәк Иерусалимдулә эмәктәксә, эхилә дјоләви мучүдячә. Ирүдүви* тэгәтчәнә, нуңан Сэвәкй түрәнмән ихиврй бәе Исаия дукунавән таңдячә.

Сэвәкй тэдэвумнйн Пилиптү гунчә: «Әр ирүткй дагамаксә, дарән гиркудякал». Пилип дагамачә, эпиоп Исаия дукунавән таңдярйвән дөлдыксә, нуңандукин ханнүчә: «Сй таңдярйви тылиңнәнни-гү?» Тариңин гунчә: «Он-ка бй тылнәтыв? Нй-кәт миндү эрә эхикин тыливкәнә». Нуңан Пилиптү ирүлән тәгәлдыдән гунчә. Мәнин-кә Дукувурдү тыкән дукувчәва таңдячә: «хулгакйттулә Нуңанман бәру-гачйинма вадәвар, нәнәвдечэтын, бәруткәнңачйин инңактавән усчарй дјоләдүн Нуңан дылганми эхйн бн-кат дөлдывкәна, тыкән-ты Нуңан амңадукпи умун-кәт йгәе эчән јоврә. Нуңан иневунтэвчән, Нуңанман тәдәт уңкилдыдәвәр бәрә. Нй Нуңан хутәлдулин улгүрдәңән? Нуңан бинйвән бугадук гачәл эчә».

Эпиоп Пилиптү гунчә: «Гукәл: Сэвәкй түрәнмән ихиврй бәе нјйлй эрә гундерән? Мәндуливи-гү, хуңту бәели-гү?» Пилип, Дукувурдү эпиоп таңдячәдукин Йсүстули гунмувчәвә нуңандүн улгүчәнчә.

Тыкән нәнәденәл, нуңартын мүлә дагамачәл. Эпиоп ханнүчә: «Әр мү. Бй мүдү эйвдәв әкун миндү бәдерән?» Тар ханнүнадүн Пилип гунчә: «Мәвандукпи упкаттукин тәдәри бимй, эйвкәл». Тариңин гунчә: «Йсүс Киристөс Сэвәкй Омолгин бихйвән тәдәдем». Тадук ирүвунма иливкәндәтын ипкәчә. Нуңартын дјорй мүлә йчәл, Пилип нуңанман мүдү эйчә. Нуңартын мүдук јүчәлэтын-кә, Сэвәкй Әрйнин эпиоптулә эвчә; Пилиппә-кә Сэвәкй тэдэвумнйн гачә, эпиоп нуңанман эвкй ичәрә бчә. Эпиоп, урунденә, хоктоливи чәскй сурухинчән.

СЙНМАВЧӘЛ АЛАГҮВУМНИЛ БНАТЫН 8:26–39

* Ирү – повозка.



САВИЛ ЙСҮСПА ТЭДЭДЕРЙЛДҮ БИРГЭВЭ ИЧЭВКЭНДЕРЭН

Иерусалимдү Йсүспа тэдэдерйлвэ биргэвэ ичэвкэндерйлдук умунтын илмакта фарисей Савил бичэн. Савил Одёврил Дукувурва сөт алагүчә, тарилва аят савкй бичэ. Нуңан, амтбылин Одёврил Дукувурдулй гуннэвэтын, маннит одёдөчө, итыдү гунмувчэвэ упкатвән аямат дялувдявкй бичэ. Тар-дә бичэлйн, Савил Йсүс Айнадя бихйвэн эвкй тэдэрэ бичэ, тарит Йсүспа тэдэрилвэ Моисей итывән эвкйл дялувра бээлди таңивкй бичэ. Нуңан Йсүс Киристос алагүвумнйлин дюлдулэтын эңэхитпи йксэ, нуңарватын дяваңкин, хэркэңкин, кайдү тэгэвкэниңкин, тадү будэлэвэр биргэвэ ичэдэтын.

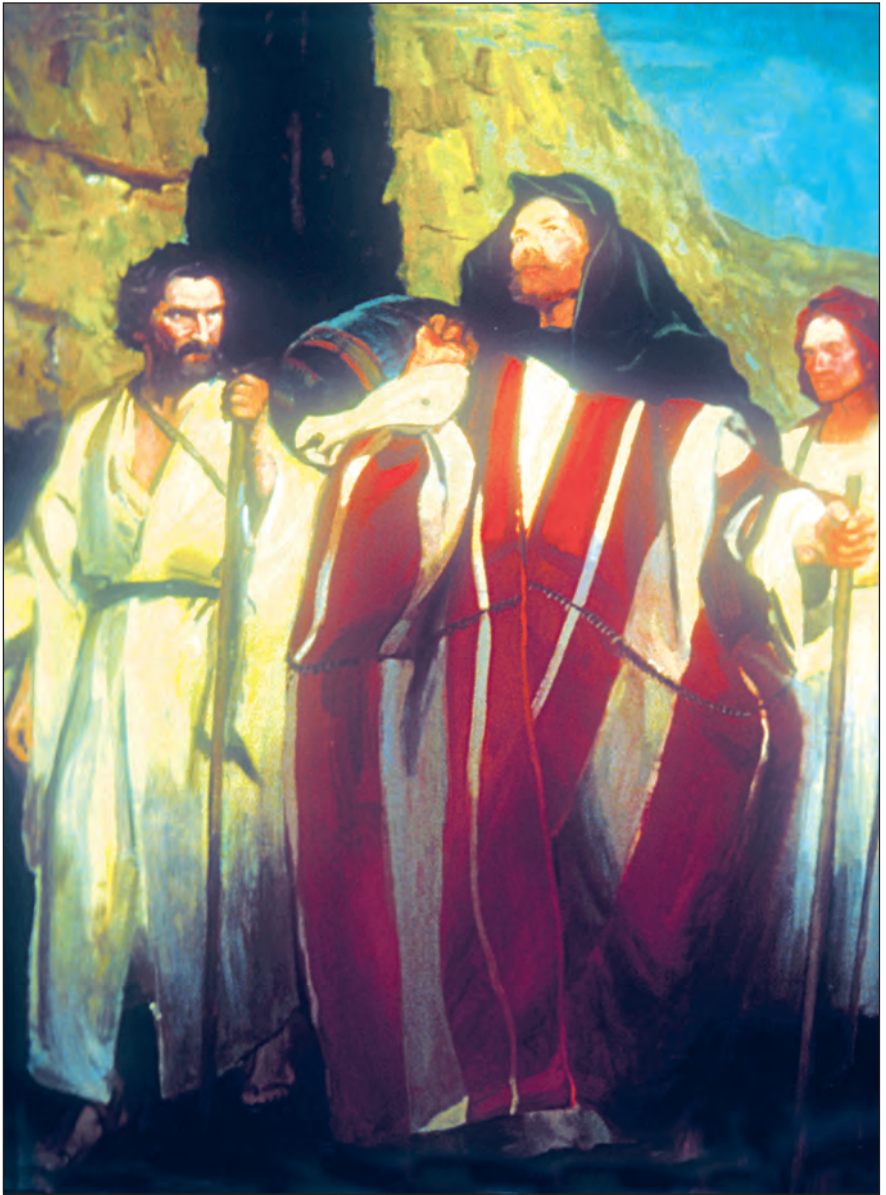
Дьяконма Степанма дөлолди вадяңахйтын, Савил вадярйл бээл тэтблвэтын этээтчэчэ. Тыкэн нуңан вадяриватын дөктыви ичэвкэнчэ. Савил мэнин утумэмэ* бэе эчэн бирэ. Йсүспа тэдэдерйл эләкинди биргэвэ ичэдерэ, гунчэнэ, нуңан сөт тэдэвкй бичэ. Тар тэдэрийн нуңанман манңйтмар одячән.

Дамаск городтү Йсүспа нян бээл тэдэлнэвэтын дөлдыксә, Савил талә сурудэви дялдәчә. Бэгин алагүвумнйилвән сөт ичэмэйнденэ, хэгдыгүмэ хирурилә эмәксэ, нуңандукин Дамасктү бихйл еврейл уңкеробун дюлтын нюннйимнйилдулэтын дукувурва гэлэчэ. Тар дукувурди хэгдыгүмэ хирури Савилдү Йсүс хоктолын нэнэдерйлвэ** дявадән эңэхйвэ бүдечэ. Дукувурва гаксә, нуңан Дамаскалә суручэ. Тар городтү Киристос алагүвумнйилвән сэлэмэ куйиргилди уиксэ, нуңарватын, кэхэгйвдэтын, Иерусалимдулә эмэвдэви ээтчэчэ.

СИНМАНЧАЛ АЛАГҮВУМНИЛ ОНАТЫН 7:58; 8:1, 3; 9:1–2

* Утумэмэ – жестокий.

** Йсүс хоктолын нэнэдерйл – тыкэн Лукә Йсүспа тэдэрилвэ гэрбйвкй бичэ.



БЭГИН САВИЛДҮ ИЧЭВДЕРЭН

Савил Дамаскалā дагамадяракин, няңнядук умнѳт нѳрйн снуңандулāн хѳркичā. Нуңан дўннэлѳ тыкчѳ тадук тыкѳн нуңандўн гундерй дылганма дѳлдычā: «Савил! Савил! Эдā сй Минэ эрѳсчѳнни?» «Сй нй бихинни, Бѳгин?», – ханѳўчā Савил. Бѳгин-кѳ нуңандўн гунчѳ: «Бй сй эрѳсчѳрйс Йсўс бихим. Сй Бѳгинми силавунмāн дѳптыкй хитѳн согинтўдянни». Савил нѳлѳденѳ, хилгинденѳ, ханѳўчā: «Бѳгин! Бй ѳва ѳдāв сй ипкѳдеңѳс?» Бѳгин нуңандўн гунчѳ: «Илкал, городтулā нѳнѳкѳл. Тадў синдў ѳва ѳнāтпас мѳтѳвдеңѳн».

Савилнўн умундў нѳнѳдечѳл бѳел, симўргаксāл*, илитчачāл, нйѳвѳ-кѳт ѳнѳл ичѳрѳ, дылганма-нйѳн дѳлдычāл. Савил дўннѳдук илчā; ѳхалин нйѳвдерѳктын-дѳ, нуңан ѳва-кат ѳлчѳ ичѳрѳ: няңня нѳрйнди хѳркинадукин нуңан ѳвкй ичѳрѳ ѳчā. Умундў нѳнѳлдыдечѳл бѳѳилин, нуңанмāн ѳлгѳнѳл, Дамаскалā сурувчѳл.

Дамаскадў Киристѳспа умун тѳдѳдерй бѳе бичѳ, Анания гѳрбйчй. Бѳгин, нуңандўн ичѳвкѳннѳдўви, гунчѳ: «Анания! Илкал, Нўннѳ хоктолѳ нѳнѳкѳл; Иуда дйѳдўн Тарсадук Савил гѳрбйчй бѳѳѳ ханѳўкал. Нуңан тадў тйкин уңкерѳдерѳн, Бй ичѳвкѳннѳдўв нуңан ичѳчѳн: Анания гѳрбйчй бѳе, ѳмѳксѳ, нуңан ичѳвкй ѳдāн, нуңандўн нѳлалви нѳчѳ». Анания гунчѳ: «Бѳгин! Бй кѳтѳ бѳѳлдук нуңан Иерусалймдў Синѳ тѳдѳдерйлдў бѳѳилдўс сѳ эрўлѳ ѳнавāн дѳлдычāв; ѳлѳ-кѳт нуңан, хѳгдыгўл хирурйл дѳкчарйватын гаксā, Синдў уңкерѳдерйлѳв дѳвадāви ѳмѳчѳн». Бѳгин-кѳ нуңандўн гунчѳ: «Сурукѳл, нуңан хуңтул тѳгѳлдў, тѳгѳмѳрилдўтын-дѳ, Исраильдў-дā Миндулй улгучѳндѳн Бй нуңанмāн сйнмам. Бй нуңандўн Бй дйрив нуңан ѳкудй хѳгды биргѳѳѳ ичѳнѳтѳвѳн ичѳвкѳндѳнѳв».

Анания Бѳгин нйѳннйнѳлѳн суручѳ. Дйѳлā йксѳ, Савилдў нѳлалви нѳксѳ, гунчѳ: «Гирки Савил! Синдў хоктодўс ичѳвчѳ Бѳгин Йсўс, сй ичѳвкй ѳдāс-тā, Сѳѳѳкй Эрйндин ѳрйвувдѳс-тѳ, минѳ уңнѳн». Тармалдў Савил ѳхалдукин ѳкйксѳ** тѳхйврйгѳчйнин ѳкун-ка тѳхйвчѳ, тадук нуңан ичѳвкй ѳчā. Тар-ты инѳнййдў Савил Йсўснй ѳчāви ичѳвкѳндѳви мўдў ѳйвчѳ. Тар амардукин еврейл уңкерѳвун дйѳлдўтын Йсўс – Сѳѳѳкй Омолгин, гуннѳ, улгучѳндѳвкй ѳчā.

СЙНМАВЧĀЛ АЛАГЎВУМНИЛ ѳНАТЫН 9:3–20

* Симўргамй – *оцепенеть*.

** Экйксѳ – *чешуя*.



САВИЛ ДАМАСКАДУК ТУКСАНИН

Савил гундерйвэн дōлдычāl упкат бēел, сōхидянал, гунивкйл бичēл: «Эр Иерусалимдū Йсūстū ункерōдерйл бēелвэ эрēсчэри тар-ты Савил-гū? Нуңан, таргачыр бēелвэ дяваксā, хэгдыгūмэ хирурйлтыкй сурувдēви элэ эчэн эмэрэ-гū?» Савил-ка, бэркэтмэрит гунденэ, Йсūс Мессия – Айнадя ичэвкэндерйдукин Дамаскадū бидерйл иудеил тарā дēптыкй эва-дā гундэвэр муллидечэл.

Кэтэ-дэ инэңйл йлтэнчēлэтын, иудеил Савилва вадāвар гулды-мэтчēл. Тарит, Савил Дамаскадук сурудēви дялдāракин, нуңанман дявадāтын городтук юри упкат уркэлдū кухймнйлвэ иливтйчāl. Савил, тарā саксā, городтū эмэнмучē. Нуңан алагūвумнйлин, нуңанман хэгды кōңйдū дбксēл, долбо город дēломо олдондулын тулйлэ тыкивчēл.

Дамаскава эмэниксē, Савил Иерусалимдулā эмэчē. Тадū Йсūспа тэдēдерйлвэ бакалдыдāви некэчē-дэ, тарил-ка нуңан тэдэмэ Йсūс алагūвумнйн очāvāн энэл тэдэрэ, упкат нуңандукин нēлэвкйл бичēл. Тадук умун сйнмавчā алагūвумнй, Варнава гэрбйчй, гйл сйнмавчāl алагūвумнйлдулā Савилнūн умундū эмэчē. Нуңан Дамаскулā нэнэдери хоктодū Савил Бэгинмэ ичэнэвэн, Бэгин Савилдū эва гуннэвэн, Савил, он бэркэт Дамаскадū Йсūс гэрбйвэн угирдерйвэн нуңардūтын улгучэнчē. Тэли сйнмавчāl алагūвумнйл, упкат Йсūспа тэдēдерйл-дэ Савилдū урунчēл, гиркитвэр таңилчāl. Амаргūt нуңанман сйнмавчā алагūвумнй Павел, гуннэ, гэрбйчēл. Бинйви нуңан, евреилдук хуңтул тэгэлдū Киристōс алагūнман алагūдяна, бучē.

Сйнмавчā алагūвумнй Павел хуңтутōно городылдū бидерйл Йсūспа тэдēдерйл бēел муньякилдūтын кэтэ дукувурва дукучā. Умун дукувундūви нуңан тыкэн дукучā: «Бй нонон аява гунчэнэв, Киристōс дярин экун-кат тамана ачин оран. Кэтэтмэрвэ гундем: экун-кат нāдачй эчэ бирэ, Йсūс Киристōспа, минңй Бэгинмэв, сāmй – упкаттук аятмар. Нуңан дярин бй упкаттук бāчāv, Киристōспа гадāви, умунди Нуңаннūн бидēви-дэ упкатпа тōктагачйнди таңичиңнам. Тыкэн Сэвэкй бй Нуңан итывāн дялупкйдырйдукив эхин минэ нūңнэт таңичара, Киристōспа тэдēдерйдукив минэ нūңнэт таңичадяран. Сэвэкй Киристōспа тэдēдерйдукит митнūн аяралдыдяран».

*СЙНМАВЧĀЛ АЛАГŪВУМНЙЛ ŌНАТЫН 9:21–28;
ПИЛИППИЧĒРДŪ ДУКУВУН 3:7–9*



ИОППИЯДҮ ТАВИПА АРНАН

Город Иоппия, хуңту гэрбйн Яппа, кораблил āгкйчитын, Средиземнэй лāму хулидун бичэн. Иоппиядү Йсүс Киристоспа тэдэдерй Тавипа гэрбйчй (Тавипа – тар «гивчэн») ахй бидечэ. Нуңан кэтэ аялва одячā, дёгорйлдү бэлэдечэ. Эхйлэ умнэ бумулчэ, дагалий бучэ. Нуңанман авуксал, дюн угү комнатадун нэчэл.

Сйнмавчā алагүвумнй Бётур тарнахā Лиддадү, Иоппия дагадун бихй городтү, бичэ. Иоппиядү бихйл Киристоспа тэдэдерйл Бётур нуңардулатын химāt эмэдэн гундэтын дюр бэлэвэ уңчэл.

Бётур эмэчэлэн, нуңанман хуглэдерй бучэ ахй комнаталан йвчэл, тадү упкат нāvун-ахāl, соңодёнол, Бётурдү Тавипа нуңардүтын уллинэлин дөгү-дā, тулгү-дэ урбāкилван ичэвкэнилчэл. Бётур упкат комнатадук юдэтын гунчэ, тадук хэнңэктэхиниксэ, уңкерочэ, амаргүт бучэ ахйткй гунчэ: «Тавипа, илкал!» Нуңан эхалви нйчэ, Бётурвэ ичэксэ, тэгэчэ. Бётур нāлави бучэ, нуңанман иливчā, тадук нāvун-ахālва, хуңтул алагүвумнйлва-дā эрйксэ, нуңартын дюлэдүтын йникин ахйва иливчā.

Иоппиядү тарā упкат сālчāl, кэтэ бэел Бёгинмэ тэдечэл. Бётур-кэ Иоппиядү Симон гэрбйчй наннава йдерй бээдү гороконмо бидечэ.

СЙНМАВЧĀЛ АЛАГҮВУМНИЙЛ ОНАТЫН 9:36–43



КУХИМНИЛ БЭГИНТЫН КОРНИЛИЙ

Исүс Киристос, Нуңан сйнмавчāl алагүвумнйлин-дā биңэхй-тын Исраиль дүннэн, хуңтул Средиземнэй лāмува мүрэлй-дэ бихйл дүннэл упкачитын Рим нюннйрйдин бидечэтын.

Римчёр эр дүннэлдү мәннйльвэр кухймнйльвэр дявүчаңкитын. Умун полк, Италияды гунмурй, Средиземнэй лāму хүлйдүн бихй, Кесария гунмурй, городтү бичэн. Тар город хэгды лāмуды агкйт-түн бичэн. Эр полк бэгсэлдуктын умунтын кухймнйл бэгинтын Корнилий бичэн. Нуңан, кэргэнин-дэ Сэвэкйвэ тэдэденэл, нүңнэт бинйт бидечэл. Корнилий кэтэ аялва дявкй, Сэвэкйдү уңкерөдевкй бичэ. Умнэ нуңандүн Сэвэкй тэдэвумнйн ичэвчэ, нуңандулан йксэ, гунчэ: «Корнилий! Сэвэкй сй, уңкерөденэ, гэлэдерйвэс дөлдйчā, аялва дярайвас ичэчэ-дэ; тарит сй Иоппиялā бэлэ уңкэл, Бөтур гэрбйчйвэ, Симонма, эрйвкэкэл. Нуңан синдү он сй, мәнми, кэргәнми-дэ айдарйвас гундеңэн». Сэвэкй тэдэвумнйн Корнилийдук суручэлэн, Корнилий, дйөр бөкārви, умун нуңанман аяврй, Сэвэкй-вэ одёдөри кухймнйви-дэ эрйксэ, нуңардүтын упкатпан улгучэнчэ. Улгучэниксэ, нуңан Кесариядук югтү бихй Иоппиялā уңчэ.

Бэел, Иоппиялā эмэксэл, тадү Бөтурвэ бакачāl. Бөтур, нуңарватын арчаксā, тадү анңавкәнчā, тымйнин нуңарнүнтын Кесариялā сурулдычэ. Нуңартын эмэридүтын Корнилий, дялви, дага гиркилви-дэ эрйксэ, нуңарватын алātчачā. Бөтур умунупчэл бэелтыкй гунчэ: «Эхйлэ бй Сэвэкй бэелвэ упкатпатын аяврйван сām, Нуңан нй-дэ Нуңанман одёдөри, нүңнэт бидерй экуды-кат тэгэ бэедүн рунивкй. Бй сундү Нуңан Исраильдү уңнэн Тэдэвунмэ бүдем. Тар упкат бэел Бэгинтын Исүс Киристостули аяралдынма бүдерй Урунивсипчу Тэдэвун. Нуңан Иудея дүннэдүн, Иерусалимдү-дā эва онаван, Нуңанман тэлэвундү тыпкэнэл ванаватын-дā упкатпан бү ичэчэвун. Сэвэкй-кэ Нуңанман или инэңйдү ариувчāн. Исүс йни-кир-дэ, бучэл-дэ уңкилдымнйдитын Сэвэкй Нуңанман сйнмачā, тарā бү, бэелдү улгучэнденэ, савкәндāvун ипкэчэн. Сэвэкй түрәнмән ихиврил бэел упкачитын Нуңандули гундечэтын. Сэвэкй Нуңанман тэдедерй бэетыкйн нэлумүхйвэ онаван тэхйвкй». Бөтур тарā гунчэлэн, Корнилий мәннин, нуңан кэргэнин-дэ, упкат нуңан гиркилин-дэ Исүспа Киристоспа, Сэвэкй Омолгиван, тэдэлчэл. Тэдэксэл, нуңартын Исүснйл онавар ичэвкәндэвэр мүдү эйвчэтын.

СЙНМАВЧĀЛ АЛАГҮВУМНЙЛ ӨНАТЫН 10



СЭВЭКҮЙ ТЭДЭВУМНИЙН БӨТУРВЭ КАЙДУК ЮВДЕРЭН

Эр инэңйлдү тэгэмэр Йрод Йсүспа тэдөдерйлвэ камнйлчā. Нуңан ипкэдин Иоан акинин сйнмавчā алагүвумнй Якип вāвчā бичэн. Иудеил тарā дөктыватын ичөксэ, тэгэмэр, Бөтурвэ кайла тэгэвкэнчө. Пасха йлтэнчэлэн, нуңанман, кайдук ювуксэ, упкат бэел ичэтчэрэктын вāвкандави некэчө. Кайдү Бөтурвэ дян нюнун кухимнйл этэетчэчөл. Бөтур кайдү тэгэтчэрэкин, Йсүспа тэдөдерйл нуңандулын өкин-дā Сэвэкидү сөт уңкерөдөчөл.

Бөтур, Йрод юврйн умун инэңй дюлэдүн, долбо дюр сэлэмэл куйиргилди уйвчө, āдячā. Нуңанман дюр кухимнйл этэетчэчөл, кай уркэдүн нян этэетчэмнйл илитчачāl. Умнөт Нуңандулан Бэгин тэдэвумнйн эмэчө, упкат кайва сө нэрин гарпачā. Сэвэки тэдэвумнйн, Бөтурвэ олдөндулын анаксā, сэриччө тадук гунчө: «Химāt илкал». Сэлэмэ куйиргил нāлалдукин тармалдү гурэвчөл. Тадук Сэвэки тэдэвумнйн гунчө: «Тэтыви тэткэл, минэ бодокол». Бөтур ючө, энэ тыллэ, тэдө эчэ бирэ, толкиндүви ичэдем гунчэдэнэ, нуңанман бодохинчā. Дюр этэечимнйлвэ йлтэниксэл, нуңартын городтула йврий сэлэмэ уркэлэ эмэчөл, тариңитын мөнин аңавчāн. Нуңартын юксэл, умун улицава йлтэнчэлэтын, Сэвэки тэдэвумнйн умнөт ачин өчā.

Тэлий Бөтур, иргэви дяваксā, гунчө: «Эхйлэ бй тэдөт сām: Бэгин, Мэңнйви тэдэвумнйви уңиксэ, Йродтук-тā, иудеил упкат алātчарйдуктын-дā минэ айран». Бөтур, мүрөлий ичэчиксэ, Иоан эниндулөн Мария дюлан суручө, тадү тэдөдерйл кэтэ бэел, умунупиксэл, уңкерөвкйл бичөл. Нуңардулатын эмөксэ, Бэгин нуңанман өн кайдук ювнэвэн улгучэнчө.

СЙНМАВЧАЛ АЛАГҮВУМНИЙЛ ӨНАТЫН 12:11–17



СҢНМАВЧА АЛАГҰВУМНІ ПАВЕЛ ЙСҰСТУЛЙ УЛГУЧЭНДЕРЙ ЭЛЭКЭСИПТЫ НҢНЭНИН

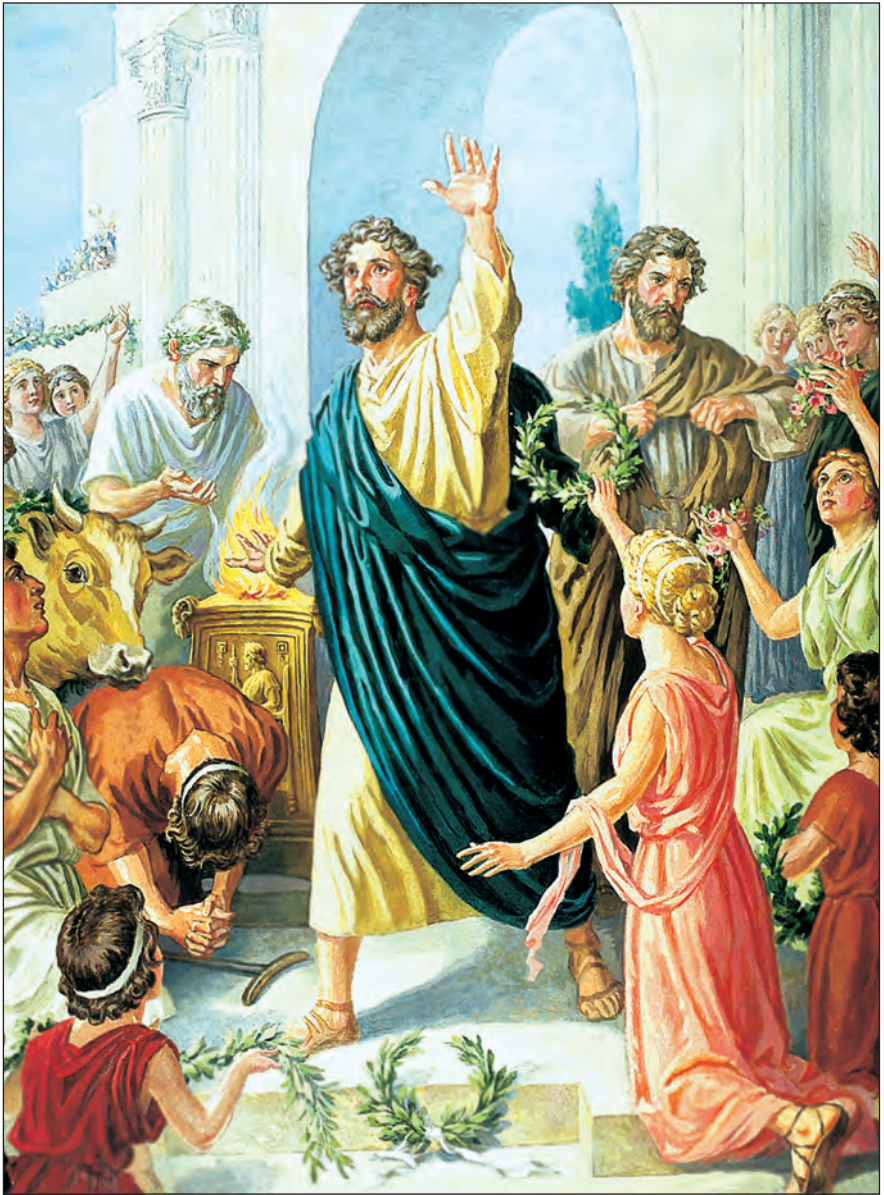
СҢнмавча алагұвумнй Павел Йсұс ипкэнэвэн бча – нуңан еврейлдук хуңту бэлдү Урунивиспчу Тэдэвунмэ алагұдяча. Нуңан Бэгин Йсұс Киристос одёкйтпан сот мевандукпи дялувдянкин. Тыкинделэн-дэ Йсұспа тэдедерйл бэл тар одёкйтпа дялувжатытын. Йсұс ипкэчэн: «Тарит, упкат тэгэлдүлэ сурутыксэл, бэлдү Бй сундү ипкэнэвэв дялувдатын алагұкаллу. Аминҗй, Омолгиҗй, Сэвэки Эрийнинҗй-дэ бээлтын бнавар ичэвкэндэтын мүдү нуңарватын эйкэллу». Антиокия городтук суруксэ, Павел Рим империян хуңтутэнэ дүннэлдүн, городылдүн Йсұстулй улгучэндэдеви илан нонум нэнэлви нэнэчэ.

Элэкэсипты нэнэлдүн нуңаннүнин сйнмавча алагұвумнй Варнава нэнэлдычэ. Антиокиядук нуңарватын корабль Кипирдүлэ эмэвчэ. Сйнмавчал Алагұвумнйл Оналитын книгадү Кипирдү Сэвэки сөткүма хавамнй Савилва, римскай гэрбит Павел, гуннэл, гэрбилчэлвэтын таңиңнарап. Нуңартын Кипирдук нян Хулукүн Асиялә мүчүчатын тадук, хадыван тыргимэн, хадыван осэлилли нэнэнэл, Галатия дүннэлэн исчал. Тадү, Икония гунмурй городтү Йсұстулй улгучэнилчэл, тэли сө кэтэ бэл Киристоспа тэдэлчэл. Икониядук нуңартын Листра гунмурй городтулә суручэл. Тадү Бэгин Павел нүлалдулйн умун доколөк бэевэ бэгэдэчэ. Тарит бэл Павелва Варнавава-дә, сэвэкил гунчэнэл, таңилчэл. Грекил сэвэкитын Севс хирурийн нуңардүтын хулганидави некэчэ. Тарә дөлдүксэл, сйнмавчал алагұвумнйл тэтблвэр тэкэликсэл, бээлтыки туксачал, тэпкэденэл: «Бэл! Сү эва одярас? Бү сунҗэчин-ты бэл бихилвун! Сү улөк сэвэкилдукпэр няңнява-дә, бугава-дә, тарилдү бихилвэ упкатватын-дә бча тэдэмэ Сэвэкилэ эмэдэхун, бү сундү Урунивиспчу Тэдэвунмэ улгучэндэрэв. Нонон упкат тэгэл мэрҗийлвэр хоктолдулйвар нэнэктэдеривэтын Сэвэки тэрэҗкин. Тар-дә бичэлиң, Нуңан бэлдү аява бдяна, няңнядук миттулэ тыгдэлвэ уңденэ, баян балдывкәлва балдывдяна, миттү девгэвэ бүденэ, меварвавун сэвдэнди дялувдяна, Мәнми савкәндяҗкин».

Сйнмавчал алагұвумнйл Листрадү бэркэт алагұдячатын. Ады-ка иудеил, Листралә эмэксэл, бэлэвэ сипкудянал, гундечэтын: «Нуңартын экун-кат тэдэвэ эвкйл гунэ, упкатва улөкитчэрэ». Павелва дөлолди дуктэчэл, Сэвэки-кэ нуңанман дыхүтчэчэ, тарит нуңан, йникин эмэнмуksэ, нэнэви чәскй нэнэдечэ. Листрадук Павел, Дервия гунмурй городтулә эмэксэ, Урунивиспчу Тэдэвунмэ алагұдяча. Тадү сө кэтэ бэл Бэгиндүлэ эмэчэл. Дервиядук Павел Варнаванүн Антиокиялә мүчүчэл. Тадук-ты нуңартын Урунивиспчу Тэдэвунмэ алагұдәвэр суручэл бичэл. Сэвэки аяврийлйн нуңартын эхиткэн бнәтпатын дялупчатын. Антиокиялә эмэксэл, тэдедерйлвэ эрийксэл, нуңартын Йсұстулй улгучэन्नэдитын Сэвэки еврейлдук хуңтул бэлдү тэдэлэ ихивдярий хоктолө уркэвэн нйнэвэн улгучэнчэл.

Сйнмавча алагұвумнй Павел Йсұстулй улгучэндерй элэкэсипты нэнэнин илан анҗандың бча.

СҢНМАВЧАЛ АЛАГҰВУМНЙЛ БНАТЫН 13; 14



ПАВЕЛ ЙСҮСТУЛЙ УЛГУЧЭНДЕРЙН ГЁ НЭНЭНИН

Исүстүлй улгучэндедэви Павел гёвна суручэ. Эхйлэ нуңаннүн Йсүспа тэдэдерй еврейлдук тэкэчй Сила нэнэлдычэн. Антиокиядук нуңартын нян Дервия тадук Листра гунмурил городылдула суручэтын (Листрадү адыкар анңанйлва амаскй Павелва, дёлолди дуктэнэл, аран эчэтын вара). Эдү Павел умун илмакта бэевэ, Тимопейвэ, бакалдычән, тар бэе нуңаннйин тоңно гиркин бчән.

Нуңартын Эгейскэй ламу Асия хүлидүн бихй Тороада гунмури городтула эмэчёл. Долбо Павелдү ичэвчэ: нуңан дюлэдүн умун македониячён, иликсә, гунчэ: «Македониялә эмэкэл, мундү бэлэткэл». «Тар ичэвчэ амардукин бү тармалдү Македониялә нэнэдэвэр дялдәчәвун, тадү Урунивсипчу Тэдэвунмэ алагүдядәвун Бэгин мунэ эрйрэн гунчэчәвун», – Лука дукудяран. Лука Урунивсипчу Тэдэвунмэ, Сйнмавчәл Алагүвумнйл Оналитын книгава дукучә бэе. Нуңан Тороададү Павелдула мәннин эмэркән. Македония Греция северо-востоктүн бичән, Рим империян дүннэн бичән. Корабльдү нуңартын Эгейскэй ламува хэдәчёл, хэдәксёл, Пилиппи гунмури городтула эмэчёл. Европадү Киристоспа тэдэдерйл нономо муннякитын Пилиппимадү-ты бвчә бидеңэн. Пилиппидү Павелва, Силава-дә кәйдү тэгәвкәнчёл, тар кәйнатын гё улгүрдү улгучэнивдеңэн. Пилиппидук Павел Эгейскэй ламу хүлидүн бихй, Пессалоника гунмури городтула эмэчән. Тар город кораблил әгкйчитын бичән. Эдү сб кэтэ еврейлдук хуңтул бәел, хәдбл еврейл-дә Киристоспа тәдәлчёл. Тар-дә бичәлйн, еврейл сигдылэдүтын Павелва, Силава-дә әвкйл дёкта бәел бичэтын, тарил Павелва, Силава-дә дэптыкй кэтэ бәелвэ сипкучёл. Тәлй, камнйвуксәл, Павел Силанүн, Верия гунмури городтула суручэтын. Вериядук Павел Греция хэгдыгү городтулан Апиныла эмэчэ. Греция тар инэңйлдү Рим империян дүннэн бичэ. Римчёр Грециява, Акаия гуннәл, гәрбйчёл. Апиныдү Павел пилосопилдү-дә, эчёл татыгәвра бәелдү Сэвәкй түрәнмән алагүдячә. Тар алагүдяналйн амаргидәл улгүрилдү нян таңдяңәт. Нуңан Апиныдук Коринпалә эмэчэ, тар город Рим империядүн сөмәт сәврйл городылдукин умунтын бичэ. Коринпадү Павел умун анңанй тадук анңанй калтакавән бидечэ, нуңан эдү бидерәкин, кэтәл бәел Йсүспа тәдәлчёл. Коринпадук Павел ламули Хулукүн Асиялә мучүдяна, Елес гунмури хэгды городтула эмэчэ. Тадук нуңан, хоктови нэнәденә, Иерусалимдү битәр бксә, Антиокиялә мучүчә.

Павел гё нэнән нян илан анңанйдын бчә. Тар нэнэдүви Павел ады-кат тыхинча километралва нэнәктәчэ.

СЙНМАВЧӘЛ АЛАГҮВУМНЙЛ ОНАТЫН 15:36 – 18:22



ПАВЕЛ СИЛАНҮН КАЙДҮ

Умнэкэн сйнмавчā алагүвумнй Павел гиркинүнми Силанүн Рим империян городтулāн Пилиппилэ эмэчтын. Тадү нуңартын Йсүс Киристос эңэхидин умун ичэн бокан-ахйдук огёнава ювкэнчёл. Ахй, дялэскй Экун одярийван ичеденэ, бэгсэлдүви кэтэ баянма эмувдечёл. Баян элчёлэн йрэ, ахй бэгсэлин, Павелва Силанүн дяваксал, город хэгды нэптэкэлэн бэгсэлдулэвэр эмэвчёл, тыкэн гунденэл: «Эр бээл – иудеил. Нуңартын городтү бээлвэ уркүдяра: нуңартын итылдулй алагүдяра, бү-кэ, римчёр, тарилва эңэтывун кэнёрэ-кэт, дялувра-кат». Упкат бээл Павелва Силанүн дэптыкй бчёл. Тэли город бэгсэлин, сйнмавчёл алагүвумнйлдук тэтылвэтын лукивканиксал, нуңарватын молди дуктэдэтын ипкэчёл. Тар амардукин нуңарватын кайдү тэгэвкэнчёл тадук этэчимнй сомат этээттэн ипкэчёл. Тар ипкэнмэ дöldыкса, кай этэчимнй сйнмавчā алагүвумнйлва кайдү тэгэвкэнчёл, халгардүтын мома олдөксолво тыпкэнчёл. Тар-дā бичэлинь, Павел Силанүн эчёл мэргёллэ. Долбо дулиндүн нуңартын, уңкерөденэл, Сэвэкивэ кэнёдечёл, хадыл-ка кайвчадырил нуңарватын дөлатчаччёл.

Умнэт дүннэ силгихинчёл. Дүннэ силгихинчёлэн, кай хэрэмэлэви сомначан, упкат уркэл нйвчэтын, упкат кайвчадырилдук уйвчедеритын куйиргилтын гурэвчэтын. Кайва этэчимнй, меликса, Экун онаван ичэксёл, упкат кайвчадырил туксанчёл гунчэнэ, мэнми вадэви некэчёл. Павел-ка нуңандүн гунчёл: «Мэндүви Экун-кат эрүе экэл бора, бү упкат эдү бихилвун». Этэчимнй, силгинденэ, Павел Силанүн халгардулэтын тыкиксёл, нуңардуктын ханжуча: «Бэгсэли минжй! Айвдэви ёя бй бөңатыв?» Нуңартын гунчёл: «Йсүс Киристоспа, Бэгинмэ, тэдөкэл, тэли мэнми айдянас, синжйл дөгарри-кат айвдянатын». Тадук нуңан нуңарватын кайдук ювуксёл, хуелвэтын авчёл. Авукса, тармалдү упкат дагалнүнми мүдү эйвчёл.

Тымнин кайдү Павелва Силанүн тэгэвкэнчёл город бэгсэлин кай этэчимнйлэн хавамнйлар уңчёл. Нуңартын гунчёл: «Тынкэл эр бээлвэ». Павел-ка нуңардүтын гунчёл: «Мунэ, Рим бээлвэн, эксэл уңкилдырэ, упкат бээл ичэтчэрэктын-дэ, дуктэвкэнчэтын, тадук кайдү тэгэвкэнчэтын, эхиткэн-кэ делумкэн ювдерэ? Эчэ, эмэксёл, мэртын мунэ эдук ювуктын». Хавамнй тарā город бэгсэлдүн мэтэвчёл. Сйнмавчёл алагүвумнй Рим бэёилин бихйвэтын дöldыксал, тарил нёлэлчёл, нуңардулэтын эмэксёл, нуңартын эрүвэ онаватын дялдүтын эдэтын дявучара гэлэчёл. Кайдук ювуксёл, Павелва Силанүн городтук сурудэтын ээтчёл.

СИНАВЧАЛ АЛАГҮВУМНИЛ ОНАТЫН 16:16–39



ПАВЕЛ АПИНЫДҮ

Исүстулй улгучэндерй гѣ нэнэдүви Павел (талй бӯ нонон улгучэнчэвун) Апиныла эмэктэчэн. Апины тар инэңйлдү упкат буга культуран хэгдыгүмэ городын бичэн, тадү кэтэ сөткүмал пилосопил – Сократ, Палатон, Аристотель, хуңтул-дэ – балдычāl. Городтү сō кэтэ сэвэрвэ ичэксэ, Павел сōт тыкүлчā. Инэңйтыкйн евреил уңкерōвун дјодүтын нуңан иудеилнүн, Сэвэкйвэ тэдѣрил хуңтул-дэ бэелнүн гумэтчэчэ, город нэптэкэлдүн арчалдыналви бэелнүн-дэ Павел улгучэмэтчэчэ. Хādыл пилосопил – стоикил, эпикурейил-дэ – нуңаннүннин муссэмэчивкйл бичэл. Хādыл ханңудячāl: «Эва гундэви эйтчэрэн эр хитэнмэ гундерй бэе?» Гйл-кэ гундечэл: «Нуңан хуңтул дүннэл сэвэкйлдулитын улгучэндерэн-кйе», тар Павел Исүс Киристос арналйн улгучэндерйдукин тыкэн гундечэл.

Павелва ареопаг гунмүрй сагдагүмал суглāндулāтын эмэвчэл. Эмэвуксэл, ханңучāl: «Экун бмакта алагүнма сй улгучэндерйвэс сāmй элэкин-нү? Сй мундү эхйвэвун тыллэ гундеңнэнни, тарит бӯ тар алагүн экудыбан сādавар эйтчэрэв». Павел, сагдагүмал суглāнтын дюлэдүтын иликсā, гунчэ: «Апинычѣр! Сү сэвэкйлвэ сōт одѣдѣрйвахун бй упкаттулй ичэдем: сү одѣвурвахун ичэктэденэ, бй умун хулгакйтпа-кат бакам, тадү дукувчā: „эхй сāvра Сэвэкйдү“. Сү, энэл-кэт сāра, одѣдѣрйвахун тар-ты Сэвэкйлй бй сундү улгучэндем: бугава, тадү бихйвэ упкатпан очā Сэвэкйвэ. Нуңан, няңня-дā, дүннэ-дэ Бѣгинин, бэ онан дјоддүн эвкй бидерэ, экунди-вал дѣгордѣрйгачйин бэел хавāватын нйан эвкй гэлѣрэ. Эчэ, Нуңан Мѣнин упкаттү бинйвэ-дэ, эрйинмэ-дэ, упкатпа-тā бӯвкй. Нуңан умун сѣксэдук упкат бэеды тэгэлвэ бксā, бэел упкат дүннэлдү бидедэтын итывчэ. Нуңан бэел Сэвэкйвэ гэлѣктэдэтын, Нуңанмāн мѣвандивар мэдэдэтын, Нуңанмāн бакадāтын эйтчэчэ. Нуңан бэетыкйн дагадүн бихин-кэт. Мит Нуңандин бидерэп, гиркуктадырап, йндерэп, сү хādыл дукулан бѣеңиллун гунчѣгэчйин-тын: „Нуңан мит тэкэнты бихин“. Тарит, Сэвэкйдук тэкэчйл бинэл, Сэвэкй алтандук, мѣнундук-тэ, дѣлодук-тā блан бэе дядлāнатпи, нјалалдин бвчā сэвэнмэ урэрйвѣн эңѣтыт дядлāра. Сэвэкй нонон мит энэвэт сāра дядлүви эхин дявүчара, эхиткэн-кэ Нуңан упкат бэел, бинйвэр хуңтуңнэл, Нуңандулāн эмэдэтын ипкэдерэн; Нуңан умун инэңйвэ сйнмачāн, эр инэңйдү Нуңан сйнманан Бѣеңин упкат бугава тэдѣмэт уңкилдыңѣтын. Упкат тар тэдѣвѣн сādāтын, Нуңан тар бучѣвэ аривкāнчāн».

СЙНМАВЧĀЛ АЛАГҮВУМНЙЛ ОНАТЫН 17:16–31



ПАВЕЛ ЙСҮСТУЛҮЙ УЛГУЧЭНДЕРҮЙН ИЛИ ҮНЭВИ ҮНЭЧЭ

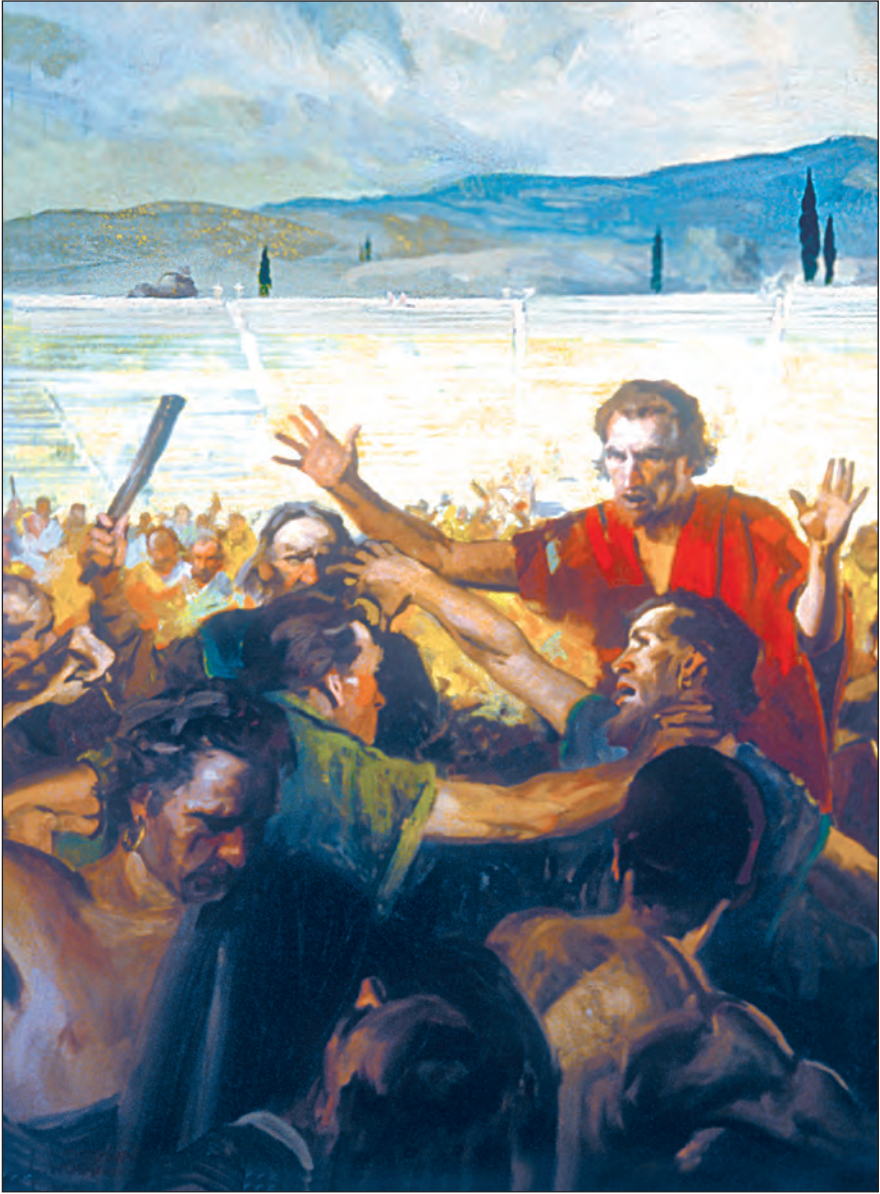
Битэр бксә, Павел Йсүстүлүй улгүчэндерүйн, или үнэви үнэчэ. Антиоки-Бядук нуңан нян севергыкй суручэ. Пиригия гунмури дүннэли үнэксэ, нуңан хэгды кораблил агкйттулатын, Эгейскэй ламу асийскай хүлйдүн бихи городтула Епестула эмэчэ. Епес хэгды город бичэ, тадү дюр нямә тунҗадяр тыхинча бэел бидечэл. Эр городтү Павел дюр анҗанйва Урунивсипчу Тэдэ-вунмэ алагүдячә, Асия упкат дүннэлдүн (тар инэҗылдү Асият эхипты Хулу-күн Асия хадывән-нён гэрбйҗкитын) бэел – иудеил-кэт, евреилдук хуңтул бэел-кэт – Бэгин Йсүстүлүй Павел гүннэвән дөлдүчатын. Сэвэки-дэ Павел җалалдин кэтэ бэе сөхйривән дөдячән.

Епестү Артемида гэрбйчй ахй-сэвэки мрамор дөлодук бөвчә аякәкүн дөҗин бичэ, тарә 220 анҗанйлта дөдячәл – тар буга бэе надан сөхйрйдукин умунтын. Тамүра сэлэлдук, дөлолдук блан бэел мәнундук Артемида дөвән хулуқунди блан, бэелдү дөнчавунатын униевкил бичэл. Нуңартын, Артемидадү нономо уңкерөвкйил бичэл, эхиткән-кә кэтэргүтын тэдэмэ Сэвэкидү уңкерөнэдүквэр Павелла дөптыкй бөчәл. Тарит Павел Епестук суруңэт бичән. Корабльдү Эгей-скэй ламува хэдәксэ, нуңан нонон алагүдяналдулйви Македония, Греция-дә городылдулйтын үнэчэ, тарил сигдылөлдүтын Македония, Греция-дә городылдүтын Пилиппи-дэ, Коринпа-дә бичэл. Тар амардукин нуңан Асиялә мучүчә, мучүксә, Тороададү гөра алагүчә. Тороададук Павел, үнэви чәскй үнэнэ, Ассамәклә исчә, корабльдү Митылинэли, Самостули, Торогилли-яли, Милеттули хэдэчэ. Милеттула Павел Епестү бихи Йсүспа тэдөдерйл муннякитын сагдагүлвән эрйчэ. Павел, нуңарватын эдук дюлэскй эңэтпи ичэрэ сәдяна, нуңардүтын тарә гунчэ. Гуниксэ, Мәүэрилвэр нуякнидянал, хуетчәл. Павел, Кос, Родос-гә гунмурил бурилва, Хулуқун Асия городылвән Патарава, Тирвэ-дэ хэдәксэ, Потолемаидалә исчә. Потолемаидадук нуңан, Кесарияли тыргимән гиркуна, Иерусалиммәклә үнэчэ. Иерусалимдү Павел дявавчә бичән. Урунивсипчу Тэдэвунмэ алагүдяри или үнэндүви Павел иландук хуләкә анҗанйлта – Киристөс Балдыдяктукин тунҗадяр дыгин анҗанйлдук тунҗадяр надан анҗанйлмәклә үнэктэдечэ.

Сйнмавчә алагүвумни Павел Урунивсипчу Тэдэвунмэ алагүдяри үнэктэ-дерйн хатаптыл үнэл эчэтын бирэ. Йсүс Киристөстүлүй улгүчэндэнэ, Павел кэтэ биргэвэ ичэчән. Павел мөнин тарә дукучә: «Бй дөрдэлэви хавалчәв, кэтэрэ хуербувчэв, кайдү минэ кэтэрэ тэгэвкәнчэтын, кэтэрэ аран эчэв будэ. Иудеил, тунҗарә иландяр егитэлди иктэнэ, минэ идакачатын; иларә минэ мөкарди дуктэчэтын, умнэ дөлолди гарадәчатын. Кораблил, сукчавнал, чэ-пэнэдүтын иларәкән чэпэчэв, умнэ долбонйва, инэҗивэ ламу суңтамадүн бичэв; кэтэ үнэндүви бй биралдү биргэвэ ичэчэв, чаңытылдук, мәнҗидүкпи тэгэдукпи-кэт, хуңтул тэгэлдук-кэт бй сэрэнчэҗэт бичэв, бэе экйчин бирэ дүннэдү-дэ, ламудү-дә, улөк гиркилдукви-кэт эрүвэ ичэчэв...»

СЙНМАВЧӘЛ АЛАГҮВУМНИЛ БНАТЫН 18:23 – 21:34;

2 КОРИНПАЧӨРДУЛА УҢИВУН 11:23–26



ҢИМҢАРИҢ ҢӘЛУМУХИҢ

Сэвәкй Нонопты Гунмәчиндү Мәнңйдүви тэгәдүви Экуды-кат Снимһанрйва, ичәрийвэ, эдэтын бра ипкэчән. Тарә эчәл дөлдүра бәелвэ вадатын-кат ипкэчән: «Экәллу Экунди-кат ичәррә, сәмкйдяра-кат» (*Моисей или книган 19:26*). «Сү сигдылэдүхун тоголи омологиви-вал, хунәтпи-вал һәнәвкәнәри һй-кәт, ичәриймнйл, самәр, нимһәндярийл, омйлта эрийдерйл, бучәлдук ханңудярийл эңэтыл бирә. Тарә бдьяри бәетыкйнмә Бәгин ичәмәйнивкй, тар ичәмәйвэ бәчәл тәгәлвэ Бәгин, синңй Сэвәкйңис, сү дюләдүхун дүннәдуктын эрәсчәрән» (*Моисей тунңй книган 18:10–12*). «Бучәлвэ эрийдерй-гү, сәмкйдярий-гү, бәе-дә, ахй-дә бичәлйин, вәвһатын; нуһартын дөлолди гарадәвһатытын, таргачйр, мәртын вәвнадүвар буруичйл» (*Моисей или книган 20:27*).

Синмавчә алагүвумнй Павел Йсүстулй улгүчәндерй или һәнәдүн Епес городтү умнә эргәчйин бәчән. Тадү Сэвәкй Павел һәлалдин бәе сөһйрилвән кәтәвэ бдьячән. Бумүдерйл бәелдү-кәт Павел, хавалдяна, тәтчәнән пуләткәнмән, нәливән-дә нәрәктын, бәел авгарал бәңкитын, огәһәл-ка нуһардуктын йөңкитын. Иудеилдук гиркуктадярийл хадыл огәһәлва йөвкәндерйл бәелтын, Бәгин Йсүс Киристос гәрбйвән һән гәрбйденәл, бәел дөдуктын огәһәлва йөвуксәңкитын. Бәелдү гуниңкитын: «Павел улгүчәндерийн Йсүс эңәхйдин эр бәел дөдуктын йөдәхун сундү ипкәдерәв». Таргачйр хәгдыгүмә хирури, Сикева гәрбйчй, надан омологилин бөвкйл. Умнәкән огәһә-ка нуһардүтын гунчә: «Йсүспа сәһнам, Павелва-дә һән сәм, сү-кә һй бихиллун?» Тадү дөдүви огәһәчй бәе, нуһардулатын эңәхймәтпи хәтәкәниксә, нуһарватын вадбйчә, тариһилин, дюләкир, дуктәвуксәл, тар дйөдук туксәнчәл. Таргачйн бәнавән Епестү бидерйл иудеил-кәт, евреилдук хуңтул бәел-кәт упкачитын дөлдычәл. Упкат, һәләликсәл, Йсүс Киристос, Бәгин, гәрбйвән сөт одөвкйл бәчәл. Бәгинмә тәдәлчәл кәтә бәел, эмәксәл, эрүвә бәнавар упкатпа улгүчәнчәтын. Нонон нимһәндярийл бәел, книгалвар умйвуксәл, упкат ичәтчәрәктын дегдычәл. Дегдывчәл книгал таманматын таһнатын тунһадйр тйхинча мәһун монетал бичәл. Таргачйн эңәхит Бәгин түрәннин сәвдячә.

СИҢМАВЧӘЛ АЛАГҮВУМНЙЛ БНАТЫН 19:11–20



**ПАВЕЛ ЕПЕСТҮ БИХӢ ЙСҮСПА ТЭДӢДЕРӢЛ
БӢЕЛ МУННЯКИТЫН САГДАГҮЛНҮНИН
АМАРГҮМА ХУЕЛДЫНИН**

Епестү бихӢ тэдӢдерӢл бӢел муннякитын сагдагүлин МилеттулӢ ПавелтыкӢ нуӢаннүнин амаргүт бакалдыдӢвар эмӢчӢл. Павел нуӢардүтын гунчӢ: «БӢ АсиялӢ эмӢнӢв ноноптыма инӢӢйдукин бӢ суннӢн он бидерӢвӢв упкат инӢӢйлвӢв сү сӢрас. БӢ, Ӣкин-дӢ мӢнми хуӢтулдук бӢелдук энӢ хӢгдыгүррӢ, кӢтӢ инамуктави уӢкуденӢ, иудеил эрү дялилдуктын биргӢвӢ ичӢденӢ, БӢгин дӢрин хавалдячӢв. БӢ сундү ая биӢӢтпӢн ӢкунмӢн-кат сундук эчӢв дӢяра, упкат ичӢтчӢрӢктын-кӢт, дӢӢлдүхун-кат бӢ сундү упкатпа алагүдяна, иудеил-дӢ, евреилдук хуӢтул бӢел-дӢ СӢвӢкӢлӢ мучүдӢтын, Йсүс КиристӢспа, БӢгинмӢ митӢйвӢ, тӢдӢдӢтын, нуӢардүтын гуниӢкив. ӢхӢлӢ эхиткӢн бӢ, СӢвӢкӢ ӢрӢнин ипкӢнмӢн дялупкӢдяна, ИерусалимдулӢ нӢнӢдем, Ӣкунма тадү бакалдыӢӢтви эхим сӢра. Хоктодүви бихӢ упкат городылдү СӢвӢкӢ ӢрӢнин-кӢ кӢйл-дӢ, биргӢл-дӢ минӢ алаӢтчарӢватын тӢдӢвдерӢн. БӢ-кӢ, Ӣкун-дӢ ӢӢӢт бичӢлӢн, мӢнӢйви бинӢйви энӢ одӢро, урунденӢ, Йсүстук, БӢгиндук, ганави хавӢви – СӢвӢкӢ аяврилӢн Урунивсипчу ТӢдӢвунмӢ алагүдӢрӢвӢн – будӢлӢви ӢдӢви эӢчиӢнӢм. ӢхӢлӢ сундү гундем: эдук дӢюлӢскӢ минӢ эдеӢӢвӢхун ичӢрӢ бӢ сӢм. БӢ эдук сурурӢкив, демүкир иргичӢл сундулӢ эмӢӢӢтвӢтын бӢ сӢм; тарил сӢхинмӢ эдеӢӢтын мулӢана; сундук-кӢт, хӢдӢл бӢелтын, алагүвумнӢйла бодовкӢндӢвор, улӢкилвӢ алагүлдяӢӢтын. ӢхӢлӢ, гиркил, бӢ СӢвӢкӢдү, НуӢан аяврилӢн түрӢндүн-дӢ сунӢ будем. Тар түрӢндү сү тӢдерӢвӢхун манӢит ӢдӢрӢ-дӢ, хуӢтул СӢвӢкӢ бӢелнүнин сундү СӢвӢкӢ упкат силбавнавӢн бӢдерӢ-дӢ эӢӢхӢ бихин. Алтана-дӢ, мӢӢунӢ-дӢ, тӢтӢвӢ-дӢ бӢ нӢйдук-кӢт эчӢв эӢттӢ. БӢ, эр ӢӢалалдиви хавалдяна, мӢнми, миннӢн-кӢт бидечӢл бӢелвӢ улиденӢвӢв, тӢтывденӢвӢв сү мӢррун сӢрас. ТыкӢн бӢ сундү упкатпа ичӢвкӢним: мит, хавалдянал, дӢгорилдү бӢлӢӢӢтыт. Йсүс, БӢгин, түрӢрвӢн дӢнчадӢякаллу. НуӢан гунивкӢ бичӢ: „БӢдерӢ гадӢрӢйдук аятмар“». ӢрӢ гуниксӢ, Павел хӢнӢӢктӢнчӢ, упкат бӢелнӢн умундү уӢкерӢлдычӢ. ТӢлӢ упкат игдӢт соӢолчӢл, Павелва кумнӢденӢл, нуӢанмӢн нюканӢчӢл. НуӢанмӢн эдук дӢюлӢскӢ эдеӢӢвӢтын ичӢрӢ гуннӢн, упкатпатын сӢмат мӢргӢвкӢнчӢ. Тар амардукин нуӢартын корабльмӢктулӢ Павелва ихивчӢл.

СӢНМАВЧӢЛ АЛАГҮВУМНӢЛ ӢНАТЫН 20:17–38



ПАВЕЛ НЮҢНИМНИ ПЕСТ ДЮЛЭДҮН

Иерусалимдү Павелва даячәләтын, тымнин нуңанман синедрион дюлэлән сурувчәл. Тадү сйнавчә алагүвумни түрәнми гунчәлән, иудеил муссәмәчилчәл. Муссәмәчинтын сәгурчә*. Рим кухимнилин бәгинтын иудеил Павелва вәңәтпатын нәләликсә, кухимнилдүви нуңанман кәйлә мучүвдәтын ипкәчә.

Тар-ты долбонидү Бәгин кәйдү Павелдулә эмәксә, гунчә: «Әкәл нәләрә, Павел, сә Иерусалимдү Миндули улгучәндерйгәчйнми Римдү-дә сә улгучәндеңәтыс». Тымнин дыгиндярдук хуләкә иудеил Павелва вәдалавар әңәт дептә-кәт, умна-кат түрәнмәр бүчәл. Тарә сәксә, иудеил сугләндүтын Павелва аичә кухимнил бәгинтын нуңанман дјөр нямә тыргимән кухимнилнүн, надандяр муричйл кухимнилнүн-дә, дјөр нямә гарпаләрнүн-дә Кесариялә уңчә. Тарнахй Кесариядү Иудея римскай нюңнимнилин бикичитын бичә. Тадү Павел римскай нюңнимни Пеликс дюлэдүн буруйви улгучәннәт бичән. Павелва әкунма бәналин буруйдәриватын дөлдүксә, нюңнимни әкун-кат буруйвән әчә бакара. Тар-дә бичәлин, нуңан дјөр анәңәилва Павел кәйдү тәгәттән ипкәчә.

Дјөр анәңәил йлтәнчәләтын, Пеликс бимнәдүн нюңнимнит Порсий Пестпа иливчәтын. Адыкән инәңйли бәмакта нюңнимнивә иливчәләтын, Иудея тәгәмәрин Агирйппа ахйнүнми Верениканүн Пестпа мәнәдүдәвәр Кесариялә эмәчәл. Пест Павел түрәчинмән дөлдүдәтын нуңарватын әрйчә. Агирйппа Верениканүн сә баян ичәдәчйл, кухимнилтын бәгсәлнүнтын, сәврил, баяхәл-дә бәәлнүнмәр уңкилдырй дүлә эмәчәл. Павел нян талә эмәвувчә бичән. Нуңан мәнңйливи бинйливи улгучәнчә, бн Бәгиндулә эмәнәливи, Киристәстүли улгучәнчә. Нуңан гундечә: «Сәвәкй миндү бәләтнәдукин бй әрдәлә хулукүр-дә, хәгдыл-дә бәәлдү, Киристәстүли улгучәнивкй бихим. Нуңан будәләви биргәвә ичәңәт, буксә, нәгүт арнат бичә. Ариксә, Нуңан иудеилдү-дә, хуңтул тәгәлдү-дә Урунивсипчу Тәдәвун нәрйинмән эмәвдәңән».

Павел тарә гундерәкин, Пест тәпкәхинчә: «Сә иргәс бн бәчә, Павел! Хәгды алагүн синә йриливкәнчә». «Әчә, кәнәврй Пест, – гундечә нуңан, – бй иргәв бн-кат әчә бәра, бй тәдәл түрәрвә гундем, иргәдук гунмури түрәрвә гундем. Бй, уңкерәнә, Сәвәкйдук инәңмән минә дөлчәтчарйил упкачитын, куйиргила-нјөн ачир, минә урәлдәтын гәләдем».

СИНАВЧӘЛ АЛАГҮВУМНИЛ БНАТЫН 23 – 26

* Сәгурмй – усилить.



ПАВЕЛ РИМДУЛА ҲЭНЭДЕРЭН

Сйнмавчā алагумнйва Павелва тэдёмэ Сэвэкйлй, Йсӯс Киристостулли-дā улгучэндеридукин кайдӯ тэгэвкэнчэтын. Павел-ка, Экун-кат эрӯвэ энэви бра сачадяна, тэгэмэр мѐнин уңкилдыдѐн гэлэчэ: Рим бѐен бихйлйви нуңан тарā гэлѐдѐн элѐкин бичѐ. Тарит Павелва хуңтул кайдӯ тэгэвкѐнмувчѐл бѐелнӯн умундӯ, куҳймнйл бѐгинмѐтын Юлийвэ этѐечимнйт иливуксāl, корабльдӯ Римдула уңчѐл.

Тар эѐндерѐктын, лāмудӯ сѐ эңэхй эдын тыкчѐ, корабльва уґѐл хѐргискй-угискй нѐдӯдячāl. Илй инѐнййдӯвѐр бѐел тѐвӯлвѐр упкатвāн лāмула нѐдӯчāl. Эңэхй эдын кѐтѐллѐвэ энѐдукин этѐрѐ, бѐел эңѐтывун ѐн-кат йникир эмѐнмурѐ гунчѐчѐл. Сѐ горово нй-кѐт ѐва-кат эчѐ дептѐ. Тѐлй Павел упкат бѐелтыкй тыкѐн гунчѐ: «Сундӯ гундем: экѐллу дялилвар тыкиврѐ, сундук нй-кѐт этѐн будѐ, корабль-нйѐн чѐпѐдеңѐн. Бй Сэвѐкйнй бихим, Нуңандӯн-дā уңкерѐдерй бихим. Нуңан эр долбонмѐн тѐдѐвумнйви миндулѐ уңчѐ. Тар тѐдѐвумнйн, эр долбонмѐн миндулѐ эмѐксѐ, гунчѐн: „Экѐл нѐлѐрѐ, Павел! Сй тѐгѐмѐр дюлѐдӯн илитңатыс, тарит Сэвѐкй сй дйрис упкат синнӯн эѐндерйллдӯ бинйвѐтын анйран“. Тарит, бѐел, дялилвар экѐллу тыкиврѐ, миндӯ Сэвѐкй гуннѐн упкачин дялувңātвāн тѐдѐм: уґѐл Экуды-вал бӯрдула митпѐ нѐдāдяңатын».

Дян дыгй инѐнййлдӯвѐр корабльдӯ бихйл бѐел калтарāгдбй* дяпкачй айнма ичѐчѐл, ѐн-мал некѐнѐ āгивңāt бихикин, талā āгтāвар дялдāчāl. Йкориңмар тадук хулукун пāруспар угириксѐл, нуңартын хӯлиткй эѐнилчѐл, корабльтын-ка арбадӯ умнѐт тагавчā: оңоктон тукаладӯ лѐвѐрѐчѐ, элчѐ хаватāра, амарвāн-ка эңэхй уґѐл капӯлидячāl. Куҳймнйл бѐгинтын аят элбѐстбйл упкат бѐелдӯ хӯлиткй элбѐстѐтын ипкѐчѐ, хуңтулдӯ-кѐ олдѐксолдӯ, корабль капургавсамналдӯн-дā тӯктыксѐл, айвдāтын ипкѐчѐ. Тыкѐн упкат дѐр нямā надандйр нюңун корабльдӯ эѐндѐчѐл бѐел йникир эмѐнмучѐл. Тар бӯрдӯ бидерйл бѐел нуңарватын аят арчачāl, Бѐгин-кѐ Павелдулй бѐе сѐхйрйвāн кѐтѐвѐ ѐчā. Илан бѐгали нуңартын Александрия умун корабльдӯн Римдула чāскй нѐнѐчѐл. Нуңартын нѐнѐллйтын дюлѐдӯн бӯрдӯ бидерйл бѐел – кѐтѐ бӯрчѐрва бумӯкилдуктын бѐгѐдѐчѐ сйнмавчā алагӯвумнй Павел дйрин – нуңардӯтын кѐтѐ аява ѐчāl, хоктодӯтын нāдачйва упкатпāн бӯчѐл.

Павел, кѐтѐ биргѐлвѐ-кѐт ичѐденѐ, Бѐгиндӯ чāскй хавалчā. Нуңан гирактатыкйнмāн эңэхймѐ, дуо мѐвачй Сэвѐкй нюңнидерйвѐн сѐт тѐдѐвкй бичѐ. Римчѐрдӯ Дукувундӯви нуңан дукучā бичѐн: «Сэвѐкйвѐ аявдйрилдӯ упкат ая ѐдявкй. Нуңарватын Нуңан эѐтгйтпи ѐрйчѐ».

*СЙНМАВЧĀЛ АЛАГЎВУМНИЙЛ ѐНАТЫН 25:1–12; 27:14–44; 28:1–11;
РИМЧѐРДЎ ДУКУВУН 8:28*

* Калтарāгдбй – *пология*.



ПАВЕЛ РИМДҮ

Сйнмавчāl Алагүвумнйл ᠒наватын Лукā дукунадүн тыкән мит таңдярап:

Бү Римдулā эмэчэлэвун, кухймнйл бэгинтын кайдү тэгэвкэн-мувчэл бээлвэ бикйт бэгиндүн бүчэ, Павелва-ка хэрэкэ дюдү бивкэнчэл, умун кухймнй-кэ нуңанман этээнэт бичэн. Римдулā эмэнэтын илан инэңйл йлтэнчэлэтын, Павел город иудеилин бэгсэлвэтын эрйчэ. Нуңартын Павел бидерйн дйолан эмэчэлэтын, нуңан тыманйдук долбонй одалан Сэвэки Тэгэмэрдуйн гунденэ, Моисей итыдүн, Сэвэки түрэнмэн ихиври бээл книгалдүтын-дā дукувчāва ичэвкэндечэ. Тар эрйвчэл бээлдук хādылтын Павел алагүдяриван тэдечэл, хādылтын-ка эчэл тэдэрэ. Нуңартын, мэр мэрнүнмэр энэл дэкилдыра, сурудэвэр некэдерэктын, Павел нуңардүтын гунчэ: «Сэвэки Эрйнин Сэвэки түрэнмэн ихиври бээ Исаияли митнйл амтылдүт аят гунчэ: „Эр тэгэлэ сурукэл, гукэл: ‘Сёрдивар дōлдыдяңахун – эдеңэхун-кэт тыллэ; эхалдивар ичэт-чэңэхун – эдеңэхун-кэт ичэрэ’; эр бээл мевартын маңавчалдуктын, нуңартын сёрдивар коңгот дōлдыдяра, эхалвар-кат сомчāl. Нуңартын ичэдэвэр, дōлдыдāвэр-дэ, тылдэвэр-дэ эхи ээттэ, Би нуңарватын айдāв Миндулэ-кэт этэрэ эмэрэ“. Тарит сү сākаллу: Сэвэки евреилдук хуңтул бээлдү айдяри Тэдэвунми уңчэ: нуңартын-ка дōлдыдяңатын». Нуңан тарā гунчэлэн, иудеил, мэр мэрнүнмэр сōт муссэмэтчэнэл, суручэл.

Павел дйор анңанйлта, бинйливи мэнин тамадяна, Римдү бидечэн. Нуңандулан эмедерйтыкйн бээвэ нуңан арчаңкин, Сэвэки Тэгэмэрдуйн улгучэндэнэ, Исүс Киристōстуй, Бэгиндуй, энэ нэлэрэ, алагүдячā. Нй-кэт нуңанман эчэ олгатта.

Эргэчйр түрэрди Сйнмавчāl Алагүвумнйл ᠒натын книган этэвувкй.

Эрэ таңдярил бээл сйнмавчā алагүвумнй Павел эдук чāскй он биденэвэн сādāвар ээтчэрэ-кйе. Библиядү тали экун-кат эчэ дукувра. Тэдедерил бээл муннякилдулатын, хэрэкэл бээлдулэ-дэ Павел дукунадукин-кэ, хуңтул-кэт дукунадуктын сārэп: Павел, дйор анңанйлта кайдү биксэ, тынмувчэн тадук Италиядү, Грециядү, Хулукүн Асиядү-дā алагүчāн. Римдү утумэмэ Нерон гэрбийчй тэгэмэр биңэхйн, Киристōспа тэдэрил бээлвэ сōт тырэдерэктын, сйнмавчā алагүвумнй Павел тэдэливи бучэн. Тыкән нонопты улгүрилдү гунмувкй.

СЙНМАВЧĀЛ АЛАГҮВУМНИЙ ᠒НАТЫН 28:23–31



СҢНМАВЧЀЛ АЛАГҰВУМНҢЛ ДУКУВУРТЫН

Исус Киристос, Бегин, арчалан Нуан алагунин – Урунив-сипчу Тэдэвун – тармалдү Палестинадү, Рим империян дүннэлин упкаттүтын, Блиснэй Восток дүннэлдүн, тар амардукин буга упкаттүн химат савулчан. Идү-дэ Сэвэкй түрэнмэн алагүдавара Исус Киристос сйнманан алагүвумнйлин, хадыл хуңтул-кэт Нуан алагүвумнйлин, хуңтутэнэл городылдули, дүннэлдули-дэ сурутычэл. Бегин нунартын түрэрвэтын бэе сөхйрилдин тэдэвкэндечэ: нунартын Исус Киристостули Сэвекйдү уңкеродерэктын, бумүдерил авгараңкитын, капувчал налачыл-вал халгачыл-вал оңкитын, бучэл-кэт бээл ариңкитын, тарә ичэчэл Сэвекй түрэнмэн мевардулавар гаңкитын, бинивэр хуңтуңнэл, нүннэ хоктоли нэнэлиңкитын. Киристоспа тэдэрилвэ тырэнкитын, тар-дә бичэлин, Сэвекй Омолгиван, Исус Киристоспа, тэдэри тар тырэдэрилдук нэлэридук энэхитмэр бичэн.

Киристоспа тэдэлчэл бээл тэдэритын маннидан, сйнмавчал алагүвумнй тэдэдерил муннякилдүтын дукувкыл бичэтын. Гил дукувуртын урумкүр, умун-нүн страницадү, хадыл-ка, эргэчир Римчөрдү Дукувунңачыр, сө нонимил бичэтын. Якип, Ботур, Иоан Иуда-дә Дукувуртын Киристоспа тэдэрил упкаттүтын дукувчал бичэтын, тарит соборнаилди дукувурди гэрбичивувкыл, сйнмавча алагүвумнй Павел дукуналин-ка нуан хэрэкэл бээлдү-гү, тэдэдерил муннякилдүтын-нү дукувчал бичэтын.

Павел хадыл дукувурин, нуан кайдү бихикин, дукувчал бичэтын. «Би биргэвэ ичэдем – минэ, чаңиткачын сэлэмэ куйиргилди-кат тыпкэчэл, Сэвекй-кэ түрэннин куйиргит эвкй тыпкэврэ», – Павел мэнңидүви гиркидүви Тимопейдү дукудяча (Тимопейдү гә Дукувун 2:9).

Сйнмавчал алагүвумнй упкат дукувуртын Сэвекй Эрнин нүннйнэлдин дукувчал, тарит Библия хадылгачырин, бээлдү дукувчал дукувур Сэвекй түрэннин бихин. Ноногүл тэдэрил бээл тарил дукувурва аямат түрэн түрэнди урэвкэннэл, дукуңкитын, муннякилдүвар-дә, дюдүвар-дә таңиңкитын, гиркилдүвэр ичэвкениңкитын, аниңкитын, тыкэн Сэвекй түрэнмэн сарива эмңүрдеңкитын. Тарнаха папирустү-гү, хуңтут гунми чүкагачын балдывкандук овчадү, пергаментадү-гү – аят бучивча наннадү, дукуңкитын.



СЙНМАВЧАЛ АЛАГҮВУМНЙЛ ДУКУВУРТЫН

(гэ хан)

Дукувурдү гунмувчэвэ упкатпан урумкунди гундэви ургэпчу бивкй. Дукувунтыкйндү дукучал бэел сө тэдэлвэ гуннэвэтын Сэвэки миттү нйдерэн. Сйнмавчал алагүвумнйл дукуналдүтын эргэчйр дялил бихи:

Тэдэ, хавā-дā (*Якип Дукувунин*).

Мит, Йсүспа бодонол, биргэлвэ тэрэдэвэр итыгавчāl биңэтыт (*Ботур элэкэситы Дукувунин*).

Эрү инэңйлдү, бэел тэдэдук дарискй брактын, мит мэрвэр эдэвэр такара, чāскй тэдэдэвэр экунма бдяңатыт (*Ботур гэ Дукувунин*).

Урун, давдын-дā (*Иоан элэкэситы Дукувунин*).

Аяврй (*Иоан гэ Дукувунин*).

Ирэмделдү урунмй (*Иоан илй Дукувунин*).

Тэдэдук эмнэкил адагара, улōк алагүндук сэрэнчэмнэкил-дэ, экунма бңатыт (*Иуда Дукувунин*).

Сэвэки дюлэдүн буруйтя ачин бидэвэр, экунма бңатыт (*Римчёрдү Дукувун*).

Киристос Бэгин бихин (*Коринпачёрдү элэкэситы Дукувун*).

Бэрэвкэн, хавā-дā (*Коринпачёрдү гэ Дукувун*).

Итыва дялудянал, эхип айвра, Киристостуль-нйон айвдярап (*Галатиячёрдү Дукувун*).

Тэдэдерйл бэел упкачитын – Киристос иллэгэчйнин (*Епесчёрдү Дукувун*).

Киристоспа тэдэдерйл дёкилдынын (*Пилиппичёрдү Дукувун*).

Киристос кэнёвунин, эңэхйн-дэ (*Колоссачёрдү гэ Дукувун*).

Йсүс Киристос, Бэгин, бугалā мучүдяңан (*Пессалоникачёрдү элэкэситы, гэ Дукувур*).

Бэгиндү тоңнот хавалмй, йндемй-дэ (*Тимонейдү элэкэситы, гэ Дукувур*).

Йсүспа тэдэдерйл бэел муннякилтын сагдагүлтын нүңнэ бидерйтпэр бэелвэ алагүңатытын (*Титтү Дукувун*).

Мит мэр мёрдүвэр эрүвэ онавар дялдүвар эңэтыт дявүчара (*Пилимондү Дукувун*).

Йсүспа тэдэдерйл бэел упкачитын – бмакта Исраильгачйн; Киристос хулганйвнан упкат бэел нёлумүхйлвэ онаватын тэхйдэви эңэхйчй. Хуңту хулганйвун надая ачин (*Евреилдү Дукувун*).

Эр Дукувур Библия сөткү хādын бихи. Кэтэгүл дукувур ургэпчут тыливрэ, тарит тарилва, дялдāдяна, аракүкән таңмāчин.



ЯКИП ДУКУВУНИН

Якип Дукувундун кэтэ урумкүр, дяличйл-дә гунмувкэлвэ, нюннйвурвэ-дэ бакаңнарап, **баяндулй** умунтын: «Дылачә ювкй, хэку овкй, хэку чүкава олгйвкй, авданналин бурувкйл, гудей ичэдэн ачин овкй; тыкэн-ты баян бэе хоктолдүви мйвкй»; **эрүе эётчэрийли**: «Эрүе эётчэридукпи тэрэри бээдү ая бидеңэн: Бэгин гуннэгэчйинми нуңандун, Нуңанман аявдэридү, мудана ачин бинйе бүдеңэн» **тыкундулй**: «Эхйлэ, аяврилви гиркилви, бэетыкйн долдынави химат дялувугин, түрэрви аракукан ювугин, тыкунми нәладүви дявучагин – тыкүлдяри бэе эвкй Сэвәкй эётчэрийвэн ора»; **Сэвәкй одёкйчилван дялудярийли**: «Сэвәкй Гуннэвэн дялувдякаллу! Дөлчатчарйил-нйон бимй, мэрвэр улөкитчэрэс»; **тәделй**: «Иллэ эриксәе ачин – бучә. Тыкэн-ты, тәдә хавая ачин – бучә»; **түрэн нәлумүхийлин**: «Ин-нй – бэе иллэдун хулукун-дә бинэ, кэтэвэ овкй. Дялдәкаллу: хулукун-кэт тогокөн бичәливи, кэтэвэ дегдбвкй... Алапчу-дә, идарйхй-дә му умун дэрэндук ээнивкй-гү?»; **андагандули***: «Нономо, миннйил гиркилви, няннат-кат, дүннэт-кэт, экунди-кат хунтут экәллу андагара; гукәллу-нйон „эләкин“ „эчә-гү“, тәли эдеңәхун уңкилдыврә»; **бумүдерйлдули**: «Сундук нй-вәл бумүдерй бимй, муннякпи сагдагүлван эрийгин, нуңартын, Бэгин гэрбийвэн эрийнәл, маслиснай имүрэнди бумүдерйвә имүксәл, уңкерөктын, – тәдәденәл, уңкерөмйил бумүдерйвә бэгәдәдеңэн, Бэгин-кә нуңанман иливдянән; нуңан нәлумүхийчй бихикин, Сэвәкй дялдүви нәлумүхийлвэн этән дявучара»; **Сэвәкйлә мучүндулй, уңкерөвундули-дә**: «Бэгин сунэ бэгәдәдән нәлумүхийвә бналйвар мэр мёрдүвэр улгучәкәллу, мэмэрилдуливэр уңкерөкәллу; тәдәри бэе сөт уңкерөрәкин сө кэтә овувкй»; **Сэвәкйдук дарискй очалва аяврийли**: «Гиркил! Сундук нй-вәл тәдәдук дарискй очалва Сэвәкйлә мучүвмй, сәгин: тар бэе, нүңнә хоктодү кәйкәтчәвэ мучүвна, нуңанман бунйдук айдяран. Тали Сэвәкй дялдүви сө кэтә тар бэе нәлумүхийлвә бнавән этән дявучара».

* Андаган – *клятва*.



СЙНМАВЧĀ АЛАГҮВУМНĪ БӨТУР ДҮӨР ДУКУВУРИН

Бөтур Йсүс Киристөс дян дюр сйнмавчā алагүвумнйлдукин умунтын бичән. Нуңан Хулукун Асиядү бихй ады-вал Йсүспа тэдедерйл бәел муннякилдүтын дюр Дукувунма уңчән. Рим империян тэгэмэрин Нерон биңэхйн, Бөтур Элэкэсипты Дукувунми дукучā гунмувкй. Тар тэгэмэр дүннэлдүви Киристөс тэдөвән ачинңйдави эгтчэридукин тэдөрилвэ утумэмэт эрэхинкин, биргэвэ ичөвкэниңкин, ваңкин-дā. Сйнмавчā алагүвумнй Бөтур, Киристөспа тэдедерйл гиркилви дялилватын угиривдэви эгтчәнэ, дукучāн:

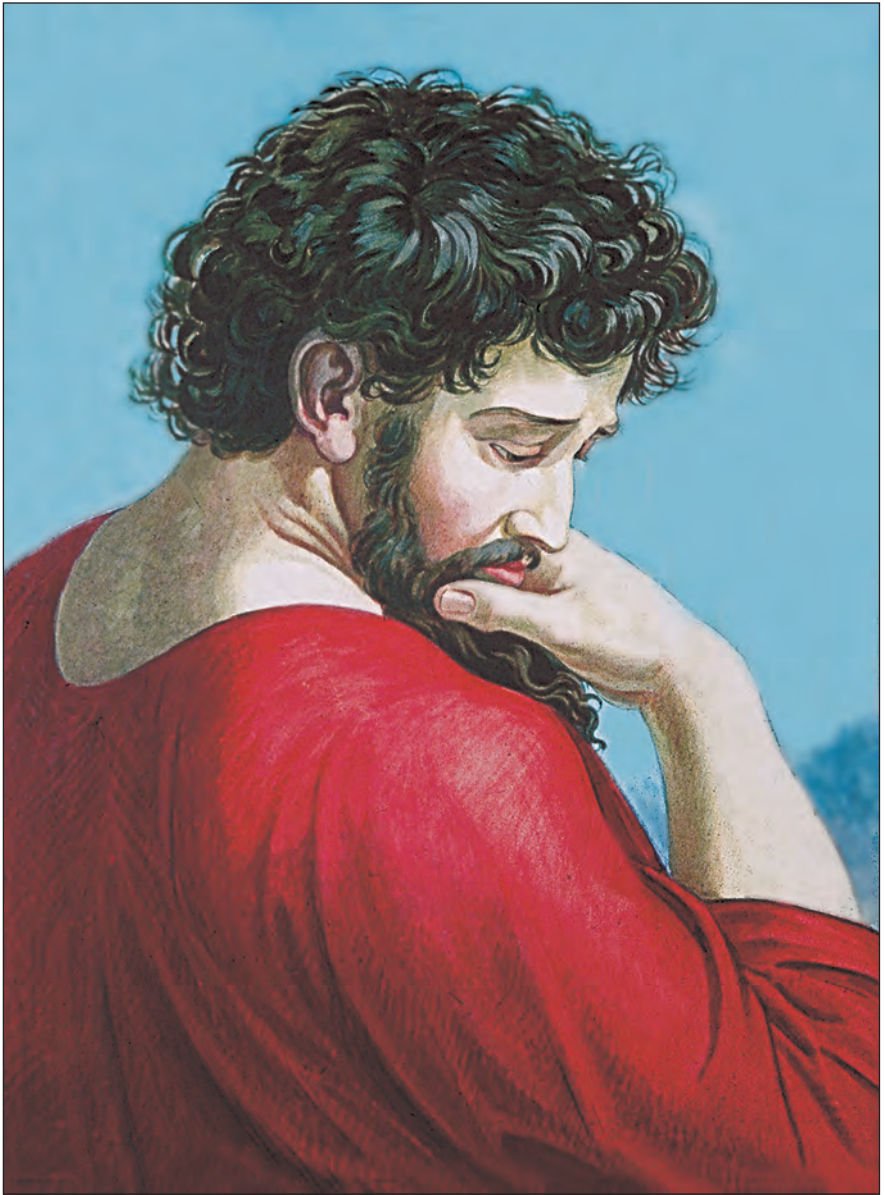
Сү амтылгачайннун хитэкклэ бинйт бидечөхун. Тар бинйдук сү тьндөхун Сэвэкй тамүра таманма бүчән. Тар мәнун-дэ, алтан-дā эчэ бихи – Киристөс тамүра Сэксэдин – Экуды эрүе ачин, дучама Бөруткан Сэксэдин тамавчāн... Упкат бәел чүкава урөвкйл, бәе кәнөврин чүка чүрикагачайнин; чүка олгорокин, чүрикāнин бурувкй; Бәгин гуннән-кэ бкин-дā бидевкй. Эр тар-ты сундү гунмувчэ Урунисипчу Тэдэвун гүррәнин. Аяврйлви гиркилви! Сү дөдүхун йндерйл, ая эгтчөрилнүннун һөрчадарйл, эрүе эгтчөрилдук бадякаллу, Сэвөкйвэ эхйл сара бәел сигдылөдүтын һүңнэ бинйт бидекэллу, гуннэ, сундук сөт гэлөндем... Йсүс Мәнин Мәнһйтви Иллэтви митһйлвэ һөлүмүхйлвэт тэлэвундулэ угиривчән. Тарит мит һөлүмүхйлвэ бдярйдүвар бучэлгөчйр бихип, һүңнэ бинйт бидөһэтыт; Нуңан хуелдин сү һөлүмүхйлдукпэр бэгөдөвчөхун. Сү этөечимниө ачир бөрулгачйр көйкэтчөчөхун, эхиткән-кэ Этөечимнйлөвэр, Ичөмнйлөвэр-дэ мүчүчөхун.

Сундү эрүвэ бдярйдү экэллу эрүе брә, сүнэ ләгидерйвэ экэллу ләгйрә; үскй бөкаллу, хиргөдекэллу, тарā бдөхун Сэвөкй сүнэ эрйчән. Хиргөдерәксун, Сэвөкй сүнэ-дэ хиргөдеһән... Мөвардүвар Бәгинмөхун Сэвөкйвөхун одөколлу.

Сэвөкйлэ митпэ эмөвдэви, Киристөс бәел һөлүмүхйлвэ бөналйтын умнөкән биргэвэ ичөчән. Буруйья ачин буруйчйлдулй, Нуңан иллән вавчā бичән, Эрйиндин-кэ арчāн... Киристөспа тэдөрилйхун сүнэ эрүт түрөтчөрил бихиктын, сү кутучйл бихиллун: тәлй Сэвөкй эңэхй Эрйинин сундү бихин... Сундук һй-вэл бөөвэ вāнальиви-гү, эва-вал дөромонольиви-гү, эрүвэ бөнальиви-гү эгин биргэвэ ичэрә, Киристөспа тэдөдерйльиви-кэ биргэвэ ичөвкй бимй, эгин тадук халдытта, таргачйндулй Сэвөкйвэ кәнөдегин.

Бөтурвэ уңкилдыксәл, вачәл, учәлэптыдук тыкән улгүчөниңнэрә. Бөтур мөнин эгтгәлйн, нуңанмāн тэлэвундү дылвāн хәргискөкй тэләчөл. Йсүс Киристөс, Бәгин, тэлэвнэгөчйнин тэлэвдэви, энэ мәнми эләкинди таңичара, нуңан тыкән мәнми тэлэвкәнчө бичө.

*БӨТУР ЭЛЭКЭСИПТЫ ДУКУВУРИН 1:18–19, 24–25;
2:11–12, 24–25; 3:9, 15, 18; 4:14–16*



СЙНМАВЧА АЛАГҮВУМНИЙ ИОАН ИЛАН ДУКУВУРИН

Учэлэптыл улгүрилдүтын, Библиялй алагүмнйилин-дā дядлүтын, сйнмавчā алагүвумнй Иоан эр илан дукувурва дукучā. Тар Иоан Урунивсипчу Тэдэвунмэ нян дукучāн. Тар Урунивсипчу Тэдэвундү, илан дукувурдүн-дā умун сōткүма түрэн кэтэрэ бакалдыдыран – тар айврй.

Элэкэсипты Иоан Дукувундүн эргэчйр дялил бихи: айврй, Сэвэ-кйнүн бинй, урун, давдыдярй тэдэ эңэхйн, Экун дярин биңэтыт. Эр Дукувун хādын алагүрин эргэчйр: **нэриндү бидерйлй:** «Сэвэки нэриндү бидерйгэчйнин мит нэриндү бидерйл бимйл, мит мэр мёрдүвэр дага бихип, Нуңан омологин Йсүс Киристос Сэксэн-кэ митпэ экуды-кат нэлумүхйдук тэхидерэн. „Нэриндү бидем“ гундерй, мэнңиви гирки-ви ичэмэйндерй-кэ, тар эрдэлэн хактырадү бидерэн»; **бугава айврйлий:** «Эр эрүвэ бугава, тадү бихйвэ-дэ экэллу айвра: эр бугава айвдярй – тар Йсүс Аминман эхин айвра. Эр бугадү бихй упкат – мит иллэт эрүвэ гэлэдерйн, Эхалты ээтчэрйтын, баянди, эңэхйт-кэ сōкатчарйт-тā; эр упкат – Йсүс Аминдукин эчэ бирэ, эр упкачин – бугадук. Бугады-ка бинй ээтчэрйт-тэ умундү манавувкй, Сэвэки ээтгйвэн одярй-ка мудана ачин бидевкй». **Киристоспа дэптындерйлй:** «Нй-кэ эхйлэ улōкичиктэ? Тар Йсүс Сэвэки уңнэн Айнадя, Киристос, эчэ бирэ гунивкй. Нуңан, Киристоспа дэптындерй, Омологива бадяна, Аминман-кат бадярн; Омологиван тэдэдерй, тар Аминман-дā тэдэдерэн»; **Йсүс Айнадялй:** «Нуңан Мэндүлэви мит нэлумүхйлвэт онават гадāви эмэнэвэн, Нуңан Мэндүн-кэ нэлумүхй ачинман сү сарас. Нуңаннүнн бидерй бэеты-кйн эхин нэлумүхйвэ ора». **Айврйлий:** «Мэнңиви Умукэмэ Омологиви, Нуңандулйн мит айвдāt, Сэвэки бугалā уңнэдукин, Нуңан митпэ айврйвāн ичедерэп. Сэвэки – тар айврй, айвдярй бэе Сэвэкидү бивкй, Сэвэки-кэ – тар бэедү. Нонон Нуңан митпэ айвчāдук Нуңанман мит айвденятыт. Йсүс Сэвэки уңнэн Айнадя бихйвэн тэдерй бэетыкйн Сэ-вэкидук балдывчā. Сэвэки одёкйчилвāн дялувдянал, мит Нуңанман айврйвар ичэвкэндерэп, тар одёкйчилин-ка ургэл эчэл бихи»; **Сэвэки түрэнмэн ихиврил улōк бэелдулй:** «Сэвэки Эрйинмэн улōк эриндук, тыкэн хуенңйнэ, сāmй элэкин: эринтыкйн Йсүс Киристос иллэчй бэегэчйн бугалā эмэчэвэн гундерй, тар Сэвэкидук; эринтыкйн-кэ Йсүс Киристос иллэчй бэегэчйн бугалā эмэчэвэн эхй гунэ, тар Сэвэкидук эчэ бирэ, тар Киристоспа дэптындерй эринн бивкй»; мудана ачин бинйлй: «Сундү, Сэвэки Омологиван тэдэдерйлдү, Сэвэки Омологиван тэдэденэл, мудана ачин бинйчй бихйлвэр сādāхун эрэ упкатпан дукум».

ИОАН I ДУКУВУНИН



ИУДА ДУКУВУНИН

Эр дукувунма сйнмавчā алагүвумнй Иуда (Матпей нуңан-ман Урунивсипчу Тэдэвундүви 13:55 дѣнчāн) дукучāн упкат гунчэвкй̄л.

Иуда Киристōспа тэдѣдерй̄лвэ алагүдьяран: «Сэвэкй̄ умнѣкѣн тэгэдүви бунэн тэдѣрй̄лйн нѣрчакаллу». Нонопты Гунмѣчиндү дукувчāлй гунденэ, Иуда тэдѣдерй̄лдү нѣлумүхй̄лвэ ѳдьярй̄лва бѣелвэ эдѣтын урэрэ силбавкй̄: «Сү сādьярй̄вахун дѣнмувкāндāви бй̄ эѣтчѣм: Египеттук Мѣнңй̄ви тэгѣви ювнэ, Бѣгин нуңарватын тынчѣн. Тынй̄ксѣ, эхй̄лвэ тэдѣрэ-кэ āчинңй̄чāн. Мѣнңй̄лвэр бикй̄тпэр эмэнчѣлвэ-дѣ Сэвэкй̄ тэдэвумнй̄лвѣн дѣнчакаллу. Нуңардүтын Сэвэкй̄ бунэн эңэхй̄вэ элэкинди эчѣл таңичара. Сэвэкй̄, нуңарватын хэркѣксѣ, хэгды уңкилдывун инэңй̄н ѳдалāн, хактырадү дьявүчадыран. Содѣмдү, Гомѣррадү-дā, дагадү бихй̄л городылдү-дā бидерй̄лвэ бѣелвэ дѣнчакаллу. Тарил-дā Сэвэкй̄вэ дѣптынчѣл. Сэвэкй̄ ѳкин-кат эвкй̄ сй̄врэ тогодү дегдбй̄вдѣдѣтын нуңарватын уңкилдычѣн. Сү сигдылѣдүхун бихй̄л адбкār бѣел тыкѣн-ты ѳвкй̄л. Улѣк толкинтын нуңарватын кѣивкѣчивкй̄л. Нуңартын иллѣлвэр такавкй̄л, Сэвэкй̄вэ эвкй̄л дѣлчатта, Сэвэкй̄ тэдэвумнй̄лвѣн дьягдаявкй̄л. Нуңартын эхй̄лвэр сāра дьягавкй̄л; иргѣе āчир авдүлгачй̄р ѳдынал, мѣрвэр āчинңй̄дыра».

Сйнмавчā алагүвумнй̄ Иуда-ка, тэдѣденэ, ѳн биңѣтпѣт алагүдьяран: «Сү-кэ, аяврй̄лви гиркилви, Сэвэкй̄вэ тэдѣрй̄дүвэр маннй̄т дьявүчакаллу, Сэвэкй̄ Эрй̄нин эңэхй̄дин уңкерѣдекѣллу, Сэвэкй̄ аяврй̄лдүн мѣрвэр ѳдѣколлу, Йсүс Киристѣс, митңй̄ Бѣгинты, митпѣ мулāндьяран, Нуңан мудана āчин бинй̄е анй̄рй̄вāн алātчакаллу. Ембут тэдѣдерй̄л бѣелвэ мулāнкаллу, гй̄л бѣелвэ, тогодук тагдынал, айкаллу, гй̄л-дѣ бѣелвэ, тэрэнчѣденэл, нуңартын нѣлумүхй̄лдывэр такачāл тѣгылдуктын кирѣнденэл-дѣ, мулāнкаллу».

Дукувун муландүви Сэвэкй̄вэ гудѣймѣмѣт кѣнѣвдерй̄лди түрѣрди манавдыран: «Эмукѣмѣ Дялүрама Сэвэкй̄ Йсүс Киристѣстулй̄ митпѣ айчā. Нуңан сунэ тэдѣ хоктодукин эдѣхун адагара ичѣттѣн эңэхй̄ бихин, сунэ буруй̄ъя āчирва, урундерй̄лвэ-дѣ Мѣнңй̄ви нѣрй̄хй̄ дѣрѣви дй̄лѣдүн иливдяңāн. Нуңандүн кѣнѣн бигин. Ноноптыл инэңй̄л дй̄лѣдүтын, эхиткѣн, дй̄лѣскй̄-кѣт Нуңан Нюңнй̄мнй̄, Хэгдыргү, Эңэхй̄ргү-дѣ. Тыкѣн-ты бигин!»



СЙНМАВЧА АЛАГҮВУМНИ ПАВЕЛ ДУКУВУРИН

Омакта Гунмэчиндү сйнмавчā алагүвумнй Павел дукуналин 13 дукувурин йвувчэл. Тарилва Павел Рим, Коринпа, Елес, Пилиппи, Колосса, Пессалоника городылдү тадук Галатия дүннэдүн бидерйл Киристоспа тэдэрилдү, тадук нуңан бэлэчимнйлдүн – Тимопейдү, Титтү, Филимондү дукучан. (Евреилдү Дукувунма Павел нян дукучан адькәр бээл гунчэвкйл.)

Омакта Гунмэчин дөдүн Павел Дукувурин дыгй ханман ихивкй. Адькәр страницалдү сйнмавчā алагүвумнй дукуналдүн бихйл кэтэмэмэ сō дялилта он-кат эдеңэ дукувра. Эр книгадү Павел дукувурдукин хадьиван-нйон улгучэндеңэт.

АЯВРЙ

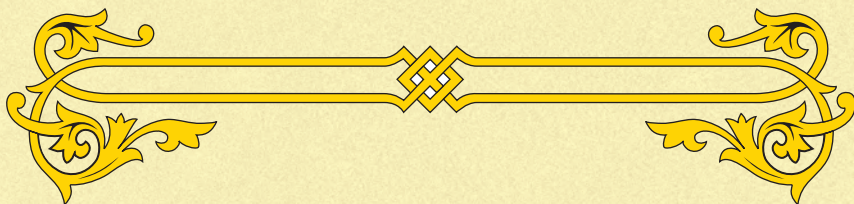
«Сэвэкй аяврй бихин», – гуннэ, Библия алагүвкй. Сйнмавчā алагүвумнй Павел Коринпачөрдү Элэкэсипты Дукувундүви аяврйлй тыкэн дукучā:

Бй бээл-дэ, Сэвэкй тэдэвумнйлин-дэ түрэрдитын түрэттй бимй, миндү аяврйя-ка ачин бимй, тэли бй киңгидяри чучин-нү, иңнүдерй кимвал-гү бихим.

Бй Сэвэкй түрэрвэн ихиврй бэе бимй, бй упкат даягәрилва-дә, хуңту упкатпан сәмй, тэдәтпи урэлвэ-дэ элэ-талә анадәв эләкин бивкй, миндү аяврйя-ка ачин бимй, бй эхйлэ экун-кат эчэв бирэ. Бй, дядәңилдү экун бихйңми упкатпан бүткксэ, мәнми дегдывкәнмй-дэ, аяврй-ка миндү ачин бихикин, экун-дә аян миндү этән бирэ...

Аяврй – Йсүс Киристос алагүнин сөгү дөн бивкй. Йсүс гунчән: «„Бәгинми, Сэвэкйңми, упкат мевандиви, упкат дөтпи, упкат дялитпи-дә аявдякал“. Эр эләкэсипты, хэгдыкүмэ-дэ одөкйт. Гә-дә эләкэсиптывэ урәвкй: „Мәнми аяврйгачйнми дага бәеңми аявкал“. Эрил дюр одөкйчилди иты-дә, Сэвэкй түрәнмән ихиврил бээл дукунатын-дә тургавдяра» (*Матней 23:37–40*).

Сэвэкй аяврйлйн Йсүс түрәрин эргәчйр: «Сэвэкй бәэлвэ аявдярдукпи нуңартын дяритын Мәнңйви Умукэмэ Омолгиви бүчә. Сэвэкй Омолгиван тәдәдерй бәетыкйн этән будэ, мудана ачин бинйт бидеңән» (*Иоан 3:16*).



Аяврї

*«Аяврї, тэрэденэ, алачивкї, ая-да бивкї,
эвкї эёттэ,
эвкї кэнэврэ, сōкатта-да,
эвкї болгїра,
эвкї мэндүви аяя гэлэктэрэ,
эвкї тыкүлла,
эрүвэ бонаватын дялдүви эвкї дявүчара.
Аяврї эрүдү урунэ эвкї,
тэдөдү-кэ урулдывкї.
Аяврї окин-да эхин давдывра, окин-да тэдөвкї,
окин-да илкичэвкї*,
окин-да тэрэвкї. Аяврї окин-да эвкї манавра...
Эхиткэн тэдө, илкичэри, аяврї-да бихи;
аяврї-ка тарилдук хэгдытмэр».*

Коринпачёрдү элэкэсипты
Дукувун 13:4–13

* Илкичэмї – надеяться.

**«ИЛЛЭ БАЛДЫВКĀЛИН»,
«СЭВЭКĪ ЭРЙНИН БАЛДЫВКĀНИН»-ДĀ**

Исүс Киристос, Бэгин, Мэнңйлдүви алагүвумнйлдүви гунчэ: «Бй виноград сөктан бихим, сү-кэ гаралви бихис; бэе Миндү бихикин, Бй-дэ нуңандүн бихикив, тар кэтэ балдывкāва балдывувкй; сү Минэ ачин экуна-дā этэрэс бра». Исүс Урэдй алагүндүви эргэчйинмэ гунчэн: «Сэвэкй түрэнмэн ихиврил улөк бээлдук сэрэнчэкэллу! Нуңартын сундулэ ичэдэтпэр дулумнул бёрулгачйр эмэвкйл, дөдүвар-ка – демүкир иргичйлвэ урэчэл. Нуңартын өдярйдуктын сү нуңарватын тāгдянāхун. Супирэдук виноградпа, репёйниктук-ка смоквава тэвлэвкйл-гү? Ая мө аялва балдывкāлва балдывувкй, эрү-кэ мө эрүлвэ балдывкāлва балдывувкй».

Сйнмавчā алагүвумнй Павел Галатиячёрдү уңчэ Дукувундүви «Иллэ* балдывкāлдулйн», «Сэвэкй Эрйнин балдывкāлдулйн»-дā дукучāн: «Иллэ эва өдярйвāн сārэп: иллэ эрү эётчэрйвэн өдярйл бээл ахйлнүн нэлумүхйивэ өвкйл, тыкүнчадявкйл, упкатпа такадярий дяличйл-дā бивкйл, итыя, одёя-дā ачин бидевкйл. Нуңартын сэвэрдү уңкерөвкйл, нимнāвкйл-дā, булэнмэчивкйл, муссэмэчивкйл, хуңтул бээл нуңардуктын аятмарит бидэтын эвкйл эёттэ, мёвучивкйл. Тар бээл, энэл дёкилдыра хуенивкйл, бээлэ вāвкйл, соктөвкйл, депиктурэл бивкйл, таргачйрва урэрйл-дэ. Нонон-дā гунчэгэчйинми нйāн-дāt гундем: таргачйрва өдярйл бээл Сэвэкй Тэгэмёрдерйвэн эденэтын ичэрэ. Сэвэкй Эрйнин-кэ балдывувкй: аяврйва, урунмэ, аяралдынма, упкаттү тэрэрйвэ, мулāндярйва, аява, тоңново, эхйивэ химāt тыкүлла, эётчэрйлви дявүчарйва».

ГАЛАТИЯЧӨРДҮ ДУКУВУН 5:19–23; МАТПЕЙ 7:15–17; ИОАН 15:5–6

* Павел бэе нэлумүхичй эёттйвэн тыкэн гунивкй.



ХУРКЭН ТИМОПЕЙ

Павел Урунивсипчу Тэдэвунмэ алагүдлярй гē нэнэдүви Дервиялә, Лис-тралә-дә исчәләви, тадү Киристоспа тәдәдерй илмакта Тимопейвэ арчаңан. Нуңан энинин, Евника, Киристоспа тәдәдерй евреймңү бичән, аминин-ка грек бичән. Тимопей энәкән Лоида нян Киристоспа тәдә-деңкин. Тимопей, Урунивсипчу Тэдэвунмэ дукучә Лукәгачйн, сйнмавчә алагүвумнй Павелнүн умундү нэнэлдыктәдөвкй бәчә, нуңаннүнннн Македониядү, Грециядү, Хулукүн Асиядү, Римдү-кэт бичә. Учэлэптыл улгүрилдү гунмувкй: Римдү Павелва вачәләтын, Тимопей Епестү бихй тәдәдерйл хэгды муннякитын сагдагүтын бичән. Рим тэгэмэрилдуктын умунтын Киристоспа тәдәрилвэ ахактаңахйн, Тимопейвэ тәдәрилйн вачәтын.

Сйнмавчә алагүвумнй Павел Тимопейдү дйр Дукувунма дукучә. Тар Дукувурдү дукувчәлдук сөтмарилтын эргәчйр: **упкат бәэл дйритын уңкерөвундулй:** «Әхйлә, эләкәсмәмәт эрә сундук гәләндем: упкат бәэлдулй сү Сэвәкйдү уңкерөдекәллү. Тарилдулй Нуңандукин гәләндекәллү, Нуңанман кәнәдекәллү-дә. Мит дулумнут, аярәлдыт, Сэвәкйвэ одәдәнол-дә, нүңнәт бидедәт, тэгэмэрилдулй, упкат бәгсәлдулй-дә уңкерөдекәллү. Таргачйн уңкерөвундү митпә Айдырй Сэвәкй урунивкй»; **огәңәл алагүндулйтын:** «Сэвәкй Әрйнин-кә тыливгәнди гундерән: амаргүптыл инәңйлдү хәдйл бәэл, улөкитчәрил Әрйрвэ, огәңәл алагүрватын-кат тәдәденәл, дарискй дйәңәтын»; **баяндулй:** «Упкат әрү тәкәнин баянма аяврй бивкй; хәдйл бә-ел, баянма ахактанал, тәдәрийвэр сәмңйчәтын. Тарит мәртын мәрвэр кәтә биргәлвэ ичәвкәнмучәтын. Сй-кә, Сэвәкй бәеңин бинә, тарилдук дарискй дйәкал. Нүңнәт бидемй, Сэвәкйвэ одәдәмй, Нуңанман тәдәдемй, бәэлвэ аявдямй, тәрәдемй, дулумңу бидәви упкат мөвандиви эләдәдекәл*». **Тәдә-рй нөрчандулйн:** «Тәдәли нөрчадыкал! Тар ая нөрчан. Мудана ачин бинйвэ гакал! Талә Сэвәкй синә әрйчән, тар дйрин-дә сй кәтә бәэл дйоләдүтын Киристоспа тәдәрийви маннй түрәнми йөвчәс»; **Сэвәкйвэ тәдемә одәрилй:** «Бинйдүви Сэвәкйвэ эләмәтпи одәдәкол. Сй бйарйс упкаттулйн, сй түрә-р-диви, аяврйтпи, тәдәрийтпи, әрйнми дучамадин, тәдәдерйлвэ алагүдйякал. Тәдәрийл бәэл мунняктүтын Одәрийл Дукувурва игдйт таңдыкал, таңнавав бйадәтын гундекәл, алагүдйякал».

Павел Тимопейдү Гә Дукувунми, кәйдү тэгэгчәнә, вәрйватын аләтчана, дукунан бидеңән, гунмувкй: «Бй ая нөрчанма нөрчам, минңй гөкчанми мудандуләви истан, тәдәрийви-дә одәм; эхиткән-кә талй миндү нүңнә бәе тоңоллон итыгәвдыран, тарә Бәгин, тәдәмә Уңкилдымнй, миндү бӯдәңән. Тар миндү-нйөн эчә бирә, – Нуңанман аявдырйлдү, Нуңан әмәдерйвән аләтчарйлдү-дә – упкаттүтын нян бӯтыдеңән».

ТИМОПЕЙДҮ ЭЛӘКЭСИПТЫ, ГЕ ДУКУВУР

* Эләдәмй – постараться сделать что-либо.



«УМУН БЭГИН, УМУН ТЭДЭ, НУҢАН ДЯРИН МҮДҮ ЭЙВРЭВ...» ДУКУВУРДУК СТИХИЛ

Упкат бээл нэлумүхийвэ бочатын, тарит Сэвэкй нэридерй сөткү-
ван эхи борйлдыра (*Римчөрдү Дукувун 3:23*).

Нэлумүхийвэ оналй таман – бунй, Сэвэкй-кэ анйвунин – мудана
ачин бинй Киристос Исүстү, митңй Бэгиндүт (*Римчөрдү Дукувун
6:23*).

Сэвэкй умун, бэевэ Сэвэкйлэ эмувдерй нян умун, мәнми бээт
оча Исүс Киристос (*Тимопейдү элэкэсипты Дукувун 2:5*).

Киристос мит нэлумүхийлвэ оналит бучэн (*Коринпачөрдү элэкэ-
сипты Дукувун 15:3*).

Сй амңатпи Исүс Бэгин бихйвэн гундерй бимй, Нуңан бучэлэн,
Сэвэкй аривкәннавән мевандиви тэдэри бимй, сй айвдяңас (*Рим-
чөрдү Дукувун 10:9*).

Бунй хоктолын нэнэдерйл бээлдү Исүс тэлэвундү хулганйв
нан – моңнөн бээл дялитын, миттү-кэ, айвдярйлдү – Сэвэкй
эңэхйн (*Коринпачөрдү элэкэсипты Дукувун 1:18*).

Сэлчэдекэллү! Тэдэриывэр маңат дявүчадякаллу, бэркэл бикэллү,
маңал бикэллү! (*Коринпачөрдү элэкэсипты Дукувун 16:13*).

Бй Киристостулй Урунивсипчу Тэдэвунмэ гундерйдукпи эхим
халдятта – тар упкат тэдэдерйлвэ айри Сэвэкй эңэхйн бихин (*Рим-
чөрдү Дукувун 1:16*).

Мэрвэр экэллү улөкйттэ: Сэвэкйвэ эдеңэ иневунтэрэ. Бэе эва
тэгэвнэви, тарā тавувкй (*Галатиячөрдү Дукувун 6:7*).

Упкат бээл чүкагачйр бивкйл, нуңартын гудейтын чүкадү бал-
дычā чүрикагачйн бивкй; чүка олгорокин чүрикан оланивкй (*Ботур
элэкэсипты Дукувунин 1:24*).

Киристос уңкилдывундүн, мит упкат Нуңан дюлэдүн илңатыт.
Бээтыкйн, дүннэдү биденэ, аява-гү, эрүвэ-гү оналиви гадяңан (*Ко-
ринпачөрдү гē Дукувун 5:10*).

Тарит, миттук бээтыкйн Сэвэкйдү эва онави улгучэнңэтын
(*Римчөрдү Дукувун 14:12*).

Инэңмән, Сэвэкй гундерйвэн дөлдөмйл, бээл экичитын бирэ
дүннэдү евреил Сэвэкйвэ дөптыкй хэңкэтчэригэчйинтын меварвар
экэллү маңавра (*Евреилдү Дукувун 3:15*).

Умун Бэгин, умун тэдэ, Нуңан дярин мүдү эйврэв (*Епесчөрдү
Дукувун 4:5*).



ЙСҮС ИОАНДҮ ЭКУН ДЮЛЭСКИЙ ОҢАТПАН НИДЕРЭН

Мит бидерит бугат этэн мудана ачин бихи. Библиядү Сэвэ-кй гуннэлин амаргү инэңйлдулй кэтэ бихи. Талй Библия книгалин упкаттуктын сѳтмарит Сэвэкйли Алагүмнй Иоан Нйвундүн – Библия мудагү книгадүн – гунмувчэ.

Иоан Йсүс Киристѳс дян дюр сйнмавчәл алагүвумнйлдукин умунтын бичән. Иоандук хуңтул упкат сйнмавчәл алагүвумнйл тәдәлйвэр, бучәл, улгучәнмувкй. Иоан-дә Киристѳстулй нян биргәлвэ ичәчэ – нуңанман Грециядү бихй Патмос гунмури бүрдула уңчәтын. Тадү Бәгин, нуңандүн ичәвуксэ, гунчэ: «Би Альфа, Омега-дә* бихим, упкат дәрәнин, муданин-дә; Экунма ичәрйви книгадү дукукал, тәдәдерйл муннякилдүтын уңкәл» (*Нйвун 1:10–11*).

Нйвун книгадүн амаргүл инэңйлдү Экун банан символилди гунмувкй: надан тәдәдерйл муннякилдүтын дукувур, надан липкидерйл сәмалкйл, дыгин муриндү угүчадярйл, надан орәвур, надан Сэвэкй тыкүлнадин дялумил тыгәл, Армагеддон, бинй книган, бәйңэ таңүн – 666, Вавилон – сәврй мәнми униетчәрй ахй, надан дыличй, дян иечй-дә бәйңэ, дян тэгә-мәрил, тьхинча анңанйлта Киристѳс тэгәмәрдерйн, Омакта Иерусалйм, тамурал дәлол, бинй мән...

Нйвун книгадүн сѳ кэтэ әвкй тыливрә делумил** бихи. Умун-кә сѳ аят тыливувкй: Йсүс Киристѳс, Бәгин, бугалә нян эмәдеңән, эмәксэ, упкат бәелвэ уңкилдыдеңән. Нуңан дюптй эмәрйвән Киристѳспа эләкәсиптыл тәдәдерйл аләтчачәтын, тарә мит нян аләтчарап.

Надан Йсүспа тәдәдерйл муннякилдүтын дукувчә дукувур-дук умунмә таңнәт. Тарил надан муннякил Нйвун дукувнәхйн бичәтын, дукувур-ка Йсүспа тәдәдерйл дйуләскйптыл-дә бәел упкаттүтын нян дукувчәл. Тар дукувундү хәдыл түрәр миттү нян дукувнан бидеңән.

* Альфа, Омега – тарил грекил алфавитын ноногү, мудагү-дә буквалин.

** Делум – здесь: тайна.



«УРКЭ ДАГАДҮН, ИЛИТЧАНА, КОҢКОДЁМ»

Нйвун книгадүн Сэвэкйлй Алагүмнй Иоан дукувкй:
Тыкэн Йсүс гундерэн, Сэвэкй «Тыкэн-ты бигин» гэрбйвчэ,
тоҥно-дэ, тэдёмэмэ-дэ ичедерй, Сэвэкй оналин упкачитын
дэрэнин: «Сй одярйилвас сām: сй иңинипчу-дэ, хэкупчу-дэ
эңнэнни бихи. О, сй иңинипчу-гү, хэкупчу-гү бичэ бихи-
кис! Сй-кэ нямапчу бихйдукис, иңинипчу-дэ, хэкупчу-дэ
эхйдукис бихи, Бй синэ туминдяҗав. Сй гунивкй биденни
эчэ: „Бй баян бихим, миндү упкат бихин, миндү экун-кат
надаа ачин“, сй-кэ кутуя, мулана-да ачинми эңнэнни са-
ра: сй дёгор, балй, дюлакин-да бихинни. Бй синдү гундем:
тогот тэхйвчэ алтанма, багдарйн тэтбье-дэ Миндук унием-
эткэл. Тэли сй тэдёт баян одяҗас, тэттбиви тэтбис синдү
тэтбйвчедерэкин, дюлакин бихйдукпи этэнни-дэ халдытта.
Эхава имүрй бэгэвэ нян униемэткэл, ичэрй одави тарит
эхалви имүкэл. Бй аяврйлви эрүвэ оналватын ичэвкэник-
сэ, кэхэгйдеҗнэм. Тарит, бинйви хуңтувкэл, Минэ упкат
мёвандиви бододёкол-да.

Ичэкэл! Бй уркэ дагадүн, илитчана, коҗкодём: җй-дэ Мин-
җй дылганмав дöldыракин, уркэви нйрэкин-дэ тар дйö-
лан йдеҗэв – Бй нуҗаннүннин умундү девдеҗэв, нуҗан-да
Миннүн.

Бй, давдыксā, Минҗй Аминми тэгэмёрды тэгэктүн Ну-
җаннүннин тэгэнэгчйинми, давдычава Минҗй тэгэмёрды
тэгэктүв Мәннүнми тэгэвкэндеҗэв. Сечйл бимйл, Сэвэкй
Эрйнин тедедерйл муньякилдүтын эва гундерйвэн сёрду-
лавар силдыкаллу!»

НИВУН 3:14–22



«ОМАКТА НЯҢНЯ, ОМАКТА БУГА-ДА»

Нйвун дукувунин адьк̄ан амарг̄у хад̄ун Иоан мудаг̄у уңкилдывун-дулй, омакта няңнялй, омакта бугалй-да самалкйлди гундерэн.

Бй багдарйн сѳтк̄ума тэгэкпэ, тад̄у Тэгэтчэрийвэ-дэ ичэчэв. Няңня, буга-да Нуңан ичэтчэридукин дыкэндэтын-кэ бикйт ачин бичнэ. Тарил сокоривчатын. Хулук̄ур, хэгдыг̄ул-дэ бучэл бэелвэ ичэчэв. Нуңартын Сэвэки дюлэд̄ун илитчачатын. Тэли книгал нйвчэтын. Тарилд̄у бэел оналтын дукувчыл бичэтын. Умун хуңту книга нян нйвчэ бичэн — бинй книган; бучэл, книгалд̄у дукувналйн, Экунма оналйвар, уңкилдывчэтын. Тад̄у ламу дѳд̄уви бихйлвэ бучэлвэ бучэн, бунй, бучэл бугатын-да дѳд̄утын бихйлвэ бучэлвэ нян бучэтын. Сэвэки бэетыкйнмэ Экунма оналйн уңкилдычэн.

Бй омакта няңнява, омакта бугава-да ичэчэв; нонопты няңня, нонопты буга-да йлтэнчэл, ламу нян ачин очан. Бй-кэ, Иоан, омакта Иерусалимма, Сэвэки городпан ичэчэв. Тар̄а Сэвэки няңнядук эвучэн. Город эдыңэтпи алатчарй гудейт тэтывчэ ахйңаткачын ичэдэчй бичэн. Эхйлэ бй няңнягйт игды дылганма дѳлдычав, тар гунчэн: «Ичэкэл! Тар Сэвэки палаткан. Тад̄у Нуңан бэел сигдылѳд̄утын бидеңэн, нуңартын-ка Нуңан тэгэн бидеңэтын, Сэвэки Мэнин-кэ нуңартын Сэвэкиңитын ѳдяңан, нуңарнунтын бидеңэн. Сэвэки нуңартын эхалдуктын упкат инамукталватын булдеңэн, бунй, мэргэн-дэ, соңон-дѳ, энун-дэ ачир ѳдяңатын. Кэ, нонопты буга йлтэнэн». Тэгэкт̄у Тэгэтчэри гунчэ: «Ичэкэл! Упкатпа омактат ѳям». Минд̄у-кэ ипкэчэ: «Бй эхиткэн гуннэвэв дукукал, тарил т̄ур̄эр тэдэмэл, тэдѳр-дэ». Тадук гунчэн: «Кэ, упкат ѳвра! Бй Альфа, Омега-да бихим, упкат дэрэнин, муданин-да; умм̄удярид̄у Бй тамана ачинди юктэдук бинй м̄увэн бидеңэв; давдычя упкатпа гадыңан, Бй-кэ нуңанд̄ун Сэвэки ѳдяңав, нуңан-ка Минд̄у омологив ѳдяңан. Тэдѳдук нѳлэдерй-дукпэр дариски ѳчалва-ка, Сэвэки ичэм̄идеривэн ѳдырилва, бэелэ вадярилва, ахйм̄арва-эд̄ым̄эрвэ, нимңандярилва, сэвэрд̄у уңкерѳ-дерйлвэ, упкат улѳкитчэрилвэ-дэ — тогот, сѳрат-га дегдэдерй амут алатчаран. Эр — дюпты, мудана ачин бунй».

Городпа-ка дылачя, бѳга-да нѳриртын нѳривдэтын надая ачин; Сэвэки нѳринин тар̄а нѳривувки, город нѳривунин-кэ — Бѳрукан. Тала Экун-кат такадырй, Сэвэки ичэм̄идеривэн ѳдырй, улѳкитчэри-дэ, нй-кэт этэн йрэ. Бѳрукан книгад̄ун, бинй книгад̄ун дукувчыл-нйон йдеңэтын.

НИВУН 20:11–13; 21:1–8, 23, 27



БИБЛИЯ МУДАГУҢ СТРАНИЦАН

Одөрүйл Дукувур – Библия – Сэвэки Омолгин, Йсүс Киристос дюптэ эмэрийлн гундерилди этэвуудерэ. Сэвэкили Алагүмнй Иоан Нйвунин хāнин муданман – Библия мудагу страницаван – таңһат:

Сэвэки тэдэвумнйин миндү гунчэн: «Эр книгадү сй дукунави экэл хакура – тар түрэр амакан овдяһатын. Тармаклā учики хоктоли һэнэдерй – чāскй тыкэн һэнэдегин, дучамат эвкй бирэ – чāскй мәнми такадягин, нүһнэ хоктоли һэнэдерй – чāскй тыкэн һэнэдегин, Сэвэкиһй бэе – чāскй бинйдин Сэвэкивэ урундегин. Кэ, дагали эмэдеһэв, таманмахун эмувдеһэв – бэетыкйндү нуһан эва оналин таманма бүдеһэв.

Бй Альфа, Омега-дā бихим, упкат дэрэнин, муданин-дā, элэкэсипты амаргү-дā бихим. Нуһан одөкйчилван дялувдярил – кутучйл: бинй мөн балдывкāван девдеһэтын, уркэлдули городтулā йдеһэтын-дэ. Город тулгүдүн-кэ – һинакир, нимһадярил, ахймār-эдбмэр, бэелэ вадярил, сэвэрдү уһкеродерил, улөкпэ аявдяри, одяри-дā бэетыкйн – эмәнмудеһэтын.

Бй, Йсүс, эр упкатпан сунэ савкандан Мәнһйви тэдэвумнй-ви уһим. Упкат Минэ тэдэдерил муннякилтын эр тэдэвумнэ саһатытын. Бй Давид тэкэндукин дяланин бихим, һэрйн, тымарипты өхикта бихим.

Сэвэки Эрйнин-дэ, ахйһат-тā гундерэ: „Эмэкэл!“ Дөлдычā-ка гунигин: „Эмэкэл!“ Умүдяри тыкйн эмэгин, эгтчэри тыкйн бинй мүвэн тамана ачинди гагин».

Бй-кэ эр книгадү дукувчāl түрэрвэ дөлдыдяри бэетыкйндү силбадым: тар дукувчāl түрэртыкй һй-вэл экуна-вал хāvракин, Сэвэки нуһандүн эр книгадү дукувчāl биргэлвэ хāvдяһан; эр книгадү дукувчāl түрэрдук һй-вэл экуна-вал хālгаракин, Сэвэки бинй книгадукин нуһан гэрбйвэн, Мәнһйви городтукпи-дā, эр книгадү дукувчāдук-тā нуһан энэвэн хālгадяһан. Эрэ Мэтэвдерй гундерэн: Кэ, дагали эмэдеһэв! Тыкэн-ты бигин!»

Эмэкэл-ты, Бэгин Йсүс! Йсүс Киристос, митһй Бэгинты сундү упкаттүхун аявритпи одягин. Тыкэн-ты бигин.

НЙВУН 22:10–21

Καὶ λέγει μοι, Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ὁ καιρὸς γὰρ ἔγγυς ἐστίν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπανθήτω ἔτι καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.

Ἴδου ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ. ἐγὼ τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ὠ, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.

Μακάριοι οἱ πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς καὶ τοῖς πύλωσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φάρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.

Ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυὶδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωΐνος.

Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, Ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, Ἔρχου. καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέλων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

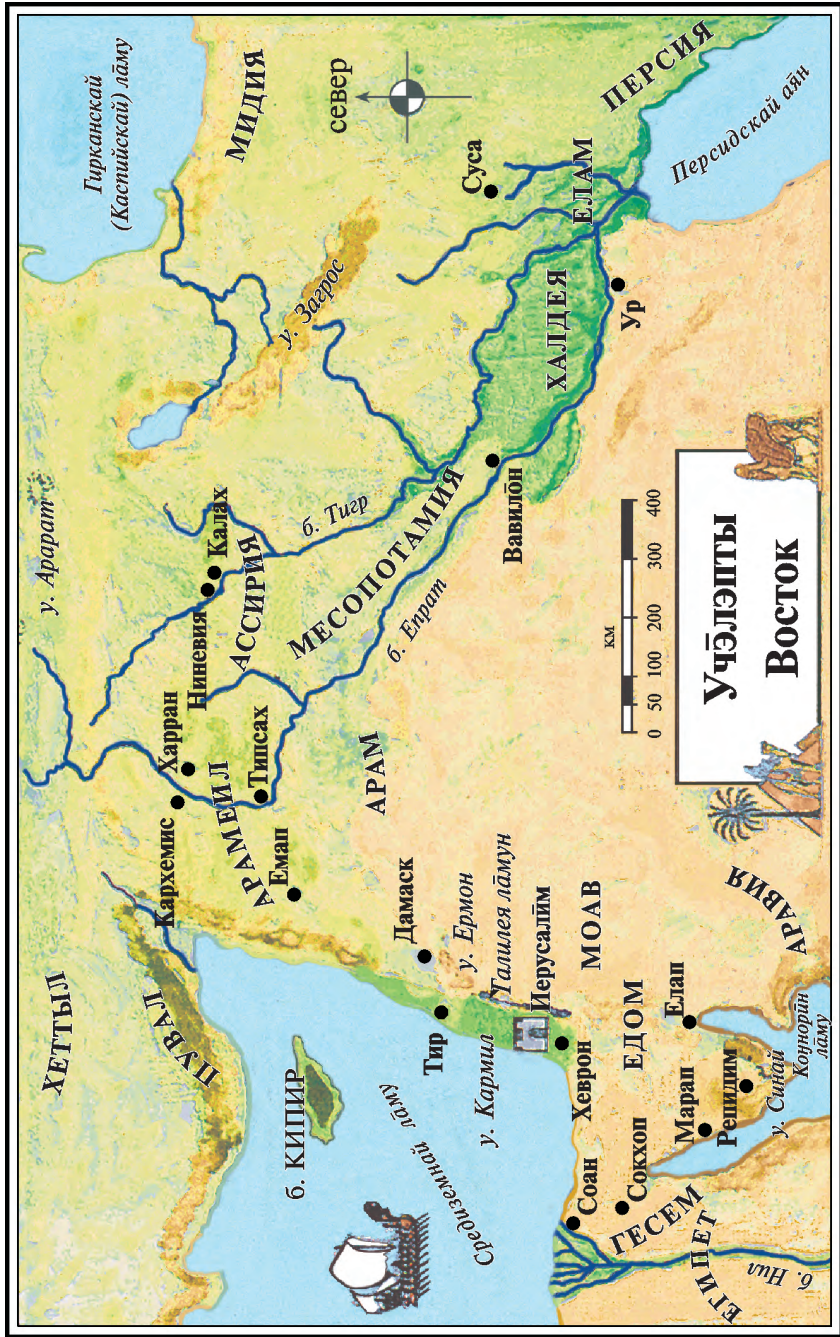
Μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ τῷ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ἐάν τις ἐπιθῆ ἔπ' αὐτά, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ,

καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.

Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, Ναί, ἔρχομαι ταχύ. Ἀμήν, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ.

Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μετὰ πάντων.

Ἀποκάλυψις 22:10–21



Тирсканскай
(Каспийскай) лагуна

МИДИЯ

север

ПЕРСИЯ

Персидскай аян

Суса

ЕЛАМ

Ур

у. Загрос

ХАЛДЕЯ

МЕСОПОТАМИЯ

Вавилон

б. Тигр

АССИРИЯ

б. Евфрат

у. Арарат

Калах

Ниневия

АРАМ

Харран

Тилсах

Емап

ХЕТТЫЛ

ПУРАЛ

б. КИПИР

Дамаск

у. Ермон

Талилея ламун

Тир

у. Кармил

Иерусалим

МОАВ

ЕДОМ

Елап

АРАВИЯ

Соан

Хеврон

ЕГИПЕТ

Маран

Решим

у. Синай

Когнорин лагуна

б. Нил





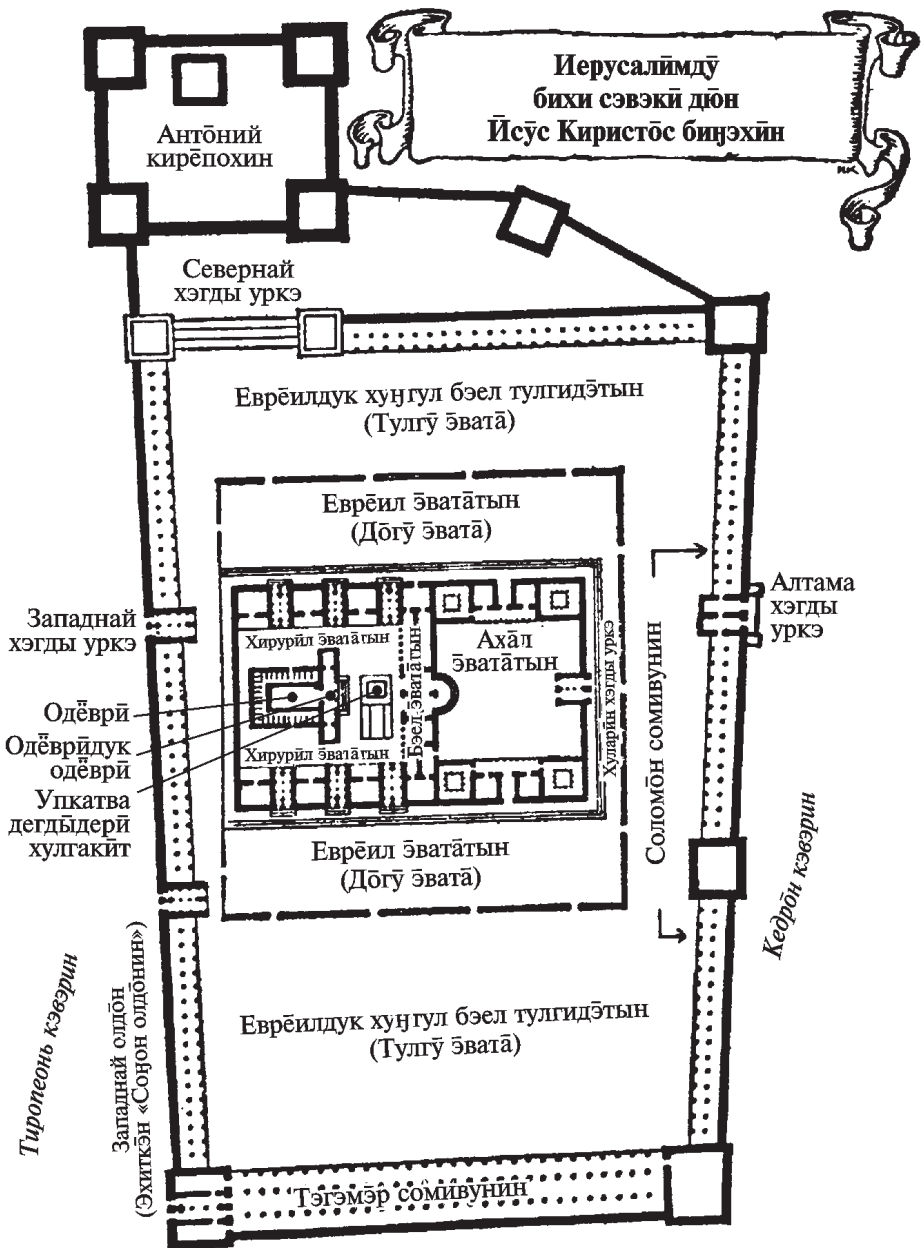
**Палестина
Исус Киристос
биңэхин**

Иерусалим Йсүс Киристос биңэхин

север



Енном кэвэрин





**Римской империя
Йсус Киристос бицэхин**

Римской империя мудан



**Сйнмавчā алагүвумнй
Павел Йсүстулй улгучэндерин
элэкэсипты нэнэнин**



© UBS, 1994

**Сйнмавчā алагүвумнй
Павел Йсүстулй улгучэндерин
гē нэнэнин**







ИЕРУСАЛІМ. МАСЛІСНАЙ УРЭДУК ИЧЭДЭН (востоктук)
*Эдү Соломон бнан Сэвэкі джон бичэн. Эхиткэн эдү Омар мечетин
илитчаран.*



ИЕРУСАЛІМ ТАДУК МАСЛІСНАЙ УРЭ (западтук)
Йсүс, городтулā дагамаксā, тартыкй ичэтчэнэ, соңолчон (Лк 19:41).



СИНАЙ УРЭ

*Бэгин Синай урэ оёмолон туктыксэ, Моисейва талā эрйчэн. Моисей туктычэн
(Моисей гē книган 19:20).*



ТҮРУКЭЧҮЙ (БИНҮЙЕ АЧИН) ЛАМУ

*Нуңартын упкачитын Сиддим кэвэрдүн умунуңчэтын. Эхиткэн тадү Түрукэчү
ләму (Моисей элжэситы книган 14:3).*



ПАВОР УРЭ

*Сй севервэ, югнэ-дэ бчās; Павор, Ермон-дā Синдү урунчэдерэ
(Икэн 88:13).*



НАСАРĒТ

*Елисаветa ургэхинэдукин нюй беган бчāлāн, Сэвэжй Гаврил гэрбичй тэдэвумнйви
Насареттү бидерй хунātтулā унчэн. Тар бикйт Галилея гунмурй дүннэдү бичэн. Тар хунāt
Давидтук тэжэчй Осиптулā эдблэүэт бичэн. Хунāt гэрбин-кэ – Мария
(Лк 1:26–27).*



ВИПЛЕЁМ

«Сү-кэ, Иуда дүннэдүн бихи Виплеём, Иуда хуңтул бикйчилдукин экундивикат эрүтмэр эхинни бихи. Синдук Нёрамнй юдеуэн, Нуңан Израильва, Минүй тэгэвэв, этэчимнйгэчйн дыхүтчэүэн, нюнйдеүэн-дэ» (Мт 2:6).



ИОРДАН

Тэли Йсүс Галилеядук Иордандулай Иоантыкй, Иоан Нуңанман мүдү эйдэн, эмэчэн (Мт 3:13).



КАПЕРНАУМ

*Йсүс Насареттук цэнэксэ, Капернаумдула эмэксэ, тадү билчэн. Тар бикит
Галилея ламун дяпкадүн, Савулон, Неппалим-да дүннэлдүтын бичэн
(Мт 4:13).*



ГАЛИЛЕЯ ДҮННЭДҮН БИХИ КАНА

Илй инэңйдү Галилея Канадүн курум бчән, Йсүс энинин тадү бичэн (Ин 2:1).



ИУДЕЯДУК САМАРИЯЛҰ ХОКТО

Йсүс... Иудеява эмэниксэ, нян-дат Галилеялұ үзэнчэн. Нуңан хоктон Самариялұ дүтэдечэн (Ин 4:3–4).



ГЕННИСАРЕТ АМУДИН (ГАЛИЛЕЯ ЛАМУН)

Умнэкэн Йсүс Геннисарет гэрбичй амут хүлидүн илитчачан. Сб кэтэ бзел Нуңанман мурэли, тыптырат илитчанал, Сэвэки түрэнмэн долчатчачатын (Лк 5:1).



ВИПАНИЯ

Пасха эделйн бра нюун инэңйл дүлэдүтын, Йсүс Випаниялā эмэчэн. Тадү бучэ Ласарь бичэн. Нуңанман Йсүс аревчāн (Ин 12:1).



РИМ КОЛОСЕИН

*ЭДҮ КЭТЭ БЭЛ ЙСҮСПА ТЭДЭДЕРЙДУКПЭР ВĀВЧĀТЫН
... бэл омйлатын Бй ичэчэв. Нуңарватын Йсүспа тэдэдерйдук, Сэвэки
түрэндукин-дэ, дылилватын токтонол, вāчāтын. Нуңартын нэлэвсипчу
бэйцэдү, тар ичэдэдүн-дэ эчэтын уңкерөрэ, тар сāmалкидин-дā омкотовор-
кот, нāлавар-кат эчэтын сāmалкйквāна (Нивун 20:4).*

Экун дукувчā

К читателям6

НОНОПТЫ ГУНМЭЧИН

Сэвэкй бугава бдяран	12
Сэвэкй бугава бдяран (<i>гē хāн</i>)	14
Сэвэкй элэкэсиптылвэ бээлвэ бдяран	16
Сэвэкй Адамма Ёванун Эдэмдук эрэсчэрэн	18
Кайн Авельнун	20
Мүдэн. Ной кораблин	22
Мүдэн бляран	24
Мүдэн муданин	26
Сёрун. Сэвэкй бэенун гунмэчинин	28
Вавилон башнян	30
Аврām	32
Аврām Лотнун	34
Сэвэкй Аврамдү түрэнми бүдерэн	36
Сэвэкй илан тэдэвумнилин Аврамдү	38
Содом, Гоморра ачир бдяра	40
Аврām Исакпа хулгадяран	42
Еревека	44
Исак Еревеканун	46
Иаковва аминин хиргэдерэн	48
Иаков толкинин	50
Иаков Арахэлынун бакалдынин	52
Иаков Сэвэкйнун норчадяран	54
Иаков Исавнун аяралдыдяра	56
Осип – Иаков айврий омонгин	58
Осип толкирин	60
Осиппа акнилин бокан бдан униедерэ	62
Осип – египетчэн дюдун хэгдыгү	64
Осип кайдү	66
Осип тэгэмэр толкирван улгучэндерэн	68
Осип – Египеттү упкаттун нюннимни	70
Надан демүл аннанйл	72
Осип акнилдүви нивдерэн	74
Осип аминнунми арчалдыдяран	76

Исраиль тэгэн Египеттү бөкән бдяран	78
Куңакән кōңйдү	80
Моисей фараон хунатгүн	82
Дегдәдерй сүптылэчй супирэ	84
Моисей Ароннүн фараон дюлэдүн	86
Пасха бөрүткәнин сәксэн	88
Бэгин Исраиль бәелвән Египеттук ювдерән	90
Исраиль бәелин Хуларйн Ләмува хәдәдерэ	92
Египет кухймнйлин Хуларйн Ләмудү ачир бдяра	94
Мәнна няңнядук	96
Моисей кадәрдук мүвэ эәнмукәндерән	98
Сэвәкй дян одёкйчилин	100
Алтама авдүчән	102
Бакалдын палаткан	104
Исраиль бәелин бмакта Сэвәкй палаткаян бдяра	106
Сэвәкй палаткаван иливдяра	108
Ханәнма ичәнәдел	110
Сэвәкй Корейва, Дафанма, Авиронма кэхэгйдерән	112
Чучима кулин	114
Сэвәкй түрәнмән ихиври бәе Валәм тадук	
Сэвәкй тәдэвумнйн	116
Навин Йсүс Моисей амардүн	118
Хутэллун Бэгинмэ ектын омҗоро	120
Хулганйвун	122
Моисей будэрйн	124
Рав ичәнәделвэ айдяран	126
Исраиль бәелин Иордәнма хәдәдерэ	128
Иерихонма давдыдяра	130
Кухйн аморреилнүн	132
Исраиль уңкилдымнйлин	134
Гедеон	136
Сбониң Самсон	138
Самсон будэрйн	140
Руфь Ноеминь-дә	142
Руфь Вәс дүннэдүн	144
Анна уңкерөрйн	146
Анна Сэвәкйдү Самуилва бүдерән	148

Самуилва эрйдерй дылган	150
Хирурй Илий будэрйн	152
Саул – Израиль тэгэмэрин	154
Давид – этэечимнй, тэгэмэр-дэ	156
Давид Голиап-та	158
Ионапан	160
Давид адярй Саул дюлэдүн	162
Давид Израиль упкаттүн тэгэмэр одяран	164
Сэвэкй гунмэчинин ковчегин Иерусалймдү	166
Давид икэрин	168
Сэвэкй түрэнмэн ихиврй бэе Напан Давид дюлэдүн	170
Авессалом будэрйн	172
Дяличй тэгэмэр Соломон	174
Сэвэкй дбн	176
Соломон Сэвэкй дбдүн уңкербдерэн	178
Соломон тадук Савскай ахй-тэгэмэр	180
Соломон Сэвэкйдук адагадаран	182
Израиль дүннэн борйчивнан	184
Иуда – южнай дүннэ	186
Израиль – севернай дүннэ	188
Илия – Сэвэкй түрэнмэн ихиврй бэе	190
Навун-ахй омологин ардаран	192
Илия тадук Валь түрэнмэн ихиврй бэел	194
Сэвэкй бэе сөхйрйван мүнүн, имүрэннүн-дэ одяран	196
Сирия кухймнйлин бэгинтын Неман	198
Неман бэгэдэвнэн	200
Балй овчаль кухймнйл	202
Иоас тэгэмэр одяран	204
Тэгэмэр Осия сөкатнадулйви кэхэгйвдерэн	206
Израиль Сэвэкйдук адагадаран	208
Ассирия Израильва давбдыран	210
Самарйачёр	212
Тэгэмэр Есекия уңкербвунин	214
Тэгэмэр Иосий гунмэчинин	216
Сэвэкй түрэнмэн ихиврй бэе Иеремия	218
Варук Сэвэкй Иеремйай гуннэлвэн дукударан	220
Тэгэмэр Иоаким Сэвэкй дукувунман дегбдыерэн	222

Вавилон Иудава давдбидяран	224
Вавилон кухймнйлин Иерусалймма, Сэвэки дйован-да сукчадыра	226
Данйл илан гиркилнунми	228
Алтама сэвэн тадук илан бэркэл бээл	230
Данйл эвкйл тагивра түрэрвэ тыливкэндерэн	232
Данйл уңкеродерэн.....	234
Данйл левил чопкодутын	236
Иудеил дуннэлэвэр мучунатын	238
Еспирь — ахй-тэгэмэр	240
Еспирь — ахй-тэгэмэр (<i>гё хан</i>)	242
Нёмия Иерусалым деломо олддон одяран	244
Исраиль тэгэн Сэвэкилэ мучудяран	246
Иов биргэвэ ичедерэн	248
Иов биргэвэ ичэнэн амардун	250
Икэр книгатын	252
Икэрдук стихилвэ дёнчадыгат	254
Гунмувкэл книгатын	256
Алагумнй книган	258
Сэвэки түрэрвэн ихиврил бээл	260
Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Исаия	262
«Самнарилдукпар дуннэвэ улэвурэ тавитчаңатын...»	264
«Эрүвэ эдеңэтын бра...»	266
Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Осия	268
Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Иоиль	270
Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Иона	272
Сэвэки түрэрвэн ихиври бэе Микей	274
Мессия эмэривэн дюлэпты ичедерэ	276

ОМАКТА ГУНМЭЧИН

Сакария Сэвэки тэдэвумнйнун Сэвэки дюдун	280
Иоан-эймнй балдырын	282
Йсүс балдыриван мэтэври	284
Йсүс Киристос балдырын	286
Сэвэки тэдэвумнйлин этэчимнйлдү Йсүс Киристос балдынаван мэтэвдерэ	288

Этэечимнйл Йсүспа бакадыра	290
Нүүнэт бидерй Сэмэн	292
Охикталва эруктадырил бээл Йсүстү уңкерөдерэ	294
Охикталва эруктадырил бээл анивуртын. Йрод буруйъя ачир балдымакталва вадатын ипкэдерэн	296
Египеттулā туксāн	298
Йсүс кунакадыл анҗанийлин Насареттү	300
Йсүс Сэвэки дюдүн	302
Иоан алагүдявкй, мүдү эйдевки-дэ	304
Иоан мүдү Бэгинмэ Йсүспа Киристоспа эйдерэн	306
Харги Йсүс нэлумүхйе одан эётчэрэн	308
Йсүс Киристос дяндыр алагүвумнйлин	310
Йсүс бэе сөхйриван нонопты онан	312
Йсүс Сэвэки дюдукин униемнйлвэ ахадяран	314
Йсүс Никодимнүн улгучэмэтнэн	316
Йсүс самариямүнүн	318
Сб кэтэ оллово дявадыра	320
Элчэ хаватара бэе бэгэдэвдерэн	322
Урэды алагүн: нй кутучй?	324
Урэды алагүн: Моисей итылин	326
Урэды алагүн: аяврийл-дā, уңкерөвундули-дā	328
АМИНМУН МУНҖЙ	329
Урэды алагүн: Сэвэкилй	330
Урэды алагүн: бээлнүн он бимй	332
АЛТАМА ИТЫ	333
Урэды алагүн: тэдэ, улөк-тэ	334
Нāvун-ахй омомгин, буксэ, арран	336
Путэдерй бээли гунмуvkэ	338
Сэвэки Тэгэмэрдүлин нюнун гунмуvkэл	340
Йсүс амуттү сугйвэ этэvkэнэн	342
Йсүс Иайр хунатпан ативдяран	344
Йсүс тунҗа тыхинча бээлвэ улидерэн	346
Йсүс мүли нэнэдерэн	348
Илан алагүвумнйл Йсүс нэрийвэн ичэрэ	350
Аявдыри эрүвэ дялдүви эвкй дявүчара	352
Мулакас самариячэндүли гунмуvkэ	354
Йсүс – ая Этэечимнй	356

Нэжнйл Марпа Мария-дā	358
Иргэе ачин баян бээли гунмувкэ	360
Баяндули тадук Лāсарьдули гунмувкэ	362
Сэмнйвчэ бэрули гунмувкэ	364
Сэмнйвчэ омоголи гунмувкэ	366
Дян хуемчэл бэл	368
Фарисейдули, дыливунма тавумнйли-дэ гунмувкэ	370
Йсүс кунакарва хиргэдерэн	372
Бали бэгэдэвдерэн	374
Йсүс Лāсарьва ариркандяран	376
Саккей тэдэдерй бдяран	378
Сэвэки бэе кэтэрэ нэлумухивэ бнавāн тэхичэ, тар кэтэт айвувкй	380
Бэгин Иерусалимдула эмэдерэн	382
Иерусалимдули Йсүс соңонин	384
«Эрйвчэл кэтэл, сйнмавчāл-ка ахакār»	386
«Тэгэмэрдү тэгэмэрнй, Сэвэкидү-кэ Сэвэкинй»	388
Ноногү хэгдытмэр-дэ одёкйт	390
Дёгор нāvун-ахи дёр мэнукэрин	392
Йсүс дюлэдү экун бнātпāн гундерэн	394
Дян хунйлдули гунмувкэ	396
Киристос – виноград сёктан	398
Амаргүма Пасха туювунин	400
Амаргүма Пасха туювундүн улгучэмэчин	402
Гепсиманиядү уңкербун	404
Йсүспа дявадара	406
Йсүспа уңкилдыдерэ. Ботур бāнэн	408
Йсүс Пилāt дюлэдүн	410
«Тэлэвунми инйденэ...»	412
Йсүспа тэлэдерэ	414
Йсүспа имādяра	416
Киристос ардяран	418
Йсүс йникин!	420
Йсүс Эммаустула нэнэдерйл алагүвумнйлдү ичэвувдерэн	422
Йсүс хунтул алагүвумнйлдулави эмэрэн	424
«Сй Минэ айвуңнанни-гү?»	426

Йсүс Киристос нянъяла угиривдерэн	428
«Хокто, тэдэ, бинй-дэ»	430
Сйнмавчāl Алагүвумнйл Онатын	432
Сэвэки Эрйнин эмедерэн	434
Ботур түречинин	436
Доколөк бэевэ бэгэдэри	438
Хирурил Ботурвэ Иоаннунма дявакандяра	440
Степан – Исүспа тэдэридукви ноногүма вавчā бэе	442
Пилип эпиопияды бэгиннүн	444
Савил Исүспа тэдэдерилдү биргэвэ ичэвкэндерэн	446
Бэгин Савилдү ичэвдерэн	448
Савил Дамаскадук туксанин	450
Иоппиядү Тавипа арнан	452
Кухймнйл бэгинтын Корнилий	454
Сэвэки тэдэвумнйн Ботурвэ кайдук ювдерэн	456
Сйнмавчā алагүвумнй Павел Исүстули улгучэндери	
элэкэсипты нэнэнин	458
Павел Исүстули улгучэндери гē нэнэнин	460
Павел Силанүн кайдү	462
Павел Апиныдү	464
Павел Исүстули улгучэндери или нэнэнин	466
Нимжари нэлумүхйн	468
Павел Епестү бихи Исүспа тэдэдерил бэел муннякитын	
сагдаүлнүнин амаргүма хуелдынин	470
Павел нюннймнй Пест дюлэдүн	472
Павел Римдула нэнэдерэн	474
Павел Римдү	476
Сйнмавчāl алагүвумнйл Дукувуртын	478
Сйнмавчāl алагүвумнйл Дукувуртын (<i>гē хāн</i>)	480
Якип Дукувунин	482
Сйнмавчā алагүвумнй Ботур дюр Дукувурин	484
Сйнмавчā алагүвумнй Иоан илан Дукувурин	486
Иуда Дукувунин	488
Сйнмавчā алагүвумнй Павел Дукувурин	490
АЯВРИ	491
«Иллэ балдывкāлин», «Сэвэки Эрйнин	
балдывкāнин»-дā	492

Хуркэн Тимопей	494
«Умун Бэгин, умун тэдэ, Нуңан дярин мūdū эйврэв...» Дукувурдук стихил	496
Йсүс Иоāндū э́кун дюлэскй оңātпāн нйдерэн.....	498
«Уркэ дагадūн, илитчана, коңкодём»	500
«Омакта няңня, омакта буга-дā»	502
Библия мудагū страницан	504
Географическаил картал тадук Библиядū дукувчāл дūннэл фотографиялтын	506

Библия куңакāрдū

Библия для детей
на эвенкийском языке

*Children's Bible
in Evenki*

Институт перевода Библии
101000 Москва, Главпочтамт, а/я 360
www.ibt.org.ru; inform_ibt@org.ru
Подписано в печать 17.05.2011
Формат 60x84 1/16 . Печать офсетная. Усл. печ. л. 30,69
Тираж 3 000 экз. Заказ №

Отпечатано в ООО «Чебоксарская типография №1»
428019, г. Чебоксары, пр. И. Яковлева, 15.